Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Mezinárodní a evropské právo

Katedra mezinárodního a evropského práva

DISERTAČNÍ PRÁCE

Katalánsko a právo národů na sebeurčení

Petr Kilian

2019/2020

Disertační práci na téma „*Katalánsko a právo národů na sebeurčení*“ jsem zpracoval sám. Veškeré zdroje informací použité k jejímu sepsání byly citovány v poznámkách pod čarou a uvedeny v seznamu použitých pramenů.

Práce navazuje na teze, které byly v souladu s čl. 38 odst. 4 Studijního a zkušebního řádu Masarykovy univerzity uplatněny jako rigorózní práce na téma „*Mezinárodní smlouvy a právo Katalánska na sebeurčení*“.

Na Vsetíně dne 11. 2. 2020 …….

Alexandra Šikulová, Rivaldo, Irina Zohrabian, Josef Juriš, Tomáš Svoboda, Rudolf Vlček, Elton John, Jiří Kilian, Rostislav Janečka, David Schwimmer, Eric Abidal, Paul Simon, Lenka Popovičová, Roman Zubík, Ronnie O'Sullivan, Nikola Čáňová, Linda Janků, Magic Johnson, Lukáš Navrátil, David Filák, Joan Laporta, Radek Fajmon, Claude Lemieux, Pavel Janota, Adam Obr, Radim Blažek, Bolek Polívka, Frank Rijkaard, Karel Doležal, Ripsime Zohrabian, Roman Čechmánek, Eva Kilianová, Courtney Cox, Robin Williams, Zara Zohrabian, Jana Děrkasová, Josef Beránek, Lenka Janírková, Xavi Hernandez, Janne Ahonen, Tomáš Kejla, Barry Gibb, Julius Ficek, Scott Stevens, Robert Jakubíček, Jiřina Štefulíková, Ondřej Foltýn, Michal Žák, Michaela Vrbová, Tomáš Sršeň, Daniele Zuddas, Adam Hurta, Ken Daneyko, Martina Pavloušková, Petr Klain, Petra Šlerková, Lionel Messi, Jiří Novák, Roberto Odisseo, Jan David, Alžběta Cvejnová, Lukáš Černoch, Mark Hoppus, Lukáš Blažek, Lucia Pavelcová, Eli Wallach, Miloslava Šrankotová, Jaroslav Smrž, Hristo Stoichkov, Romário, Jiří Urbánek, Jiří Dopita, Tito Vilanova, Helena Olejníková, James Stewart, Andrés Escobar, Vlastimil Gattermayer, Bořek Navrátil, Lucie Vymětalová, Ennio Morricone, Jana Kursová, Pavla Martináková, Josef Kocur, Petr Vrána, Mick Jagger, Adel Ponekker, Tereza Ordeltová, Jack Lemmon, Tanasis Kolovos, Josef Tkadlec, Juliano Belletti, Jorge Campos, Jiří Rezek, Josef Daňa, Antoine Lacassagne, Franco Baresi, Tereza Hladíková, Vlasta Redl, Miroslav Kantor, Jaroslav Plachtovič, Eva Šmakalová, Eva Kilianová, Roberto Baggio, Ondřej Gavenda, Pete Sampras, Marek Šmigura, Emil Štefulík, Iva Nachmilnerová, Zuzana Kameníková, Jaromír Mrlík, Tom DeLonge, Carlos Dunga, Jim Carrey, Francesco Magris, Jan Kolařík, Blanka Kumbárová, Zdeněk Kühn, Mario Lemieux, Tomáš Mikulenčák, Martin Štěpánek st., Matt LeBlanc, Jindřich Veverka, Jiří Korčák, Peter O'Toole, Petr Bačo, Jacque Lemaire, Karolína Ficová, Carles Puigdemont, Γιούλη Κολοβού, Alexandra Libová, Lindsay Davenport, Garry Kasparov, Miroslav Urubek, Fabrice Santoro, Zdislav Tabara, Jennifer Aniston, Patrik Eliáš, Claudio Taffarel, Dagmar Hýžová, Kateřina Závodná, Martina Hingisová, Jan Šmakal, Johan Cruijff, Zdeňka Chromíková, Martin Řezníček, David Coulthard, Ľubomír Majerčík, Martin Hnátek, Karel Pešl, Petra Hatlapatková, Heather Scrimgeour, Martin Husička, Jan Václavík, Lisa Kudrow, Ivo Pospíšil, Václav Havel, Leslie Nielsen, Milan Kopal, Matěj Horník, Miroslav Kubica, Keith Richards, Petr Bříza, Hana Jurišová, Kateřina Uhlířová, Tereza Švecová, Radek Hnízdil, Pavel Štefulík, Alžběta Jančálková, Bob Dylan, Martin Svoboda, Art Garfunkel, Ondřej Janásek, Jean-Paul Belmondo, Viktor Filák, Aneta Psotová, Costantino Coco, Jerry Seinfeld, Andrés Iniesta, Drahomíra Koutná, Václav Šrankota, Petr Orság, Kateřina Vlčková, Jakub Chovanec, Petr Janáč, Alžběta Vymětalová, Andi Goldberger, Sete Gibernau, Carlos Moya, Alexej Jaškin, Noriaki Kasai, Ronaldinho, Tomáš Svoboda, Larry Bird, Adina Kleinová, Jana Sušňová, Daniel Hannan, Ayrton Senna, Jiří Žlebek, Ronald Koeman, Lukáš Kramný, Michal Kopecký, Jaromír Holubec, Scottie Pippen, Matthew Perry, Peter Falk, Charles Grodin, Martin Wirgler, Pavlína Vážanová, Vladimír Týč, Vlastimil Martinák, Carles Puyol, Dan Košťál, Jerry Bailleau, Barack Obama, Bebeto, Dušan Lojda, Josep Guardiola, Billy Crystal, Adéla Hradilová, Petra Kostková, Petr Kouba, Tomáš Gattermaier, Martin Brodeur, Petar Bakota, Nicolas Cage, Tereza Šrankotová, Yue-li Tan, Jiřina Stuchlíková, Victor Valdés, Luis Enrique, Rostislav Vlach, Marat Safin, Tomáš Herc, Henrik Larsson, Marie Kilianová, Jarmila Olšáková, Robin Gibb, Samuel Eto'o, Herman Maier, Paco Hiroyuki, Cafú, Audrey Hepburn, Michaela Smolková, Ivan Cisár, Zuzana Melcrová, Martin Štěpánek, Jiří Zejda, Lou Lamoriello, Goran Ivanišević, Tomáš Foltýn, Michal Laczko, Barbara Vaculíková, Jarek Nohavica, Michaela Hoangová, Sean Connery, Antonin Scalia, Roger Hunziger, Marie Řezáčová, Lukáš Orság, Martin Olšák, Šimon Hurtík, Branco, Bill Murray, Rodrigo Segundo, Michael Jordan, Iva Svobodová, Zdeněk Čech, Jakub Šimara, Terry Pratchett, Jiřina Gojová, Gábina Kovářová, John Travolta, Joana Costa, Larry Robinson, Jan Zouhar, Kaiō Hiroyuki, Armen Zohrabian, Teresa Gonçalves, Ondřej Doležal, Petr Čadílek, Bobby Orr, Milada Tomková, Debie, Adrian Sikora, Michael Hýža, Zbyněk Mařák, Sonia Casasola, Jaroslav Šilhán, Hana Plášková, Horst Valášek, Andre Agassi, Dan Žlebek, Gianluca Pagliuca, Michal Chromčák

Abstrakt

Práce odpovídá na otázku, zda z mezinárodního práva plyne Katalánsku právo na sebeurčení, a pokud ano, zda má na jeho základě Katalánsko právo na vlastní stát. Po seznámení čtenáře s Katalánskem, jeho historií a kulturou autor poskytuje základní informace o zakotvení katalánské autonomie ve vnitrostátním právu. Následně je přistoupeno k analýze pramenů mezinárodního práva, v nichž je právo na sebeurčení zakotveno, především mezinárodních smluv a obyčeje. Z ní vyplývá, že Katalánsku náleží právo na sebeurčení, avšak pouze v interní podobě, tedy bez práva na samostatný stát.

Klíčová slova

Katalánsko, Španělsko, autonomní společenství, národ, sebeurčení, územní celistvost, suverenita, nezávislost

Abstract

This thesis addresses the question of whether, under international law, Catalonia is entitled to self-determination, and if so, whether it warrants the right to independence. A summary of Catalan history and culture is followed by an introduction to Spanish national law and specifically an overview of constitutional framework of Spanish autonomous communities. The author then analyses the sources of international law relevant to the right of peoples to self-determination, paying special attention to international treaties and customary law. The analysis shows that Catalonia is entitled to self-determination, albeit in internal form – that is, without the right to secession.

Keywords

Catalonia, Spain, autonomous community, people, self-determination, territorial integrity, sovereignty, independence

Obsah

Úvod **9**

1 Katalánsko **21**

1. 1 Terminologie a základní informace 21

1. 2 Historie Katalánska 28

1. 3 Poslední vývoj 53

1. 4 Podstata katalánského separatismu 63

2 Španělské vnitrostátní právo **68**

2. 1 Španělská ústava z roku 1978 71

2. 2 Autonomní statut Katalánska 77

3 Právo Katalánska na sebeurčení dle mezinárodního práva **82**

3. 1 Princip sebeurčení národů 82

3. 2 Katalánsko a právo národů na sebeurčení dle mezinárodních smluv 92

3. 2. 1 Charta Organizace spojených národů *93*

3. 2. 2 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech *104*

3. 3 Katalánsko a právo národů na sebeurčení dle obyčejového práva 126

3. 3. 1 Vývoj principu sebeurčení v bezprostřední návaznosti na Chartu OSN *130*

3. 3. 2 Mezinárodní pakty, Deklarace přátelských vztahů a navazující dokumenty *132*

3. 3. 3 Konkrétní případy realizace práva na sebeurčení *139*

3. 3. 4 Kosovská deklarace nezávislosti před Mezinárodním soudním dvorem *162*

3. 3. 5 Québec a Nejvyšší soud Kanady *166*

3. 3. 6 Sebeurčení domorodého obyvatelstva *168*

3. 3. 7 Shrnutí *171*

Závěr **178**

Summary **183**

Seznam použitých pramenů **185**

Úvod

The main business of a lawyer is to take the romance, the mystery, the irony, the ambiguity out of everything he touches.

Antonin Scalia

Národy mají právo na sebeurčení.[1] Princip, na nějž odkazovali vítězové obou světových válek při úvahách o poválečném uspořádání světa.[2] Princip, jenž přispěl k rozpadu kolonií.[3] Princip, jehož naplnění se domáhalo Slovensko při rozpadu společného československého státu.[4] Princip stojící v pozadí nejkrvavějšího evropského válečného konfliktu druhé poloviny dvacátého století.[5] A princip, jehož se ve své snaze o nezávislost dovolávají zástupci Katalánska.[6]

O existenci principu sebeurčení národů v mezinárodním právu není pochyb. Je zakotven v mezinárodních smlouvách (a zmiňuje ho i ta nejdůležitější, tedy Charta Organizace spojených národů; dále také „Charta“[7]), zdůrazněn v mnoha dalších mezinárodních dokumentech a státy jej zohledňují v mezinárodních vztazích i v rámci vnitrostátních záležitostí. Věnují se mu i mezinárodní tribunály a akademické texty. Přesto však patří téma sebeurčení národů k těm vůbec nejkontroverznějším.

Je tomu tak již proto, že v sobě obsahuje hned dva neurčité pojmy, a sice „sebeurčení“ (anglicky *self-determination*) a „národ“ (anglicky *people*). To by samo o sobě nemuselo být nepřekonatelnou překážkou, s neurčitými pojmy se ostatně právníci setkávají zcela běžně a řeší je pomocí více či méně tradičních interpretačních metod. U principu sebeurčení národů je ovšem situace dále ztížena tím, že se stal součástí mezinárodního práva, aniž by nad jeho významem existovala alespoň obecná shoda. Lze dokonce říci, že nikoli navzdory své neurčitosti, ale právě díky ní se

---

[1] Hned na úvod terminologické okénko. Anglické spojení „self-determination of peoples“ je v češtině překládáno jako „sebeurčení národů“, ačkoli na jiných místech je slovem „národ“ překládáno anglické slovo „nation“ a zároveň v jiných případech je slovo „people“ (a to i v jeho množném čísle) překládáno jako lid (podrobněji viz kapitola 3). Pro účely této práce bylo zvažováno používání slova „lid“ jako překladu anglického „people“, nicméně v zájmu zachování jednotnosti terminologie s českými zdroji nakonec autor přistoupil k respektování ustáleného spojení „sebeurčení národů“. V případě hrozících nejasností je vždy upřesněno, v jakém významu je toto slovo používáno.

[2] Viz např. WILSON, Woodrow; SHAW, Albert. State papers and addresses by Woodrow Wilson. President Wilson's Address to Congress, Analyzing German and Austrian Peace Utterances (Delivered in Joint Session, February 11, 1918). 1 ed. New York: George H. Doran company, The Review of reviews company, 1918, s. 476.

Atlantic Charter. United States Office of War Information. Division of Public Inquiries. United States. Government Printing Office, 1941. *University of North Texas Digital Library* [online; cit. 24. 11. 2019].

[3] Viz např. Rezoluce Rady Valného shromáždění č. 1514 (XV) ze dne 14. 12. 1960.

[4] Deklarácia Slovenskej národnej rady o zvrchovanosti Slovenskej republiky ze dne 17. 7. 1992. *Národná rada Slovenskej republiky* [online; cit. 24. 11. 2019].

[5] DETREZ, Raymond. The Right to Self-Determination and Secession in Yugoslavia: a Hornets' Nest of Inconsistencies. In: COPPIETERS, Bruno a kol. *Contextualizing Secession: Normative Studies in Comparative Perspective*. 1 ed. Oxford University Press, 2003.

[6] Declaració dels representats de Catalunya ze dne 10. 10. 2017. *Ara* [online; cit. 24. 11. 2019].

[7] Charta Organizace spojených národů, 26. 6. 1945.

sebeurčení národů stalo součástí mezinárodního práva, neboť vždy umožňovala takovou interpretaci, která co nejméně omezí zájmy jednotlivých států jakožto hlavních normotvůrců mezinárodního práva. Nepřekvapí tedy, že samotné mezinárodní smlouvy a jiné mezinárodněprávní instrumenty, které o právu národů na sebeurčení hovoří, obvykle neobsahují žádnou definici národa a jen obecně rozvádějí to, co sebeurčení znamená.

O mnoho lépe na tom není ani praxe států. Ta je, pokud se týče práva na sebeurčení, poměrně snadno čitelná v koloniálním kontextu[8] či v případě okupovaných území.[9] Ve vztahu k právu na sebeurčení obyvatelstva (či jeho části) suverénního státu jsou ovšem státy ve svém jednání a sdílení právních názorů daleko zdrženlivější, a to mimo jiné proto, že jde o záležitosti s inherentním vnitrostátním prvkem. Postoj států k sebeurčení navíc může kolísat a měnit se případ od případu v závislosti na politických zájmech.

V roce 2008 byl Mezinárodní soudní dvůr (dále také „MSD“ nebo „Dvůr“) požádán Valným shromážděním OSN (dále jen „Valné shromáždění“) o posouzení, zda bylo vyhlášení nezávislosti Kosova v souladu s mezinárodním právem, což poskytlo výjimečnou příležitost k tomu, aby státy oficiálně prezentovaly svůj výklad práva na sebeurčení v nekoloniálním kontextu (ačkoli samotný posudek, vydaný o dva roky později, se podrobnějšímu zkoumání v tomto směru vyhnul[10]). Pohled na jednotlivá písemná podání, která Dvoru státy zaslaly, přitom ukazuje až neuvěřitelnou roztříštěnost názorů.[11] Odlišné postoje byly zaujímány nejen k tomu, co z práva na sebeurčení plyne, nýbrž právě i k tomu, komu náleží. [12]

Tak např. Čína, Rumunsko, Srbsko, Kypr, Argentina a do jisté míry Bolívie a Spojené království Velké Británie a Severního Irska (dále také „Spojené království“) konstatovaly, že Kosovu právo na sebeurčení nenáleží. Oproti tomu Švýcarsko, Finsko, Slovinsko, Irsko, Dánsko, Maledivy, Egypt, Německo, Polsko, Estonsko, Lotyšsko, Albánie a Nizozemsko měly názor opačný (přičemž v konkrétnostech se ani tyto státy navzájem neshodovaly). Rusko, Slovensko, Španělsko a Japonsko rovnou otevřeně přiznaly, že aplikovatelnost práva na sebeurčení na případ Kosova je sporná.

---

[8] Kolonie Mezinárodní soudní dvůr definuje jako území „*zeměpisně oddělená a etnicky či kulturně odlišná*“ od zemí, která je spravují. Jde zejména o území ve smyslu kapitol XI a XII Charty OSN.

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 25. 2. 2019. Legal Consequences of the Separation of the Chagos Archipelago from Mauritius in 1965 (dále jen „MSD Archipelago“), odst. 150 a násl.

[9] Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 9. 7. 2004. Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, odst. 115.

[10] Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 22. 7. 2010. Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo (dále jen „MSD Kosovo“), odst. 82-83.

[11] Mezinárodní soudní dvůr. Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo (written proceedings). *ICJ-cij.org* [online; citováno 24. 11. 2019]. Dále jen „MSD Kosovo (written proceedings)“.

[12] Tato pasáž částečně vychází z anglicky psaného článku autora, který byl zaslán do redakce časopisu Revista de Estudos Constitucionais, Hermenêutica e Teoria do Direito.

Není pochyb, že postoje jednotlivých států byly i politicky determinovány. To ovšem nic nemění na tom, že vyjádření v řízení před Mezinárodním soudním dvorem je prezentací *opinia iuris* aktérů mezinárodního společenství a takto k nim musí být přistupováno, tzn. bez ohledu na politické pozadí jejich úvah. Názorový rozptyl ohledně práva na sebeurčení byl koneckonců reflektován v samotném posudku Dvora i separátních stanoviscích soudců. Jak MSD uvedl, k otázce, zda právo na sebeurčení zaručuje části populace určitého státu právo od tohoto státu se odtrhnout, zazněly „radikálně odlišné názory".[13] Soudce Cançado Trindade ve svém separátním stanovisku poznamenal, že význam pojmu „národ" v kontextu práva na sebeurčení byl a je předmětem mnoha debat, které doposud nevedly k jednoznačným závěrům.[14] Uvedený soudce dokonce vznesl vůči všem „účastníkům řízení" otázku právě v tomto duchu, tedy jaké podmínky musí být splněny, aby určitá entita byla považována za národ ve smyslu práva národů na sebeurčení. Soudce Yusuf pak Dvoru vytkl promarněnou příležitost interpretovat právo na sebeurčení a tím předejít mnoha sporům po celém světě.[15]

Jak už bylo řečeno, každý případ je jedinečný a právě na specifičnost situace Kosova mnoho států poukazovalo. Právo ovšem nemůže fungovat a nefunguje na principu *ad hoc*. Rozdíly ve výkladu práva, resp. v jeho aplikaci na konkrétní případ jsou přirozené. U práva na sebeurčení – tak jak bylo prezentováno ve zmíněných písemných vyjádřeních – však již nejde hovořit o běžném sporu o právo, ale takřka o chaosu. Rozdíly panovaly nejen ve výsledku jednotlivých právních analýz, nýbrž i v cestě, po které k oněm výsledkům státy došly. Ačkoli se tedy odborná literatura vyjadřuje k právu částí obyvatel suverénního státu na sebeurčení skepticky,[16] rozdílnost v oficiálně prezentovaných názorech mezinárodních aktérů vede autora práce k závěru o potřebě podrobit právo na sebeurčení dalšímu zkoumání, a to také zaměřenému na konkrétní případ a konkrétní subjekt práva na sebeurčení se domáhající.

Tímto subjektem je Katalánsko. Autonomní společenství Španělska a zároveň historické území u španělsko-francouzských hranic. Území s vlastní kulturou i jazykem. Hlasy volající po nezávislosti zaznívaly z Katalánska během celého dvacátého století i dávno před ním. Ne vždy jim

---

[13] MSD Kosovo, odst. 82.

[14] Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 22. 7. 2010. Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo. Separate opinion of Judge Cançado Trindade, odst. 170.

[15] Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 22. 7. 2010. Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo. Separate opinion of Judge Yusuf.

[16] Viz CASSESE, Antonio. *Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal*. 1 ed. New York: Cambridge University Press, 1998, s. 160.

SHAW, Malcolm. *International Law*. 6 ed. New York: Cambridge University Press, 2008, s. 257 a 289.

CRAWFORD, James. State Practice and International Law in Relation to Unilateral Secession. Zpráva ze dne 19. 2. 1997, odst. 62. *IS.muni.cz* [online; cit. 24. 11. 2019].

ovšem byla věnována dostatečná pozornost, zvláště když dlouhou dobu byly separatistické tendence v Katalánsku poněkud zastiňovány obdobnou, ovšem kvůli teroristické organizaci ETA[17] mnohem hlasitější, snahou v Baskicku. Avšak zatímco ETA složila zbraně[18] a na baskické frontě panuje relativní klid, situace v Katalánsku se za poslední roky značně zdramatizovala, a to až do té míry, že v roce 2017 vyhlásili zástupci Katalánska vlastní republiku. Reakce Španělska na sebe nenechala dlouho čekat a vedla za použití čl. 155 Španělské ústavy[19] k dočasnému omezení katalánské autonomie (což je poněkud paradoxní, neboť Katalánsko se v daném momentu jako údajně nezávislý stát nemohlo cítit ústavou „cizího státu" a akty jeho vlády vázáno) a k zatčení několika předních katalánských politiků.

Tato práce byla zpracovávána v době, kdy se situace ohledně Katalánska a jeho nezávislosti mění ze dne na den. Její výsledky by ovšem měly být validní bez ohledu na vývoj, který nastane po jejím odevzdání. Cílem ostatně není budoucí vývoj na Pyrenejském poloostrově předvídat, to by mělo být úkolem spíše pro politology. Úkolem právníka je zhodnotit skutkový stav existující k určitému momentu (před soudem typicky k datu vydání rozhodnutí, zde k okamžiku ukončení omezení katalánské autonomie dle čl. 155 Ústavy) a posoudit, jaká jsou práva a povinnosti jednotlivých subjektů. Maje právě uvedené na paměti se autor pokouší odpovědět na následující výzkumné otázky:

a) Má dle mezinárodního práva Katalánsko právo na sebeurčení?

b) Pokud ano, má na jeho základě právo na nezávislost?

K první otázce je nezbytné upřesnit, že ačkoli je Katalánsko historickým územím přesahujícím hranice Španělska, za nimiž Katalánsko jako autonomní společenství nemá žádnou moc ani legitimitu, je v práci primárně vycházeno z toho, že reprezentantem Katalánska jsou lidé zastávající funkce v orgánech Katalánska jakožto autonomního společenství. To vyplývá z reálné situace, neboť právě autonomní společenství se nezávislosti dlouhodobě domáhá a právě v autonomních volbách zvolení zástupci Katalánska ji v roce 2017 vyhlásili. Tato práce je přitom reakcí právě na tyto separatistické tendence. V rámci hledání odpovědi na výzkumné otázky je nicméně zohledněno i to, že autonomní společenství neodpovídá zcela přesně historickým hranicím Katalánska.

Dále je potřeba zdůraznit, že cílem této otázky je skutečně zjistit pouze to, zda Katalánsko má status národa a z něj plynoucí právo na sebeurčení. Zkoumán naopak není obsah daného práva, tedy co konkrétně z něj případně Katalánsku plyne. K tomu se práce dostává až při posouzení druhé výzkumné otázky, a to navíc jen ve vztahu k jeho externímu prvku. To znamená, že konkrétní obsah

---

[17] *Euskadi Ta Askatasuna*, v baskičtině „baskická země a svoboda".

[18] HEDGECOE, Guy. Eta: Basque group disbands but leaves deep wounds for Spain. *BBC* [online]. Publikováno 2. 5. 2018 [cit. 12. 6. 2019].

[19] V kastilském originále je název tohoto právního dokumentu „Constitución española", tudíž skutečně „Španělská ústava". Pro stručnost je v dalším textu pro tento právní předpis používáno i jen označení „Ústava".

práva na sebeurčení, nespočívá-li v nezávislosti, zůstává v práci zásadně stranou.

Jde-li pak o druhou otázku, nutno přiznat, že je spíše doplňková a hlavní výzkum je zaměřen na otázku první. Je tomu tak proto, že právě vymezení pojmu „národ“ (*people*) zůstává v mezinárodním právu jedním z nejobtížnějších úkolů, zatímco na tom, že Katalánsko a subjekty jemu podobné právo na vlastní stát *za normálních okolností* nemají, panuje převážná shoda. Lze samozřejmě namítnout, že v Katalánsku v posledních letech „normální okolnosti“ zcela nepanovaly, se situací např. v Kosovu to ale zjevně srovnávat nelze. Druhá výzkumná otázka by tedy sama o sobě jakožto hlavní cíl disertační práce patrně neobstála. Ovšem zároveň by bez ní tato práce působila neúplně vzhledem k tomu, že je zaměřena na Katalánsko, které právě o nezávislost usiluje. Hlavní výzkumná hodnota tedy spočívá v odpovědi na první z výzkumných otázek, druhá výzkumná otázka pak zajišťuje celkovou kompaktnost práce.

Jelikož cílem práce není zabývat se toliko v abstraktní rovině určitým právem, nýbrž jej aplikovat na konkrétní kauzu, je nezbytné zjistit všechny okolnosti pro kauzu významné. Vymezení běžných rysů entit považovaných za národ by samo o sobě nemělo v této práci valné využití, pokud by v ní nebylo náležitě vysvětleno, kým Katalánci byli a jsou. I pro druhou výzkumnou otázku je skutkový stav důležitý, neboť nelze *a priori* vyloučit, že se odpověď na ni bude odvíjet i od postavení, kterému se Katalánci ve Španělsku těší.

Z právě vyřčeného plyne, že práce obsahuje nejen kapitolu nezabývající se mezinárodním právem, ale dokonce i kapitolu zcela neprávní, a to hned kapitolu úvodní. V ní je popsáno Katalánsko se zaměřením na jeho historii[20] a s přihlédnutím k jeho kultuře. Prostor je věnován i současné situaci, konkrétně vyhlášení nezávislosti Parlamentem Katalánska[21] a reakci španělské vlády. Poměrně značný rozsah, v jakém je o katalánské historii a současném dění pojednáno, byl zvolen tak, aby přibližně odpovídal průměrnému zaměření na tato témata v písemných podáních států v řízeních před Mezinárodním soudním dvorem týkajících se práva na sebeurčení.[22]

Do právní sféry práci vrátí kapitola druhá, která popisuje španělské vnitrostátní právo. Zvláštní důraz je krom Ústavy kladen na autonomní statut Katalánska z roku 2006 a na rozhodnutí Ústavního

---

[20] Okřídlená pravda praví, že kdo nezná svou minulost, je odsouzen si ji zopakovat. Joan Bodas, jeden z katalánských archivářů, v této souvislosti poznamenává, že každý dobyvatel se snaží zničit historické archívy poraženého nejen ve snaze nechat minulost zapomenout, nýbrž i k zamezení toho, aby poražený mohl znovu psát svou budoucnost. O to se dle jeho mínění snažili i Španělé a Francouzi vůči Katalánsku, jehož notářská a archivářská tradice tomu údajně dokázala zabránit. Bodas tak – v jisté parafrázi výše zmíněného citátu – tvrdí, že společnost, jež si nepamatuje svou minulost, nedokáže si ani představit svou budoucnost.

MINDER, Raphael. *The Struggle for Catalonia: Rebel Politics in Spain*. 1 ed. London: Hurst & Company, 2017, s. 26-27.

[21] V katalánštině „Parlament de Catalunya“, dále je používáno také zkrácené označení „Parlament“.

[22] MSD Kosovo (written proceedings).

Mezinárodní soudní dvůr. Legal Consequences of the Separation of the Chagos Archipelago from Mauritius in 1965 (written proceedings). *ICJ-cij.org* [online; cit. 24. 11. 2019].

soudu Španělska[23], kterým byly části tohoto statutu shledány neústavními. Definitivní návrat ke kořenům, tedy k mezinárodnímu právu, zajišťuje kapitola třetí. V jejím rámci je obecně pojednáno o principu práva národů na sebeurčení, jeho povaze a historické pozici v mezinárodních vztazích. Dále se práce již bezprostředně zabývá výzkumnými otázkami.

Typ použitých zdrojů se v jednotlivých kapitolách liší, přičemž zásadně platí, že nároky na jejich kvalitu postupně rostou. Základní encyklopedické informace o Katalánsku jsou čerpány v podstatě z jakýchkoli důvěryhodných zdrojů. O něco obezřetnější přístup musel být zvolen ohledně katalánské historie, neboť katalánské i španělské prameny mohou být do větší či menší míry ovlivněny separatistickou či centralistickou propagandou. U českých či anglických pramenů zase hrozí přílišné (a jejich autorem neuvědomělé či nepřiznané) ovlivnění neobjektivními zdroji, ať katalánskými, nebo španělskými. Autor proto čerpá z katalánských, španělských i anglických zdrojů, posouzení těch nejkontroverznějších historických otázek, u nichž nejvíce hrozí odlišné posuzování španělskými, resp. katalánskými zdroji, nicméně nechává otevřené, pakliže se pro hlavní téma této práce neukázalo jejich posouzení jako rozhodující.

Obdobný problém platí i pro kapitolu zabývající se španělskou právní úpravou. Je proto vyvinuta snaha vycházet z primárních zdrojů, konkrétně ze Španělské ústavy a souvisejících zákonů a soudních rozhodnutí. K jejich interpretaci však jsou nezbytné i odborné publikace, vesměs, avšak nikoli výlučně psané v kastilštině.[24] Logicky zcela odlišné zdroje slouží pro zpracování kapitoly o současném vývoji, v níž je čerpáno převážně z novinových článků a komentářů.

Kapitola o mezinárodním právu přistupuje ke zdrojům nejpřísněji, neboť právě v ní užité zdroje bezprostředně souvisí s metodologií práce. S jistou mírou nadsázky se totiž autor pokouší vžít do kůže soudců Mezinárodního soudního dvora za situace, že by jim výše sepsané výzkumné otázky položil k tomu oprávněný orgán v rámci žádosti o poradní posudek[25] a Dvůr by jej neodmítl podat.[26]

---

[23] Hovoří-li se dále v této práce o Ústavním soudu bez specifikace, má se tím na mysli právě tento soud, ledaže je napsán s malým počátečním písmenem.

[24] České označení „španělština“ (a podobně je tomu i v jiných jazycích) odpovídá španělskému „castellano“, čili „kastilština“. Kastilština je i dle čl. 3 Ústavy jen jedním z vícera španělských jazyků. Je pravda, že Španělská královská akademie považuje za správné také slovo „español“ (tedy „španělština“) jakožto výraz pro jazyk, který se slovem „španělština“ v českém jazyce běžně identifikuje. Přesto autor práce v textu upřednostňuje slovo „kastilština“, které odpovídá Ústavě a lépe vystihuje skutečnost, že nejde historicky o jazyk společný celému území dnešního Španělska, jak je dále popsáno.

[25] Podle čl. 96 odst. 1 Charty Valné shromáždění nebo Rada bezpečnosti mohou požádat Mezinárodní soudní dvůr, aby dal posudek o kterékoli právní otázce. Podle druhého odstavce téhož ustanovení jiné orgány Organizace spojených národů a odborné organizace, které k tomu mohou být Valným shromážděním kdykoli zmocněny, mohou rovněž žádat Dvůr o posudek v právních otázkách, které vznikají v oboru jejich činnosti.

Podle čl. 65 odst. 1 statutu Mezinárodního soudního dvora může Dvůr dáti posudek o jakékoli právní otázce na žádost kteréhokoli orgánu, který je Chartou anebo podle Charty oprávněn o něj žádat.

[26] Znění čl. 65 statutu Mezinárodního soudního dvora, podle něhož soud může dát poradní posudek, prozrazuje, že to, zda tak skutečně učiní, je na jeho uvážení. Samotný soud i s ohledem na čl. 96 Charty vychází z toho, že pokud orgán OSN požádá o poradní posudek, zásadně by jej měl poskytnout, neexistují-li vážné důvody tak neučinit (viz

Možnost napodobit Mezinárodní soudní dvůr má pochopitelně své limity, plynoucí již např. z toho, že podle čl. 65 odst. 2 jeho statutu[27] otázky, o nichž se žádá ode Dvora posudek, předkládají se mu písemnou žádostí přesně vymezující otázku, o niž jde, a doprovázenou všemi doklady, které ji mohou objasnit. To znamená, že MSD by měl daleko podrobnější a přesnější informace stran skutkového stavu.[28] Např. v řízení o žádosti o poradní posudek ve věci deklarace nezávislosti Kosova Dvůr obdržel od některých států podání čítající stovky stran věnovaných historii Kosova a jugoslávských válek. Autor se pokouší tuto procesní aktivitu států alespoň částečně suplovat v první a druhé kapitole, byť pochopitelně má práce v tomto směru své limity.

Má-li Mezinárodní soudní dvůr výhodu v přístupu k detailnějším informacím o skutkovém stavu, může být naopak jistou výhodou akademické práce, že pro její výsledek je skutečně jediným relevantním kritériem právo. Rozhodování Mezinárodního soudního dvora oproti tomu může mít významné politické dopady,[29] přičemž pro soudce nemusí být snadné se od těchto dopadů zcela oprostit a nemít je alespoň v podvědomí za situace, kdy by bez podpory velmocí činnost Dvora v podstatě ztratila význam.[30]

V každém případě, rozhodl-li by se Mezinárodní soudní dvůr na vznesené otázky odpovědět,

---

např. Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 15. 12. 1989. Applicability of Article VI, Section 22, of the Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations, odst. 37 a násl.). Jedním z vážných důvodů přitom může být i absentující souhlas státu, k jehož právům a povinnostem by se měl soud vyjádřit (zde by šlo o Španělsko), a to s ohledem na zásadu mezinárodního práva, podle níž státy nejsou povinny řešit své mezinárodní spory před soudem, pakliže se k tomu dobrovolně nezavážou (tamtéž). Tuto zásadu soud respektuje nejen při rozhodování sporů, ale zohledňuje ji i při podávání poradních posudků (Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 16. 10. 1975. Western Sahara, dále jen „MSD Western Sahara“, odst. 32 a násl.). Mezinárodní soudní dvůr však zároveň zastává názor, že člen OSN, kterým Španělsko je, svůj souhlas s podáváním poradních posudků soudem v obecné rovině dal právě podpisem Charty (tamtéž), a to s ohledem na její čl. 93 a 96. Akceptaci žádosti o poradní posudek k předmětným právním otázkám tak vyloučit nelze.

[27] Statut Mezinárodního soudního dvora je integrální součástí Charty OSN.

[28] Viz i čl. 50 a čl. 66 odst. 2 statutu.

[29] Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 20. 7. 1962. Certain Expenses of the United Nations (Article 17, paragraph 2, of the Charter), s. 8.

[30] Výkon rozsudků Mezinárodního soudního dvora může nařídit pouze Rada bezpečnosti, a to na základě vlastní diskrece (čl. 94 odst. 2 Charty).

Ukázkově vyšla bezzubost Dvora bez součinnosti států najevo v případu Nicaragua, jednom z nejznámějších a nejkontroverznějších rozhodnutí v historii MSD (LLAMZON, Aloysius. Jurisdiction and Compliance in Recent Decisions of the International Court of Justice. *European Journal of International Law*. 2007, roč. 18, č. 5, s. 815–852), v němž Dvůr označil podporu Spojených států povstalcům v Nikaragui za porušení zákazu použití síly a zákazu vměšování do vnitřních záležitostí jiného státu a rozhodl, že Spojené státy jsou povinny zdržet se protiprávního jednání a nahradit Nicaragui vzniklou škodu [rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 27. 6. 1986. Military and Paramilitary activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America); dále jen „MSD Nicaragua 1986“].

USA však jurisdikci Dvora neuznaly a v Radě bezpečnosti vetovaly návrh rezoluce, která je měla přimět k respektu rozhodnutí MSD (záznam z 2718. jednání Rady bezpečnosti ze dne 28. 10. 1986, S/PV.2718). Ačkoli byl návrh stejné rezoluce následně přijat Valným shromážděním (rezoluce Valného shromáždění č. 41/31 ze dne 3. 11. 1986), na postoji USA to nic nezměnilo a po změně nikaragujské vlády se od soudního řešení sporu upustilo [rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 26. 9. 1991. Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)].

vycházel by (nebylo-li by dohodnuto jinak) z pramenů mezinárodního práva, jak je vyjmenovává čl. 38 odst. 1 statutu MSD,[31] tedy z mezinárodních smluv, obyčejového práva, obecně uznávaných právních principů a podpůrně také z učení nejkvalifikovanějších znalců a právních závěrů uvedených v soudních rozhodnutích. Z těchto pramenů proto vychází i tato práce. Od právě vyjmenovaných pramenů je potřeba odlišit další zdroje jako např. publikace od autorů, které nelze zařadit mezi úzkou skupinku odborníků spadajících pod čl. 38 odst. 1 písm. d) statutu MSD. Tyto zdroje nejsou pramenem práva, mohou však obsahovat cenné informace či přesvědčivé právní názory a argumenty, které lze využít jako určité vodítko či inspiraci.

Z pramenů uvedených ve statutu Dvora sehrávají v této práci nejmenší roli obecně uznávané právní principy, z nichž i Mezinárodní soudní dvůr vychází jen zřídka.[32] Omezené využití těchto právních principů plyne i z tématu práce, neboť své místo nacházejí vesměs v mezinárodním procesním, správním či trestním právu.[33] Od obecně uznávaných právních principů ovšem autor práce odlišuje – z důvodů v práci vyložených – principy mezinárodního práva. Tyto principy (či zásady) jsou v této práci chápány primárně jako druh pravidel mezinárodního práva odlišný od právních norem, mající však stejný původ, a sice v obyčeji či smlouvě, a sloužící jako jisté zázemí pro rozvoj, výklad a aplikaci konkrétních norem. Jelikož i sebeurčení národů patří mezi principy mezinárodního práva, je jejich postavení v mezinárodním právu věnován hned úvod třetí kapitoly.

Pokud jde o prameny uvedené pod písm. d) čl. 38 odst. 1 statutu – učení znalců a soudní rozhodnutí – jsou to prameny podpůrné. Právo tak zásadně[34] nevytvářejí, nýbrž pouze autoritativně stvrzují jeho existenci. Nicméně již z doposud napsaného je patrné, že autor práce zejména s judikaturou Mezinárodního soudního dvora často pracuje a přikládá jí klíčový význam. Je tomu tak proto, že MSD je hlavním soudním orgánem Organizace spojených národů (a tedy takřka celého mezinárodního společenství),[35] a pokud není předložena skutečně přesvědčivá argumentace jeho názor vyvracející, není důvod se o něj neopírat. Velká váha je z obdobného důvodu přikládána také odkazům na rozhodnutí Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti, na něž poměrně často odkazuje i

---

[31] Technicky vzato uvedené ustanovení pouze vyjmenovává prameny, s nimiž má pracovat soud. Z povahy věci (úkolem soudu – podle téhož ustanovení – je „rozhodovat podle mezinárodního práva“) je ovšem zřejmé, že čl. 38 odst. 1 statutu vyjmenovává veškeré relevantní zdroje mezinárodního práva, nad čímž panuje obecná shoda.

SHAW, op. cit., s. 70-71.

[32] CASSESE, Antonio. *International Law*. 2 ed. Oxford University Press, 2005, s. 192-193.

[33] Tamtéž.

[34] SHAW, op. cit., s. 110-113.

[35] Čl. 92 Charty.

Viz Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 28. 5. 1948. Conditions of Admission of a State to Membership in the United Nations (Article 4 of the Charter), s. 8.

sám Mezinárodní soudní dvůr.[36]

Již s větší opatrností autor přistupuje k učením nejkvalifikovanějších znalců, byť opatrnost je potřeba zastávat zejména při určení těch, kteří do této skupiny skutečně patří. Jde totiž o velmi úzký okruh odborníků na mezinárodní právo (či na jeho konkrétní oblast). Záměrem této práce každopádně není vytvořit kompilát dříve prezentovaných názorů, nýbrž předložit vlastní závěry učiněné na základě autorovy analýzy hlavních pramenů mezinárodního práva. Již výše bylo zmíněno, že někteří přední odborníci jsou vůči existenci práva částí obyvatel suverénních států na sebeurčení skeptičtí. Tuto skutečnost bere autor na vědomí a může k ní být přihlédnuto např. za situace, kdy hlavní prameny mezinárodního práva nebudou způsobilé podat jednoznačnou odpověď. Jinak jsou odborné publikace, v souladu s praxí Dvora, v klíčových pasážích této práce upozaděny.

Zbývají tedy mezinárodní smlouvy a obyčejové právo, nejdůležitější prameny mezinárodního práva a prameny, od kterých se odpovědi na výzkumné otázky převážně odvíjí. Cílem práce přitom je poskytnutí vyčerpávajících odpovědí, což předpokládá zkoumání smluvního i obyčejového práva na sebeurčení.

Mezinárodní smlouvy, společný projev vůle dvou a více subjektů mezinárodního práva stanovující obvykle jejich vzájemná práva a povinnosti, představují nejčastější prostředek tvorby mezinárodních norem,[37] mohou však zavazovat pouze své strany. Katalánsko není státem, což nicméně nevylučuje, že mu z mezinárodní smlouvy mohou plynout určitá práva či oprávnění. Z hlediska práva na sebeurčení mají zásadní význam zejména Charta OSN, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, které o sebeurčení národů hovoří. Při interpretaci smluvních ustanovení je postupováno v souladu s Vídeňskou úmluvou o smluvním právu (dále také „Vídeňská úmluva“),[38] resp. z obyčejového práva k výkladu smluv, které se do značné míry se smluvní úpravou ve Vídeňské úmluvě kryje.[39]

Obyčejové právo má v mezinárodním právu speciální místo. V dobách, kdy mnohostranné mezinárodní smlouvy téměř neexistovaly, byl právě obyčej jediným pramenem práva tvořícím všeobecně platné mezinárodní právo (oproti dvoustranným smlouvám tvořícím práva a povinnosti pouze mezi dvěma subjekty). Představoval také jistou záruku stability, jelikož se obvykle vytvářel pomalu a dlouhodobě. To v dnešní době už zcela neplatí, ke změnám ve společnosti i v mezinárodní

---

[36] Viz např. rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 2. 2. 2017. Maritime Delimitation in the Indian Ocean (Somalia v. Kenya), odst. 132.

[37] CASSESE, 2005, op. cit., s. 170.

[38] Vídeňská úmluva o smluvním právu, 23. 5. 1969.

[39] CORTEN, Olivier; KLEIN, Pierre. *The Vienna Conventions on the Law of Treaties. A Commentary*. Oxford University Press, 2011, s. 809.

politice (a tím i ke změně v praxi států a vnímání právních závazků) dochází daleko rychleji než dříve, a Mezinárodní soudní dvůr tak připustil, že i ke vzniku obyčeje může dojít poměrně záhy.[40]

Ke vzniku obyčeje dochází praxí států (objektivní prvek) podloženou jejich *opiniem iuris sive necessitatis* neboli právním názorem, že k danému jednání jsou zavázáni mezinárodním právem (subjektivní prvek). *Opinio iuris* nicméně z logiky věci nemusí být přítomen v počátku vytváření obyčejového pravidla (jinak by obyčej mohl vzniknout snad jen tehdy, pokud by státy jednaly určitým způsobem na základě chybného výkladu mezinárodního práva).[41]

Nalézání obyčejového pravidla představuje velmi obtížný úkol.[42] Prvotním problémem je samozřejmě vůbec identifikovat relevantní praxi v oblasti práva na sebeurčení, a to již z toho důvodu, že často nepůjde vůbec o jednání v mezinárodním (mezistátním) prostředí, neboť – jak již bylo popsáno – otázka práva na sebeurčení může obsahovat významný vnitrostátní prvek. U vnitrostátní úpravy je však velmi obtížné posoudit *opinio iuris* státu, tedy zda danou vnitrostátní úpravu stát vnímá jako mezinárodněprávní povinnost. Nadto již bylo zmíněno, že právo na sebeurčení je otázkou politicky choulostivou, což vede k tomu, že typický zdroj *opinia iuris* v podobě prohlášení např. na půdě orgánů OSN může být co do počtu limitován. Přesto však prohlášení a hlasování v orgánech Spojených národů představují důležitý zdroj, bez významu nejsou ani podpisy mezinárodních smluv a dokumentů nezávazné povahy.

Dalším problémem je, že neexistuje univerzální vzorec, podle kterého by bylo možno na základě vložené státní praxe učinit jednoznačný závěr o existenci či neexistenci obyčejového práva. Ke každému obyčejovému pravidlu i každému jednání států je potřeba přistupovat pokud možno individuálně. U některých pravidel postačí praxe několika států (typicky se zde jako příklad uvádí vesmírné právo[43]), u jiných se očekává praxe univerzální, některá pravidla se vytvářejí dlouhodobě, jiná naopak mohou vzniknout takřka přes noc.

U práva na sebeurčení autor vychází z toho, že jde o právo univerzální, významná je tedy praxe států po celém světě. Ačkoli se o právu národů na sebeurčení hovoří v mezinárodních vztazích takřka od nepaměti, zvláštní důraz je kladen na praxi po přijetí Charty, která představovala zásadní milník ve vývoji mezinárodního práva tak, jak jej chápeme v současnosti. Výchozí úvahou autora, jejímuž potvrzení je věnována část jedné kapitoly, je, že mezinárodní právo do roku 1945 právo Katalánska na sebeurčení nezakotvovalo a že jeho případný širší výklad přichází do úvahy až díky

---

[40] Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 20. 2. 1969. North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Netherlands), dále jen „MSD Continental Shelf", odst. 73.

[41] CASSESE, 2005, op. cit., s. 157 a násl.

[42] Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 20. 2. 1969. North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Netherlands). Dissenting Opinion of Judge Tanaka, s. 176.

[43] Důvod je prostý, jen omezený počet států je ve vesmíru aktivní. MALANCZUK, Peter. *Akehurst's Modern Introduction to International Law*. 7 ed. Routledge, 2002, s. 206.

vývoji mezinárodního práva v druhé polovině dvacátého století a první polovině století jednadvacátého. Tato domněnka je založena na tom, že tradiční mezinárodní právo (do roku 1945) bylo ještě daleko více státocentrické, než je tomu nyní.[44]

Přijetí Charty představovalo důležitý posun. Nejenže v ní bylo výslovně zmíněno právo národů na sebeurčení, ale došlo např. i k vytyčení ochrany lidských práv jako jednoho z cílů OSN.[45] Jinými slovy, zájem mezinárodního společenství se přijetím Charty posunul i k nestátním subjektům, mezi něž patří i Katalánsko. Domněnku autora potvrzuje i Mezinárodní soudní dvůr, který konstatoval, že jeden z nejmarkantnějších vývojů mezinárodního práva *v druhé polovině dvacátého století* proběhl v oblasti práva na sebeurčení.[46]

Zkoumání jak smluvních, tak obyčejových pravidel částečně umožňuje vyhnout se řešení problému spočívajícího v rozlišení, zda určitá norma je normou obyčejovou či smluvní. Mezinárodní soudní dvůr již dříve uvedl, že přes úpravu určité problematiky v mezinárodní smlouvě nadále platí také právo obyčejové, i když by bylo v daném čase a prostoru identické, *„státy jsou vázány těmito pravidly na úrovni smlouvy i obyčeje“*.[47] Obyčejové a smluvní právo tedy žijí samostatnou existencí. Na druhou stranu však platí, že uzavření mezinárodní smlouvy může v určitých případech přispět k formování či utvrzení existence obyčejového pravidla.[48] A zároveň opačně, při interpretaci určitého smluvního ustanovení se má přihlížet i k praxi smluvních stran.[49]

Koexistence obyčejových a smluvních pravidel upravujících totožnou problematiku tak jen přispívá k obtížím, které intepretace práva na sebeurčení způsobuje. Jelikož je ale Španělsko smluvní stranou obou mezinárodních paktů i Charty OSN, nejeví se případné rozlišení mezi smluvním a obyčejovým závazkem pro tuto práci zcela zásadní. Analýza smluvního i obyčejového práva v jedné práci nicméně umožňuje, aby případné rozdílné závěry byly navzájem konfrontovány a bylo ověřeno, zda navzdory své provázanosti je obsah smluvního a obyčejového práva skutečně odlišný, či zda je na místě učiněné závěry přehodnotit.

Autor práce má ke Katalánsku blízký vztah. Pravidelně jej navštěvuje, rok v něm studoval[50] a mezi Katalánci má známé, a to i zaryté separatisty. Osobně je přesvědčen, že by Katalánsko bylo

---

[44] Viz KILIAN, Petr. Lidská práva v mezinárodním právu. In: POSPÍŠIL, Ivo, TÝČ, Vladimír a kol. *Mezinárodní lidskoprávní závazky postkomunistických zemí: případy České republiky a Slovenska.* Praha: Leges, 2016, s. 36 a násl.

[45] Čl. 1 odst. 3.

[46] MSD Kosovo, odst. 82.

[47] MSD Nicaragua 1986, odst. 178. V konkrétním případě šlo o práva států na sebeobranu.

[48] MSD Continental Shelf, odst. 71.

[49] Čl. 31 odst. 3 písm. b) Vídeňské úmluvy o smluvním právu.

[50] Rok a půl, započítáme-li Valencii, s čímž by ovšem většina občanů tohoto města, resp. autonomního společenství nesouhlasila.

demokratickým, moderním a prosperujícím státem. Opustí-li na okamžik hranice pozitivního práva a přesune se do oblasti spravedlnosti stojící nad právem, autor věří, že by Katalánci měli mít možnost určovat si směr vlastní budoucnosti. Tyto úvahy jsou však ponechány jiným oborům. Pramenem práv a povinností v mezinárodním právu totiž jakýsi „vyšší princip mravní“ sám o sobě[51] nebyl a není, byť zásady spravedlnosti mohou výjimečně sloužit jako interpretační vodítko.[52]

[51] Není-li do pramenů mezinárodního práva zanesen, jak tomu je např. skrz tzv. Martensovu klauzuli, jež je součástí některých smluv z oblasti humanitárního práva a zároveň je v této oblasti obyčejem.

Rozhodnutí Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ze dne 13. 3. 1996. Prosecutor v. Matic, No. IT–95–11–R61, odst. 13.

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 8. 7. 1996. Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, dále jen „MSD Nuclear Weapons“, odst. 78-79.

[52] Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 18. 7. 1966. South West Africa (Liberia v. South Africa), odst. 49 a násl.

Viz také čl. 38 odst. 2 statutu Mezinárodního soudního dvora, *a contrario*.

MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné*. 5. vydání. Brno: Masarykova Univerzita a Doplněk, 2007, s. 219.

1 Katalánsko

Tato kapitola je kapitolou „neprávní“. Jejím cílem je seznámit laskavého čtenáře s Katalánskem jako autonomním společenstvím Španělska i jako historickým územím. Kapitola je rozdělena na čtyři podkapitoly. První poskytuje základní informace o Katalánsku s mírným zaměřením na jeho ekonomiku. Ve druhé a třetí podkapitole je popsána historie Katalánska a události z období, které lze nazývat současností. Konečně, čtvrtá podkapitola se zaměřuje na podstatu katalánského hnutí. Obsah a rozsah kapitoly jsou zvoleny na jednu stranu tak, aby kapitola splnila svou základní funkci a objasnila situaci, na kterou má být mezinárodní právo aplikováno; na stranu druhou však její ambicí není vyřešit veškeré spory, které mezi sebou historici či ekonomové vedou. Vesměs totiž nejde o spory pro právo na sebeurčení rozhodující.[53]

1. 1 Terminologie a základní informace

Řekne-li se „Katalánsko“ (*Catalunya*[54]), může tím být myšleno autonomní společenství ve Španělsku či historické území okolo španělsko-francouzských hranic.[55] Již bylo řečeno, že se tato práce primárně zabývá Katalánskem jako španělským autonomním společenstvím. S výjimkou podkapitoly o historii a dílčích historických odboček je proto pojem „Katalánsko“ používán v tomto významu. V případě hrozících nejasností je použitý termín upřesněn.

Od Katalánska je potřeba odlišit označení „Katalánské země“ (*Els Països Catalans*), který je používán pro společné označení míst, v nichž se hovoří katalánsky,[56] neodpovídá však žádnému historickému či současnému administrativnímu celku.[57] Obvykle jsou mezi Katalánské země řazeny Katalánsko, Baleárské ostrovy, Formentera, Valencie, francouzská část historického Katalánska, Franja de Ponent, El Carxe, Andorra a Alghero.[58] Míra používání katalánštiny se

---

[53] Ostatně právníci jsou obvykle velmi špatnými historiky, jak přiznával i Antonin Scalia, zastánce originalistického výkladu právních norem, který často nevyhnutelně vede k povinnosti právníků historii studovat.

SCALIA, Antonin; GARNER, Bryan A. *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*. 1 ed. Thomson/West, 2002, s. 399 a násl.

[54] Není-li řečeno jinak, je v této kapitole v závorkách kurzívou uváděn katalánský překlad.

[55] Kromě španělského autonomního společenství do něj patří zejména tzv. Severní Katalánsko (*Catalunya Nord*), což je území odpovídající francouzskému departamentu Pyrénées-Orientales.

[56] Je namístě upozornit, že katalánština je skutečně samostatným, svébytným jazykem, nikoli nářečím. Vyvinula se samostatně z latiny podobně jako další románské jazyky. Katalánštinou mluví zhruba devět milionů a rozumí jí až jedenáct milionů lidí.

Generalitat de Catalunya. Catalan, language of Europe. *Gencat.cat* [online; cit. 24. 11. 2019].

[57] Jde vesměs o území po nějakou dobu v historii ovládaná Katalánskem, resp. Aragonskou korunou.

BUFFERY, Helena; MARCER, Elisenda. *Historical Dictionary of the Catalans*. 1 ed. Lanham: Scarecrow Press, 2011, s. 101-102.

[58] Tamtéž.

v jednotlivých „zemích“ liší, někde je jedním z úředních jazyků, v Andoře dokonce úředním jazykem jediným.[59] V samotném Katalánsku se hovoří třemi úředními jazyky: katalánštinou, kastilštinou a okcitánštinou (resp. aranésštinou),[60] přičemž rozšířenost jednotlivých jazyků je různá v každé provincii.[61]

Katalánsko je tedy jedním ze 17 autonomních společenství ve Španělsku. Svou rozlohou (cca 32 tisíc kilometrů čtverečních) je šestým největším společenstvím Španělského království a s více než 7 a půl miliony obyvatel[62] (cca 16 % španělské populace) zároveň druhým nejlidnatějším.[63] Nachází se na severovýchodě Španělska u hranic s Andorrou a Francií a na březích Středozemního moře. Dělí se na čtyři provincie: Barcelonu, Gironu, Lleidu a Tarragonu. S pěti a půl miliony obyvatel je Barcelona zdaleka největší katalánskou provincií.[64] Názvy provincií se odvíjí od jejich hlavních měst, přičemž Barcelona je zároveň i hlavním (a největším) městem celého Katalánska. Samotné město má cca 1,6 milionů obyvatel, v celé aglomeraci žije cca 4,7 milionů obyvatel.[65] Barcelona, po Madridu druhé největší město ve Španělsku, je tahounem katalánské ekonomiky i hlavním turistickým lákadlem v Katalánsku.[66]

Barcelona, perla Katalánska, je v jistém smyslu zároveň jeho hrozbou. Svým rozvojem (především po veleúspěšných olympijských hrách v roce 1992) a věhlasem totiž začíná Katalánsko zastiňovat. Již dnes je Barcelona známější mezinárodní značkou a katalánští podnikatelé (i ti z jiných provincií Katalánska) v zahraničí leckdy prezentují své výrobky jako barcelonské, nikoli katalánské.[67] Jde přitom o oblast s největší imigrací a s nejnižší procentuální znalostí katalánštiny.[68] Katalánsko, natožpak Katalánsko nezávislé, je samozřejmě bez

---

[59] ANDORRA. Ústava, čl. 2 odst. 1. Constitució del Principat d'Andorra. *Conferencia Iberoamericana de Justicia Constitucional* [online; cit. 24. 11. 2019].

[60] ŠPANĚLSKO. Ley Orgánica 6/2006, de 19 de julio, de reforma del Estatuto de Autonomía de Cataluña, čl. 6.

[61] Katalánština stále zaostává za kastilštinou, což je způsobeno především imigračními vlnami z minulosti i současnosti.

KADLEC, Jaromír. Jazykové zákony v Katalánsku a jejich vliv na zlepšení postavení katalánštiny ve společnosti. Časopis pro moderní filologii. 2018, č. 2, s. 250–262.

[62] Conèixer. *Generalitat de Catalunya* [online, cit. 24. 11. 2019].

[63] Cifras oficiales de población resultantes de la revisión del Padrón municipal a 1 de enero. Resumen por comunidades autónomas. Población por comunidades y ciudades autónomas y sexo. *Instituto Nacional de Estadística* [online; cit. 24. 11. 2019].

[64] Cifras oficiales de población resultantes de la revisión del Padrón municipal a 1 de enero. Resumen por provincias. Población por provincias y sexo. *Instituto Nacional de Estadística* [online; cit. 24. 11. 2019].

[65] Ajuntament de Barcelona. Barcelona en cifras 2013. Principales indicadores económicos del área de Barcelona. *Ajuntament de Barcelona* [online]. Publikováno 2/2014 [cit. 24. 11. 2019].

[66] KOTTASOVÁ, Ivana. Barcelona: The jewel in Spain's economy. *CNN* [online]. Publikováno 18. 8. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[67] MINDER, op. cit., s. 167.

[68] KADLEC, op. cit.

Barcelony nemyslitelné, neboť právě jen Barcelona má potenciál udržet ekonomiku nezávislého státu. Katalánští představitelé jsou si však zároveň vědomi, že Barcelona nezávislé Katalánsko až tolik nepotřebuje a že naopak hrozí, že jej ve světě upozadí. Proto např. velmi neklidně reagovali na plány zřídit pro barcelonskou aglomeraci vlastní symboly, neboť to údajně ohrožovalo katalánskou identitu.[69]

Rozvoj Barcelony není s nadšením vnímán ani některými jejími obyvateli, kteří sledují, jak jim historický ráz města mizí před očima.[70] Není se tak co divit, že město začíná podnikat kroky k omezení turismu.[71] Pro autora této práce je Barcelona po Vsetínu a Gironě[72] třetím nejoblíbenějším městem a často jej navštěvuje. Důvodem opakovaných návratů ovšem nejsou tradiční turistické atrakce jako *Sagrada Família* (monumentální, od devatenáctého století stavěná katedrála z dílny Antonia Gaudího[73]) či *La Rambla* (proslulá promenáda spojující *Plaça de Catalunya* s mořem), ale spíše určité kouzlo a atmosféra, které se v důsledku přílišného nárůstu turistů (včetně autora samotného) na některých místech vytrácejí.[74]

Může-li se Katalánsko obávat rostoucí značky svého hlavního města, má i samotná Barcelona ve svém srdci spojence, který mu trochu přerůstá přes hlavu. Je jím sportovní klub FC Barcelona (přezdívaný *Barça*).[75] Založena roku 1899 Švýcarem Joanem Gamperem, *Barça* zdaleka není jen fotbalovým klubem,[76] byť svůj věhlas *Blaugranes*[77] získali především díky úspěchům v nejrozšířenějším sportu světa. FC Barcelona je jedním z nejbohatších a

---

[69] MINDER, op. cit., s. 155.

[70] Tamtéž, s. 160 a násl.

[71] BAKER, Vicky. Tourism pressures: Five places tackling too many visitors. *BBC* [online]. Publikováno 16. 4. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

[72] Chce-li někdo navštívit ryze katalánské město, lepší volba neexistuje.

[73] Mezi další díla tohoto architekta patří např. *Park Güell*, *La Pedrera* či *Casa Batlló*.

[74] Popularita např. *rambles* se v současnosti jeví jako záhada, neboť nejde takřka o nic jiného než o prodírání se stovkami turistů za pohledu na poněkud nezajímavé lidské sochy. Pravé kouzlo *rambles* už s turisty pravděpodobně nikdy neprocitne. Člověk může pouze snít o poklidné procházce na čerstvém středomořském vzduchu doplněné o posezení na některé z místních zahrádek. Podobně oslabené, byť nikoli zcela vytracené je kouzlo Parku Güell, který dlouhé roky sloužil jako městský park a místo odpočinku zdejších obyvatel. Při jedné z návštěv Barcelony se autor této práce potkal s místní ženou důchodového věku, která vzpomínala na časy dávno minulé, kdy si po práci chodila nerušeně odpočinout do stínů tropických rostlin Gaudího parku. Při (dřívějším) počtu devíti milionů turistů ročně park navštěvujících je tato představa přece jen o něco méně romantická. Barcelona nedávno alespoň zavedla do parku vstupné, čímž se jí podařilo snížit počet návštěvníků na zhruba dva miliony (pouze cca 6 % z nich byli místní obyvatelé).

El Park Güell baja de 9 a 2,3 millones los visitantes en primer año de pago. *El Periódico* [online]. Publikováno 24. 10. 2014 [cit. 24. 11. 2019].

[75] MINDER, op. cit., s. 167.

[76] Mezi další veleúspěšné sekce patří např. basketbal či házená, i v těchto sportech se *Barça* stala několikanásobným mistrem Evropy.

[77] Jedna z přezdívek, katalánsky „modrovínový“.

nejúspěšnějších klubů historie, jeho barvy oblékaly největší legendy světové kopané.[78] Na sociální síti Facebook má Barcelona přes 100 milionů fanoušků.[79] Jen klubové muzeum – umístěné na *Camp Nou*, s kapacitou takřka sto tisíc míst největším sportovním stadionu v Evropě – přivítá ročně dva miliony návštěvníků.[80] FC Barcelona je právnickou osobou ve formě jisté obdoby občanského sdružení, je vlastněna svými členy, kteří volí prezidenta a rozhodují o klíčových záležitostech vedení klubu.[81]

FC Barcelona má v této práci nezpochybnitelné místo. Je tomu tak s ohledem na historické i současné provázání klubu a Katalánska, které je i jedním z motivů klubového hesla *més que un club* (v překladu "více než jen klub").[82] Již na počátku dvacátého století se FC Barcelona připojila k iniciativě požadující autonomii Katalánska a v roce 1921 její stanovy určovaly, že oficiálním jazykem klubu je katalánština. V roce 1925 barcelonští fanoušci vypískali španělskou národní hymnu, což vedlo diktátora Riveru k uzavření barcelonského stadionu na šest měsíců.[83] Tradice vypískávání španělské hymny pokračuje dodnes, z poslední doby ve Španělsku způsobilo velký rozruch společné vypískání hymny fanoušky Barcelony a baskického Athleticu při finále *Copa del Rey* v letech 2009 a 2012.

Úzké pouto mezi FC Barcelonou a Katalánskem se ještě posílilo v době občanské války, během níž byl frankisty popraven klubový prezident, a poté během Frankovy diktatury.[84] Zatímco *Barça* symbolizovala Katalánsko, Frankem podporovaný Real Madrid byl pro Katalánce symbolem diktatury.[85] Když např. oba kluby usilovaly o Johana Cruijffa, nizozemská

---

[78] Mezi které patří např. László Kubala, Johan Cruijff, Diego Maradona, Josep Guardiola, Hristo Stoichkov, Romário, Ronaldo (ten pravý, tedy Brazilec Ronaldo Nazário de Lima), Rivaldo, Xavi, Carles Puyol, Andrés Iniesta, Ronaldinho či nejlepší fotbalista všech dob Lionel Messi. Někteří ze zmíněných včetně Messiho vyrostli v proslulé barcelonské akademii La Masia. Ta zaznamenala jedinečný úspěch v roce 2010, kdy její produkty obsadily celé podium v hlasování o Zlatý míč.

[79] Barcelonští fanoušci, byť nikoli nutně ti na Facebooku, se přezdívají culers. Přezdívka je odvozena od katalánského slova pro zadek (*cul*), neboť horní řada pradávného stadionu *Camp de la Indústria* neměla opěradla a fanouškům v ní sedícím šla z vně stadionu vidět právě zmíněná část těla.

1909-19. Consolidation at Carrer Indústria. *FC Barcelona* [online; cit. 24. 11. 2019].

[80] FC Barcelona Museum preparing for 30 millionth visitor. *FC Barcelona* [online]. Publikováno 17. 11. 2016 [cit. 24. 11. 2019].

[81] Mezi tyto členy, kterých je několik desítek tisíc, se autor práce hrdě hlásí.

[82] Barcelonský původ má i Reial Club Deportiu Espanyol de Barcelona, který profilování svého rivala do pozice zástupce všech Katalánců nese poněkud nelibě. Espanyol sice má své příznivce i mezi separatisty, ovšem již samotný název (ač v roce 1995 došlo alespoň k jeho převedení do katalánštiny z původní kastilštiny) možnosti klubu v tomto směru limituje.

[83] MINDER, op. cit., s. 258 a násl.

[84] GONZÁLEZ, Enric. El mito del Barça y la 'conexión mística'. *El Mundo* [online]. Publikováno 20. 9. 2015 [cit. 24. 11. 2019].

[85] Rivalita těchto klubů trvá do dnešních dnů, vzájemné souboje jsou v kastilštině známy jako *el clásico*.

superhvězda prohlásila, že by nikdy nemohla hrát za Frankův klub, a přestoupila do Barcelony.[86] Historií a národností ovlivněná rivalita mezi jednotlivými španělskými kluby se dlouhodobě promítala i do výkonu španělské reprezentace. Ačkoli španělská fotbalová liga patří mezi nejkvalitnější soutěže na světě, úspěchy španělského národního týmu byly až donedávna zanedbatelné, což bylo přičítáno právě i absentující sounáležitosti mezi hráči jednotlivých klubů. Štěstí fotbalového Španělska se obrátilo až v posledních letech, největší úspěch pak přišel v roce 2010, kdy – se sedmi členy Barcelony v základní jedenáctce – poprvé v historii dosáhlo na titul mistra světa.[87]

Význam barcelonských sportovních úspěchů pro Katalánsko lze přirovnat k významu, jaký měla pro Čechoslováky vítězství národního hokejového týmu nad Sovětským svazem. Stadion *Les Corts* a především později *Camp Nou* byly už za Franka místem, kde se hovořilo katalánsky a kde se užívaly katalánské symboly, přičemž důležitou úlohu v Katalánsku hraje *Barça* do dnešních dnů. Na protest proti násilí během referenda o nezávislosti např. odehrála svůj ligový zápas za zavřenými dveřmi. Tribuny bývají zaplněné *esteladami*[88] a transparenty podporujícími nezávislost, v čase 17:14 každého poločasu pak fanoušci skandují heslo *independència* následované voláním po svobodě politických vězňů (za které politiky stíhané či odsouzené v souvislosti s vyhlášením nezávislosti *culers* považují).[89] V otázce nezávislosti však klub oficiálně zůstává neutrální a respektuje diverzitu názorů svých členů a fanoušků.[90]

Z celosvětové oblíbenosti klubu jakož i z výčtu fotbalistů oblékajících klubové barvy je zjevné, že *Barça* je sice klubem katalánským, ovšem se značným mezinárodním přesahem. Tím se významně liší od Athleticu, za nějž mohou hrát pouze Baskové či hráči, kteří fotbalově v Baskicku[91] vyrostli. Ojediněle je *Barça* nařčena z určitého pokrytectví spočívajícího v údajném rozporu mezi prokatalánským postojem a angažováním španělských či zahraničních hráčů. Ve skutečnosti je tomu přesně naopak. Tento světu otevřený přístup klubu zcela odpovídá postoji zastánců katalánské nezávislosti, který – jak je popsáno v jiné podkapitole – nespočívá v uzavření se do sebe či v nějakém pocitu vlastní nadřazenosti. Stejně jako je *Barça* otevřená

---

[86] BOFFEY, Daniel. Johan Cruyff's leftwing legacy lives on as rich are barred from renting childhood home. *The Guardian* [online]. Publikováno 12. 5. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

Cruijffovým příchodem byly položeny základy úspěchů, kterých Barcelona dodnes dosahuje.

[87] CHOPRA, Rakshit. The Role of FC Barcelona in Fueling Catalan Nationalism: Football and Regional Identity. *International Journal of Sport & Society*. 2014, roč. 4, č. 3, s. 11–22.

[88] Vlajky Katalánska s modrým klínem a bílou hvězdou, jimiž je dávána najevo podpora separatismu.

[89] GONZÁLES, op. cit.

[90] Bartomeu: El Barça no toma partido en la situación de Cataluña. *El Economista* [online]. Publikováno 27. 4. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

[91] Nikoli ve významu autonomního společenství Baskicko, nýbrž ve významu území, na němž se rozvinula baskická kultura (baskicky *Euskal Herria*).

zahraničním fanouškům a hráčům, je Katalánsko otevřeno imigraci, mezinárodním organizacím a institucím. FC Barcelona se koneckonců hrdě hlásí ke svému švýcarskému zakladateli a přímo ve své hymně zdůrazňuje, že nezáleží na tom, odkud kdo pochází. Toť nezbytná sportovní odbočka této práce.

Zatímco je hlavní město Barcelona tahounem katalánské ekonomiky, je katalánská ekonomika zase jedním z tahounů ekonomiky španělské. Na tom, alespoň prozatím, nic nezměnila ani současná nejistota daná vyhrocenou politickou situací, kvůli níž přemístilo své sídlo z Katalánska několik obchodních společností a bank.[92] Navzdory tomu katalánský hrubý domácí produkt vzrostl za rok 2017 o 3,3 % na cca 235 miliard eur,[93] což činí takřka pětinu hrubého domácího produktu Španělska. Procentuální meziroční nárůst hrubého domácího produktu byl ve srovnání s celým Španělskem[94] (tím spíše s Evropskou unií a eurozónou[95]) nadprůměrný, byť mezi jednotlivými společenstvími nepatřil ke špičce, rychleji rostly Aragonie, Asturie, Madrid i Murcia.[96] Katalánsko však do hrubého domácího produktu Španělska stále přispívalo nejvíce ze všech autonomních společenství (druhým v pořadí byl Madrid s 18,9 %), v přepočtu na hlavu bylo na čtvrtém místě za Madridem, Baskickem a Navarrou.[97] V roce 2014 zaplatilo Katalánsko na daních o 9 miliard eur více, než následně obdrželo skrz veřejné financování.[98] Zajímavé je i srovnání veřejné podpory Barceloně jakožto hlavnímu městu Katalánska na straně jedné a Madridu, hlavnímu městu Španělska, na straně druhé. Mezi lety 1991 a 2002 obdržela Barcelona od státu 83,39 eur na obyvatele, zatímco Madrid 176,48 eur na obyvatele.[99]

Ekonomický význam Katalánska pro Španělsko je tedy nepochybný. Na zhruba šesti procentech španělského území, které Katalánsko zabírá, se nachází cca 20 % hrubého domácího produktu (a cca 23 % španělského průmyslu), přes 17 % všech pracujících (zatímco průměrná nezaměstnanost ve Španělsku se pohybuje okolo 16 %, v Katalánsku je nezaměstnaných cca 12 % procent produktivních osob[100]) a takřka 20 % procent společností a navštíví jej skoro

---

[92] Viz např. El Sabadell aprueba el traslado de su sede social a Alicante. *La Vanguardia* [online; cit. 24. 11. 2019].

[93] MAQUEDA, Antonio. La economía catalana resiste la incertidumbre soberanista y crece por encima de la media. *El País* [online]. Publikováno 23. 3. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

[94] Ten vzrostl o 3,1 %.

[95] National accounts (including GDP). Data. Main tables. *Eurostat* [online; cit. 24. 11. 2019].

[96] Catalunya creció más que la media española en el 2017 pese a la incertidumbre política. *El Periódico* [online]. Publikováno 23. 3. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

[97] Tamtéž.

[98] Could Catalonia make a success of independence? *BBC* [online]. Publikováno 22. 12. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[99] BALCELLS, Albert a kol. *Historia de Cataluña*. Madrid: Esfera de los Libros, 2006, s. 852-853.

[100] LÓPEZ ALONSO, Eduardo. El paro sube en España y baja en Catalunya. *El Periódico* [online]. Publikováno 26.

čtvrtina všech turistů mířících do Španělska. Nadto Katalánsko zajišťuje více než čtvrtinu veškerého španělského exportu.[101] V roce 2016 měl katalánský export hodnotu 65 miliard eur, což by jej řadilo mezi 40 nejhodnotnějších na světě a 15 v Evropě.[102] Na druhou stranu je Katalánsko nejzadluženějším španělským společenstvím (26,8 % dluhů všech společenství).[103] Lze dodat, že španělský veřejný dluh dosahuje 100 % hrubého domácího produktu.[104]

Právě katalánská ekonomika je z pohledu centrální vlády alfou a omegou celé situace. Baskický separatismus s teroristickými útoky v pozadí sice katalánské snahy zastiňoval, ovšem skutečné starosti dělá Madridu právě Katalánsko, ztráta jeho ekonomiky by totiž byla takřka katastrofou.[105] Zároveň by byl bolestivější i jakýkoli finanční pakt na způsob paktu s Baskickem. Proto na něj Španělsko nechce přistoupit, což obratem posiluje katalánské separatistické tendence.

Silná ekonomika je zároveň jedním z argumentů Katalánců usilujících o nezávislost. Ovšem zda by skutečně bylo odtržení od Španělska z ekonomického hlediska výhodné, je minimálně sporné. Není v možnostech této práce provést analýzu ekonomické soběstačnosti případné katalánské republiky, je to koneckonců téma, na kterém neexistuje shoda. Vývoj ekonomiky lze nadto jen stěží předpovědět, zvláště když by byla tolik závislá na případných politických vztazích Katalánska se Španělskem.[106] Katalánská ekonomická soběstačnost ani není významná z hlediska posouzení případných práv a povinností Katalánska a Španělska v mezinárodním právu. Alespoň stručně lze nicméně uvést, že hlavními argumenty hovořícími pro ekonomickou soběstačnost Katalánska jsou vesměs ukazatele výše uvedené, prokazující sílu katalánské ekonomiky, která se vyrovná či dokonce překoná ekonomiky řady států Evropské unie.[107]

Na opačné straně stojí argumenty poukazující na španělskou reakci, která by mohla vést k ekonomické izolaci Katalánska. Bez podpory Španělska nejenže nevstoupí do Evropské unie,

---

4. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

[101] HENLEY, John. How important is Catalonia to Spain? *The Guardian* [online]. Publikováno 2. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[102] SULLIVAN, Arthur. Imagining an independent Catalan economy. *DW.com* [online]. Publikováno 11. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[103] TORREBLANCA, Marina Estévez, SÁNCHEZ, RAÚL. Datos clave de la economía catalana: la quinta parte del PIB de España sacudida por el terremoto político. *El Diario* [online]. Publikováno 6. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[104] ESPERANZA, Diana. La deuda pública de Cataluña supone el 27 % del total de las autonomías. *Expansión* [online]. Publikováno 29. 9. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[105] MINDER, op. cit., s. 236.

[106] SULLIVAN, op. cit.

[107] KOTTASOVÁ, Ivana. Spain loses 20 % of its economy if Catalonia splits. *CNN* [online]. Publikováno 2. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

ale nejspíš ani nebude jinými státy uznáno, což by vážně narušilo mezinárodní obchod.[108] Odpůrci katalánské nezávislosti poukazují i na reakci řady společností, které v důsledku vzrůstající nejistoty přemístily svá sídla mimo Katalánsko. Zároveň argumentují vysokým dluhem Katalánska a tím, že by Katalánci museli zavést a platit řadu institucí a orgánů, které má dnes na starosti Španělsko jako celek.[109] Naopak katalánský ekonom Xavier Sala-i-Martín spatřuje katalánskou příležitost ve výši španělského dluhu. Ten by se totiž v případě katalánské nezávislosti automaticky nesnížil o poměrnou část, nýbrž by zůstal Španělsku celý, což by ve spojení se ztrátou pětiny hrubého domácího produktu mohlo být fatální. Sala-i-Martín tak navrhuje, aby Katalánsko část dluhu převzalo výměnou za záruku, že Španělsko nebude vetovat vstup Katalánska do mezinárodních organizací.[110]

Tolik tedy stručný přehled základních informací. V následujících podkapitolách jsou některé z nich dále rozvedeny,

1. 2 Historie Katalánska

Historie Pyrenejského poloostrova je podrobněji zmapována od příchodu Římanů ve třetím století před Kristem,[111] který pochopitelně znamenal pro budoucí Španělsko zásadní okamžik. Římané ovšem nebyli první, kteří zvnějšku ovlivňovali život poloostrova, na němž se v průběhu prvního tisíciletí před Kristem nacházely především kmeny Iberů (odtud někdy používaný název Iberský poloostrov) a Keltů.[112]

S nimi před příchodem Říma přicházely do styku tři různé skupiny cizích obchodníků, Řekové, Féničané a (okrajově) Etruskové. Féničané se na Pyrenejském poloostrově začali objevovat kolem osmého století před Kristem, Řekové se přidali o dvě století později, v době

---

[108] Tamtéž.

[109] Could Catalonia make a success of independence? *BBC* [online]. Publikováno 22. 12. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[110] CASSANY, Roger. Sala i Martín: 'No sabemos si lo haremos mejor, pero tenemos la oportunidad de probarlo'. *Nabarralde* [online]. Publikováno 20. 8. 2015 [cit. 24. 11. 2019].

[111] PAYNE, Stanley G. *Spain: A Unique history*. 1 ed. Spain: University of Wisconsin Press, 2011, s. 43.

Autor zvažoval, zda užívat spojení „před Kristem" a „po Kristu", nebo spojení „před naším letopočtem" a „našeho letopočtu". Nutno přiznat, že mu druhá varianta přišla přirozenější. Zároveň si však byl vědom, že český jazyk tradičně užíval označení „před Kristem" a „po Kristu", což bylo potlačeno zločinným, nelegitimním a zavrženíhodným komunistickým režimem (§ 2 odst. 1 zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu). Proto se přiklonil právě k těmto označením, s jistou nadsázkou na důkaz symbolického vzdoru proti zrůdné ideologii, která zničila životy milionů lidí, což je potřeba navždy a všude připomínat.

MALINOVSKÝ, Milan. Před Kristem, nebo před naším letopočtem? *Naše řeč*. 1999, roč. 82, č. 1, s. 29-38.

[112] LÓPEZ-RUIZ, Carolina; DIETLER, Michael. *Colonial Encounters in Ancient Iberia: Phoenician, Greek, and Indigenous Relations*. 1 ed. Chicago: University of Chicago Press, 2009, s. 5.

kdy fénický vliv upadal.[113] Interakce Řeků a Féničanů s místním obyvatelstvem neměla násilnou formu, šlo vesměs o obchodní vztahy a zakládání osad.[114] Zmíněné zeslábnutí vlivu Féničanů bylo dáno i válkami fénického Týru s Babylonem a Asýrií,[115] přičemž jak klesal význam Týru, rostl vliv jeho bývalé kolonie, Kartága, které přebralo obchodní kontakty navázané ostatními fénickými městskými státy a zakládalo v Ibérii i obchodní střediska vlastní.[116]

Milovníci historie již nejspíše tuší, že zmínkou o Kartágu se dostáváme k jeho arcirivalovi, Římu. Ke střetu obou velmocí došlo poté, co Kartágo ovládlo Sardinii, Korsiku a větší část Sicílie. Řím se tou dobou již definitivně stal mocností, s níž musel známý svět počítat,[117] rozmach Kartága ve Středozemí mu ovšem dělal starosti.[118] Bezprostřední příčina první punské války je nicméně zahalena tajemstvím. Jako nespornou lze s čistým svědomím předložit pouze informaci, že k vypuknutí války došlo na základě sporu ohledně sicilského města Messana.[119] Pro nás je podstatný výsledek války, která skončila roku 241 před Kristem a dopadla pro Kartágo katastrofálně. Nejenže muselo po půltisíciletí opustit Sicílii, ale přišlo i o Sardinii a Korsiku.[120]

Kartágo muselo hledat cesty, jak územní a finanční ztráty nahradit, a odpovědí měla být právě Ibérie a její nesmírné surovinové bohatství. Oproti předchozím kontaktům obyvatel dnešního Španělska s Féničany či Řeky byl příchod Kartága (v čele s Hamilkarem z rodu Barkasů) mnohem agresivnější a měl povahu rozšiřování kartágské říše, a to diplomatickými i násilnými prostředky.[121]

Hamilkarova iberská mise představovala pro Kartágo nebývalý úspěch a vrátila mu punc velmoci. Nové zdroje opět přinesly zemi prosperitu a samotnému Hamilkarovi v Kartágu málo vídanou moc.[122] Někdy před svou smrtí Hamilkar (nikoli Kartágo) uzavřel smlouvu s Římem,

---

[113] Tamtéž, s. 54 a násl.

[114] Tamtéž, s. 12.

[115] GABRIEL, Richard A. *Hannibal: The Military Biography of Rome's Greatest Enemy*. 1 ed. Washington D.C.: Potomac Books, 2011, s. 58.

[116] LÓPEZ-RUIZ, Carolina; DIETLER, Michael, op. cit., s. 8.

[117] FORSYTHE, Gary. *A critical history of early Rome: from prehistory to the first Punic War*, 1 ed. Berkeley: University of California Press, 2005, s. 358.

[118] DOCTER, Roald; BOUSSOFFARA, Ridha, TER KEURS, Pieter. *Carthage. Fact and Myth*. 1 ed. Sidestone Press, 2015, s. 76 a násl.

[119] CARY, M. *Historical Revisions. XXI.—The Origins of the Punic Wars. History*. 1922, roč. 7, č. 26, s. 109.

[120] GABRIEL, 2011, op. cit. s. 69.

[121] GABRIEL, Richard A. *Scipio Africanus: Rome's Greatest General*. 1 ed. Washington D.C.: Potomac Books, 2008, s. 28.

[122] HOYOS, Dexter. *Hannibal's Dynasty: Power and Politics in the Western Mediterranean, 247-183 BC*. London: Routledge, 2003, s. 71 a násl.

Jedna z legend praví, že právě Hamilkar Barkas založil Barcelonu (odtud údajně její původní název „Barcino"),

podle níž Kartaginci z jihu nepřekročí řeku Ebro ohraničující sever poloostrova. V souladu s touto smlouvu tedy byla značná část poloostrova pod vlivem Kartága, zatímco území dnešního Katalánska jím zůstávalo v podstatně netknuté.[123] To se však mělo brzo změnit.

Kolem roku 221 před Kristem přešlo vedení kartaginských vojsk na Hamilkarova syna, jímž nebyl nikdo jiný než proslulý Hannibal. Jižní část dnešního Španělska tehdy Kartágo ovládalo již velmi pevně, směrem na sever mu pak v cestě stálo město Sagunto, které spolupracovalo s Římem,[124] ale zároveň se nacházelo na jih od řeky Ebro. Poté, co Hannibal nevyslyšel výzvy Říma, aby město zůstalo nedotčeno, stala se druhá punská válka realitou.

Jestliže byl Řím s Kartágem ve válce, hranice v podobě Ebra pochopitelně přestala pro Hannibala existovat.[125] S početnou armádou řeku přešel a vydal se přes Alpy až do dnešní Itálie.[126] Na Apeninském poloostrově působil mnoho let, během nichž uštědřil Římanům několik porážek, jak se však ukázalo, obsadit Řím bylo nemožné.[127] Hannibalovo italské tažení patří k nejpozoruhodnějším vojenským operacím v historii, nás však musí zajímat spíše římská protiofenzíva. Ta totiž Římany přivedla na Pyrenejský poloostrov, který definitivně vytrhli z rukou Kartága roku 206 před Kristem bitvou u Ilipy.[128] Ovládnutí celého poloostrova bylo dovršeno po mnoha válkách s místními kmeny roku 19 před Kristem.[129] Většinu území Hispánie (jak Římané území nazývali[130]) Řím ovládal po následujících cca čtyři sta let.

Dopad přes půl milénia trvajícího pobytu Římanů byl pochopitelně značný. Romanizaci území pak ještě přispělo množství založených kolonií i edikt *Constitutio Antoniniana*, kterým byla (roku 212 po Kristu) garantována občanská práva všem svobodným mužům na území Římské říše.[131] Do konce druhého století po Kristu Hispánie zažívala kulturní a hospodářský

---

ovšem zdá se, že tato teorie není založena na ničem jiném než na podobě jmen. Obvykle se má za to, že místo dnešní Barcelony bylo obýváno již původními Ibéry (název se mohl odvíjet od keltského slova „bar“, znamenající nezávislost, svobodu či rebelii) s tím, že základy moderního města položili Římané.

DE DÉU PRATS, Joan. *Llegendes històriques de Barcelona*. L'Abadia de Montserrat, 2009, s. 11.

[123] GABRIEL, 2008, op. cit., s. 28.

[124] YARDLEY, John C.; HOYOS, B. D. *Livy: Hannibal's War: Books 21-30, Hannibal's War*. Oxford: OUP Oxford, 2006, s. 631.

[125] HOYOS, op. cit., s. 102 a násl.

[126] Navzdory obrovským ztrátám, které Hannibal při přechodu utrpěl, je tento tah dodnes považován za jeden z nejpozoruhodnějších v historii válečných konfliktů. Při římské námořní převaze bylo Kartágo v nevýhodě, kterou Hannibalův riskantní manévr eliminoval.

[127] FIELDS, Nic. *Roman Conquests: North Africa*. 1 ed. Barnsley, South Yorkshire: Pen and Sword, 2010, s. 52 a násl.

[128] GABRIEL, 2008, op. cit., s. 85 a násl.

[129] DUNSTAN, William E. *Ancient Rome*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2011, s. 236.

[130] Odtud i dnešní název státu.

[131] PÉREZ, Joseph. *Historia de España*. Critica, 2004, s. 14-15.

rozmach,[132] což odpovídá i rozmachu celé Římské říše, která posléze prožila tzv. krizi třetího století.[133] V té době se Řím začal v Hispánii potýkat s nájezdy barbarských kmenů, přičemž úspěšní byli zejména Svébové a Vandalové. Déle trvající vlády nad územím nicméně dosáhli až Vizigóti, kteří původně na poloostrov přišli s římským požehnáním a úkolem jiné germánské kmeny vyhnat.[134] Postupně ovšem využili vnitřních problémů Říma a v době pádu Západořímské říše v pátém století[135] jim už náležela většina Hispánie.[136]

Hispánie tedy od pátého století podléhala Vizigótům. Ovládnutí Iberského poloostrova Germány samo o sobě neznamenalo razantní změnu v tamním způsobu života, a to i s ohledem na jejich relativně nízký počet.[137] Vizigóti navíc patřili k nejkulturnějším z germánských kmenů[138] a z počátku zachovávali dva právní systémy, jeden pro Góty, druhý pro římské (původní) obyvatelstvo.[139] Tento zvyk byl nicméně ukončen roku 654, kdy vstoupil v platnost tzv. *Liber Iudiciorum* (zjednodušeně řečeno občanský zákoník).[140]

Další výměna stráží na území dnešního Španělska se odehrála z historického hlediska poměrně záhy. Noví vládci měli svůj původ na Arabském poloostrově, odkud od druhé poloviny sedmého století rychle expandovali, až jim na začátku století osmého náležel i celý sever Afriky. Pyrenejský poloostrov tak od nich náhle dělil jen Gibraltarský průliv. Šlo o muslimy z Umajjovského chalífátu. Jejich invaze[141] započala kolem roku 711 a patrně již v témže roce se odehrála bitva na řece Guadalete, v níž byl poražen a zabit poslední gótský král Roderich.[142] Šlo o první větší střetnutí mezi muslimy a vizigótským královstvím, pro osud tohoto království však zároveň o bitvu rozhodující, po které postupně do rukou muslimů padla většina vizigótského území, a to leckdy bez vážnějšího odporu. Již před invazí totiž říše procházela interní krizí, což

---

[132] Tamtéž, s. 15.

[133] SOUTHERN, Pat. Third Century Crisis of the Roman Empire. *BBC* [online]. Publikováno 17. 2. 2011 [cit. 24. 11. 2019].

[134] MITCHELL, Stephen. *A History of the Later Roman Empire, AD 284-641*. 2 ed. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2015, s. 220.

[135] Od této chvíle, s ohledem na časový odstup od počátku letopočtu, již není potřeba upřesňovat, že se hovoří o období po Kristu.

[136] CARR, Raymond a kol. Spain. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 9. 6. 2019 [cit. 24. 11. 2019].

[137] BALCELLS, op. cit., s. 89 a násl.

[138] MITCHELL, op. cit., s. 218.

[139] LEAR, Floyd Seyward. The Public Law of the Visigothic Code. *Speculum*. 1951, roč. 26, č. 1, s. 2.

[140] Tamtéž, s. 2.

[141] Vedena zpočátku Tárikem ibn Zijádem. Každému čtenáři s minimálním citem pro jazyk (a základní znalostí středověké arabštiny) musí být zřejmé, že právě po Tárikovi je pojmenován Gibraltar, v arabštině Džabal at-Tárik neboli Tárikova hora.

[142] MARTÍNEZ DÍEZ, Gonzalo. *El condado de Castilla, 711-1038: la historia frente a la leyenda*, svazek 1. Marcial Pons Historia, 2005, s. 38-39.

mělo na výsledku bitvy i celé invaze zásadní podíl.[143]

Území Pyrenejského poloostrova ovládané muslimy je obecně označováno jako Al-Andalus. Ačkoli jde o známý pojem, nepředstavuje žádný specifický, „státní“ útvar. Rozsah ovládaného území se neustále měnil a měnilo se i jeho uspořádání a míra závislosti na Umajjovském chalífátu. Stejně tak se měnilo i soužití muslimů, křesťanů a židů (kastilsky tzv. *convivencia*), přičemž je ale třeba zdůraznit, že invaze na Pyrenejský poloostrov nešla ruku v ruce s pronásledováním nemuslimského obyvatelstva, byť postupně se jeho postavení zhoršovalo.[144]

Ačkoli muslimové setrvali na Pyrenejském poloostrově po mnoho staletí, prakticky simultánně s dobýváním posledních částí bývalého vizigótského území docházelo na různých místech ke vzpourám, jež se postupně přetavily v tzv. *reconquistu* (neboli znovudobývání). Zkreslená by ovšem byla představa, že křesťané ihned na začátku osmého století vytvořili centrum odporu, který po cílevědomém úsilí vyústil v konečný triumf a zformování španělské národní identity. Pod *reconquistou* bychom si měli spíše představit určité období (mezi léty 718 a 1492), během něhož mimo jiné vznikaly zejména na severu poloostrova územní celky stavějící se muslimům na odpor,[145] a to z různých, nikoli výhradně náboženských důvodů.[146] Právě od tohoto období lze přitom již sledovat nepřerušenou vývojovou linku směřující k současnému Španělskému království a Katalánsku.

Za počátek *reconquisty* se obvykle považuje bitva u Covadongy, v níž mýtický Pelayo se skupinou rebelů uštědřil muslimům první porážku v Hispánii.[147] Názory na rozsah uvedené bitvy se sice liší, shoda nicméně panuje nad tím, že Pelayo patrně ještě téhož roku založil Asturské království, které posléze expandovalo ze severu směrem do středu poloostrova. Po změně hlavního města se z Asturského království stalo Království León, jež svého času ovládalo zhruba polovinu celého poloostrova, včetně Kastilie.[148] Název Asturie, resp. Asturské knížectví, dnes nese jedno ze španělských autonomních společenství, španělští následníci trůnu se pak honosí

---

[143] DI BERARDINO, Angelo a kol. *Encyclopedia of Ancient Christianity*. Downers Grove, IL: IVP Academic, 2014, s. 638.

[144] BARROSO, Miguel Ángel. Serafín Fanjul: «Al-Andalus no es un modelo aceptable hoy para Europa». *ABC* [online]. Publikováno 25. 1. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

[145] The Editors of Encyclopaedia Britannica. Reconquista. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 13. 4. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[146] Koneckonců křesťané válčili i mezi sebou a za tímto účelem sjednávali s muslimy různá spojenectví.

GARCÍA FITZ, Francisco. La Reconquista: un estado de la cuestión. *Clío & Crímen. Revista del Centro de Historia del Crimen de Durango*, 2009, no. 6.

[147] BUNTING, Tony. Reconquista. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 22. 3. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[148] RODRIGUEZ, Vicente. Asturias. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 26. 8. 2011 [cit. 24. 11. 2019].

titulem kníže z Asturie.[149]

Zmíněná Kastilie původně vznikla jako určité nárazníkové pásmo Asturského království, na němž bylo vybudováno mnoho hradů.[150] Míra propojení kastilského území s Asturským královstvím se průběžně měnila, roku 1230 nicméně došlo k definitivnímu sloučení a ke vzniku Kastilské koruny.[151] Odkaz na Kastilii dnes nesou názvy dvou španělských autonomních společenství (společenství Kastilie – La Mancha a společenství Kastilie a León) a na historickém území Kastilie se nachází hlavní město Španělska Madrid.

Asturie, León, resp. Kastilie měly ve znovudobývání muslimy ovládaného území klíčovou roli. Svou úlohu nicméně sehrály i další územní celky. Zmínit lze především Navarrské království (nacházející se na dnešním území španělského forálního společenství Navarra a části území francouzského departmentu Pyrénées-Atlantiques), které samo bylo vojensky ovládnuto Kastilií na počátku 16. století (dobytí bylo následováno dohodou o vytvoření personální unie, která se dnes promítá i v Ústavě).[152] Posuneme-li se o něco dále na východ, náleželo pod Navarrské království i Aragonské hrabství (jehož název dnes nese autonomní společenství Aragonie), kterému se později podařilo osamostatnit a které se ve dvanáctém století spojilo s Barcelonským hrabstvím a vytvořilo Aragonskou korunu.[153] A zde se v našem stručném popisu územních celků vzniklých na Pyrenejském poloostrově v rámci *reconquisty* zastavíme přece jenom o něco déle. Právě zde totiž můžeme pozorovat počátky Katalánska.

Muslimské tažení se původně neomezovalo jen na Pyrenejský poloostrov, nýbrž pokračovalo i směrem na Franskou říši, čemuž učinila přítrž až franská armáda v bitvě u Tours roku 732.[154] Tím ovšem muslimská interakce s Franky neskončila, naopak po zbytek osmého století docházelo k opakovaným střetům. Frankům se postupně podařilo dobýt Roussillon, jakož i část území na severu Pyrenejského poloostrova. Zde byla vytvořena tzv. marka (nazývaná *Marca Hispànica*) – nárazníková zóna v podobě několika hrabství. Jednotlivá hrabata byla vazaly franského krále, těšila se nicméně značné volnosti. Součástí marky byla i tzv. Katalánská hrabství (byť se toto označení začalo užívat až zpětně), z nichž nejsilnějším bylo hrabství

---

[149] ŠPANĚLSKO. Real Decreto 1368/1987, de 6 de noviembre, sobre régimen de títulos, tratamientos y honores de la Familia Real y de Los Regentes, čl. 2.

[150] Odtud taky nese svůj název, neboť hrad se kastilsky řekne „castillo“.

The Editors of Encyclopaedia Britannica. Castile. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 3. 8. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[151] RODRIGUEZ, Vicente. Aragon. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 18. 6. 2013 [cit. 24. 11. 2019].

[152] The Editors of Encyclopaedia Britannica. Kingdom of Navarre. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 23. 2. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

[153] RODRIGUEZ, Vicente. Aragon. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 18. 6. 2013 [cit. 24. 11. 2019].

[154] CUMMINS, Joseph. *History's Greatest Wars: The Epic Conflicts that Shaped the Modern World*. Fair Winds Press, 2011, s. 50-52.

Barcelonské.[155]

Barcelonské hrabství postupně ovládlo řadu dalších katalánských hrabství a poté, co si poslední franským králem jmenovaný barcelonský hrabě Guifré I. Barcelonský (přezdívaný Chlupatý[156]) prosadil ke konci devátého století dědičnost svého titulu a založil Barcelonskou dynastii, vliv franského panovníka dále zeslábl.[157] K plné odluce došlo na konci století desátého. V roce 985 byla Barcelona vypleněna *de facto* vládcem Al-Andalusu Almanzarem, před jehož armádou barcelonský hrabě Borrell II. uprchl a požádal o pomoc jak tehdejšího franského krále Lotara I., tak krále budoucího, Hugo Kapeta. Kýžené pomoci se však nedočkal a svazky mezi Barcelonským hrabstvím a Franky byly přetrhány. Krátce poté došlo ke změně franské vládnoucí dynastie a Hugo Kapet se pokusil tyto svazky obnovit, Barcelona jej však ignorovala.[158] Od této chvíle bylo Barcelonské hrabství a území spadající pod jeho kontrolu fakticky nezávislé, ačkoli formálně se Franská říše vzdala svých nároků až smlouvou z Corbeil roku 1258.[159]

Tak tedy vznikl na severovýchodě dnešního Španělska a jihu dnešní Francie samostatný útvar, který se již v jedenáctém století někdy označoval jako knížectví[160] a jehož území bylo nazýváno Katalánskem (byť konkrétně spojení „Katalánské knížectví“ se vyskytuje až v pozdějších záznamech).[161] V tu dobu se už Katalánci vyznačovali vlastním jazykem, jenž se stejně jako ostatní románské jazyky vyvinul z latiny.[162]

---

[155] RODRÍGUEZ-PICAVEA MATILLA, Enrique. *La Corona de Aragón en la edad media*. Madrid: Ediciones Akal, S. A., 2006, s. 7 a násl.

[156] Právě s ním je spojována legenda o vzniku katalánské vlajky neboli *senyery*. Tato legenda (a pravděpodobně se nejedná o nic více) praví, že král Karel II. Holý nalezl Guifrého raněného po obraně Barcelony před muslimy a na důkaz úcty a vděku přejel čtyřmi prsty – zakrvácenými od Guifrédových četných poranění – po žlutém štítu barcelonského hraběte.

MINDER, op. cit., s. 181.

[157] RODRÍGUEZ-PICAVEA MATILLA, op. cit., s. 7 a násl.

[158] FITA, Fidel. El principado de Cataluña. Razón de este nombre. *Boletín de la Real Academia de la Historia*, 1902, tomo 40, s. 263 a násl.

[159] BERNARD, François a kol. France. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 12. 6. 2019 [cit. 24. 11. 2019].

[160] FITA, op. cit., s. 261 a násl.

[161] Nejstarší písemné záznamy obsahující toto označení pocházejí z dvanáctého století.

ARMANGUÉ HERRERO, Joan. El 'liber maiolichinus de gestis pisanorum illustribus‘ (s. XII). *Quaderns de la Selva*, 2002, n. 14, s. 272 a násl.

Etymologický původ názvu (*Catalunya*) je sporný. Z mnoha lze zmínit teorii, podle níž se vyvinul z označení *Gothia Launia* (gótská země), případně že souvisí se středověkým označením pro hrady (v dnešní katalánštině *castells*). Druhá z uvedených teorií tak naznačuje shodný původ názvu Katalánska a Kastilie. Když už jsme u toho, *castells* je i označení pro lidské věže, jejichž stavění je dávný zvyk, zařazený na seznam Mistrovských děl ústního a nehmotného dědictví lidstva organizace UNESCO a uchovávaný a rozvíjený v různých Katalánských zemích. Rekordní lidské věže čítají neuvěřitelných deset pater.

MINDER, op. cit., s. 169 a násl.

[162] MORAN I OCERINJAUREGUI, Josep. *Estudis d'història de la llengua catalana*. 1 ed. Publicacions de l'Abadia

Ačkoli se dále v práci toto území (tedy Barcelonské hrabství a území pod jeho vlivem) nazývá Katalánskem, sluší se podotknout, že jeho přesná povaha, resp. vnímání lidmi v té době žijícími, je sporná. Nadále totiž existovalo Barcelonské hrabství a právě to, nikoli Katalánské knížectví, vstoupilo do personální unie s Aragonským královstvím. Panovníci později vládnoucí Aragonské koruně se neoznačovali jako knížata katalánská, nýbrž (mimo jiné) jako hrabata barcelonská.[163] Hrabě z Barcelony je i v současnosti jedním z titulů španělského krále.[164] O samotné existenci území souhrnně označovaného jako Katalánsko nicméně větších pochyb není a být nemůže, neboť o něm hovoří řada dobových dokumentů.[165]

Zásadním obdobím v rané historii Barcelonského hrabství, resp. Katalánska bylo dvanácté století a vláda Ramona Belenguera IV. Barcelonského. Tomu se jednak podařilo své panství rozšířit (jím získané území se později označovalo jako Nové Katalánsko – *Catalunya Nova*), především však v polovině dvanáctého století uzavřel sňatek s Petronilou Aragonskou, čímž došlo ke vzniku již zmíněné personální unie mezi Barcelonským hrabstvím a Aragonským královstvím, která je známá jako Aragonská koruna.[166]

Aragonská koruna byla významnou středověkou mocnost, ačkoli rozhodně nešlo o unitární stát. Aragonské království a Barcelonské hrabství nadále fungovaly převážně jako samostatné jednotky spojované osobou panovníka.[167] Svého času pod Aragonskou korunu patřil (nikoli nutně v jeden moment) krom severovýchodu Pyrenejského poloostrova (včetně Valencijského království) také jih dnešní Francie, Baleárské ostrovy, Sicílie, Sardinie, Korsika, jižní polovina Itálie, a dokonce i část dnešního Řecka.[168] V některých z těchto míst se dodnes v menší či větší míře hovoří katalánsky.

Rozmach Koruny směrem na východ – a s tím spojená přeměna v námořní velmoc[169] –

---

de Montserrat, 2004, s. 37 a násl.

[163] HINOJOSA MONTALVO, José. *Jaime II y el Esplendor de la Corona de Aragón*. San Sebastián. Nerea, 2006, s. 15.

[164] Hoy se cumplen 40 años de la renuncia de Don Juan a los derechos dinásticos. *El Diario* [online]. Publikováno 14. 5. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[165] Např. *Liber maiolichinus de gestis Pisanorum illustribus*.

ORVIETANI BUSCH, Silvia. *Medieval Mediterranean Ports. The Catalan and Tuscan Coasts 1100 to 1235.* BRILL, 2001, s. 207.

[166] HIREL-WOUTS, Sophie. Cuando abdica la reina. Reflexiones sobre el papel pacificador de Petronila, reina de Aragón y condesa de Barcelona (siglo XIII). *E-Spania [online]*, 2015, roč. 20. Publikováno 20. 2. 2015, [cit 16. 6. 2019].

[167] ALBEROLA ROMA, Armando. Los países de la antigua corona de Aragón en el siglo XVIII: entre la pérdida del autogobierno y el crecimiento económico. *Dieciocho: Hispanic Enlightenment*, 2012, n. 1, s. 94.

[168] SANTAMARÍA ARÁNDEZ, Álvaro. Precisiones sobre la expansión marítima de la Corona de Aragón. *Historia Medieval*, 1990-1991, n. 8, s. 190.

[169] Význam Aragonské koruny a Katalánska jako námořní velmoci je patrný např. i ze skutečnosti, že právě v katalánštině vznikla pod názvem *Llibre del Consolat de Mar* první kodifikace mořského práva.

byl do jisté míry důsledkem již zmiňované smlouvy z Corbeil, která přinutila Aragonskou korunu vzdát se ambicí směrem na sever (s výjimkou několika mála území, např. Roussillon nebo Montpellier) a hledat jiné cesty expanze.[170] Historická a kulturní provázanost katalánského území s jihem dnešní Francie tím byla silně oslabena.[171]

Výše bylo zmíněno, že Aragonská koruna nebyla unitárním státem. Jednotlivé části území (Aragonie, Katalánsko a později i Valencie) měly vlastní kortesy (*corts*),[172] které se sice při zvláštních příležitostech svolaly ve stejnou dobu na stejné místo, jinak nicméně šlo o na sobě nezávislé legislativní orgány.[173]

Katalánské kortesy představovaly legislativní orgán územních celků spadajících pod Barcelonské hrabství a tvořili je zástupci měst, šlechty a církve. Lze je považovat za jeden z nejstarších orgánů parlamentního typu v Evropě.[174] Kortesy měly dalekosáhlé pravomoci (mnohem větší než jejich kastilská obdoba), bez jejich souhlasu nemohl král přijímat, modifikovat ani rušit předpisy. Základem právního řádu Katalánska byly tzv. *Usatges de Barcelona*, směs pozůstatků římského práva, vizigótského práva a místních zvyků. Nové předpisy byly různého typu (lišící se významem či tím, kdo je navrhoval), nejvýznamnější z nich se nazývaly *Constitucions catalanes*. Ty byly přijímány na návrh panovníka a měly nejvyšší právní sílu. K dohledu nad dodržováním a implementací přijatých opatření mezi zasedáními Kortesů byla zřízena tzv. *Diputació del General* neboli *Generalitat* (odtud dnešní označení systému správy katalánského autonomního společenství).[175]

TWISS, Travers. *The Black Book of the Admiralty*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. XXXIV a násl.

[170] O'CALLAGHAN, Joseph F. *A History of Medieval Spain.* Cornell University Press, 1983, s. 415.

[171] MUNDY, John H. *Europe in the High Middle Ages: 1150-1300*. Routledge, 2014, s. 26.

[172] Anglicky *courts*, což znamená také „soudy"; shoda, která není náhodná. Slovo původně znamenalo „shromáždění svolané panovníkem". Mezi legislativní a soudní mocí přitom ne vždy existoval rozdíl, který dnes považujeme za samozřejmý. V některých systémech mohly legislativní orgány rozhodovat i individuální spory, samotné soudy se zase považovaly za prodlouženou ruku panovníka. Parlament Spojeného království tak např. dříve nesl název *High Court of Parliament* (a Sněmovna Lordů byla až do roku 2009 nejvyšší soudní instancí v zemi). V americkém státě Massachusetts dodnes nese legislativní orgán jméno *General Court of Massachusetts* a také má svou historii řešení soudních sporů.

WOOD, Gordon S., Comment. In: SCALIA, Antonin. *Matter of Interpretation. Federal Courts and the Law*. 2 ed. Princeton University Press, 2018, s. 60.

[173] MERRIMAN, Roger B. The Cortes of the Spanish Kingdoms in the Later Middle Ages. *The American Historical Review*. 1911, roč. 16, č. 3, s. 476 a násl.

[174] Carles Puigdemont jej považuje dokonce za orgán nejstarší, byť všeobecně se za něj považují *Cortes de León* z roku 1188.

CACHAFEIRO, Manuel C. Sin Argumentos Históricos. «Cataluña tuvo el primer Parlamento». *Diario de León* [online]. Publikováno 1. 4. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

The Decreta of León of 1188 – The oldest documentary manifestation of the European parliamentary system. *UNESCO* [online; cit. 24. 11. 2019].

[175] MERRIMAN, op. cit., s. 490 a násl.

Příkladem, kdy jednotlivé kortesy Aragonské koruny měly zasedat společně, byla roku 1410 smrt krále Martina I., který po sobě nezanechal právoplatného dědice. Situaci měly společné Kortesy vyřešit, neshody mezi jednotlivými zastupiteli ovšem výběr nového panovníka znemožnily. Až po intervenci vzdoropapeže Benedikta XIII. povolaly jednotlivé kortesy tři představitele, kteří tzv. Kompromisem z Caspe zvolili jako nástupce na trůn Martinova synovce Ferdinanda Kastilského. Ten se následně jako Ferdinand I. Aragonský stal prvním panovníkem Aragonské koruny z kastilského rodu.[176] Tato volba se ukázala jako osudová.

Celkově lze říci, že patnácté století bylo pro Pyrenejský poloostrov osudové hned z několika důvodů. Zaprvé, roku 1492 katolická Veličenstva dobyla Granadu, čímž v podstatě završila *reconquistu*.[177] Téhož roku Kryštof Kolumbus objevil Ameriku.[178] Konečně, roku 1469 se Ferdinand II. Aragonský (vnuk Ferdinanda I.) oženil s Isabelou Kastilskou, čímž došlo k personálnímu spojení Aragonské koruny s Kastilskou korunou a tím k prapočátku moderního Španělska (aniž by ovšem bylo možno už hovořit o jednotném Španělsku).[179]

Na první pohled se – alespoň během prvních zhruba dvou století – pro Katalánsko samotným propojením obou korun příliš nezměnilo. Podobně jako při spojení Barcelonského hrabství s Aragonským královstvím šlo o personální unii při zachování autonomie obou zemí. Značné rozdíly mezi oběma korunami však přece jen činily personální unii komplikovanou.

Krom rozdílů kulturních (silnější vazba Aragonské koruny na jih Francie, odlišný jazyk atd.) to byly rozdíly v jejich vnitřním uspořádání (jednotlivá území Kastilské koruny byla mnohem úžeji provázána) a v rozsahu pravomocí panovníka, které se odvíjely od pravomocí jednotlivých kortesů. V Kastilii se tak panovník těšil pravomocem, které byly např. v Katalánsku nemyslitelné. Panovník také trávil většinu času právě v západní části říše, Aragonii či Katalánsko navštěvoval sporadicky, což vedlo k jistému odcizení.[180] Nadto byla Kastilie rozlohou i počtem obyvatel několinásobně větší, s čímž částečně souviselo, že i většina budoucích územních zisků připadla Kastilské koruně. Objevení Ameriky navíc vedlo

---

[176] Compromís de Casp. *Enciclopèdia.cat* [online; cit. 24. 11. 2019].

[177] RUBIO, Ana M. *Breve Historia de Al-Ándalus*. Nowtilus, 2013, s. 4/6.

[178] MINDER, op. cit., s. 173.

[179] KAMEN, Henry. *España y Cataluña (Historia divulgativa)*. La Esfera de los Libros, 2014, Kindle, pozice 147.

[180] Je přesvědčením autora, že stát (či jakýkoli jiný územní celek) je tím méně funkční, čím vzdálenější jsou jeho jednotlivé části od centra (vlády, panovníka). Vychází z toho, že pro řádné fungování demokratického státu je nezbytné zapojení občanů do politického dění, pro což je pro změnu nezbytný jejich pocit, že sami mohou dosáhnout změny, resp. že jsou to právě oni, kdo má ve státě rozhodující slovo. Vzdálenost od centra způsobuje ztrátu zájmu, rezignaci na zasahování do politického života a celkově jistou politickou apatii, která vede k menší míře kontroly výkonu veřejné moci, a v konečném důsledku tak i k jeho nižší kvalitě. Velké územní celky tak nevyhnutelně musí – chtějí-li být dlouhodobě funkční – zajistit co největší míru decentralizace a vzájemnou spolupráci jeho jednotlivých částí držet převážně v rovině ekonomické. Opačný proces – který můžeme sledovat např. v Evropské unii – je cestou do pekel. A to nikoli nutně cestou dlážděnou dobrými úmysly.

k preferenci jižních a západních přístavů oproti Barceloně.[181] Faktem nicméně zůstává, že až do konce sedmnáctého století bylo propojení Aragonské koruny s Kastilskou korunou v Evropě vzácným úkazem v tom, že (na rozdíl např. od Francie) nedošlo k unitarizaci území, obě koruny fungovaly do značné míry nezávisle. Pro Katalánce byla Kastilie cizí zemí.[182]

Názory na jednotlivé detaily i celkový obraz vzájemného soužití se každopádně liší. Někteří již zde shledávají útisk Katalánska a úmyslné brždění jeho rozvoje, jiní poukazují na objektivní skutečnosti, které mohly jistou ztrátu vlivu tohoto území zapříčinit, a zpochybňují jakoukoli racionalitu úvah, že by byla způsobena úmyslně.[183]

Tak či onak bylo jen otázkou času, než se napjaté vztahy mezi Katalánskem a kastilskými panovníky dále vyhrotí. K výraznějšímu stupňování napětí docházelo od konce šestnáctého století, a to z různých příčin, např. odmítnutí Filipa IV. přísahat, že bude dodržovat zákony Katalánska, snahy ministerského předsedy Gaspara de Guzmána o větší centralizaci země či královské dekrety, prostřednictvím kterých měly být financovány výdaje způsobené francouzsko-španělskou válkou a které byly v rozporu s katalánskými *constitucions*.[184] Zmíněný konflikt s Francií s sebou přinášel i významnější přítomnost kastilských vojáků v Katalánsku. To místní nesli velmi nelibě, což v roce 1640 vyústilo v povstání sekáčů (*els segadors*; odtud i název katalánské hymny). Vzniklého interního konfliktu využili katalánští představitelé 16. ledna následujícího roku a vyhlásili vznik Katalánské republiky. „Nezávislost“ ovšem trvala jen sedm dní, již 23. ledna se republika podřadila pod ochranu Francie (šlo patrně o nevyhnutelný krok s ohledem na sílu španělské armády). O pouhé tři dny později francouzská a katalánská vojska porazila Španěly v bitvě na Montjuïcu.[185]

Přes počáteční idylku ani katalánsko-francouzské soužití nebylo bezproblémové, čemuž nepomohla ani brzká úmrtí hlavních iniciátorů nově vzniklého svazku (Paua Clarise na straně Katalánska a kardinála Richelieuho a krále Ludvíka XIII. na straně Francie). I pod Francií Katalánci nesli nelibě ingerenci centrální vlády či přítomnost jejích vojsk. Nadto byla Francie sužována frondou, šlechtickým povstáním, jehož dopady dolehly i na šlechtu v Katalánsku, která v mnoha případech emigrovala do jiných částí Kastilské koruny. Španělsko se navíc zbavilo nenáviděného Gaspara de Guzmána. To vše sehrálo roli jednak v tom, že veřejné mínění v Katalánsku se začalo otáčet proti Francii, jednak že Francie neposkytovala Katalánsku takovou vojenskou podporu, která by jej ochránila před španělskými vojsky. A tak roku 1651 započalo

[181] KAMEN, op. cit., pozice 311.

[182] Tamtéž, pozice 311 a 459.

[183] Tamtéž.

[184] BALCELLS, op. cit., s. 436 a násl.

[185] Tamtéž, s. 450 a násl.

obléhání Barcelony, které skončilo zhruba o rok později její kapitulací a návratem většiny Katalánska pod španělský vliv. Nutno říci, že neproběhla žádná drastická odvetná opatření ze strany krále Filipa IV., který naopak potvrdil původní postavení Katalánska v rámci monarchie i platnost jeho zákonů.[186] Události s tragickými dopady pro Katalánsko však byly za dveřmi.

Roku 1700 zemřel král Carlos II., a to bez mužského potomka. Ve své závěti (údajně) zvolil svým nástupcem Filipa, vévodu z Anjou z dynastie Bourbonů (vnuka francouzského krále Ludvíka XIV.). Trůn si ale nárokoval také Karel, syn císaře Svaté říše římské Leopolda I., a jelikož v Evropě panovaly obavy z přílišné síly případné personální unie mezi Španělskem a Francií, vytvořila se anglicko-nizozemsko-rakouská koalice podporující Karla a začala válka o španělské dědictví.[187]

Katalánsko původně podpořilo Filipa výměnou za řadu slíbených výhod (posílení postavení barcelonského přístavu, zřízení tzv. *Tribunal de Contrafaccions*, který zajišťoval primát katalánských *constitucions*, a další). Jenže roku 1705 se na katalánských březích vylodila anglická, nizozemská a rakouská vojska a zaútočila na Barcelonu. Ta o rok později padla (spolu s většinou Pyrenejského poloostrova) a vzhledem k okolnostem došlo i ke změně v podpoře ze strany katalánských představitelů, což Filip Katalánsku nikdy neodpustil.[188]

Válka se původně vyvíjela pro antibourbonovskou koalici dobře, nicméně následně došlo k několika událostem, jež zajistily španělský trůn pro Filipa. Jednak se v Anglii dostali k moci toryové, odpůrci války. Nadto zemřel rakouský císař Josef I., jehož nástupcem se stal právě Karel. Vedle hrozby personální unie Španělska a Francie tak vyvstala hrozba propojení Španělska a Rakouska. Vše tedy skončilo jistým kompromisem v podobě utrechtského míru a rastattského míru, jimiž bylo ujednáno, že na španělský trůn usedne Filip, který se zároveň vzdá veškerých nároků svých i svých potomků na trůn francouzský. A všichni byli spokojení. Tedy až na Katalánce, kteří – ač svými spojenci ponecháni zcela sami – věděli, co je čeká, a odmítli se vzdát bez odhodlaného, statečného, leč předem prohraného boje.[189]

Spojená francouzská a španělská vojska obsadila v roce 1714 prakticky celé Katalánsko a tvrdě potlačila vzpoury, které se v něm odehrávaly.[190] Nadále vzdorovala obléhaná Barcelona, která tváří v tvář ohromné přesile odmítla kapitulovat (hlavní barcelonský představitel Rafael Casanova je dodnes považován Katalánci za hrdinu, byť někteří v jeho odmítnutí kapitulovat

---

[186] Tamtéž.

[187] KAMEN, op. cit., pozice 1030 a násl.

[188] Tamtéž.

[189] BALCELLS, op. cit., s. 489.

[190] KAMEN, op. cit., pozice 1522 a násl.

spatřují pouze zbytečné obětování tisíců životů[191]) a padla po krvavé bitvě v ulicích osudného jedenáctého září roku 1714.[192] Pomsta Bourbonů byla neúprosná, než se k ní ale dostaneme, zastavme se na chvíli u role, kterou v katalánské zkáze sehrála Anglie (od roku 1707 Velká Británie).

Roku 1705 byla uzavřena smlouva mezi Mitfordem Crowem, pověřencem anglické královny Anny, a Katalánci Domènecem Pererou a Antonim de Peguerou, kteří ovšem nereprezentovali celé Katalánsko. Crowe měl za úkol sjednat možná spojenectví mezi Anglií a Katalánskem či jinými oblastmi na Pyrenejském poloostrově, nicméně smlouvu s oficiálními představiteli Katalánska se mu uzavřít nepodařilo. Dle smlouvy (tzv. Janovská smlouva) měli Katalánci podpořit Karlův nárok na španělský trůn a usnadnit vylodění anglických vojsk na poloostrově. Anglie se oproti tomu zaručila respektovat a chránit katalánské svobody, zákony a práva.[193]

Z důvodů popsaných výše byly nakonec navzdory Janovské smlouvě osudy katalánsko-anglických vztahů jiné. Katalánská otázka ovšem zůstala v Anglii ožehavým tématem, whigové ji používali k útoku na torye a poukazovali na věčnou hanbu, která se měla na Anglii v důsledku opuštění Katalánců snést. Královna Anna sice využívala veškerých diplomatických sil k zajištění co nejpříznivějších podmínek pro Katalánce, ale s její smrtí 1. srpna 1714 a s odhodláním Katalánců bojovat až do samého konce se i tato snaha ukázala marnou.[194] Katalánci tedy zůstali sami a Filip V. neměl po jejich porážce v úmyslu dlouholetá katalánská privilegia jakkoli respektovat. Postoj Katalánska během války o španělské dědictví spolu s katalánskou demokratickou tradicí byly pro absolutistického krále nepřijatelné. Začala doba temna.

Španělský král nechal popravit či uvěznit mnohé představitele katalánského vzdoru, desítky tisíc dalších emigrovaly. Zničena byla takřka pětina barcelonských domů a na území Katalánska byly umístěny tisíce španělských vojáků. K určitému umírnění osobních represí došlo v důsledku Vídeňského míru z roku 1725, ovšem ani ten neodvrátil zásadní právní a institucionální změny, k nimž došlo přijetím tzv. *Decreto de Nueva Planta* (tyto královské

---

[191] Tamtéž.

[192] Právě jedenácté září je v Katalánsku národním svátkem (známým jako *Diada*), což bylo stvrzeno prvním zákonem Parlamentu po obnovení jeho činnosti v roce 1980.

ŠPANĚLSKO. Generalitat de Catalunya. Llei 1/1980, de 12 de juny, per la qual es declara Festa Nacional de Catalunya la diada de l'onze de setembre.

[193] KAMEN, op. cit., pozice 1203 a násl.

[194] Někteří Katalánci dodnes shledávají v jednání Anglie zradu, smlouva nicméně nebyla uzavřena s Katalánskem, nýbrž se dvěma osobami postrádajícími oprávnění za Katalánsko jednat; zpochybňovány jsou nadto i skutečné důsledky dané smlouvy z hlediska toho, jak velkou podporu Anglie Katalánsku skutečně zajišťovala.

KAMEN, op. cit., pozice 1203 a násl.

dekrety byly vydány i pro jiná území ovládaná španělským králem, byť jejich přesný obsah se území od území lišil). Mnohé katalánské instituce zanikly, Katalánsko přišlo o své kortesy i domobranu. Veřejné právo i úřední jazyk byly převzaty z Kastilie. Došlo i k daňové reformě.[195]

Poté, co v sedmnáctém století hledali Katalánci ve Francii svého spojence proti Španělsku, spojila se tedy ve století osmnáctém Francie se Španělskem na úkor Katalánska. Historie má nicméně tendenci se opakovat a nově nalezené přátelství mezi Španělskem a Francií, založené na krevním poutu jejich panovníků, bylo brzy zapomenuto.

V zemi galského kohouta totiž na konci osmnáctého století došlo k Velké francouzské revoluci a netrvalo dlouho a po Katalánsku se znovu proháněla francouzská a španělská vojska, tentokrát však stála proti sobě. V roce 1793 vyhlásila revoluční Francie Španělsku válku, boje se nicméně omezily na pohraniční oblasti a již roku 1795 byl uzavřen Basilejský mír. Španělé dokonce spolu s Francií (kde vládl Napoleon Bonaparte) napadli Portugalsko, ovšem záhy – v době, kdy se francouzská armáda nacházela na Pyrenejském poloostrově – došlo k novému vyhrocení vztahů. Roku 1808 Napoleon sesadil španělského krále Ferdinanda VII. a dosadil na jeho místo svého bratra Josefa Bonaparta a o čtyři roky později připojil Katalánsko k Francii.

Odpor proti francouzské nadvládě byl nicméně obrovský nejen ve Španělsku,[196] ale i v samotném Katalánsku, jehož města utrpěla ve válce obrovské ztráty. Vytvořila se dokonce Nejvyšší rada Katalánska jednající ve jménu Ferdinanda VII. a pomáhající organizovat boj proti napoleonským jednotkám. Velká oběť, kterou Katalánsko v boji proti Napoleonovi přineslo, neměla nicméně v jeho budoucím postavení – poté, co na konci roku 1813 uzavřelo Španělsko s Francií mír a Ferdinand VII. se vrátil na španělský trůn – žádnou pozitivní odezvu.[197]

Počátek devatenáctého století tudíž byl ve znamení války, čemuž odpovídal i jeho zbývající průběh. Roku 1827 proběhl na území Katalánska neúspěšný pokus o revoluci, po kterém následovaly tzv. karlistické války. Tyto tři občanské války mezi Karlisty a liberalisty měly zásadní dopad především pro Navarru a Baskicko. Navarra totiž v jejich průběhu přišla o statut království (stala se forální provincií) a zákonem z roku 1839 bylo připuštěno učinění změn historických výsad (kastilsky *fueros*, přeložit lze i jako zákony či zvyklosti) Navarry a baskických provincií Bizkaia, Araba a Gipuzkoa. V případě Navarry k těmto změnám došlo „dohodnutým“ zákonem z roku 1841. Mezi výsadami, které si Navarra nadále zachovala, byl vlastní fiskální režim, což je i dnes promítnuto Ústavě. V případě Baskicka se žádný „dohodnutý zákon“ nekonal, naopak po třetí karlistické válce zákonem z roku 1876 všechny tři provincie o

[195] BALCELLS, op. cit., s. 494 a násl.

[196] Právě z této doby pochází označení *guerilla*, kastilsky „malá válka“, odpovídající španělskému způsobu boje.

[197] BALCELLS, op. cit., s. 556 a násl.

své *fueros* přišly, byť jejich specifické postavení zůstalo zachováno skrze jiné prostředky, zejména fiskální pakt.[198] Již zde lze uvést, že druhým derogačním ustanovením Španělské ústavy byly zákony z roku 1839 a 1876 – ve vztahu k Baskicku – zrušeny.[199]

Z hlediska Katalánska byla z tohoto období zajímavá tzv. slavná revoluce z roku 1868, vedoucí k nastolení první španělské republiky roku 1873. Katalánci od počátku revoluce prosazovali federativní uspořádání nového režimu, dne 9. března 1873 dokonce připravili prohlášení katalánského státu (jakožto členského státu v rámci Španělska), nakonec však bylo staženo v očekávání, že k federalizaci Španělska dojde „z vrchu". A skutečně, ve volbách roku 1873 získali federalisté většinu a byla připravena i federativní ústava, v důsledku dalšího státního převratu se ovšem opět ustavila (unitární) monarchie. [200]

Století páry však pro Katalánsko nebylo jen stoletím válek a politických turbulencí, nýbrž i stoletím průmyslové revoluce a stoletím, v němž byla zahájena tzv. *renaixença*, obdoba našeho národního obrození. Při pohledu na evropské dějiny by stěží bylo možno tvrdit, že by průmyslová revoluce v Katalánsku byla něčím jedinečným. Na druhou stranu je potřeba uvést, že ve srovnání se zbytkem Španělska bylo Katalánsko v tomto směru popředu. V půlce století tak byl přechod z Katalánska do jiné evropské země mnohem méně znatelný než cestování z Katalánska směrem na jih.[201] Tomu koneckonců odpovídají i ukazatele jako mortalita či gramotnost.[202] Zároveň došlo k velkému populačnímu rozmachu, zatímco v roce 1787 populace v Katalánsku dosahovala čísla 875 388, v roce 1857 to již bylo 1 652 291 a v roce 1900 2 269 000 (přičemž imigrace alespoň z počátku nebyla převažujícím faktorem[203] a byla vyvažována emigrací[204]). Tento populační nárůst nebyl pouze nárůstem odpovídajícím nárůstu

---

[198] RODRIGUEZ-PIÑERO Y BRAVO-FERRER, Miguel a kol. *Comentarios a la Constitución Española*. XXX Aniversario. Wolters Kluwer, 2008, s. 2860.

[199] ŠPANĚLSKO. Constitución española. Aprobada por Las Cortes en sesiones plenarias del Congreso de los Diputados y del Senado celebradas el 31 de octubre de 1978. Ratificada por el pueblo español en referéndum de 6 de diciembre de 1978. Sancionada por S. M. el Rey ante Las Cortes el 27 de diciembre de 1978, druhé derogační ustanovení.

Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado [online; cit. 24. 11. 2019].

[200] BALCELLS, op. cit., s. 621 a násl.

[201] Tamtéž, s. 604 a násl.

[202] Nabízí se srovnání Španělska, Katalánska a Francie. Hrubá míra úmrtnosti (za rok na tisíc obyvatel) ve Francii byla 22, v Katalánsku 26,1 a ve Španělsku 29. Negramotných ve Francii bylo 18 %, v Katalánsku 40 % a ve Španělsku 63,7 %.

BALCELLS, op. cit., s. 604.

[203] Oproti nárůstu obyvatel, k němuž došlo ve století předcházejícím.

MINDER, op. cit., s. 99.

[204] Mnoho Katalánců emigrovalo např. na Kubu. Jedním z nich byl jistý Facundo Bacardí i Massó, jehož příjmení dalo název známému rumu, který vyrábí jím založená společnost. Ta má ve znaku netopýra, katalánský symbol štěstí a živočicha, který žil v blízkosti jím vybudované palírny.

obyvatel celého Španělského království. Obyvatelé Katalánska zastupovali na konci osmnáctého století 7,8 % obyvatel království a v roce 1900 to bylo již 10,7 %.[205] Průmyslová revoluce nadto způsobila přesouvání obyvatel z venkova do měst[206] a vedla k vytváření v rámci Španělského království pionýrských dělnických hnutí.[207]

Na pozadí těchto společenských změn a válečných konfliktů probíhala zmíněná katalánská renesance. Katalánský jazyk se na počátku devatenáctého století nacházel na pomyslném historickém dně. Nejenže katalánština nebyla úředně užívaným jazykem, ale existovalo minimum soudobých katalánských literárních děl[208] (denní tisk žádný) či divadelních her a katalánština začínala být v písemném projevu nahrazována i v běžné korespondenci mezi lidmi, neboť sice postupně docházelo k odstraňování negramotnosti, ovšem pouze skrz kastilštinu.[209]

Během devatenáctého století však katalánština začala dohánět resty. Byly vydány publikace zabývající se katalánskou gramatikou, došlo k vydání nových katalánských básní (a k obnovení tzv. *jocs florals*, tradiční literární soutěže) a později i prózy, a dokonce se uchytily i v katalánštině psané časopisy. Začalo se i s divadelními představeními v katalánštině, byť tomu dočasně učinil přítrž královský dekret z roku 1867, který zakázal uvádění děl, jež byla napsána pouze „v jakémkoli z dialektů provincií Španělska“.[210] Na řadu přišla i dějepisecká díla, nejdříve v kastilštině, později též v jazyce katalánském.[211]

Jak se katalánský jazyk a kultura pomalu probouzely k životu, docházelo tím k budování národního sebeuvědomění,[212] které se v druhé polovině devatenáctého a na počátku dvacátého

---

MINDER, op. cit., s. 108 a násl.

[205] BALCELLS, op. cit., s. 602-603.

[206] Od roku 1857 do roku 1900 např. vzrostl počet obyvatel Barcelony z 227 900 na 533 000, což tvořilo celých 27 % obyvatel Katalánska.

BALCELLS, op. cit., s. 603.

[207] MINDER, op. cit., s. 216.

Je pozoruhodné, že již z roku 1448 pochází dokument nazvaný *Llibre del Sindicat Remença* a ukazující, jak si nevolníci v Katalánsku zvolili své zástupce, kteří vyjednali lepší podmínky výměnou za zabránění vzpourám. Podle Carlese Puigdemonta jde o nejranější dokument prokazující spojení pracovníků proti nevolnictví.

MINDER, op. cit., s. 215.

[208] To vedlo k nutnosti inspirace díly starými a k vytváření rozdílů mezi literární a mluvenou katalánštinou.

[209] BALCELLS, op. cit., s. 631 a násl.

[210] Tamtéž.

[211] Tamtéž.

[212] V roce 1901 se např. konala první vzpomínka na jedenácté září roku 1714 a na Rafaela Casanovu. Ve stejné době se vytvořila i moderní verze katalánské hymny.

století začalo projevovat i v politické rovině.[213] K tomu krom samotného kulturního obrození patrně přispěla i jistá oslabenost Španělského království, zmítaného politickými otřesy, ekonomickým úpadkem i zahraničními neúspěchy.[214] Kombinace všech těchto faktorů vedla k udržení, a dokonce posílení katalánské identity v době, kdy asimilační procesy ve Francii či Itálii byly daleko úspěšnější.[215] A tak se začala vytvářet různá uskupení prosazující katalánské zájmy (autonomii, ochranu katalánštiny, respektování katalánského civilního práva a další), která se postupně přetavila v politické strany s prokatalánským programem.[216] Nešlo o žádný názorově ucelený proud, katalánská národní identita se stále ještě hledala. Ze španělského politického života však už „katalánská otázka" nikdy nevymizela.

Velkého dílčího úspěchu dosáhli Katalánci roku 1913, kdy byl přijat královský dekret o společenstvích, který umožnil španělským provinciím spojit se k prosazování společných zájmů.[217] Dekret se vztahoval na všechny provincie ve Španělsku, své společenství (*Mancomunitat*) však vytvořily právě jen čtyři provincie katalánské. *Mancomunitat* si nepřipsala příliš úspěchů na poli vyjednávání s centrální vládou ohledně uspořádání španělského státu, významnou roli však sehrála v rozvoji katalánštiny a v utužování katalánského národního povědomí. Nepochybný je ale především symbolický význam katalánského společenství, neboť poprvé od roku 1714 Španělsko skrze něj uznávalo jistou administrativní jednotu Katalánska.[218]

Roku 1914 začala první světová válka, do které se Španělsko nezapojilo. Blížila se na něj ovšem jiná pohroma. Ekonomické problémy a sociální nepokoje umožnily státní převrat generála Miguela Prima de Rivery, který se udržel – za podpory krále Alfonse XIII. – u moci až do roku 1930. Pro Katalánsko to znamenalo zrušení *Mancomunitat* či opětovné restrikce vůči katalánštině.[219]

Rivera v roce 1930 emigroval (a krátce na to z přirozených příčin zemřel) a Španělsko

---

[213] Vývoje na poli kulturním a na poli politickém jdou koneckonců ruku v ruce. Společný jazyk a kultura vytváří důležité zázemí pro prosazování společných cílů na politické úrovni a zároveň bez politického prosazování těchto cílů k rozvoji jazyka a kultury v plné míře nemůže dojít.

[214] Jako např. ztráta Kuby. Mimochodem, právě úspěšný boj Kuby za nezávislost v roce 1918 inspiroval Vicençe Alberta Ballestera k navrhnutí *estelady*, vlajky kombinující tradiční katalánskou vlajku *senyeru* a bílou hvězdu v modrém trojúhelníku známou z vlajek Kuby či Portorika. *Estelada* je oproti *senyeře* mnohem silněji spojována s katalánským hnutím za nezávislost.

MINDER, op. cit., s. 44.

[215] BALCELLS, op. cit., s. 653.

[216] Za všechny lze zmínit monarchistickou stranu *Lliga Regionalista*, jednoho z hlavních tahounů až do pádu monarchie v třicátých letech.

[217] GIFREU I FONT, Judith. Las mancomunidades provinciales en el marco de la reforma de la Administración local de principios del siglo xx. El "eslabón perdido" en el proceso de descentralización del Estado. *Revista catalana de dret públic*. 2015, č. 51. s. 37.

[218] BALCELLS, op. cit., s. 697-698.

[219] Tamtéž, s. 718.

začalo směřovat k republice.[220] Dne 12. dubna 1931 se konaly komunální volby, které s ohledem na nálady ve společnosti mnozí interpretovali jako referendum o udržitelnosti monarchie. Ve velkých městech (oproti venkovu) došlo k jasnému vítězství zastánců republiky, jejíž vznik začala města po celém Španělsku spontánně vyhlašovat.[221] Král Alfons XIII., vnímaje, že ztratil podporu lidu, 14. dubna 1931 emigroval (bez abdikace), přičemž téhož dne došlo v Madridu k vyhlášení druhé španělské republiky a v prosinci téhož roku k přijetí nové ústavy.[222] Republika byla vyhlašována spontánně v různých místech Španělska, v Katalánsku ovšem šli ještě o krok dále a 14. dubna 1931 vyhlásili – z prastarého paláce *Generalitat* – Katalánskou republiku jakožto součást „Iberské federace".[223]

Jako už tradičně, ani tento katalánský „státní" úvar neměl dlouhého trvání, neboť již o tři dny později se představitelům rané španělské republiky podařilo vyjednat přeměnu katalánského státu na autonomní území *Generalitat de Catalunya*. Následně byl přijat autonomní statut a zřízeny současné katalánské instituce, přičemž Katalánsko mělo i vlastní soud a získalo moc nad dnešní autonomní policií, *Mossos d'Esquadra*.[224] Ani řešení v podobě autonomního statutu nevydrželo dlouho. Po španělských parlamentních volbách roku 1933 se rozdíly mezi levicovou katalánskou vládou a ve Španělsku vítěznou pravicí začaly prohlubovat, což 6. října 1934 vyústilo v opětovné vyhlášení katalánské republiky jakožto součásti „Španělské federace". Zatímco o tři roky dříve se vše vyřešilo dohodou, tentokráte přišla na řadu vojenská síla. Katalánští představitelé byli pozatýkáni a katalánská autonomie pozastavena. Po volbách v roce 1936 nicméně došlo k amnestii a obnovení autonomie.[225] To už se ale schylovalo ke krvavé občanské válce.

Ve zmiňovaných volbách v roce 1936 zvítězila levice, ustavená vláda však byla menšinová a nestabilní, čehož využila část armády podporovaná, byť nikoli významně, pravicovými extremisty[226] a v červenci téhož roku se pokusila o státní převrat. Republika však

---

[220] Zastánci republiky plánovali státní převrat již Paktem ze San Sebastianu ze dne 17. 8. 1930.

The Editors of Encyclopaedia Britannica. Manuel Azaña. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 6. 1. 2019 [cit. 24. 11. 2019].

[221] Slovy Juana Bautisty Aznar-Cabañase, tehdy stále ještě předsedy vlády, Španělsko usnulo jako monarchie a probudilo se jako republika.

BALCELLS, op. cit., s. 727.

[222] Tamtéž, s. 727-728.

[223] PONS, Marc. The four Catalan republics: 1641, 1873, 1931 and 1934. *El Nacional* [online]. Publikováno 24. 9. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[224] Autonomní status Katalánska z roku 1932. *Generalitat de Catalunya* [online].

[225] BALCELLS, op. cit., s. 747-749.

[226] Např. tehdy spíše nevýznamnou Španělskou falangou, stranou založenou José Antoniem Primo de Riverou.

PAXTON, Robert O. Franco's Spain in comparative perspective. In: RUIZ-CARNICER, Miguel Á. (ed.). Falange.

nepadla, a tak došlo k vnitrostátnímu válečnému konfliktu, který ovšem měl na svou dobu ohromný mezinárodní přesah (a posloužil jako jistá laboratoř na úsvitu celosvětové války).[227] Z armády na Pyrenejském poloostrově se na stranu rebelů postavila zhruba polovina, zároveň však povstalci mohli počítat s velmi silnou armádou nacházející se v Maroku. Jejím problémem bylo přemístění se do Evropy, který vyřešily nacistické Německo a fašistická Itálie[228] poskytnutím transportu. Německo a Itálie ostatně po celou válku aktivně podporovaly povstaleckou armádu, do jejíhož vedení se později profiloval Francisco Franco. Republikány podporovali dobrovolníci z celého světa (tzv. interbrigády, mezi nimi např. Ernest Hemingway nebo George Orwell[229]) a dodávkou zbraní i Svaz sovětských socialistických republik. Přistoupili také k vyzbrojení tisíců dělníků bojujících na jejich straně.

Přes údajnou existenci „páté kolony" v Madridu[230] se hlavní město povstalcům dobýt nepodařilo,[231] jinak ale přes dílčí neúspěchy získávali navrch. Krom vojenské převahy k výsledku války přispěla i rozpolcenost republikánů, kteří chvílemi bojovali spíše proti sobě navzájem než proti společnému nepříteli. V roce 1938 se válka dostala do bodu, kdy pouze vypuknutí celoevropského válečného konfliktu mohlo zvrátit porážku republiky. Místo toho ale došlo k mnichovské dohodě, která zlomila naděje vzdorujících republikánů stejně, jako zlomila naděje a odhodlání Čechoslováků připravených hájit svou vlast před německou invazí. Smlouva, jež znamenala počátek československé druhé republiky, tak zároveň vedla ke konci druhé republiky španělské. Po mnichovské zradě zesílila podpora Hitlera s Mussolinim, naopak sovětská aktivita ochabla. Hladem sužovaná Barcelona i zbytek Katalánska padly v lednu roku 1939. V Katalánsku, jehož hlavní město bylo terčem kobercového bombardování italským

---

Las culturas políticas del fascismo en la España de Franco (1936-1975). Zaragoza: Institución Fernando Católico. 2013, s. 13 a násl.

[227] Navzdory dohodě evropských mocností, že do války nebudou zasahovat.

PADELFORD, Norman J. The International Non-Intervention Agreement and the Spanish Civil War. *The American Journal of International Law*. 1937, roč. 31, č. 4, s. 578-603.

[228] Co dodat… Snad jen, že již toto samo o sobě leccos napovídá o legitimitě režimu, který byl po válce nastolen, ačkoli nelze opomíjet, že republikány podporoval další z hrůzných režimů dvacátého století, a sice Svaz sovětských socialistických republik.

STONE, Glyn. The European Great Powers and Spanish Civil War. In: BOYCE, Robert; ROBERTSON, Esmonde M. *Paths to War*. Macmillan Publishers Limited, 1989, s. 199 a násl.

[229] Některá z jejich nejslavnějších děl mají přímou spojitost se španělskou občanskou válkou, např. „Komu zvoní hrana?" od Hemingwaye či Orwellova „Pocta Katalánsku". Když už jsme u historických děl pojednávajících o občanské válce, za zmínku jistě stojí i obraz Guernica od Pabla Picassa, znázorňující hrůzy války a nesoucí název baskického města trpícího leteckými nálety italských a německých vzdušných sil.

[230] Tento termín vešel do všeobecného užívání poté, co generál Emilio Mola prohlásil, že má k útoku na Madrid k dispozici čtyři kolony, přičemž pátá je přímo v Madridu v podobě podporovatelů rebelů.

Fifth Column. *Merriam-Webster* [online; cit. 24. 11. 2019].

[231] Byť republika byla přinucena přemístit sídlo vlády na sever, nejdříve do Valencie, později do Barcelony. BALCELLS, op. cit., s. 773.

letectvem,[232] padlo za oběť válce 70 tisíc lidí. Pád Madridu následoval krátce nato. Začala Francova diktatura.

Stejně jako v Německu či Itálii se tedy i ve Španělsku dostal k moci diktátor. Zatímco ale Hitler a Mussolini byli poraženi Spojenými národy v čele se Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irska,[233] Franco se do druhé světové války přes podporu nacistům a fašistům nakonec aktivně nezapojil[234] a zůstal u moci až do své smrti roku 1975. Aniž bychom zabředávali do politologických úvah stran charakteristiky frankismu, lze stručně uvést, že se vyznačoval (zejména v počátcích) prvky fašismu, především však katolicismem, antiparlamentarismem a antiliberalismem. Z hlediska této práce nejvýznamnějším prvkem diktatury byl nacionalismus, projevující se v potlačování menšin, jejich jazyků a kultury.[235]

Počátky frankistického Španělska nebyly jednoduché. Zaprvé zde byl pochopitelně problém rozpolcenosti země, která si právě prošla občanskou válkou. Francův režim čerpal legitimitu právě ve vítězství v této válce, postrádal však demokratické potvrzení, ať už válce předcházející (volby roku 1936 vyhrála levice) nebo následné (to už žádné volby nebyly). To s sebou neslo i existenci odbojových skupin (např. guerrilovské *Maquis* nebo již spíše teroristická ETA). Dalším byla ekonomika, která již před válkou zdaleka nebyla ideální a která se ve srovnání s jinými zeměmi poválečné Evropy zdaleka tak rychle nezotavila, a to i v důsledku mezinárodní izolace.[236]

Situace se razantně zlepšila během padesátých a šedesátých let. Zahraniční politice Španělska jakožto zřetelně antikomunistického státu prospělo prohloubení studené války (Spojeným státům se hodil spojenec, který jim v rámci nově navázané spolupráce poskytl

---

[232] Statečný vzdor obyvatel Barcelony vůči leteckým náletům byl dán za vzor obyvatelům Spojeného království Winstonem Churchillem v jednom z jeho nejslavnějších projevů, přezdívaném „Jejich nejskvělejší hodina“.

[233] Spojené království na počátku války obětovalo na oltář svobody nejvíce vojáků, způsobilo nepříteli největší ztráty a jako jediné udržovalo plamen naděje v době, kdy ostatní státy z řad vítězů padly (Francie), pasivně přihlížely (USA, byť poskytovaly alespoň materiální podporu), nebo dokonce stály na druhé straně barikády (SSSR).

CHURCHILL, Winston S. *Druhá světová válka. II. díl. Jejich nejskvělejší hodina.* NLN, 1992, s. 13-17.

[234] Franco s Hitlerem jednal o vstupu do války, nedohodli se však na podmínkách. Umožnil nicméně španělským dobrovolníkům vstoupit do německé armády a bojovat se Sovětským svazem, čehož pohříchu využilo na padesát tisíc Španělů (tzv. Modré divize). Na druhou stranu mnoho republikánů narukovalo do spojeneckých armád či odboje.

Viz MARQUINA, Antonio. The Spanish Neutrality during the Second World War. *American University International Law Review*. 1998, roč. 14, č. 1.

V každém případě je historickou hanbou každého evropského státu, pokud během druhé světové války stál na straně Osy nebo se rozhodl zůstat neutrální (včetně např. Švýcarska a dalších, co se schovávaly za historickou neutralitu).

[235] TUSELL, Javier. La dictadura de Franco a los cien años de su muerte. *Ayer*. 1993, č. 10, s. 13-28.

[236] Ta byla způsobena mimo jiné podporou Osy během druhé světové války. Španělsko tak nebylo přijato do Organizace spojených národů, která státy vyzvala i ke stažení diplomatů ze země.

Rezoluce Valného shromáždění č. 39 (I) ze dne 12. 12. 1946.

vojenské základny na svém území[237]) a konkordátní smlouva z roku 1953. Ekonomika pak začala výrazně růst v šedesátých letech, tedy s výrazným zpožděním oproti jiným, válkou často i daleko více zasaženým zemím.[238]

Jde-li o Katalánsko, s porážkou republiky pro něj nastaly, jako v historii již mnohokrát, krušné časy.[239] Popraveny byly tisíce lidí, mnohem více jich bylo uvězněno, konfiskovaly se majetky, do čela měst byli dosazeni režimu věrní jedinci. Každý šestý učitel v katalánských školách byl vyhozen, ještě více jich bylo přeřazeno mimo Katalánsko. Cenzura tisku i rádia byla samozřejmostí. Katalánština ve veřejném životě prakticky neexistovala, její používání ve školách či na úřadech bylo zakázáno. Až do roku 1945 byla zakázána veškerá publikace v katalánštině, čemuž se Katalánci snažili čelit literární činností v exilu.[240]

S ohledem na výsledky druhé světové války se situace postupně uvolňovala, nejdříve byla povolena publikace starých děl (a to pouze ve „staré“ katalánštině, kterou se již nemluvilo), od roku 1951 se publikovala i díla nová; ohledně učebnic, vědeckých prací či překladů zahraničních publikací ovšem zákaz platil až do druhé poloviny padesátých let.[241] Uvolnění poměrů neznamenalo, že by snad frankismus přehodnotil svůj postoj k národnostním menšinám. Základem potírání katalanismu totiž bylo vyloučení katalánštiny ze škol (byť ke konci diktatury i zde došlo ke zmírnění) a médií a posilování imigrace nekatalánských pracujících (v roce 1970 se 37,6 % všech obyvatel Katalánska narodilo mimo Katalánsko).[242] Katalánština a obecně katalánské národní povědomí nicméně i tentokrát prokázaly obdivuhodnou odolnost, z velké části zásluhou aktivní občanské společnosti.[243]

---

[237] BRIGGS, Philipe, J. *Making American Foreign Policy: President-Congress Relations from the Second World War to the Post-Cold War Era*. Rowman & Littlefield, 1994, s. 47 a násl.

[238] V roce 1959 přijalo Španělsko tzv. Stabilizační plán, kterým došlo ke stabilizaci pesety, snížení inflace či přilákání zahraničního kapitálu.

GRANELL, Francesc. A los 25 años del Plan de Estabilización. *El País* [online]. Publikováno 27. 7. 1984 (cit. 24. 11. 2019).

[239] BALCELLS, op. cit., s. 782 a násl.

[240] Stejně jako republikánská vláda i *Generalitat* po určitou dobu působila v exilu. Od roku 1954 až do konce Francova režimu ji vedl Josep Tarradellas, který se následně v roce 1977 stal prezidentem i provizorní *Generalitat*.

[241] Pro srovnání, v roce 1936 bylo publikováno 865 nových děl v katalánštině. V roce 1946 pouze 12, v roce 1960 183 a teprve v roce 1976 se počet nových publikací vyrovnal předválečné éře. To v době, kdy se populace Katalánska zdvojnásobila, počet vysokoškoláků zčtyřnásobil a negramotnost prakticky vymizela.

BALCELLS, op. cit., s. 785.

[242] Tamtéž, s. 785-786.

Nutno dodat, že na míře potírání katalánštiny v pozdějších letech Francova režimu nepanuje mezi historiky zcela shoda.

MINDER, op. cit., s. 78.

[243] Důležitou roli sehrála v roce 1971 založená *Assemblea de Catalu*nya, skupina zahrnující studenty, učitele, politické odpůrce Franca a zástupce odborových a profesních organizací, která si vytyčila čtyři cíle: svobodu,

Dle zákona o nástupnictví z roku 1947 měl Franco zvolit budoucího krále. Volba nakonec padla na Juana Carlose,[244] ačkoli legitimním nástupcem měl být jeho otec. Juan Carlos byl nicméně viděn jako méně liberální, koneckonců při přijímání pozice následníka trůnu přísahal věrnost frankismu. Francův plán totiž nespočíval v obnovení demokracie v podobě konstituční monarchie, nýbrž věřil, že Juan Carlos bude pokračovat v jeho šlépějích.[245] Tomu měl přispět i Carrero Blanco, Francova pravá ruka a nástupce v pozici předsedy vlády. Blanco byl ovšem zabit teroristickou organizací ETA už v roce 1973.[246] Španělská cesta k demokracii začala o dva roky později, 20. listopadu 1975 totiž Francisco Franco (z přirozených příčin) zemřel. V čele Španělska vydržel takřka 40 let, jeho smrt nebyla doprovázena revolucí,[247] nýbrž státním pohřbem a zástupem truchlících.[248]

Někdy se objevují názory, že se Československo, resp. Česká republika zcela nevypořádala s komunistickou minulostí. Poukazuje se na nepotrestání komunistických zločinů, na přítomnost bývalých členů KSČ, a dokonce agentů Státní bezpečnosti v nejvyšších funkcích atd. Při pohledu na situaci ve Španělsku však nutně musí vyvstat myšlenka, že to s postkomunistickou Českou republikou není vlastně až tak zlé.

S ohledem na historickou tradici by asi bylo možno pominout, že současný španělský královský rod byl na trůn dosazen diktátorem majícím na svědomí desetitisíce lidských životů; to navzdory tomu, že monarchie neměla před občanskou válkou podporu obyvatelstva. Do určité míry pochopitelné by bylo i to, že v zájmu zachování stability země nacházející se v transformaci bylo upuštěno od vyšetřování a trestání frankistických zločinů.[249] O něco hůře už

---

autonomii, amnestii pro politické vězně a jednotu v boji proti režimu.

Assemblea de Catalunya. *Enciclopèdia.cat* [online; cit. 24. 11. 2019].

[244] Ačkoli jména dřívějších všeobecně známých panovníků jsou uváděna v češtině, u Juana Carlose I. se v češtině ustálilo jméno bez překladu, což je v této práci respektováno.

[245] Franco vymazal Katalánsko z kulturní mapy, zásahy Madridu teď otevřely rány staré desítky let. *Česká televize* [online]. Publikováno 20. 11. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[246] Lze citovat ze známého československého filmu, v němž zaznělo, že „*z hlediska vyššího principu mravního vražda na tyranu není zločinem*“ (Vyšší princip; Československo, 1960)

Trochu jiný názor na věc měl španělský soud, který odsoudil španělskou občanku k jednomu roku odnětí svobody (podmíněně odloženému) a sedmi letům zákazu výkonu veřejných funkcí za to, že publikovala na Twitteru několik vtipů na téma předmětného atentátu. Nejvyšší soud nakonec odsouzení zrušil, ačkoli konstatoval, že vtipy byly „zavrženíhodné“.

JONES, Sam. Spanish student has conviction for Twitter joke overturned. *The Guardian* [online]. Publikováno 1. 3. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

[247] Pro srovnání, za zhruba stejně dlouhé období čelil bolševický režim v Československu dvěma revolučním vlnám, první byla zastavena invazí cizí velmoci a druhá byla úspěšná.

[248] MINDER, op. cit., s. 58.

[249] Tzv. Pacto del Olvido.

DAVIS, Madeleine. Is Spain Recovering Its Memory? Breaking the "Pacto del Olvido". *Human Rights Quarterly*.

lze chápat, že ještě dávno po Francově smrti Španělsko vyplácelo vdově po diktátorovi penzy ve výši čtyřnásobku premiérského platu a že ještě v roce 2008 se ve španělských městech nacházely Francovy sochy. Až v roce 2005 přistoupilo Španělsko na předání tzv. Salamanských dokumentů (dokumenty zabavené Katalánsku Frankem po občanské válce),[250] k němuž došlo v tajnosti v nočních hodinách ze strachu z reakce španělských voličů.[251] Teprve v roce 2018 Španělsko rozhodlo o exhumaci Francových ostatků z Údolí padlých, stavby postavené politickými vězni jako místo posledního odpočinku všech padlých v občanské válce. Lze dodat, že zákon o historické paměti Španělska, alespoň částečně se vyrovnávající s Frankovou diktaturou, byl přijat v roce 2007, přičemž vláda Mariana Rajoye v některých letech odmítla jeho realizaci financovat. Koneckonců Rajoyovou stranou je *Partido Popular*, jež nahradila stranu *Alianza Popular*, kterou spoluzaložil Manuel Fraga, ministr Francovy vlády.[252]

Juan Carlos I. nastoupil na trůn 27. listopadu 1975 a navzdory své přísaze a nadějím, které do něj Franco vkládal, nastartoval a vedl demokratizační proces, který vyústil ve svobodné volby roku 1977 a k přijetí demokratické ústavy o rok později (která byla podpořena v referendu takřka 92 % hlasů, podpory se jí dostalo ve všech částech země). Ještě v roce 1981 došlo k neúspěšnému pokusu o puč,[253] ale návrat Španělska k demokracii již nemohlo nic zastavit. V roce 1986 vstoupilo do Evropského společenství, do Severoatlantické aliance dokonce již o čtyři roky předtím.[254]

Katalánci ani v době diktatury nepřijali terorismus jako formu odporu,[255] jako se tomu stalo v případě baskické organizace ETA, která měla za dobu své existence na svědomí přes 800 mrtvých.[256] Málo se proto ví, že i v Katalánsku jednu dobu působila teroristická organizace. V roce 1978 vznikla *Terra Lliure* (v překladu „svobodná země“), která ovšem vedla útoky

---

2005, roč. 27, č. 3, s. 858 a násl.

[250] ŠPANĚLSKO. Ley 21/2005, de 17 de noviembre, de restitución a la Generalidad de Cataluña de los documentos incautados con motivo de la Guerra Civil custodiados en el Archivo General de la Guerra Civil Española y de creación del Centro Documental de la Memoria Histórica.

[251] MINDER, op. cit., s. 54 a násl.

[252] Tamtéž, s. 115.

[253] Jehož nejvýznamnějším momentem bylo obsazení Kortesů Antoniem Tejerem a jím vedenými polovojenskými jednotkami (*Guardia Civil*). Důležitou úlohu v potlačení puče sehrál právě i král Juan Carlos I.

CEMLYN-JONES, Bill. King Orders army to crush coup. *The Guardian* [online]. Publikováno 23. 2. 1981 [cit. 24. 11. 2019].

[254] Což bylo potvrzeno referendem v roce 1986. V levicově orientovaném Katalánsku – stejně jako v Baskicku či Navaře – se ale hlasující přiklonili k vystoupení.

Referéndum consultivo en relación con la Alianza Atlántica. 12. 3. 1986. *Congreso de los Diputados* [online; cit. 24. 11. 2019].

[255] MINDER, op. cit., s. 228.

[256] Tamtéž, s. 227.

daleko menších rozměrů a za svou existenci usmrtila „pouze“ dvě osoby. V Katalánsku totiž nikdy nenašla podporu pro podobný typ činnosti.[257]

Již v roce 1977 každopádně došlo k provizornímu obnovení *Generalitat* a k potvrzení funkce jejího do té doby exilového prezidenta Josepa Tarradellase. Dne 23. října 1977 Tarradellas přednesl svůj slavný projev z balkónu paláce *Generalitat*, který započal památnými slovy „Obyvatelé Katalánska, už jsem zde!“ (*Ciutadans de Catalunya, ja soc aquí!*).[258] Roku 1979 byl přijat Ústavou předpokládaný autonomní statut (který byl referendem v Katalánsku drtivou většinou schválen) a v roce 1980 proběhly první autonomní volby, z nichž vyšel vítězně Jordi Pujol (lídr koalice *Convergència i Unió*), katalánský prezident po následujících 23 let. Pujolova éra se vyznačovala posilováním katalánské národní identity a stále výraznějším vymezováním vůči Španělsku. Obecně nebyly v osmdesátých letech vztahy mezi Parlamentem Katalánska a centrální vládou jednoduché, jak dosvědčuje několik desítek návrhů k Ústavnímu soudu, jimiž se jedna či druhá strana snažila řešit vzájemné střety v pravomocích (podobné spory ovšem vyvstaly i u ostatních autonomních společenství).[259]

Sám Pujol byl nicméně zastáncem postupného posilování katalánské autonomie spíš než razantních změn, které zbytečně poutají pozornost.[260] Ve španělských volbách v roce 1996 zvítězila *Partido Popular* s předsedou José Maríou Aznarem, a dostala tak šanci poprvé od roku 1982 vystřídat levicovou *Partido Social Obrero Español*. Aznar však potřeboval k dosažení většiny získat podporu poslanců Pujolovy strany. Byl uzavřen tzv. *Pacte del Majestic*, smlouva, kterou Pujol poskytl potřebné hlasy Aznarovi výměnou za mírné posílení katalánské autonomie a podporu Pujola při sestavování budoucí katalánské vlády. Náhledy na tuto dohodu se různí, někteří v ní vidí posílení katalánsko-španělských vztahů i samotné pozice Katalánska, jiní poukazují na to, že Pujol upřednostnil vlastní zájmy před blahem Katalánska.[261]

Na Pujola dnes není vzpomínáno nejlépe, jelikož je spojován s korupčními skandály.[262] V každém případě byl 23 let hlavní tváří katalánské politiky, přičemž zastával názor, že není potřeba nového autonomního statutu, nýbrž plného využití možností statutu tehdy platného a

---

[257] Tamtéž, s. 231-232.

[258] Tento projev má v Katalánsku nesmírnou symbolickou hodnotu a jeho úvodní věta bývá často parafrázována; když např. v roce 1992 FC Barcelona po desítkách let nezdarů konečně dosáhla na vysněnou trofej pro vítěze Poháru mistrů evropských zemí, pronesl ze stejného místa mladý katalánský záložník Josep Guardiola slova „*obyvatelé Katalánska, už ji máme zde!*“ (*Ciutadans de Catalunya, ja la tenim aquí!*).

[259] BALCELLS, op. cit., s. 840-81.

[260] MINDER, op. cit., s. 116.

[261] Tamtéž, s. 113 a násl.

[262] BARRENA, Xabier. El 55 % de catalanes cree que el 'caso Pujol' afectará al 9-N. *El Periódico* [online]. Publikováno 7. 9. 2014 [cit. 24. 11. 2019].

vyjednání nového fiskálního paktu (záruka nepožadování nového statutu byla součástí Pujolových politických dohod). Po jeho odchodu z čela *Generalitat* se však nový autonomní statut stal jednoznačným cílem Katalánska, byl ostatně již zásadním bodem katalánských voleb v roce 2003.[263] Z hlediska současné situace šlo o klíčový moment.[264] Na novém statutu se totiž Katalánsko dohodlo po složitém vyjednávání s tehdejší španělskou vládou premiéra Joseho Luise Zapatera. Statut, ač Katalánci považovaný za jistý mezikrok,[265] byl schválen Parlamentem, Kongresem i následným referendem v Katalánsku, v němž při zhruba padesátiprocentní účasti podpořily statut cca tři čtvrtiny voličů.[266]

Tehdy opoziční *Partido Popular* ovšem ve statutu spatřila možnost získat politické body po volebním fiasku z roku 2004, proti jeho přijetí hlasitě vystupovala, a dokonce se rozhodla, jak pohříchu začíná být v moderní společnosti zvykem, řešit svůj politický neúspěch soudní cestou.[267] A skutečně, 28. června 2010 přijal Ústavní soud rozhodnutí, kterým došlo k zásadní změně statutu (konstatováním neústavnosti 14 ustanovení a restriktivním výkladem řady dalších).[268] O statutu Ústavní soud rozhodoval čtyři roky, během kterých se *Partido Popular* podařilo zablokovat volbu nových soudců (třem této straně názorově blízkým soudcům měl v době rozhodnutí již dávno skončit mandát[269]), a udržet si tak potřebné hlasovací poměry.

Katalánsko-španělské vztahy se od té doby už jen vyhrocovaly[270] a počínaje rokem 2014, kdy bylo uspořádáno první referendum o katalánské nezávislosti, nabraly události rychlý spád. O tom však až v následující podkapitole.

Prošli jsme tedy společně historií Pyrenejského poloostrova – s postupným zaměřováním na strastiplnou cestu Katalánska – od dob předřímských až po události, které mají mnozí dosud

---

[263] BALCELLS, op. cit., s. 851.

[264] MINDER, op. cit., s. 120.

[265] Podrobněji o jeho obsahu je pojednáno v kapitole o španělském vnitrostátním právu.

[266] Resultats electorals. Referèndum Estatut Autonomia Catalunya 2006. *Generalitat de Catalunya* [online; cit. 24. 11. 2019].

[267] CALAMUR, Krishnadev. The Spanish Court Decision That Sparked the Modern Catalan Independence Movement. *The Atlantic* [online]. Publikováno 1. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[268] Rozhodnutí Ústavního soudu Španělska ze dne 28. 6. 2010, STC 31/2010 (dále jen „STC 31/2010“).

[269] MONTERO, Vicky. Preguntas y respuestas sobre la renovación del TC. *RTVE* [online]. Publikováno 7. 9. 2010 [cit. 24. 11. 2019].

[270] Není bez zajímavosti, že měsíc po předmětném rozhodnutí byl v Parlamentu odhlasován zákaz koridy, jedné z nejznámějších španělských tradic. Jedni v tom viděli laciný politický krok učiněný ve snaze za každou cenu se odlišit od Španělska a popírající dlouholetou tradici koridy v samotném Katalánsku, jiní poukazovali na nehumánnost koridy, na nízkou návštěvnost a na skutečnost, že koridu v Katalánsku odsuzovali již před občanskou válkou. Při hlasování o zákazu asi hrály roly všechny zmíněné faktory. Ostatně na některých místech Katalánska došlo k zákazu (případně alespoň k regulaci pravidel) i jiné býčí tradice, přitom typické pro jih Katalánska, a sice tzv. *correbous*. V každém případě i tentokrát zakročil Ústavní soud, který zákaz koridy shledal neústavním.

MINDER, op. cit., s. 177-179.

v živé paměti. Popsali jsme, jak Řím, jenž na poloostrově položil základy dnešní civilizace, do Hispánie zavedly punské války. Pozorovali jsme, jak úpadku Říma využili Vizigóti, aby svým dvousetletým panováním přispěli k vytváření dnešního Španělska předtím, než se na poloostrově usídlili muslimové. V rámci následné *reconquisty* se na severovýchodě poloostrova postupně tvořil útvar, který se později odlišoval vlastním jazykem i kulturou. Tomuto útvaru se začalo říkat Katalánsko. Spojení s Aragonií před následnou stagnací přineslo rozmach Katalánska a jeho postavení jako námořní velmoci. Personální unie s Kastilií předznamenala útlak Katalánců, jenž se projevil po válce o španělské dědictví.

Katalánsko přišlo o své instituce, katalánština o své postavení. Katalánský duch[271] však přežíval nadále a čím dál častěji a hlasitěji o sobě dával vědět. Katalánský jazyk a kultura se naplno probudily k životu v devatenáctém století, opakované snahy o vlastní stát, ať již nezávislý, nebo v rámci španělské federace, však vždy ztroskotaly. Posílení autonomie v rámci druhé španělské republiky bylo krvavě potlačeno armádou generála Franca a jeho následným zločinným režimem. Autonomie se do Katalánska vrátila po čtyřiceti letech útisku španělským přechodem k demokracii, historickými jizvami pošramocené katalánsko-španělské vztahy však utrpěly další ránu rozhodnutím Ústavního soudu, který svým výkladem Ústavy zabránil společné katalánsko-španělské snaze dále autonomii posílit. Propast mezi Španělskem a Katalánskem se od té chvíle neustále prohlubovala skrze události, jež už nejsou historií, nýbrž současnou realitou, od které nelze zachovat historický odstup. Svým významem si však své místo v historii nepochybně vyslouží.

1. 3 Poslední vývoj

V našem putování katalánskou historií jsme se rozloučili v roce 2010, konkrétně po rozhodnutí Ústavního soudu, který striktně vyložil některé pasáže katalánského autonomního statutu, případně dokonce deklaroval jejich neústavnost. Bylo řečeno, že situace se poté dále vyhrocovala. Nyní se na to podíváme trochu podrobněji. Mohlo by se zdát, že toto rozdělení na dvě podkapitoly je umělé a zbytečné, jde koneckonců o jeden ucelený příběh. Absence historického odstupu a s tím spojená postupná změna v pramenech, ze kterých je vycházeno, nicméně toto oddělení vyžaduje.

Zmiňované rozhodnutí Ústavního soudu se v Katalánsku setkalo s odporem. Dne 10. července 2010 se konala demonstrace „Jsme národ. My rozhodneme.“ (*Som una nació. Nosaltres decidim*),[272] které se účastnily stovky tisíc lidí. Demonstrace se od roku 2012 konaly

[271] Hovořit zde o katalánském národu by bylo do určitého období anachronismem.

[272] BARBETA, Jordi. Catalunya no se rinde. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 11. 7. 2010 [cit. 24. 11. 2019].

v Katalánsku každý rok při příležitosti *Diady*.[273] Nutno poznamenat, že právě až od roku 2010 se začala mezi Katalánci skutečně vytvářet dostatečná podpora pro vlastní stát,[274] byť samotné rozhodnutí Ústavního soudu nelze považovat za jediný důvod těchto změn.

Nálady ve společnosti se promítly i v krocích politiků. Dne 25. července 2012 přijal Parlament rezoluci, podle níž mělo Katalánsko uzavřít s centrální vládou podobný fiskální pakt, jaký má Baskicko.[275] Mariano Rajoy, tehdejší španělský premiér, to však odmítl.[276] V návaznosti na to přijal Parlament rezoluci, podle níž má být zahájen proces, kterým by Katalánci mohli užít svého práva rozhodnout o své kolektivní budoucnosti.[277] Ústavní soud přijal k projednání návrh vlády na konstatování neústavnosti této rezoluce, čímž předběžně pozastavil její účinnost,[278] a posléze konstatoval neústavnost části rezoluce.[279]

Dne 9. listopadu 2014 se mělo v Katalánsku konat nezávazné referendum o budoucnosti společenství.[280] Bylo však předběžně pozastaveno Ústavním soudem, načež katalánský prezident Artur Mas rozhodl o konání „procesu občanské účasti".[281] I tato událost byla Ústavním soudem pozastavena, jejímu konání se tím však nezabránilo.[282] Byly položeny dvě otázky: 1) Chcete, aby se Katalánsko stalo státem? 2) Chcete, aby tento stát byl nezávislý? Při účasti zhruba dvou a čtvrt milionu lidí na obě otázky kladně odpovědělo takřka 81 % hlasujících, kladně na první a záporně na druhou 10 %.[283] Za konání participačního procesu byl Mas odsouzen k dvouletému

---

[273] MINDER, op. cit., s. 2 a násl.

[274] Así ha fluctuado el 'sí' a la independencia en Cataluña en los últimos años. *La Información* [online]. Publikováno 18. 11. 2016 [cit. 24. 11. 2019].

[275] ŠPANĚLSKO. Generalitat de Catalunya. Resolució 737/IX del Parlament de Catalunya, sobre el pacte fiscal. 25. 7. 2012.

[276] La reunión Rajoy-Mas acaba sin acuerdo sobre el pacto fiscal. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 20. 9. 2012 [cit. 24. 11. 2019].

[277] ŠPANĚLSKO. Generalitat de Catalunya. Resolution 5/X of the Parliament of Catalonia, adopting the Declaration of sovereignty and right to decide of the people of Catalonia. 23. 1. 2013.

El Parlament de Catalunya aprueba la declaración de soberanía de CiU y ERC. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 23. 1. 2013 [cit. 24. 11. 2019].

[278] Podle čl. 161 odst. 2 Španělské ústavy se pozastaví účinnost aktů autonomních orgánů v případě vládního návrhu na konstatování jejich neústavnosti.

[279] Rozhodnutí Ústavního soudu Španělska ze dne 25. 3. 2014, STC 42/2014 (dále jen „STC 42/2014").

[280] GARCÍA, Luis B. Mas anuncia la pregunta de la consulta: '¿Quiere que Catalunya sea un Estado?' Y si es así, ¿independiente? *La Vanguardia* [online]. Publikováno 12. 12. 2013 [cit. 24. 11. 2019].

[281] MASREAL, Fidel, BARRENA, Xabier. Mas se queda solo con su propuesta alternativa al 9-N. *El Periódico* [online]. Publikováno 14. 10. 2014 [cit. 24. 11. 2019].

[282] GUINDAL, Carlota. El Constitucional ordena a Artur Mas suspender la consulta alternativa del 9N. *El Confidencial* [online]. Publikováno 4. 11. 2014 [cit. 24. 11. 2019].

[283] FORTUNY, Ignasi, BARAZA, Montse. La consulta del 9-N, en directo. *El Periódico* [online]. Publikováno 9. 11. 2014 [cit. 24. 11. 2019].

zákazu držení veřejné funkce a k pokutě 36 500 eur,[284] nadto musel uhradit náklady „referenda“ ve výši několika milionů eur.[285]

V návaznosti na výsledky referenda Mas vyhlásil předčasné volby, které měly být vnímány jako rozhodování o budoucnosti Katalánska s tím, že strany prosazující nezávislost se dohodly na plánu jí dosáhnout do osmnácti měsíců od voleb v případě, že v Parlamentu získají většinu. K tomu také nakonec došlo, byť v počtu hlasů většiny nedosáhly.[286] Nové složení Parlamentu poté vyzvalo k zahájení procesu tvorby nezávislého katalánského státu s republikovým státním zřízením.[287] I tuto rezoluci shledal Ústavní soud neústavní, Parlament ji nicméně znovu aproboval.[288] Po volbách došlo ke změně v osobě prezidenta, neboť dosavadní prezident a zároveň kandidát vítězné koalice (*Junts Pel Sí*) Artur Mas byl nepřijatelný pro stranu *Candidatura d'Unitat Popular*, a proto uvolnil místo kandidátu přijatelnému pro obě seskupení. Tím byl Carles Puigdemont.[289]

Na rozdíl od Mase, který myšlenku katalánské nezávislosti přijal za svou až v pozdějších letech svého života, byl Puigdemont zastáncem nezávislosti odjakživa. Po nástupu do funkce prohlásil, že katalánská vláda uspořádá závazné referendum o nezávislosti,[290] načež Parlament přijal rezoluci, kterou katalánskou vládu k uspořádání tohoto referenda vyzval.[291] K referendu mělo dojít 1. října 2017 a měla v něm být položena jediná otázka: Přejete si, aby Katalánsko bylo nezávislou republikou?[292] To bylo stvrzeno Parlamentem skrze zákon o referendu[293] a zákon o

---

[284] Mas, condenado a dos años de inhabilitación por desobediencia al mantener la consulta del 9N. *RTVE* [online]. Publikováno 13. 3. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[285] GUINDAL, Carlota. Artur Mas y tres exconsellers, condenados a pagar 4,9 millones por la consulta del 9-N. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 9. 11. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

[286] NOGUER, Miguel. Los independentistas ganan las elecciones y pierden su plebiscito. *El País* [online]. Publikováno 28. 9. 2015 [cit. 24. 11. 2019].

[287] ŠPANĚLSKO. Generalitat de Catalunya. Resolució 1/XI del Parlament de Catalunya, sobre l'inici del procés polític a Catalunya com a conseqüència dels resultats electorals del 27 de setembre de 2015. 9. 11. 2015.

[288] ŠPANĚLSKO. Generalitat de Catalunya. Moció 19/XI del Parlament de Catalunya, sobre el moment històric excepcional. 7. 4. 2016.

[289] MASREAL, Fidel, BARRENA, Xabi. Mas cede la presidencia a cambio de someter a la CUP. *El Periódico* [online]. Publikováno 9. 1. 2016 [cit. 24. 11. 2019].

[290] ROGER, Maiol, PRUNA, Gerard. "O referèndum, o referèndum": Puigdemont promet convocar un referèndum el setembre del 2017. *Ara* [online]. Publikováno 9. 1. 2016 [cit. 24. 11. 2019].

[291] ŠPANĚLSKO. Generalitat de Catalunya. Resolució 306/XI del Parlament de Catalunya, sobre l'orientació política general del Govern. 6. 10. 2016.

[292] PUENTE, Arturo. Puigdemont anuncia el referéndum sobre la independencia de Catalunya para el próximo 1 de octubre. *El Diario* [online]. Publikováno 9. 6. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[293] Který byl přijat prostou většinou, ačkoli bylo namítáno, že změna autonomního statutu vyžaduje většinu dvoutřetinovou.

BELLSOLÀ, Carles. El Parlament aprueba la ley de referéndum tras abandonar el pleno la oposición. *El Diario* [online]. Publikováno 6. 9. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

založení republiky.[294] Podle posledně uvedeného zákona měla být republika založena v případě, že se pro nezávislost vysloví většina dostavivších se voličů (bez ohledu na účast).

Zatímco Katalánci spustili přípravy referenda, Španělsko se mu rozhodlo zabránit. Španělské policii, jednotkám *Guardia Civil* i katalánským *Mossos* bylo uloženo zabavit veškeré materiály související s referendem.[295] Byly také zablokovány internetové stránky informující o referendu[296] a zakázány byly i některé pokojné demonstrace na podporu referenda.[297] Do Katalánska se přemístilo několik tisíc španělských policistů.[298] Došlo k policejním prohlídkám několika úřadů *Generalitat* a k zatčení 14 osob a katalánský vrchní soud všem policejním složkám uložil zabránit otevření „volebních místností".[299]

Referendu se přesto zcela zabránit nepodařilo, byť i v důsledku kroků španělské vlády neproběhlo v souladu s mezinárodními standardy.[300] Přes zavírání volebních místností, odebírání uren a násilné bránění voličům v odevzdání hlasovacích lístků[301] se – dle údajů *Generalitat* – referenda zúčastnilo 43 % voličů,[302] z nichž se přes 90 % vyjádřilo k nezávislosti kladně.[303]

Bezprostřední reakce na referendum v rámci Španělska příliš nepřekvapí,[304] zmiňme se tedy spíše o reakci zahraniční. Mezinárodní společenství vesměs odsoudilo násilí[305] a zásahy do

---

[294] I ty byly shledány neústavními.

Rozhodnutí Ústavního soudu Španělska ze dne 8. 11. 2017, STC 124/2017.

[295] NAVARRO, Mayka, MUÑOZ, Toni. La Fiscalía ordena a los Mossos, la Policía Nacional y la Guardia Civil que requisen urnas. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 12. 9. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[296] GONZÁLEZ, Germán. El TSJC ordena bloquear todas los webs del 1-O que publicite el Govern por redes sociales. *El Mundo* [online]. Publikováno 23. 9. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[297] Spain 2017/2018. *Amnesty International* [online; cit. 24. 11. 2019].

[298] CRUZ, Carmen M. Zoido cifra en 87 millones el coste del despliegue policial en Cataluña por el referéndum del 1-O. *RTVE* [online]. Publikováno 18. 11. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

[299] El Tribunal Supremo de Justicia de Cataluña ordenó a todos los cuerpos policiales impedir el uso de locales públicos para el referéndum de independencia. *Infobae.es* [online]. Publikováno 27. 9. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[300] PÉREZ COLOMÉ, Jordi. La misión de observadores concluye que el referéndum no cumple los "estándares internacionales". *El País* [online]. Publikováno 3. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[301] NAVARRO, Mayka. Por qué la Policía sí y los Mossos no. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 2. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[302] Pro úplnost lze uvést, že elektorát dle zákona o referendu se podstatně nelišil od elektorátu pro volby do Parlamentu.

[303] Referèndum d'Autodeterminació de Catalunya. Resultats definitius. Generalitat de Catalunya. *El Periódico* [online; cit. 24. 11. 2019].

[304] Odmítavý postoj španělské vlády je samozřejmý, v Katalánsku proběhla generální stávka a klub FC Barcelona na protest proti použitému násilí (a z obav z nepokojů) odehrál svůj domácí zápas v rámci španělské nejvyšší fotbalové soutěže proti Las Palmas za zavřenými dveřmi (navzdory tomu zvítězil 3:0). Za zmínku ještě stojí poměrně ostrý projev krále Filipa VI., který *Generalitat* obvinil z porušování demokratických principů. Nabízí se otázka, zda právě nikým nevolený monarcha je tou nejvhodnější osobou pro vytýkání porušování zásad demokracie.

MEIXLER, Eli. Spain's Catalonia Crisis Is Getting So Serious That Even the King Weighed In. *TIME* [online]. Publikováno 4. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[305] Viz např. Referendum v Katalánsku: Amnesty International odsuzuje nadměrné použití síly. *Amnesty*

lidských práv, k nimž se ozbrojené složky během referenda uchýlily, nicméně jinak podpořilo centrální vládu s tím, že jde o vnitrostátní otázku.[306]

Katalánský zákon o založení republiky – jakkoli shledán Ústavním soudem neústavním – určoval, že kladný výsledek referenda povede k vyhlášení nezávislosti. Po ohlášení výsledků tak svět s napětím sledoval, jak bude Katalánsko postupovat. Na jednu stranu zde byly předvolební i povolební sliby spojené s jednoznačným výsledkem hlasování. Násilí ze strany bezpečnostních složek nadto Katalánsku přineslo v rámci mezinárodního společenství určité body sympatie. Na stranu druhou si Katalánci byli vědomi nedostatků referenda, relativně slabého mandátu, který zastánci nezávislosti získali v posledních volbách, i faktu, že mezinárodní společenství zůstalo v otázce možné nezávislosti Katalánska na straně Španělska. Samozřejmostí pro Katalánce přitom bylo, že jakákoli akce z jejich strany bude nenásilná. Katalánští představitelé si tak museli být vědomi, že vyhlášení nezávislosti se musí setkat s neúspěchem, sami se tím navíc vystavovali dalším trestněprávním postihům. Konečně, tábor separatistů nebyl zcela jednotný. Někteří prosazovali nekompromisní postup a bezprostřední nezávislost, jiní chtěli vyjednávat.

To vše měl Carles Puigdemont na paměti, když 10. října 2017 předstoupil před Parlament. V průběhu dne se spekulovalo, že by mohlo dojít k šalamounskému řešení v podobě vyhlášení nezávislosti a jeho okamžitého pozastavení po vzoru Slovinska, které v roce 1991 postupovalo podobně (byť za velmi odlišných okolností).[307] A fantaskní prognóza vyšla.[308]

Puigdemont pravděpodobně věřil, že se v mezičase do krize zapojí zahraniční subjekty a přinutí španělskou vládu k dialogu. Tak se ovšem nestalo, naopak se v Madridu chystala aplikace čl. 155 Ústavy, který umožňuje dočasně omezit autonomii jakéhokoli společenství v případě, že porušuje Ústavu nebo závažným způsobem ohrožuje zájmy Španělska. V souladu s odst. 1 zmiňovaného článku tak španělská vláda vyzvala Carlese Puigdemonta, aby ve lhůtě pěti dnů upřesnil, zda vyhlásil nezávislost. Pro případ, že odpoví kladně či neurčitě, dostal další tři dny na to, aby deklaraci nezávislosti odvolal.[309] Puigdemont dle vlády jednoznačnou odpověď neposkytl,[310] pročež předložila ke schválení Senátem několik opatření včetně oprávnění sesadit

---

International Czech Republic [online]. Publikováno 4. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[306] World reacts as Catalonia calls for independence. *Al Jazeera* [online]. Publikováno 28. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[307] VIDMAR, Jure. *Democratic Statehood in International Law: The Emergence of New States in Post-Cold War Practice*. Hart Publishing, 2013, s. 91.

[308] MENÉNDEZ, María. Puigdemont declara la independencia de Cataluña y la suspende para buscar el "diálogo" y la "solución acordada". *RTVE* [online]. Publikováno 10. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[309] MAYOR ORTEGA, Leonor. Rajoy requiere a Puigdemont que aclare en cinco días "si ha declarado la independencia" y abre la vía del 155. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 11. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[310] SUÁREZ, O. En directo: Junts pel Sí y la CUP negocian cuándo poder votar la declaración de independencia. *La Voz de Galicia* [online]. Publikováno 19. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

Puigdemonta, rozpustit Parlament a vyhlásit autonomní volby.[311]

Nadto došlo k zatčení Jordiho Sàncheze a Jordiho Cuixarta, předsedů dvou nevládních organizací, kteří byli později obžalováni ze vzpoury za údajnou účast na organizaci referenda a za jednání během policejní akce ze dne 20. září 2017, kdy měli bránit policejním složkám v provedení prohlídek. Oba byli drženi ve vazbě dlouhé měsíce, přičemž opodstatněnost jejich stíhání a vazby je zpochybňována.[312] Na podporu vězněných se nosí a rozmísťují žluté stužky.[313]

Krokem z 10. října každopádně separatisté získali trochu času, který se jim ale nakonec využít nepodařilo. Ačkoli probíhala komunikace se španělskou vládou, Katalánci nezískali záruky, jež vyžadovali a místo toho čelili omezení autonomie. V den D, 27. října 2017, Parlament a Senát zasedaly souběžně. V Barceloně se mělo hlasovat o deklaraci nezávislosti z 10. října, v Madridu o aplikaci čl. 155 Ústavy. Spoušť jako první stiskli v Katalánsku, kde většina přítomných v tajném hlasování schválila katalánskou nezávislost.[314] Dvě hodiny nato v Madridu Senát schválil navržené prostředky k omezení autonomie.[315]

Vzhledem k tématu práce je žádoucí uvést zde katalánskou deklaraci nezávislosti v plném znění:[316]

Prohlášení zástupců Katalánska

Katalánsku a všem národům světa.

Spravedlnost a individuální i kolektivní lidská práva, tyto nezměnitelné stavební kameny, jež dotvářejí historickou legitimitu a právní a institucionální tradici Katalánska, jsou základem založení Katalánské republiky.

Katalánský národ, jeho jazyk a kultura se pyšní tisíciletou tradicí. V průběhu staletí se Katalánsko těšilo z vlastních institucí zaručujících samosprávu v čele s Generalitat jako hlavním symbolem historických práv Katalánska. Parlamentarismus byl, v období svobody, pilířem podpírajícím tyto instituce, zrcadlícím se v katalánských Kortesech a projevujícím se v katalánských constitucions.

Katalánsko dnes obnovuje svou plnou suverenitu, ztracenou a dlouze vytouženou, po desetiletích

---

[311] DÍEZ, Anabel, MATEO, Juan José. El Gobierno aplica el artículo 155 para destituir a Puigdemont y sus consejeros. *El País* [online]. Publikováno 21. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[312] Rozruch vyvolala předběžná zpráva pracovní skupiny OSN pro nezákonné zadržování, podle níž byli katalánští politici držení ve vazbě nezákonně, a která údajně dokonce naznačila, že katalánské referendum bylo legální.

ABELLÁN, Lucía. Spanish government files complaint over UN report on jailed Catalan politicians. *El País* [online]. Publikováno 31. 5. 2019 [cit. 24. 11. 2019].

[313] Josep Guardiola – pozorný čtenář zde toto jméno již jistě zaznamenal – toho času trenér Manchesteru City, byl za nošení žluté stužky během zápasu svého týmu pokutován anglickou fotbalovou federací částkou dvacet tisíc liber.

KELLY, Ryan. Why does Pep Guardiola wear a yellow ribbon? The meaning behind Man City boss' gesture. *GOAL* [online]. Publikováno 9. 3. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

[314] MENÉNDEZ, María. El Parlament declara la independencia de Cataluña de forma unilateral e inicia el camino hacia la república. *RTVE* [online]. Publikováno 27. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[315] MAYOR ORTEGA, Leonor. El Senado da luz verde al artículo 155 que permitirá cesar a Puigdemont, al Govern e intervenir la autonomía. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 27. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[316] Declaració dels representants de Catalunya ze dne 10. 10. 2017.

Překlad autora. Při zachování smyslu a významu celého textu i jeho jednotlivých částí si autor dovolil určitou volnost v překladu některých slov.

úsilí, upřímného a oddaného, o institucionální soužití s národy iberského poloostrova.

Od schválení Španělské ústavy roku 1978 byla katalánská politika demokratická, příkladná a věrná Španělsku, projevující silný smysl pro státnost.

Odpovědí španělského státu na tuto věrnost bylo odmítnutí uznání Katalánska jako národu, poskytnutí omezené autonomie, spíše administrativní než politické, nespravedlivé ekonomické zacházení a jazyková a kulturní diskriminace.

Autonomní statut, schválený Parlamentem Katalánska a španělským Kongresem poslanců a potvrzený katalánskými občany v referendu, měl být novým stabilním a trvajícím rámcem bilaterálních vztahů mezi Katalánskem a Španělskem. Tato politická dohoda ale byla porušena rozhodnutím Ústavního soudu, vedoucím k novým požadavkům občanů.

V reakci na požadavky velké většiny občanů Katalánska se Parlament, vláda i občanská společnost opakovaně snažily dohodnout na uspořádání referenda o sebeurčení.

Vzhledem k tomu, že španělské instituce odmítly jakékoli vyjednávání, porušily principy demokracie a autonomie a pomíjely legální prostředky, které Španělská ústava poskytovala, Generalitat se rozhodla uspořádat referendum za účelem projevu práva na sebeurčení, jak je uznává mezinárodní právo.

Uspořádání referenda vedlo k suspendování katalánské autonomie a k de facto výjimečnému stavu.

Brutální policejní zásah, mající charakter zásahu vojenského, připravený Španělskem proti katalánským občanům porušil, mnohačetně a opakovaně, jejich občanské a politické svobody a zásady lidských práv, jakož i mezinárodní smlouvy, podepsané a ratifikované španělským státem.

Tisíce osob, mezi nimi stovky těch zastávajících volené či jiné významné funkce v katalánské společnosti, byly a jsou vyšetřovány, zadrženy, vyslýchány, obžalovány a je jim vyhrožováno tvrdými tresty odnětí svobody.

Španělské instituce, které by měly chránit základní práva a neutrálně posuzovat tento politický spor, se proměnily v nástroje útoků, a ponechaly tak katalánskou společnost bezbrannou.

Navzdory násilí a represi použité k zamezení demokratického a nenásilného procesu, občané Katalánska většinově hlasovali pro založení Katalánské republiky.

Založení republiky je nabídnutí ruky k dialogu. V souladu s katalánskou tradicí utvářet a dodržovat smlouvy pevně stojíme za svým přesvědčením, že politické neshody se mají řešit dohodou. Stejně tak potvrzujeme naše bratrství a solidaritu s ostatními národy světa, zvláště pak s těmi, s nimiž sdílíme společný jazyk, kulturu a středomořskou oblast v obraně individuálních a kolektivních svobod.

Katalánská republika je příležitostí odčinit současný demokratický a sociální deficit a vytvořit společnost prosperující, spravedlivější, bezpečnější, udržitelnější a solidárnější.

S ohledem na vše předestřené my, demokratičtí zástupci katalánského národa, užíváme práva na sebeurčení a v souladu s mandátem obdrženým katalánskými občany

ZAKLÁDÁME Katalánskou republiku, jakožto stát nezávislý, svrchovaný, právní, demokratický a sociální.

ROZHODUJEME o vstupu v platnost zákona o právním přechodu a založení republiky.

ZAHAJUJEME demokratický a závazný proces utváření nové republiky.

POTVRZUJEME ochotu zahájit vyjednávání se španělským státem, bez jakýchkoli počátečních podmínek, směřující k zakotvení vzájemné spolupráce pro blaho obou stran. Tato vyjednávání musejí být, pochopitelně, vedena při respektování vzájemné rovnosti.

DÁVÁME VE ZNÁMOST mezinárodnímu společenství a zástupcům Evropské unie založení Katalánské republiky a nabídku vyjednávání se španělským státem.

NALÉHÁME na mezinárodní společenství a zástupce Evropské unie, aby zabránili probíhajícímu porušování občanských a politických práv a dohlíželi na proces vyjednávání se španělským státem.

VYJADŘUJEME vůli podílet se na evropském projektu a posílit demokratická a sociální práva občanů a odhodlání nadále aplikovat, ač jednostranně, normy Evropské unie a normy přijaté španělskými institucemi je transponující.

STVRZUJEME, že Katalánsko má jednoznačný zájem zapojit se co nejrychleji do mezinárodního společenství. Nový stát se zavazuje dodržovat mezinárodní normy, které se v současnosti na jeho území aplikují, a být součástí mezinárodních smluv, jejichž je Španělské království stranou.

APELUJEME na státy a mezinárodní organizace, aby uznaly Katalánskou republiku jako stát nezávislý a svrchovaný.

POVĚŘUJEME katalánskou vládu, aby přijala veškerá nezbytná opatření k realizaci této

deklarace nezávislosti a zákona o právním přechodu a založení republiky.

VYZÝVÁME všechny občany Katalánské republiky, aby prokázali, že jsou hodni svobody, kterou jsme si nadělili, a vytvořili stát, v němž se společné cíle promění ve skutečnost.

Legitimní zástupci katalánského lidu.

V Barceloně dne 10. října 2017.

Než se podíváme na rázný postup Španělska následující po vyhlášení Katalánské republiky, kterou žádný stát na světě neuznal, na chvíli se zastavme u textu deklarace a smyslu jejího vyhlášení. Předně, deklaraci vyhlásili „legitimní zástupci katalánského lidu". Zde lze spatřovat inspiraci deklarací nezávislosti Kosova, neboť právě tento na první pohled malý detail, tedy že nezávislost byla vyhlášena zástupci kosovského lidu, měla zásadní vliv na odpověď, kterou k této otázce dal Mezinárodní soudní dvůr. Přenositelnost tohoto vlivu do podmínek katalánské deklarace je nicméně pochybná. Pokud se týče dalšího textu deklarace, lze v něm nalézt dva základní prvky. Důraz na demokracii a vstřícnost vůči mezinárodnímu společenství.

Demokracie je pro celý proces v Katalánsku stěžejní. Katalánci jsou hrdí na svou demokratickou tradici, na své instituce, na svůj vzdor vůči Frankovi. Na jednu stranu tak zdůrazňují demokratickou legitimitu celého procesu sebeurčení, na stranu druhou poukazují na neochotu Španělska jejich přání vyslechnout.

Jakékoli šance Katalánska závisí na reakci mezinárodního společenství. Katalánci byli Evropské unii nakloněni dlouhodobě, ovšem při vyhlášení samostatného státu pro ně byla důležitější než kdy dříve. Cílem každého nového státu je uznání ze strany mezinárodních aktérů. Respektování mezinárodních smluv uzavřených Španělskem, aplikace práva Evropské unie, zdůrazňování respektu k lidským právům, to vše tomu mělo napomoci.

Autor práce je nicméně přesvědčen, že přes vyhlášení nezávislosti prakticky nikdo v samostatný stát nemohl věřit. Faktem totiž zůstává, že Katalánsko nemělo a nemá prostředky, kterými by nezávislosti mohlo dosáhnout. Nemá armádu ani zahraničního spojence ochotného se do sporu vměšovat. Jakákoli možnost nezávislosti tak závisí na ochotě španělského státu, přičemž s ohledem na stěžejní význam katalánské ekonomiky si prakticky nelze představit, že by Španělsko na samostatnost přistoupilo. Jak je tedy možné, že katalánští představitelé k vyhlášení nezávislosti skutečně přistoupili, a vystavili se tak riziku vysokých trestů?

Nelze samozřejmě vyloučit, že věřili v zapojení mezinárodního společenství. Pokud by se Kataláncům podařilo udělat z celé krize mezinárodní problém, šance na vlastní stát by přece jen vzrostly. Proto také na mezinárodní aktéry neustále apelovali, domáhali se mezinárodních mediátorů apod. Nicméně výroky, které z mezinárodního prostředí zaznívaly před referendem i po něm, příliš šancí v tomto směru dávat nemohly. Násilí užité ze strany represivních složek mohlo vzbudit určitou naději, neboť vměšování se do záležitostí jiných států kvůli tvrzenému

porušování lidských práv není nikterak výjimečné. Ovšem ani tak se mezinárodní aktivita ve smyslu podpory samostatného státu nedala očekávat.

Pravděpodobnější se tak jeví, že celý proces, jakkoli dlouhodobě má za cíl nezávislost Katalánska, směřuje k posílení autonomie v rámci španělského státu. Katalánci patrně věřili a věří, že jedině těmito kroky přinutí španělskou vládu zasednout k jednacímu stolu. Součástí vyjednávání by pak byla i milost všem Kataláncům stíhaným za činnosti související s procesem.

Na tomto místě je konečně potřeba poznamenat, že kroky katalánských orgánů byly dle kritiků v rozporu nejen s Ústavou, ale i autonomním statutem. Těmto výtkám by neměla být přikládána přílišná váha. O rozporu vyhlášení nezávislosti se španělským právem není pochyb, a to ani kdyby o tom opakovaně nerozhodl Ústavní soud. Katalánsko by však jako samostatný stát nebylo vůbec ústavou Španělska vázáno a legitimitu a legalitu svého postupu katalánští zástupci shledávali mimo rámec španělského vnitrostátního práva.

Ale vraťme se zpátky k událostem onoho osudného října roku 2017, resp. k událostem, jež následovaly. Centrální vláda sesadila katalánskou vládu, rozpustila Parlament a vyhlásila autonomní volby.[317] Bývalí členové katalánské vlády byli nadto vzati do vazby, tedy s výjimkou těch, kteří se nacházeli v zahraničí, což byl i případ Carlese Puigdemonta.[318] Na něj byl vydán eurozatykač, byť byl záhy stažen a vydán opětovně až v březnu následujícího roku.

Hlavním tématem po zbytek roku 2017 nicméně byly autonomní volby. Zastánci nezávislosti věřili, že tvrdé a místy násilné potlačení katalánského procesu spolu s nekompromisní aplikací čl. 155 Ústavy přivedou na stranu separatistů další cenné hlasy. Opačný tábor oproti tomu doufal, že přechod separatistů od řečí ke slibům povede k tomu, že volit přijdou odpůrci nezávislosti, kteří by za jiných okolností k volbám vůbec nešli. Katalánští voliči se ovšem ukázali jako nepříliš přelétaví a ani divoké události posledních měsíců razantní změnu ve složení Parlamentu nepřinesly. Nejsilnější stranou se sice stala *Ciudadanos*, prosazující jednotu španělského státu, mírnou většinu si však udržela proseparatistická klika (*Junts per Catalunya*, *Esquerra Republicana-Catalunya Sí*, *Candidatura d'Unitat Popular*). Španělská vládní strana *Partido Popular* naopak zažila naprostý debakl.[319]

Tak tedy skončil historický rok 2017. S katalánskou autonomií omezenou aplikací čl. 155 Ústavy. Se zastánci nezávislosti ve vazbě nebo na útěku. Se španělskou vedoucí vládní stranou na historickém dně své popularity v Katalánsku. S autonomními volbami zachovávajícími *status*

---

[317] CRUZ, Marisa. Rajoy cesa a todo el Govern y convoca elecciones catalanas el 21 de diciembre. *El Mundo*. Publikováno 27. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[318] ARECHEDERRA, Luis P. Prisión incondicional para Oriol Junqueras y siete exconsejeros de la Generalitat. *ABC* [online]. Publikováno 2. 11. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[319] GUASCH, Albert. Elecciones catalanas: Resultados y reacciones, en directo. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 23. 12. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

quo a s předzvěstí složitého vyjednávání o nové katalánské vládě.

Parlament měl na začátku roku 2018 zásadní úkol: Zvolit nového katalánského prezidenta. *Junts per Catalunya* původně trvala na Puigdemontovi, který se ale nacházel v zahraničí a byl na něj vydán zatykač. Aby přitom mohl být jmenován do úřadu, musel by se vrátit. Španělská vláda nadto oznámila, že učiní vše pro to, aby se Puigdemont prezidentem nestal.[320] To ukázala poté, co Parlament přijal novelu umožňující jmenování do úřadu na dálku, a dokonce i zasedání vlády mimo španělské hranice. Španělská vláda ihned podala návrh na konstatování neústavnosti, což vedlo k pozastavení účinnosti novely.[321]

Puigdemont se tak rozhodl ustoupit a navrhl do úřadu Jordiho Sàncheze. Ten se však nacházel ve vazbě a španělská justice mu neumožnila se volby a případného jmenování účastnit, Sànchez se proto své kandidatury taktéž vzdal, a to ve prospěch Jordiho Turulle. Ten v prvním kole hlasování neuspěl, před druhým kolem byl i on vzat do vazby, a tak se prezidentem nakonec stal Quim Torra. Nový katalánský prezident ihned slíbil respektovat mandát udělený referendem o nezávislosti a označil Carlese Puigdemonta za legitimního katalánského prezidenta.[322] Dne 2. června 2018 se Torrův kabinet ujal vlády, čímž skončilo i omezení autonomie dle čl. 155 Ústavy.[323]

Koncem režimu dle čl. 155 lze zároveň vymezit skutkový záběr této práce. Ne snad, že by se tím celá otázka katalánské nezávislosti definitivně uzavřela, představuje však symbolický přelom, který umožňuje tuto podkapitolu ukončit při zachování určité kompaktnosti a ucelenosti. Mnoho otázek samozřejmě zůstává nezodpovězených, vyčkávání na všechny odpovědi by však pohříchu vedlo k překročení maximální povolené doby doktorského studia, nezbývá tak než ponechat konec této podkapitoly navždy pootevřený. Koneckonců, vztah Katalánska se Španělskem pravděpodobně nikdy nebude uzavřenou kapitolou.

---

[320] Jailed pro-independence leaders urge forming a government. *Catalan News* [online]. Publikováno 26. 4. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

[321] RINCÓN, Reyes. El Constitucional suspende la reforma de la ley que permitía la investidura a distancia de Puigdemont. *El País* [online]. Publikováno 10. 5. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

[322] GARCÍA, Luis B. Quim Torra, investido presidente de la Generalitat, primer paso para levantar el 155. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 14. 5. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

[323] Fin a la aplicación del artículo 155 de la Constitución en Cataluña 218 días después de la intervención. *El Mundo* [online]. Publikováno 2. 6. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

Ukončení režimu čl. 155 Ústavy bylo posledním krokem Mariana Rajoye, jemuž byla 1. června vyslovena nedůvěra v důsledku skandálu ohledně nelegálního financování *Partido Popular*.

España: Mariano Rajoy deja de ser presidente del gobierno tras perder una moción de censura. *BBC* [online]. Publikováno 1. 6. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

1. 4 Podstata katalánského separatismu

V roce 1940 navštívil Heinrich Himmler katalánský klášter Montserrat. Hledal svatý grál a věřil, že dokumenty v klášteře se nacházející jej pomohou nalézt, což se nakonec nepotvrdilo. Vydal se tak údajně alespoň do tamního muzea, kde spatřil kostru velmi vysokého muže, jehož tělo bylo objeveno v blízké jeskyni, načež zvolal: „*Nepochybně árijec!*“ Legenda dále praví, že ho doprovázející mnich opravil s tím, že „*Katalánci nejsou árijci, nejsou žádné rasy*“.[324]

Zcela pochopit a popsat veškeré nuance katalánského hnutí by vydalo na celý lidský život, nadto plně věnovaný jiným oborům, než je právo. Alespoň stručné nastínění motivů vedoucích Katalánce k tomu, že jich zhruba polovina touží po vlastním státu, ovšem autor považuje za nezbytné. To již proto, že v dnešním globalizovaném světě se na podobné tendence často hledí s řadou předsudků. Sami Katalánci ostatně někdy bývají přirovnáváni k nacistům, a to navzdory tomu, že podtón celého hnutí často vyvolává spíše „utopickou radost než despotický strach“.[325]

Úvodní odstavec této podkapitoly, ať už je v něm zmíněná legenda pravdivá, či nikoli, vystihuje výchozí bod celého hnutí, které není motivováno rasou či etnicitou.[326] Takový přístup by patrně velmi rychle narazil na území tak silně ovlivněném migrací (jak jsme viděli v předcházejících podkapitolách). Byla to ostatně Barcelona, kde se v době vrcholící evropské migrační krize uspořádala údajně největší demonstrace na podporu přijetí syrských uprchlíků. Účastnilo se jí na 160 tisíc lidí.[327] Upozadění etnického prvku nadto může přispět k větší podpoře v mezinárodním prostředí, v němž se obvykle nároky postavené na etnicitě nesetkávají s pochopením.[328] To neznamená, že by zastánci katalánské nezávislosti nepovažovali Katalánce za národ.[329]

Málokteré hnutí obdobného charakteru by mohlo mít delšího trvání bez silného sjednocujícího prvku, který by zároveň odlišoval daný lid od ostatních. Tímto prvkem je u Katalánska pochopitelně jednak území, ale především jazyk, jenž odolal tlaku Francova režimu, který naopak nejspíš paradoxně přispěl k prestiži, které se katalánština – na rozdíl od některých

---

[324] MINDER, op. cit., s. 95 a násl.

[325] WOOLARD, Kathryn A. Language, Identity, and Politics in Catalonia. *Brown Journal of World Affairs*. 2018, roč. 25, č. 1, s. 2.

[326] ÁLVAREZ-GÁLVEZ, Javier; ECHAVARREN, José M.; COLLER, Xavier. Bound by Blood: The Ethnic and Civic Nature of Collective Identities in the Basque Country, Catalonia and Valencia. *Nations & Nationalism*. 2018, roč. 24, č. 2, s. 414.

[327] MINDER, op. cit., s. 225 a násl.

[328] TURP, Daniel a kol. The Catalan Independence referendum: An assessment of the process of self-determination. *Zurich Open Repository and Archive*, 2017. *Zora.UZH.ch* [online; cit. 24. 11. 2019], s. 25-26.

[329] Srov. tamtéž.

jiných menšinových jazyků – těší.[330] Navzdory desítkám let, během nichž se Španělsko snažilo marginalizovat nekastilské jazyky na svém území, rozumělo v roce 2000 katalánštině 94 % katalánské populace starší patnácti let a 80 % dokázalo v katalánštině komunikovat.[331] Imigrační vlny nicméně přispěly k tomu, že katalánština v Katalánsku není převládajícím jazykem. V roce 2013 nejčastěji používalo katalánštinu 36 % katalánské populace, kastilštinu 51 %.[332] Jazyková preference se pak promítá v podpoře separatismu. Jednak katalánské strany prosazující nezávislost těží primárně z hlasů katalánských mluvčích, především však strany zasazující se o větší unitarizaci španělského území získávají hlasy prakticky výhradně od kastilsky mluvících voličů.[333] Jelikož je zároveň katalánština rozšířená více u osob narozených v Katalánsku, je logicky i podpora katalánské nezávislostí u těchto osob procentuálně vyšší než u osob přistěhovalých.[334]

Jazyk je tedy primárním identifikačním prvkem Katalánců. To nicméně neodpovídá na otázku, proč má separatismus v Katalánsku tak vysokou podporu. Důvody této podpory výše nastíněné charakteristice katalánského hnutí ovšem do značné míry odpovídají. Jelikož se Katalánci neidentifikují etnicitou, nýbrž na základě proměnlivé charakteristiky, jakou je jazyk, nepřekvapí, že vnímání sebe jako národa odlišného od většinové španělské populace není primárním důvodem těch, kteří nezávislost podporují. Dle průzkumu z roku 2013 byla nejčastěji uváděným hlavním důvodem pro podporu nezávislosti touha rozhodovat o vlastní ekonomice, druhým přesvědčení, že by si Katalánsko polepšilo. Národní či jiná identita Katalánců a

---

[330] WOOLARD, op. cit., s. 4.

[331] Tamtéž, s. 6.

[332] „*Podle údajů Katalánského statistického úřadu … z roku 2013 je katalánština mateřských jazykem … 31,02 % katalánské populace, rodným jazykem 55,14 % obyvatelstva je španělština, 2,44 % obyvatelstva současně katalánština a španělština a 2,43 % arabština.*

…

O něco více osob uvádí katalánštinu jako nejčastěji užívaný jazyk … V roce 2013 to bylo 36,29 % obyvatel (50,73 % uvedlo španělštinu, 6,82 % oba jazyky a 1,26 % arabštinu), v roce 2008 35,64 % (španělština 45,92 %, oba jazyky 11,95 % a arabština 1,88 %) a v roce 2003 46,00 % Katalánců (španělštinu nejčastěji používalo 47,16 % populace a oba jazyky 4,72 % obyvatelstva). Téměř obdobná čísla jako u nejčastěji užívaných jazyků jsou uvedena u jazyků, s nimiž se jednotliví obyvatelé Katalánska ztotožňují … V této kategorii uvedlo v roce 2013 36,38 % populace katalánštinu, 47,55 % španělštinu, 7,00 % oba jazyky a 2,11 % arabštinu. Osoby užívající nejvíce katalánštinu stále nepředstavují většinu populace a ve všech zjišťovaných kategoriích má španělština doposud převahu nad katalánštinou. Téměř všichni obyvatelé Katalánska ovládají sice katalánštinu i španělštinu, avšak statistiky ukazují na lepší postavení španělštiny, a to zejména v písemné komunikaci. V roce 2013 rozumělo katalánsky 94,33 % osob (španělsky 99,77 %), katalánsky mluvilo 80,39 % obyvatelstva (španělsky 99,67 %), katalánsky umělo číst 82,39 % populace (španělsky 97,42 %) a katalánsky umělo psát pouze 60,38 % občanů (španělsky 95,90 %) tohoto autonomního společenství. Podíl osob ovládajících katalánštinu postupně roste.“

KADLEC, op. cit.

[333] WOOLARD, op. cit., s. 13-14.

[334] ÁLVAREZ-GÁLVEZ, op. cit., s. 420.

Katalánska jako entity odlišné od Španělska zůstala v průzkumu až na zadních místech.[335] Touha separatisticky smýšlejících Katalánců po nezávislosti primárně plyne ze základní podstaty demokracie – ze zájmu rozhodovat si o vlastních záležitostech.

To odpovídá i skutečnosti, že podpora pro nezávislost posílila po rozhodnutí Ústavního soudu ohledně autonomního statutu.[336] Toto rozhodnutí totiž pro řadu Katalánců znamenalo jasný vzkaz, že si o vlastích záležitostech až tak docela rozhodovat nemohou. Současná ústava, k jejíž zásadní změně se ve Španělsku příliš ochoty nenachází, dle Ústavního soudu nastavuje mantinely rozšiřování katalánské autonomie mnohem úžeji, než Katalánci doufali a předpokládali. Nelze-li se většího podílu na rozhodování domoci uvnitř španělského ústavního rámce, nezbývá než se z něj vymanit. Rozhodnutí Ústavního soudu tak lze v tomto směru přirovnat k omezení autonomie, které i v jiných částech světa často vedlo k posílení secesionistických tendencí.[337]

Jinak řečeno, nezávislost není sama o sobě primárním cílem hnutí, nýbrž prostředkem, jak daného cíle (možnosti rozhodovat o vlastních záležitostech) dosáhnout. To krom teprve nedávné změny v preferencích stran budoucnosti Katalánska podporuje i pohled do minulosti, v níž sice Katalánsko opakovaně vyhlásilo vlastní stát, zásadně ovšem jako součást jiného územního celku. Koneckonců i vůbec samotné spojení Aragonské a Kastilské koruny vycházelo z předpokladu, že si nadále oba útvary budou rozhodovat o vlastních věcech zásadně nezávisle, což následně nebylo dodrženo.[338]

Je možné namítat, že Katalánci mají krom autonomie i poměrné zastoupení v Kortesech. Zároveň se nicméně nabízí otázka, do jaké míry se jim to může jevit dostatečné za situace, kdy v době vyhlášení referenda ve Španělsku vládnoucí strana *Partido Popular* měla v Katalánsku zanedbatelnou podporu (v autonomních volbách z roku 2017 neobdržela ani pět procent hlasů) a od chvíle, kdy se obrátila na Ústavní soud ohledně katalánského autonomního statutu, prakticky rezignovala na získání hlasů v Katalánsku, aniž by jí to zabránilo ve vítězství v celostátních volbách. Naopak, snaha vyjít Katalánsku vstříc může stranu stát ve zbytku Španělska více hlasů, než kolik by jich tím mohla v Katalánsku získat. Těžko se pak divit, že někteří Katalánci ne vždy vnímají španělskou vládu a Kortesy jako skutečně vlastní orgány a zástupce.[339]

Lze dodat, že se katalánské hnutí vyznačuje také absencí násilí. Opačný přístup by byl

---

[335] Catalonia's legitimate right to decide: Path to Self-Determination. A Report by a Commission of International Experts, s. 40. *Université de Genève* [online; cit. 24. 11. 2019].

[336] TURP, op. cit., s. 22-24.

[337] Tamtéž, s. 24.

[338] Zde lze spatřovat jistou paralelu s Evropskou unií.

[339] Srov. MINDER, op. cit., s. 11 a 121 a násl.

těžko udržitelný, neboť se katalánský separatismus vždy naopak snažil prezentovat centrální Španělsko jakožto stranu prosazující násilné metody, jako např. v roce 1905, kdy španělská armáda zničila sídla dvou katalánských novin v odvetě za to, že v jedněch z nich se objevila karikatura armádu zesměšňující.[340] Násilí užité policejními a polovojenskými složkami při referendu v roce 2017 obrazu Španělska v tomto směru taktéž neprospělo.

Průzkumy ukazují, že jen minoritní část katalánské populace se považuje výhradně za Katalánce. Byť procento „výhradních" Katalánců roste, stále převládají ti, kteří se považují zároveň či výhradně za Španěly (což je značně ovlivněno migrací).[341] Procentuální nárůst Katalánců, kteří se nepovažují za Španěly, je nicméně pro Španělsko znepokojivý a bude na něj muset být časem reagováno. Pravděpodobně se blíží chvíle, kdy by se mělo přestat vytvářet rovnítko mezi Španělskem a Kastilií. Prvním krokem by nejspíše bylo připuštění, že „španělština" je ve skutečnosti kastilštinou, nikoli jazykem vlastním všem Španělům. Snahy v tomto směru vyvíjené však zatím narážely na dojem, že je tím „ustupováno nacionalistům".[342] Místo toho se tak někteří soudci vysmívají Katalánců, kteří během trestního řízení chtějí vypovídat katalánsky,[343] nelibě se nese používání katalánštiny v rámci sportovních tiskových konferencí či se pokastilšťují katalánská jména jako způsob urážky.[344] To vše na některé Katalánce může působit dojmem, že je Španělsko v jistém smyslu okupuje, nikoli že sami Španělskem jsou.

---

[340] Tamtéž, s. 232 a násl.

[341] FERNÁNDEZ-ALBERTOS, José; LAGO, Ignacio. Gobiernos autonómicos e identidades regionales en España, 1980-2012. *Política y gobierno*. 2015, roč. 22, č. 2.

ARENAS GARCÍA, Rafael. Por qué Cataluña debería seguir siendo parte de España. *New York Times* [online]. Publikováno 11. 5. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[342] CAÑIZARES, María J. El mensaje de Sánchez que reabre el debate sobre la ley de lenguas en España. *El Español* [online]. Publikováno 11. 7. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

[343] Santiago Espot se empeña en hablar en catalán en el juicio por la pitada al himno y el juez se lo reprocha con sorna. *Europa Press* [online]. Publikováno 12. 12. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[344] Carlos Herrera se ve obligado a pedir disculpas a Gerard Piqué. *SPORT* [online]. Publikováno 3. 3. 2019 [cit. 24. 11. 2019].

Tato práce byla psána v době, kdy spory o katalánskou samostatnost vrcholily a situace se vyvíjela ze dne na den. Musel proto být zvolen okamžik vymezující pro práci relevantní skutkový stav, kterým bylo ukončení aplikace čl. 155 Ústavy v červnu roku 2018. Krátce před odevzdáním práce nicméně došlo ve Španělsku k natolik významným událostem, že autor považuje za nezbytné se k nim zde stručně – „nad rámec" – vyjádřit, a to zvláště proto, že některé z těchto událostí by mohly být interpretovány jako zpochybňující závěry, které zde byly ve vztahu k povaze a podstatě katalánského separatismu vysloveny.

Nejvyšší soud Španělska dne 14. října 2019 shledal některé katalánské politiky a zastánce nezávislosti vinnými ze spáchání trestných činů zpronevěry a povstání (resp. „pobuřování"; kastilsky sedición*), za což jim uložil tresty až třináct let odnětí svobody.*[345] *Zproštěni naopak byli ze spáchání trestného činu vzpoury, přičemž jedním z důvodů bylo, že Nejvyšší soud u obžalovaných neshledal skutečnou vůli dosáhnout jednostranně nezávislosti. Katalánští politici si údajně byli celou dobu vědomi toho, že zvolenými prostředky nezávislosti bez vyjednávání se španělskou vládou dosáhnout ani nemohou. Podobný závěr byl již dříve vysloven i v této práci.*

Rozsudek Nejvyššího soudu následovaly v Katalánsku mohutné protesty,[346] *v jejichž rámci došlo i ke střetům mezi policií a demonstranty. Demonstrací se po mnoho dní účastnily desetitisíce až statisíce lidí.*[347] *Ačkoli si uvedené střety vyžádaly vážná zranění na straně demonstrantů i policistů, autor setrvává na názoru, že katalánské hnutí se vyznačuje absencí násilí. Pomine-li, že při několikadenních mnohatisícových demonstracích je obtížné se konfliktů zcela vyvarovat, autor shlédnul mnoho záběrů, na kterých nevyprovokovaně policisté fyzicky napadají neozbrojené demonstranty. Tyto záběry nadto ukazují, že se mezi demonstranty infiltrují policisté bez uniformy,*[348] *což vyvolává otazníky nad tím, která ze stran je za dílčí eskalace nepokojů nejvíce zodpovědná. Demonstrace v Katalánsku byly navíc využity anarchisty a jinými protistátními subjekty z různých koutů Evropy k uspokojování vlastních potřeb bez souvislosti s katalánským hnutím.*[349] *Katalánští představitelé včetně odsouzených veškeré násilí odsoudili a zdůraznili, že je násilí nereprezentuje.*[350]

---

[345] Rozsudek Nejvyššího soudu Španělska ze dne 14. 10. 2019, č. 459/2019.

[346] Za zmínku stojí i vyjádření klubu FC Barcelona, který „*jako jedna z vůdčích entit v Katalánsku a v souladu se svým historickým postavením*" vyzval k dialogu mezi oběma stranami s tím, že vězení nikdy nebylo a nemůže být řešením situace, která v Katalánsku nastala.

La presó no és la solució. *FC Barcelona* [online]. Publikováno 14. 10. 2019 [cit. 24. 11. 2019].

[347] MILLAN, Pere. Catalunya y Barcelona | Últimas protestas y reacciones políticas, en directo. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 22. 10. 2019 [cit. 24. 11. 2019].

[348] Tato skutečnost byla autorovi potvrzena i některými účastníky demonstrací.

[349] ORTEGA DOLZ, Patricia. Grupos de anarquistas de Italia, Francia y Grecia se suman a las protestas en Barcelona. *El País* [online]. Publikováno 18. 10. 2019 [cit. 24. 11. 2019].

[350] Los políticos independentistas presos condenan la violencia en un mensaje unánime publicado en sus redes

2 Španělské vnitrostátní právo

Vysvětlit či alespoň podrobně popsat, jak právní řád cizího státu nahlíží na určitou problematiku a jaké jsou konkrétní projevy a dopady řešené právní úpravy v dané zemi, je mimořádně obtížné. Obvykle totiž nestačí – nejde-li o relativně jednoznačné technicistní otázky – nahlédnout do právního předpisu a jednoduše se řídit tím, co je v něm napsáno. Text předpisu je dotvářen (či někdy bohužel přetvářen) judikaturou i celkovou právní kulturou, která v zemi panuje.[351] Typickým příkladem jsou totalitní režimy, které si v ochraně lidských práv „na papíře" leckdy nic nezadají s vyspělými demokratickými státy, ačkoli realita bývá této formální ochraně na hony vzdálena.[352]

Podkapitola věnovaná historii ukázala, že i Španělsko má bohatou zkušenost s nedemokratickým režimem. Takřka čtyřicet let trvající Francova diktatura – silně zaměřená proti jakýmkoli projevům národní, resp. národnostní roztříštěnosti Španělska – sice skončila již v sedmdesátých letech minulého století, to však nutně neznamená, že by tento autoritářský odkaz Španělsko dnes již nikterak nepoznamenával. Desítky let bezpráví totiž neznamenají jen změnu v textech právních předpisů, nýbrž i v celkovém vnímání práva a nahlížení na něj, a to u celé generace právníků včetně soudců.[353] Logicky pak tuto deformaci nelze náhle zvrátit pouhou opětovnou změnou předpisů, nýbrž musí jít o proces podobně zdlouhavý a bolestivý, začínající pokud možno již ve školních lavicích.[354] V této práci pochopitelně nemůže být španělské transformaci věnován dostatečný prostor, při následném popisu španělské právní úpravy a judikatury Ústavního soudu je nicméně žádoucí mít frankistickou zkušenost Španělska na

---

sociales. *El Diario* [online]. Publikováno 16. 10. 2019 [cit. 24. 11. 2019].

[351] Následující pasáž vychází z textu autora nazvaného *International Human Rights Law in Legal Education* a publikovaného jako kapitola v knize SMEKAL, Hubert; ŠIPULOVÁ, Katarína a kol. *Making Sense of Human Rights Commitments: A Study of Two Emerging European Democracies.* Brno: Masaryk University, 2016, s. 213-242.

[352] Ostatně i komunistické Československo podepsalo a ratifikovalo nejvýznamnější mezinárodní smlouvy o lidských právech, aniž by tím došlo k reálnému posílení ochrany lidských práv. Viz k tomu SMEKAL, op. cit., s. 106 a násl.

Pro příklad je nicméně možno zůstat i ve Španělsku, které již v roce 1955 přistoupilo k Chartě Organizace spojených národů, přičemž dle jejích čl. 55 a 56 měly státy usilovat o dosažení „*obecné úcty k lidským právům a základním svobodám pro všechny bez rozdílu plemene, pohlaví, jazyka nebo náboženství*". Je samozřejmě možné namítat, že daná ustanovení nevytvářela sama o sobě konkrétní mezinárodněprávní povinnosti jednotlivých států, a to zejména s ohledem na svou obecnost (RIEDEL, Eibe H; AREND, Jan-Michael. In: SIMMA, Bruno a kol. (eds.). *The Charter of the United Nations. A Commentary.* 3 ed. Oxford University Press, 2012, s. 1573), je však zřejmé, že ve frankistickém Španělsku šlo o ustanovení zcela vyprázdněné, ochuzené i o svou aspirační hodnotu.

[353] KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva v éře středoevropského komunismu a transformace. Analýza příčin postkomunistické právní krize*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 119.

Tím není myšleno, že by všichni soudci byli poplatní režimu, jejich (dle zpětného nazírání) v jistém smyslu pokřivený přístup k právu mohl být naopak obranným mechanismem vůči vlivu vládnoucí ideologie. Srov. KÜHN, 2005, op. cit., s. 117.

[354] SMEKAL, op. cit., s. 214-215.

paměti. To platí tím spíše za situace, kdy např. ve srovnání s Československem a jeho nástupnickými státy, jejichž bolesti při obrodě právního řádu jsou dobře zmapovány,[355] španělská cesta k demokracii přišla „shora“ (bez revoluce) a bez jednoznačného vymezení vůči minulému režimu. Dle názoru autora to totiž poněkud oslabuje úvodní jednorázový efekt, který je s náhlým koncem diktatury spojen a který může představovat důležitý prvotní impuls ke změně (právní) kultury.

V úvodním textu této kapitoly byla ve spojitosti s interpretací právních předpisů kromě obecné právní kultury zmíněna konkrétně i judikatura. Její význam pro účely interpretace norem je i z historického hlediska zřejmý, zdá se ovšem, že vliv soudů v dnešní společnosti stále roste a přerůstá úlohu, kterou justice jako jedna ze tří mocí ve státě tradičně zastávala.

Běžným prvkem mnoha současných demokratických zřízení je existence soudního orgánu (typicky ústavního soudu) nadaného pravomocí rušit zákony (či konstatovat jejich neaplikovatelnost) řádně přijaté demokraticky zvolenými zástupci pro jejich rozpor s normou vyšší právní síly, zejména ústavou. Tento prvek již z definice vede k jistému vychýlení rovnováhy v klasickém chápání dělby moci, neboť některé otázky jsou vyjmuty z rukou většiny, sám o sobě nicméně nezpůsobuje rozvrat samotného demokratického zřízení. Představuje toliko ochranu menšiny, a to skrze lidem přijatá pravidla, v jejichž mantinelech se většina v budoucnu musí pohybovat.

Problém nastává, jsou-li tato pravidla příliš obecná nebo se soudci rozhodnou je vykládat nikoli v souladu s jejich textem, ale dle vlastního úsudku stran toho, co by měla obsahovat.[356] V takových případech se ze soudu stává další normotvůrce, ovšem nevolený, nemající politickou odpovědnost, vyňatý z jakékoli kontroly a vytvářející obtížně změnitelná pravidla. Typickým příkladem norem vyšší právní síly umožňujících tuto soudní svévoli jsou normy chránící lidská práva, v kontextu této práce ovšem podobný problém nastává u vztahu mezi autonomními společenstvími a státem, jak je vymezen ve Španělské ústavě.

Španělsko je státem autonomních oblastí, který sice není obvykle považován za federaci, přesto jde o stát do značné míry decentralizovaný. Rozdělení jednotlivých pravomocí mezi centrální orgány a autonomní společenství je zakotveno v Ústavě a podobně jako v jiných

---

[355] Viz KÜHN, 2005, op. cit. Viz i KÜHN, Zdeněk. *The Judiciary in Central and Eastern Europe. Mechanical Jurisprudence in Transformation?* Leiden. Martinus Nijhoff Publishers, 2011.

[356] Ústavní soud tak např. „*interpretuje ustanovení ústavy ve světle aktuálních problémů a potřeb současné společnosti, na něž musí dát odpověď; v opačném případě by se z ní mohl stát mrtvý dokument*“.

Rozhodnutí Ústavního soudu Španělska ze dne 6. 11. 2012, STC 198/2012.

Viz i rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 7. 2011 ve věci Bayatyan proti Arménii č. 23459/03.

decentralizovaných státech je na soudech – konkrétně na Ústavním soudu[357] – aby na dodržování limitů těchto pravomocí dohlížely a řešily spory mezi centrálními a autonomními orgány vznikající v důsledku snah obou stran vlastní pravomoc rozšiřovat.[358] S ohledem na vágnost Španělské ústavy ovšem vliv Ústavního soudu dalece přesahuje vliv, který by měl soudní orgán dle tradičního vnímání mít. Je tomu tak až do té míry, že někteří akademici považují právě Ústavní soud za tvůrce španělského systému autonomních společenství.[359] Měl k tomu ostatně dostatek příležitostí, hned v počátcích španělské demokracie totiž napadlo Ústavnímu soudu každý rok cca sto případů týkajících se rozdělení pravomocí mezi centrální a autonomní orgány.[360]

Zároveň již bylo řečeno, že nárůst podpory nezávislosti v Katalánsku časově odpovídá době rozhodnutí Ústavního soudu ohledně ústavnosti katalánského autonomního statutu. Paradoxní přitom je, že autonomní statut není předpisem toliko regionálním, neboť musí být schválen i na centrální úrovni Kongresem. Zde se smysl zásahu soudu jakožto nestranného a nezávislého arbitra poněkud vytrácí. To tím spíše za situace, kdy je španělské soudnictví zcela centralizované[361] a kdy autonomní společenství mají na složení Ústavního soudu velmi slabý vliv[362] – tedy za situace, kdy Ústavní soud nelze v otázkách rozložení pravomocí mezi centrální a autonomní orgány považovat za nestranný a nezávislý a kdy autonomní společenství nemají možnost na případnou zaujatost soudu reagovat jmenováním soudců, jejichž názor více odpovídá jejich představám.

Z pozice osoby nemající znalosti španělského vnitrostátního práva na úrovni španělských ústavních soudců se pochopitelně těžko činí jednoznačné závěry ohledně správnosti či nesprávnosti předmětného rozhodnutí z roku 2010. Jeden ze závěrů, který autor dle svého názoru učinit může, je nicméně takový, že dané rozhodnutí několika právníků, z nichž některým v době rozhodování měl již uplynout mandát, zabránilo – skrze výklad poměrně neurčitých ustanovení –

---

[357] ŠPANĚLSKO. Constitución española, čl. 161 odst. 1 písm. c).

[358] KINCAID, John; ARONEY, Nicholas (eds.). *Courts in Federal Countries: Federalists or Unitarists?* Toronto: University of Toronto Press, Scholarly Publishing Division, 2017, s. 3 a násl.

[359] DE LA QUADRA-SALCEDO JANINI, Tomás. El Tribunal Constitucional en Defensa de la Constitución. El Mantenimiento del Modelo Competencial en la STC 31/2010, Sobre el Estatuto de Cataluña. *Revista Española de Derecho Constitucional*. 2010, č. 90, s. 288.

[360] KINCAID, op. cit., s. 387.

[361] STC 31/2010, s. 302.

[362] ŠPANĚLSKO. Constitución española, čl. 159 odst. 1.

Organickým zákonem č. 6/2007 došlo k novele organického zákona o Ústavním soudu (č. 2/1979) a k posílení tohoto vlivu tak, že dle čl. 16 organického zákona o Ústavním soudu vybírá Senát dva ústavní soudce z kandidátů navržených autonomními parlamenty. Ignoruje text zmiňovaného čl. 16 nicméně Ústavní soud v rozhodnutí ze dne 24. 7. 2008 (STC 101/2008) uvedené ustanovení „ústavně konformním způsobem“ interpretoval tak, že Senát není nominacemi autonomních společenství omezován.

posílení katalánské autonomie, schválenému demokraticky zvolenými zástupci Španělska i Katalánska a následně stvrzenému řádným katalánským referendem. Vůle lidu ovšem není rozhodující, neboť jak Ústavní soud prohlásil, rozhodující je pouze to, co říká Ústava a co konstatuje soud, který má dle svého přesvědčení ústavodárnou moc.[363] Diskuse se ve Španělsku následně rozproudily ohledně možných ústavních změn. Jenže i kdyby se poměrně složitý proces těchto změn podařilo dotáhnout do konce, jakou mají Katalánci jistotu, že i proti těmto změnám Ústavní soud nezakročí? V komparativním právu by oporu pro tento svůj zásah našel, ačkoli o něm Španělská ústava vůbec nehovoří.[364]

Při vědomí všeho právě řečeného se tedy pojďme podívat na právní postavení Katalánska jako jednoho z autonomních společenství Španělského království.

2. 1 Španělská ústava z roku 1978[365]

Španělsko je parlamentní monarchií, která se v čl. 1 Ústavy definuje jako stát sociální, demokratický a právní a jejímiž základními hodnotami jsou svoboda, spravedlnost, rovnost a politický pluralismus.

Hlavou státu a jeho hlavním představitelem je král, jehož veškeré akty musí být kontrasignovány. (čl. 56 a 65 Ústavy). Španělským zákonodárným orgánem jsou Generální kortesy, které jsou dvoukomorové a tvoří je Kongres poslanců a Senát. Kongres je komorou s neporovnatelně větším vlivem na zákonodárný proces. Senát sice může Kongresem přijatý zákon vetovat, ale k překonání veta dle čl. 90 Ústavy postačí buď absolutní většina Kongresu, nebo vyčkání dvou měsíců a následné přehlasování většinou prostou. Vrcholným orgánem moci výkonné je vláda tvořená premiérem, místopředsedy a ministry, případně dalšími členy, stanoví-li tak zákon. Jde-li o soudní moc, Ústava (v čl. 117 a násl.) předpokládá existenci Nejvyššího soudu, jakožto vrcholného orgánu soudní moci ve všech materiích s výjimkou ústavních záruk, Ústavního soudu a Soudní rady.

Předpisem nejvyšší právní síly je Ústava, která stanoví základní organizační pravidla fungování států a zároveň obsahuje katalog základních práv a svobod (nikterak zásadně se nelišící od katalogů jiných evropských zemí), ale i povinností. Další základní práva a svobody plynou z mezinárodních smluv, jimiž je Španělsko vázáno a které v souladu s čl. 96 Ústavy tvoří součást španělského právního řádu. Mezi ně patří Mezinárodní pakt o občanských politických

[363] STC 31/2010, s. 314 a násl.

[364] Viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu Indie ve věci His Holiness Kesavananda Bharati Sripadagalvaru and Ors. v. State of Kerala and Anr., 4 SCC 225.

[365] Tato a následující podkapitola vycházejí z článku autora přijatého k publikaci v časopise Právní prostor. KILIAN, Petr. Katalánská autonomie v rámci Španělského království. *Právní prostor* [online]. ISSN 2336-4114.

právech, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech i Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Ústavu lze změnit při podpoře tří pětin obou komor Kortesů (za určitých podmínek postačí absolutní většina Senátu a dvoutřetinová většina Kongresu), ovšem desetina jakékoli komory může vyvolat celostátní referendum, v němž musí být změna Ústavy schválena (čl. 167 odst. 3 Ústavy).

Mezi další významné typy předpisů patří zákony (státní, ve smyslu opaku od zákonů autonomních společenství), organické zákony (zákony dle čl. 81 Ústavy vyžadující ke svému schválení absolutní většinu v Kongresu; nejde oproti běžným zákonům o předpisy vyšší právní síly, nýbrž o normy upravující konkrétní v Ústavě uvedené materie) a autonomní statuty. Posledně uvedené předpisy jsou základními předpisy autonomních společenství, představují nicméně společné předpisy autonomních společenství i státu, neboť dle čl. 143 a násl. Ústavy musí být aprobovány organickým zákonem.

Dle čl. 1 odst. 1 organického zákona o Ústavním soudu je Ústavní soud vrchním interpretem Ústavy, což je mimochodem ustanovení, které nemá v Ústavě žádnou oporu. V každém případě dle čl. 28 téhož organického zákona není referenčním kritériem ústavnosti pouze Ústava, ale i předpisy vytyčující kompetence státu a autonomních společenství (tedy včetně autonomních statutů), které dohromady tvoří tzv. „ústavní blok“.[366]

Španělsko sice obvykle není považováno za federaci, nicméně toto konstatování postrádá větší informační hodnotu, neboť pojem „federace“ není jednoznačně vymezen.[367] V každém případě platí, že v samotné Ústavě jakékoli označení uspořádání státu absentuje. Místo toho se nejen v judikatuře Ústavního soudu vžilo označení „stát autonomních společenství“, přičemž za jeden z hlavních prvků odlišujících jej od typických federací Ústavní soud označuje centralizovanou soudní moc.[368] Mezi další často zmiňované rozdíly lze zařadit hierarchickou podřízenost autonomních statutů vůči Ústavě[369] či to, že se autonomní společenství přímo nepodílejí na rozhodování o případné ústavní reformě.[370] Slovy Ústavního soudu, autonomní společenství nejsou státy a nemají svrchovanost, nýbrž pouze autonomii.[371] Lze ještě dodat, že Kortesy jsou sice dvoukomorové, ani jedna z komor (na rozdíl např. od původních voleb do

---

[366] LLORENTE, Francisco R. El bloque de constitucionalidad. *Revista española de derecho constitucional*. 1989, roč. 9, č. 27, s. 9-38.

[367] ABAT NINET, Antoni. Territorial Checking and Balance: The Change of the Spanish State Territorial Organization by Subconstitutional Rules. *Beijing Law Review*. 2012, roč. 3, č. 7, s. 12.

[368] STC 31/2010, s. 302.

[369] STC 31/2010, s. 7.

[370] Srov. ŠPANĚLSKO. Constitución española, čl. 167.

[371] Rozhodnutí Ústavního soudu Španělska ze dne 2. 2. 1981, STC 4/1981, bod 3 odůvodnění.

Rozhodnutí Ústavního soudu Španělska ze dne 8. 11. 1984, STC 100/1984.

amerického Senátu[372]) však není primárně volena autonomními společenstvími. Senátoři jsou převážně voleni přímo dle jednotlivých provincií, byť každé autonomní společenství dle čl. 69 Ústavy dosazuje jednoho senátora a jednoho dalšího na každý milion obyvatel; z celkového (proměnlivého) počtu více než 260 jich ke dni 2. 6. 2018[373] bylo dosazeno společenstvími pouze 58 (z toho osm Katalánskem).[374]

Španělská ústava nejenže neobsahuje konkrétní označení uspořádání státu, ale dokonce ani nevyjmenovává jednotlivá autonomní společenství, která jej mají tvořit. Pouze zakotvuje cesty, kterými mohou autonomii získat. Jak se proto říká, stát autonomních společenství není Ústavou ani tak vytvořen, jako spíše předpovězen.[375] Samotný text Ústavy neposkytuje dostatečné seznámení se skutečným, aktuálním územním členěním Španělska, resp. se skutečným rozdělením pravomocí mezi centrální vládu a územně samosprávné celky. Ta se totiž odvíjejí od na základě Ústavy přijaté legislativy a judikatury Ústavního soudu. Tím, že neobsahuje konkrétní vymezení všech detailů územního členění státu, se Ústava stává určitým kompromisem, přijatým v historický moment návratu k demokracii a snažícím se zachovat unitární stát za současného uspokojení regionálních tlaků.

Charakteristika Španělska jako státu autonomních společenství vychází zejména z čl. 1 odst. 2, čl. 2 a čl. 137 Ústavy. Podle čl. 1 odst. 2 spočívá národní svrchovanost ve španělském lidu. Dle čl. 2 je Ústava založena na neporušitelné jednotě španělského národa a zaručuje národnostem[376] a regionům právo na autonomii, zároveň však vyžaduje jejich vzájemnou solidaritu.[377] Čl. 137 člení Španělsko na municipie (typicky obce, ale může jít i o územní jednotku složenou z několika obcí), provincie a autonomní společenství. Ačkoli se to může zdát předčasné, lze již na základě právě uvedeného konstatovat, že Ústava nezávislost Katalánska nepřipouští, neboť vychází z toho, že jediným svrchovaným subjektem je nerozdělitelný

---

[372] Až do přijetí sedmnáctého dodatku k americké ústavě, který zavedl přímou volbu senátorů, byť při zachování států jako volebních obvodů. Tím byla odstraněna hlavní pojistka států proti federální vládě. Nyní tuto funkci má plnit prakticky výhradně Nejvyšší soud, jehož soudci jsou ovšem navrhováni, dosazováni do funkce a placeni federálními orgány.

[373] Konec aplikace čl. 155 Ústavy na území Katalánska.

[374] ŠPANĚLSKO. Senado. Acuerdo de la Diputación Permanente del Senado, adoptado en su sesión del día 28 de octubre de 2015, sobre el número de Senadores a designar por cada Comunidad Autónoma en la XI Legislatura.

[375] RODRIGUEZ-PIÑERO Y BRAVO-FERRER, Miguel a kol. *Comentarios a la constitución española.* XL Aniversario. Wolters Kluwer, 2018, Tomo I., s. XXIV.

[376] Pojem „národnost“ Ústava nedefinuje a v současnosti ani nemá většího právního významu, neboť jak národnosti, tak regiony vytvářejí autonomní společenství, která jsou nositeli autonomie. Jeho význam tak je především historicko-politický, jelikož uznává realitu existence uskupení majících určité společné (a jedinečné) znaky.

RODRIGUEZ-PIÑERO Y BRAVO-FERRER, 2018, op. cit., Tomo I., s. XXXV, s. 18.

[377] Z ní podle Ústavního soudu plyne i to, že autonomní společenství nemohou při výkonu svých pravomocí sledovat pouze své zájmy, nýbrž musí dbát o to, aby nepoškodila zájmy ostatních územních celků.

Rozhodnutí Ústavního soudu Španělska ze dne 5. 4. 1990, STC 64/1990, bod 7 odůvodnění.

španělský lid a španělský národ, jehož jsou národnosti a regiony včetně Katalánska součástí. Výmluvné je v tomto směru shrnutí obsažené v jednom z komentářů,[378] dle kterého úvodní ustanovení Ústavy znamenají „*jeden lid, jeden národ, jeden stát*“.[379] Podobně konstatoval i Ústavní soud, podle něhož „*pouze španělský lid je svrchovaný, a to exkluzivně a nedělitelně, žádnému jinému subjektu, orgánu státu, či části lidu nemůže veřejná moc udělit svrchovanost*“.[380]

Ústava umožňuje řadu způsobů, kterými lze dosáhnout autonomie zaručené čl. 2. Zaprvé, skrze tzv. pomalou cestu podle čl. 143 Ústavy. Iniciativa podle tohoto článku přichází „zespod“, čili je na vůli budoucího společenství, zda se k autonomii touto cestou přihlásí, přičemž o pomalou cestu jde z toho důvodu, že takto vytvořené autonomní společenství může po dobu prvních pěti let (jak vyžaduje čl. 148 odst. 2) disponovat pouze pravomocemi uvedenými v čl. 148 odst. 1 Ústavy. Druhá, „rychlá“ cesta (u níž iniciativa také přichází „zespod“) vede skrze čl. 151. Rozdíl krom rychlosti (neboť na společenství takto ustavená se nevztahuje lhůta dle čl. 148 odst. 2) spočívá v daleko přísnějších podmínkách, které musí být splněny nejen pro zahájení celého procesu (mimo jiné je vyžadováno referendum v každé z provincií), ale i následně pro přijetí autonomního statutu. Konečně, cesta „shora“ je ukryta v čl. 144 Ústavy, který v případech národního zájmu svěřuje iniciativu Kortesům.

Nemá většího smyslu zabývat se konkrétními podmínkami, za kterých mohla skrze různé cesty jednotlivá autonomní společenství vzniknout. Faktem totiž je, že ustanovení Ústavy o vytvoření autonomních společenství byla použita, veškerá autonomní společenství se již vytvořila a případné změny je nutno provádět skrze reformu autonomních statutů. Uvedená ustanovení se tudíž stala obsoletními. Alespoň stručně je nicméně vhodné uvést, že Katalánsko (stejně jako Baskicko a Galicie) využilo přechodných ustanovení Ústavy, aby mohlo postupovat

---

[378] RODRIGUEZ-PIÑERO Y BRAVO-FERRER, 2008, op. cit., s. 12 a násl.

[379] Celá kapitola předmětného komentáře věnující se úvodním ustanovením Ústavy, ač jí z právního hlediska pravděpodobně nelze příliš vytknout, působí svou opakovanou snahou zdůraznit jednotu a nedělitelnost španělského národa takřka parodicky. Tato zmínka o jedné z mnoha právnických publikací by nebyla příliš zajímavá, kdyby ovšem podobné výtky nezaznívaly i vůči samotné Ústavě a vůči rozhodnutí Ústavního soudu o katalánském autonomním statutu. Při projednávání a přijímání Ústavy v Kortesech tak např. bylo apelováno na to, aby se její text vyvaroval opakování, která mohou působit nikoli jako potvrzení již řečeného, nýbrž jako nejistota ohledně skutečnosti, která je opakována. Jeden z poslanců dokonce konstatoval, že mu čl. 2 připomíná dávnou právní zásadu „*excusatio non petita, accusatio manifesta*“ (princip, jehož významu se patrně nejvíce blíží české rčení o potrefené huse). Právě uvedené každopádně nikterak nesnižuje závaznost toho, co je v Ústavě uvedeno, neboť ať už bylo přesvědčení ústavodárce o souladu tvořeného právního textu s realitou jakékoli, Ústava byla řádně přijata, čímž je z pohledu pozitivního práva jakákoli nejistota zahlazena.

ARBÓS MARÍN, Xavier; DOMÍNGUEZ GARCÍA, Fernando. Catalunya com a nació i els símbols nacionals. *Revista catalana de dret públic.* Especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional, sobre l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006, s. 111.

[380] STC 42/2014, bod 3 odůvodnění.

„rychlou“ cestou bez nutnosti splnit podmínky vyžadované čl. 151 odst. 1.

Již bylo nastíněno, že Ústava je poměrně flexibilní, což platí i ohledně rozdělení kompetencí mezi společenství a centrální stát. I zde se vychází z dispozitivního principu. Základním předpisem autonomního společenství je autonomní statut (představující společný předpis společenství i státu, neboť je schvalován i Kongresem), který dle čl. 147 musí obsahovat pojmenování společenství, vymezení jeho území, názvy, organizaci a sídlo autonomních orgánů a kompetence, kterých se dané společenství v mezích Ústavy ujalo. Čl. 148 vyjmenovává kompetence, které společenství mohou (ale nemusejí) převzít, naopak čl. 149 obsahuje exkluzivní kompetence státu, i když dle čl. 150 odst. 2 může stát některé z nich převést na autonomní společenství, odpovídá-li tomu povaha delegovaných kompetencí. Samotný výčet exkluzivních kompetencí není zcela homogenní, v některých oblastech se omezují na legislativu, v dalších na vymezení základního rámce právní úpravy, v jiných jsou kompetence svěřeny centrálnímu státu zcela. Zároveň dle čl. 150 odst. 3 můžou Kortesy, prostřednictvím nadpoloviční většiny v obou komorách, přijmout harmonizační zákony za účelem sjednocení právních předpisů i v oblasti kompetencí autonomních společenství, a to v případě veřejného zájmu. K využití této výjimečné možnosti ovšem prozatím nedošlo.[381]

Pro představu, exkluzivní kompetenci má stát např. v oblasti práv a povinností zakotvených v Ústavě, v otázkách migrace, mezinárodních vztahů a zahraničního obchodu, obrany a armády, správy justice, v obchodní, trestní, pracovní a procesní (a do jisté míry i občanskoprávní) legislativě, v legislativě práva duševního vlastnictví a monetární politiky, v základní legislativě sociálního zabezpečení, mořského rybolovu, dopravy (přesahující jedno společenství), životního prostředí, tisku, radia a televize, ochrany španělského kulturního dědictví, veřejné bezpečnosti, referend a dalších.

Klíčové ustanovení z hlediska dělby kompetencí je v čl. 149 odst. 3 Ústavy, jenž zakotvuje čtyři základní pravidla:[382] 1. Autonomní společenství mohou převzít veškeré kompetence, které nenáleží dle čl. 149 odst. 1 centrálním orgánům. 2. Kompetence, které autonomní společenství nepřevzalo, náleží centrálním orgánům. 3. V případě konfliktu mají aplikační přednost centrální předpisy s výjimkou oblastí, v nichž má autonomní společenství exkluzivní kompetenci. 4. Centrální předpisy doplňují předpisy autonomní.

Konflikty mezi autonomními společenstvími a centrálními orgány řeší dle čl. 161 Ústavní soud, přičemž dle druhého odstavce uvedeného ustanovení v případě podání návrhu na deklarování neústavnosti (a tedy nicotnosti) autonomního předpisu ze strany centrální vlády

[381] RODRIGUEZ-PIÑERO Y BRAVO-FERRER, 2008, op. cit., s. 2515-2516.

[382] Tamtéž, s. 2479 a násl.

dojde k automatickému odložení účinnosti předpisu.

Pro doplnění základního rámce fungování autonomních společenství je potřeba dále zmínit čl. 3 odst. 1, dle kterého je kastilština oficiálním jazykem státu a který pro všechny Španěly zakotvuje právo používat a povinnost znát kastilštinu, jakož i čl. 3 odst. 2, dle něhož ostatní španělské jazyky mohou být v souladu s autonomními statuty spolu s kastilštinou oficiálními jazyky jednotlivých společenství. Dle odst. 3 téhož ustanovení je jazyková pestrost Španělska součástí jeho kulturního dědictví, které zaslouží zvláštní úctu a ochranu.

Poněkud zavádějícím způsobem může vyznívat čl. 139 odst. 1, podle kterého mají všichni Španělé stejná práva a povinnosti ve všech částech Španělska, nejde nicméně o nic jiného než o zabránění diskriminaci na bázi příslušnosti k jednomu z autonomních společenství.[383] Podobně „volně“ je dle Ústavního soudu potřeba číst čl. 138 odst. 2, který zakazuje, aby rozdíly mezi jednotlivými autonomními statuty vedly k ekonomickým či sociálním privilegiím. K těmto rozdílům totiž bude docházet již ze samotné povahy Španělska jako státu autonomních společenství, která sama rozhodují o tom, v jakých oblastech (nesvěřených Ústavou výhradně státu) převezmou kompetence. Výklad uvedeného ustanovení tedy je takový, že zakazuje nepřiměřené či neopodstatněné vytváření rozdílů.[384]

K zásadním rozdílům každopádně dochází v otázce financí. Podle čl. 156 se autonomní společenství těší finanční autonomii pro rozvoj a výkon svých kompetencí. Čl. 157 potom upravuje konkrétní finanční zdroje, mezi něž patří především příjmy ze státního rozpočtu (stát přerozděluje své příjmy mezi jednotlivá společenství v souladu s principem solidarity), ale i příjmy z vlastních daní, které jsou nicméně spíše nižší, vzhledem k tomu, že oprávnění autonomních společenství v daňové oblasti je poměrně značně omezeno např. již zákazem dvojího zdanění.

V předchozím odstavci zmíněný zásadní rozdíl se týká Navarry a Baskicka a vyplývá z jejich specifického historického postavení, jak jim ho přiznává první dodatkový článek Ústavy. Dle něj Ústava respektuje historická práva forálních společenství, mezi něž patří právě i vlastní správa financí. Uvedené historické výsady se projevují i v jiných oblastech, ale právě financování je klíčové, neboť podobného režimu se dlouhodobě domáhá také Katalánsko, jak bylo popsáno v první kapitole této práce. S Baskickem[385] je uzavřen tzv. *Concierto Económico*, s Navarrou obdobně *Convenio Económico*.[386] Oba tyto fiskální pakty zaručují značnou fiskální

[383] Tamtéž, s. 2094-2095.

[384] RODRIGUEZ-PIÑERO Y BRAVO-FERRER, 2018, op. cit., Tomo II., s. 1002 a násl.

[385] Forální povahu mají samostatně jednotlivé baskické provincie, nikoli Baskicko jako celek, proto se jako forální společenství označuje pouze Navarra.

autonomii obou společenství.

Judikatura Ústavního soudu se přitom ustálila ve výkladu, že první dodatkové ustanovení Ústavy dopadá pouze na tři baskické provincie a Navarru, nikoli na Aragonii, Katalánsko či další území.[387] Z toho důvodu se vyjednání obdobného fiskálního paktu pro Katalánsko jeví bez změny Ústavy značně problematické. V každém případě, a to navzdory celkové povaze Ústavy, která na několika místech explicitně činí rozdíly mezi jednotlivými historickými územími a která umožňuje různé míry autonomie pro různá společenství, se zmiňované dodatkové ustanovení jeví poněkud nešťastným, neboť zaručuje specifická historická práva dvěma společenstvím při existenci jiných historických území, která na tyto výsady nedosahují. Je nepochybné, že „*fueros*“, jak je o nich hovořeno v podkapitole o historii, jsou pro Basky a Navařany velmi významným symbolem, významnějším než jejich historická obdoba v regionech jiných, přesto však muselo být od začátku zřejmé, že tato nerovnost bude jablkem sváru a že dříve nebo později bude baskický a navarský režim cílem i některých jiných společenství.

Symbolicky na závěr obecného popisu fungování Španělska jakožto státu autonomních společenství je potřeba zmínit čl. 155 Ústavy, který umožňuje španělské vládě, po předchozí výzvě prezidentu autonomního společenství a za souhlasu absolutní většiny Senátu, učinit všechna nezbytná opatření k tomu, aby určité autonomní společenství plnilo povinnosti, které mu ukládá Ústava či zákony. Tento článek, jak jsme si řekli, byl v letech 2017 a 2018 použit právě proti Katalánsku, a to rovnou tím nejširším možným způsobem, neboť španělská vláda převzala kompletní kontrolu nad Katalánskem a vypsala předčasné volby.

2. 2 Autonomní statut Katalánska

Autonomní statut je základní institucionální normou Katalánska, s ohledem na její strukturu a obsah ji lze, při respektování zřejmých rozdílů, přirovnat k ústavě. Ve své preambuli definuje Katalánsko jako národ, přičemž dále konstatuje, že „národní skutečnost“ (resp. „národnostní“, neboť přídavné jméno „*nacional*“ může být odvozeno od slova „*nación*“ i „*nacionalidad*“) Katalánska Španělská ústava rozeznává jako „národnost“. Ačkoli dle španělského práva má preambule toliko interpretační význam, neváhal Ústavní soud v rozhodnutí č. 31/2010 ze dne 28. června 2010[388] konstatovat, že uvedené odkazy na národ postrádají právní význam, poněvadž Ústava rozeznává jediný a

---

[386] DE MONTAGUT ESTRAGUÉS, Tomás; FERRET I JACCAS, Joaquim; VERNET I LLOBET, Jaume. Els drets històrics. *Revista catalana de dret públic.* Especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional, sobre l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006, s. 124.

[387] Rozhodnutí Ústavního soudu Španělska ze dne 9. 6. 2016, STC 110/2016, bod 4 odůvodnění.

[388] Je-li dále hovořeno o rozhodnutí či závěrech Ústavního soudu bez bližšího upřesnění, má se tím na mysli právě toto rozhodnutí.

nedělitelný národ španělský.

Dle čl. 1 statutu Katalánsko, jakožto národnost, vykonává svou autonomii jako autonomní společenství v souladu se Španělskou ústavou. Dle čl. 2 se systém regionální správy Katalánska nazývá *Generalitat de Catalunya* a je tvořen Parlamentem, prezidentem, vládou a dalšími orgány. Mezi tyto orgány nepatří orgány moci soudní, v Katalánsku sice působí Vrchní soud Katalánska, nejde nicméně o orgán autonomního společenství.

Dle čl. 2 odst. 4 pramení pravomoci *Generalitat* z katalánského lidu. To Ústavní soud interpretuje pouze jako legitimizační prvek demokratického právního státu. Za katalánský lid považuje všechny Španěly, na které akty katalánských orgánů veřejné moci dopadají, a proto je souladné s demokratickým zřízením, že se podílí na vytváření veřejné moci svěřené *Generalitat*. Ústavní soud výslovně zdůraznil, že zdrojem moci ve Španělsku je pouze španělský lid.

I Katalánsko se pokusilo přihlásit k historickým právům, o nichž je hovořeno v předchozí podkapitole, a to skrze čl. 5 statutu, dle nějž základy katalánské samosprávy spočívají i v historických právech katalánského lidu a v právní tradici Katalánska, kterou statut začleňuje a aktualizuje. K tomu Ústavní soud upřesnil, že dodatkový článek Ústavy na Katalánsko nedopadá a že právním základem katalánské autonomie je pouze Ústava.

V čl. 6 katalánský statut stanoví, že vlastním jazykem Katalánska je katalánština, která je jazykem preferovaným ve správě, samosprávě i ve veřejných sdělovacích prostředcích v Katalánsku. Jde také o jazyk běžně používaný ve školství a o jazyk, který mají všichni Katalánci povinnost znát. Preference katalánštiny ovšem byla Ústavním soudem shledána neústavní, neboť je údajně v rozporu s Ústavou stanovenou kooficialitou kastilštiny a jazyků autonomních společenství. Podle Ústavního soudu mohou být sice učiněna opatření k odstranění v historii vzniklých nerovností mezi jazyky, autonomní statut však nesmí stanovit primát jednoho jazyka nad druhým. Paradoxně, Ústavní soud zároveň konstatoval, že povinnost znát katalánštinu nesmí být chápána ve stejném významu, v jakém je chápána v Ústavě zakotvená povinnost znát kastilštinu. Podle Ústavního soudu se může povinnost znát katalánštinu týkat jen oblasti školství. To přitom samo o sobě vylučuje rovnost obou jazyků, kterou Ústavní soud použil jako důvod pro zrušení preference katalánštiny.

Statut dále obsahuje obsáhlý katalog práv, mezi něž, zůstaneme-li ještě u jazyků, patří dle čl. 33 právo na výběr oficiálního jazyka, ve kterém budou lidé komunikovat se správními či samosprávními orgány v Katalánsku. Dle čl. 33 odst. 5 mají mít za podmínek stanovených zákonem občané Katalánska právo na písemnou komunikaci v katalánštině se státními orgány, které mají povinnost vyřídit písemnosti v katalánštině a přiznat jim veškeré právní důsledky. Uvedený pátý odstavec však byl Ústavním soudem zcela vyprázdněn, dle jeho rozhodnutí musí být vykládán tak,

že dopadá pouze na orgány se sídlem v Katalánsku, vůči ostatním orgánům (byť majícím působnost v Katalánsku) je jediným oficiálním jazykem kastilština.

Prostřednictvím čl. 35 odst. 1 a 2 je garantováno právo na vzdělání v katalánštině (ve významu jazyka jako předmětu studia i jazyka vyučovacího). Dle téhož článku mají žáci právo a povinnost znát v ústní i písemné formě katalánštinu i kastilštinu. K tomu Ústavní soud dodal, že není možné vést vyučování pouze v jednom z oficiálních jazyků a že žáci mají právo přijímat vzdělání také v kastilštině, byť nikoli nutně ve zcela stejné míře jako vzdělání v katalánštině.

Závěry Ústavního soudu ve vztahu k právě vyjmenovaným ustanovením autonomního statutu, ačkoli mají i podstatné faktické dopady, jsou významné především ze symbolických důvodů. Kataláncům bylo vzkázáno, že za současné ústavy mohou být národem pouze v kulturním slova smyslu, že nemají historická práva na úrovni Navarry či Baskicka, že nemohou požadovat, aby s nimi španělské orgány bez sídla v Katalánsku komunikovaly v katalánštině či že katalánština nikdy nemůže být v Katalánsku hlavním jazykem. Vzhledem k tomu, co bylo o katalánském hnutí řečeno v podkapitole 1. 4 této práce, je patrné, že rozhodnutí Ústavního soudu zasáhlo Katalánce tam, kde to pociťovali nejvíce.

Autonomní statut dále obsahuje výčet kompetencí, které Katalánsko převzalo v souladu s čl. 148-150 Ústavy. Patří mezi ně vytvoření a správa autonomních orgánů, organizace území (byť dle Ústavního soudu s povinností zachovat provincie), místní doprava, zemědělství, horská a lesní správa, ochrana životního prostředí, rybolov (s omezením u mořského rybolovu), správa turismu, sportu, muzeí a knihoven, oblast zdraví a hygieny, kultura a další dle čl. 148. V souladu s čl. 149 odst. 1.29 má Katalánsko vlastní policii, *Mossos d'Esquadra*, která na katalánském území působí spolu se státní policií a s *Guardia Civil* (polovojenské jednotky). Katalánsko převzalo i zbývající kompetence v oblastech, jejichž legislativa či základní legislativa byla dle čl. 149 svěřena státu, jakož i řadu kompetencí nevyjmenovaných v čl. 149.

V souvislosti s rozdělením kompetencí stojí za zmínku především to, že autonomní statut se pokusil konkretizovat dosah kompetencí státu v případech, kdy Ústava omezuje jeho exkluzivní kompetenci pouze na základní legislativu. Statut v těchto případech konstatoval, že má zásadně jít o základní principy či o společné minimum přijaté formou zákona, což Ústavní soud odmítl ze dvou důvodů. Zaprvé, že kompetence státu se nemusí nutně omezovat na zákon, zadruhé, že tím autonomní statut provádí výklad Ústavy, který náleží jen Ústavnímu soudu.

Už bylo řečeno, že výhradní pravomoc Ústavního soudu vykládat Ústavu není v ústavě zakotvena. Je sice obsažena v organickém zákoně o Ústavním soudu,[389] z jeho čl. 28 ale zároveň

[389] ŠPANĚLSKO. Ley Orgánica 2/1979, de 3 de octubre, del Tribunal Constitucional, čl. 1 odst. 1.

vyplývá, že autonomní statuty mají výjimečné postavení a jsou součástí tzv. „bloku ústavnosti“,[390] což je skutečnost, kterou Ústavní soud v celém svém rozhodnutí pomíjí a v podstatě jakýkoli možný význam bloku ústavnosti vyprazdňuje.[391] Stejně tak pomíjí, že autonomní statuty nejsou pouze předpisem autonomního společenství, ale jsou schvalovány organickým zákonem. Je přitom otázka – za situace, kdy v Ústavě není uvedeno jinak – zda není právě autonomní statut, jakožto společný předpis, tím nejvhodnějším prostředkem pro konkretizaci některých ustanovení Ústavy, jako např. právě toho, jaké právní předpisy má stát užít v případech sdílených kompetencí. Místo toho si veškerý výklad Ústavy uzurpuje Ústavní soud, přičemž dokonce výslovně uvede, že se jeho judikatura může měnit postupem času, čímž potvrzuje, že nejde o interpretaci textu, tedy o právnickou činnost, ale o činnost, k níž jsou nejlépe předurčeny právě zvolení zástupci státu a autonomních společenství.

Povaha autonomního statutu jako společného předpisu je v rozhodnutí Ústavního soudu ignorována nejvýrazněji při interpretaci těch ustanovení, která měla za cíl navázat jisté bilaterální vztahy mezi Katalánskem a státem. Mělo jít např. o právo Katalánska účastnit se rozhodování o otázkách s dopadem na Katalánsko či se podílet na procesu jmenování soudců Ústavního soudu. V těchto i jiných případech Ústavní soud konstatoval, že jsou v souladu s Ústavou pouze tehdy, nepředstavují-li žádný závazek pro stát a neomezují-li platnost těch rozhodnutí či jiných aktů, která jsou učiněna bez účasti Katalánska.

Tato technika, kdy se Ústavní soud pustil do výkladu autonomního statutu „ústavně konformním způsobem“ a stanovil význam někdy zcela opačný, než co autonomní statut skutečně říká, byla v rozhodnutí použita hned několikrát. Pochopení pro tento krok se Ústavnímu soudu nedostalo ani z jedné strany. Čtyři z pěti disentujících soudců prosazovali zrušení větší části autonomního statutu s tím, že snaha Ústavního soudu „zachránit“ některá ustanovení vedla až v přeměnu soudu v normotvorný orgán[392] (pátý disentující naopak vůbec nepovažoval většinu ustanovení statutu za neústavní). Podobně, byť z jiného úhlu, katalánští právníci poukázali na to, že základním předpisem v Katalánsku je nyní předpis velmi odlišný od toho, který byl přijat Ústavou, resp. předchozím statutem předvídaným způsobem.[393]

---

[390] Samotný termín v zákoně není, uchytil se až v judikatuře. Autor jej záměrně nepřekládá jako „ústavní pořádek“ (čl. 112 odst. 1 Ústavy České republiky), jak by se možná nabízelo, neboť jde o odlišné pojmy. Jednotlivé předpisy tvořící blok ústavnosti mají např. odlišnou právní sílu s jednoznačným primátem Ústavy.

[391] K teoretickému významu bloku ústavnosti srov. rozhodnutí Ústavního soudu Španělska ze dne 7. 7. 2016, STC 128/2016.

[392] STC 31/2010, bod 3 odlišného stanoviska soudce Vicente Conde Martína de Hijase, bod 6 odlišného stanoviska soudce Javiera Delgada Barria, bod 9 odlišného stanoviska soudce Jorge Rodríguez-Zapaty Péreze a bod 3a odlišného stanoviska soudce Ramóna Rodrígueze Arribase.

[393] BARCELÓ, Mercè, BERNADÍ, Xavier, VINTRÓ, Joan. Balance y perspectivas. *Revista catalana de dret públic*. Especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional, sobre l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006, s. 496.

Shrnuto a podtrženo, Ústavní soud Katalánsku ukázal limity Ústavy, kterou do té doby mnozí považovali za dostatečně flexibilní, aby společnou normou autonomního společenství a státu došlo k vytvoření takové míry autonomie, jež alespoň částečně uspokojí dlouholetou touhu Katalánců rozhodovat si – byť jen do určité míry – o vlastních záležitostech. Jediná vnitrostátní cesta tedy vede, a to nikoli pouze v otázce financí, skrze ústavní reformu, která ovšem vyžaduje značnou politickou shodu, jež dlouhodobě absentuje. Není navíc zaručeno, že by Ústavní soud tuto reformu skutečně umožnil.

I proto se Katalánsko rozhodlo vydat cestou mezinárodní. Na to, zda se tím nedostalo jen do slepé uličky, se zaměřuje následující kapitola.

3 Právo Katalánska na sebeurčení dle mezinárodního práva

Nyní, co jsme se v dostatečné míře seznámili se skutkovým stavem, je na čase aplikovat na něj mezinárodní právo a odpovědět na položené výzkumné otázky. Obsah této kapitoly odpovídá tomu, jak byla nastíněna v úvodu celé práce. První podkapitola se po stručném vymezení funkce a smyslu principů mezinárodního práva zaměřuje na princip práva na sebeurčení a jeho přeměnu z principu politického v princip mezinárodněprávní. Posléze je přistoupeno k interpretaci smluvního a obyčejového práva, jimiž se předmětný princip přetavil v konkrétní mezinárodní normy.

3. 1 Princip sebeurčení národů

V prvním odstavci této práce je hned pětkrát zmíněno slovo princip (neboli zásada). Aniž by to mohlo mít významný dopad na výsledek předmětného bádání, je potřeba upřesnit, že hovoří-li se v této práci o zásadě práva národů na sebeurčení, má se tím na mysli zásada mezinárodního práva, nikoli „obecná právní zásada uznávaná civilizovanými národy“ ve smyslu čl. 38 odst. 1 písm. c) statutu Mezinárodního soudního dvora. Nelze zastírat, že doktrína a judikatura mezi těmito typy principů nečiní vždy rozdíl,[394] přičemž názor, že principy mezinárodního práva spadají pod citované ustanovení statutu MSD, lze patrně považovat za většinový.[395] Existují však i důvody, pro které principy mezinárodního práva pod čl. 38 odst. 1 písm. c) nezařazovat.

Ustanovení čl. 38 odst. 1 statutu Mezinárodního soudního dvora má svůj předobraz v čl. 38 statutu Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti, v němž byly jako zdroj práva také uvedeny obecné právní principy uznávané civilizovanými národy. Z přípravných prací poradní komise Ligy národů lze přitom dovodit, že těmito principy byla myšlena právní maxima aplikovaná ve vnitrostátním právu. Jeden z členů komise, Albert Geouffre de Lapradelle, v průběhu příprav vznesl dotaz, jaký význam má zařazení obecných právních principů jako zdroje mezinárodního práva, pakliže mezi zdroje patří také obyčej. Nebylo mu jasné, z jakého jiného zdroje než z obyčeje lze právní zásady čerpat. Lord Phillimore, autor tehdy diskutovaného konceptu, na to odpověděl, že uvedenými principy jsou myšleny principy akceptované všemi národy před vnitrostátními soudy, jako např. určité procesní zásady, zásada dobré víry, *res iudicata* apod. Smyslem jejich zakomponování především bylo vyhnout se situacím, kdy by soud

[394] Viz např. BASSIOUNI, Cherif M. A Functional Approach to principles of international law. *Michigan Journal of International Law*. 1990, roč. 11, č. 3, s. 768 a násl.

[395] Viz první zpráva k obecným zásadám právním zvláštního zpravodaje Marcela Vázquez-Bermúdeze ze dne 5. 4. 2019. Komise pro mezinárodní právo, s. 6. UN doc. A/CN.4/732.

neměl na základě čeho rozhodnout, čímž by údajně došlo k odepření spravedlnosti.[396]

Premisa, z níž vycházel de Lapradelle, není zcela neopodstatněná, principy mezinárodního práva skutečně nemohou plynout z ničeho jiného než ze zdrojů uvedených v čl. 38 odst. 1 statutu. Není ostatně důvod, aby obyčejové či smluvní právo zakotvovalo toliko normy, a nikoli i principy, a tedy aby principy mezinárodního práva byly řazeny ve speciální kategorii. Právě z toho ale zároveň plyne, že zásady dle čl. 38 odst. 1 písm. c) musí mít odlišnou povahu.

Je pravda, že rozhodnutí vnitrostátních soudů představují státní praxi pro účely zjišťování existence obyčejového práva. Bylo by tedy teoreticky možno namítat, že i právní maximy zmiňované Lordem Phillimorem nejsou ve skutečnosti ničím jiným než obyčejem, přesto představují v rámci zdrojů mezinárodního práva samostatnou kategorii, a není tak důvod, aby do ní nespadaly i principy mezinárodního práva. Ovšem v případě procedurálních zásad, principu *res iudicata* a dalších zásad tradičně aplikovaných ve vnitrostátních soudních řízeních jednak nejde přísně vzato o praxi v rámci mezinárodního práva, jednak (a především) absentuje *opinio iuris*, neboť jejich zakomponování do vnitrostátního právního řádu nebylo motivováno představou o existenci právní povinnosti tak učinit. Proto bylo potřeba pro ně vytvořit samostatnou kategorii, poněvadž mezinárodním obyčejem by se patrně nestaly. Nadto, judikaturní praxe ukazuje, že i různé oblasti mezinárodního práva mají své vlastní principy. Existují tedy např. „obecné zásady humanitárního práva".[397] Lze přitom vyjádřit jisté pochyby, zda vůbec principy typické toliko pro některé oblasti práva (za situace, kdy jejich aplikace teoreticky není vyloučena i v jiných odvětvích) mohou vůbec být *obecnými* principy práva.[398]

Principy mezinárodního práva jsou tudíž v této práci chápány primárně jako druh pravidel mezinárodního práva odlišný od právních norem, mající však stejný původ, tzn. v obyčeji či smlouvě. Autor k nim tímto způsobem přistupuje při vědomí, že Komise pro mezinárodní právo v současnosti zpracovává analýzu obecných právních zásad jakožto pramene práva, jejímž cílem by mělo být sjednocení rozkolísaných názorů na jejich povahu.[399] Je pravděpodobné, že

---

[396] Procès-verbaux of the proceedings of the Committee, June 16th-July 24th 1920. League of Nations. Advisory Committee of Jurists, s. 334.

U dokumentů, které nejsou snáze dohledatelné (např. prostřednictvím čísla v databázích OSN), byly v citacích zachovány jejich původní názvy bez překladu, neboť vyhledat je lze pouze v originále.

[397] MSD Nicaragua 1986, odst. 218, 220 a 255.

[398] Srov. v tomto směru i konstatování Mezinárodního soudního dvora k principu *uti possidetis*, jenž podle Dvora „*není speciálním pravidlem, které by náleželo pouze do určité specifické oblasti mezinárodního práva, ale je obecným principem, jenž je logicky propojený s fenoménem získávání nezávislosti, kdekoli k němu dojde*".

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 22. 12. 1986. Frontier Dispute (Burkina Faso/Republic of Mali), dále jen „MSD Frontier Dispute", odst. 20.

[399] Doporučení pracovní skupiny k dlouhodobému pracovnímu plánu. Komise pro mezinárodní právo. UN doc.

výsledkem činnosti komise bude definitivní stvrzení (práce komise nejsou primárním pramenem práva, lze však očekávat, že její závěry v obdobných technicistních otázkách budou mezinárodními aktéry vesměs přebrány), že principy mezinárodního práva jsou druhem obecných právních zásad. V takovém případě se názor v této podkapitole prezentovaný stane poněkud obsoletním. Na odpovědi na položené výzkumné otázky to ovšem nebude mít vliv.

Obdobně jako v jiných právních odvětvích se i v mezinárodním právu principy liší od norem primárně svou obecnější povahou.[400] Dalším významným rozdílem je skutečnost, že různé principy mezinárodního práva nezřídka stojí proti sobě a jejich zakotvení v mezinárodním právu je výsledkem střetu protichůdných náhledů na klíčové otázky.[401]

Pokud jde o funkce principů mezinárodního práva, tak patrně tou nejtradičnější je funkce interpretační.[402] Z hlediska předmětu této práce je však zásadní zejména normotvorný potenciál principů mezinárodního práva. Tyto principy totiž nacházejí svou konkretizaci v mezinárodních smlouvách i mimosmluvním chování států.[403] Jelikož je toto chování výsledkem snahy mezinárodní principy respektovat, promítá se předmětná praxe států do tvorby obyčejových pravidel, neboť je doprovázena i *opiniem iuris*. Dle Antonia Casseseho[404] pak lze někdy přímo z principů dovodit konkrétní normy, nejsou-li v rozporu se státní praxí.[405] Principy tudíž přispívají k tvorbě norem nejen tím, že motivují státy k určitému chování, které následně vyústí ve vytvoření obyčeje, nýbrž i tím, že z nich lze někdy dovodit konkrétní normu, podmínkou jejíž existence není stvrzující – konkrétní – praxe států, ale absence praxe opačné.

Celá řada zásad byla označena za principy mezinárodního práva. Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti tak např. ve svém poradním posudku k výměně řecké a turecké populace hovořil o principu, podle kterého stát, který přijal mezinárodní závazek, je povinen přijmout legislativní opatření nezbytná k jeho splnění.[406] Podobně v poradním posudku k řecko-bulharským

---

A/72/10.

[400] Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 12. 10. 1984. Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada/United States of America), odst. 79.

[401] CASSESE, 1998, op. cit., s. 128.

[402] Draft závěrů ohledně identifikace mezinárodního obyčejového práva. Písemné připomínky Nizozemska, odst. 5.

[403] VERDROSS, Alfred. *Derecho Internacional Publico*, s. 205-206. Citováno z:

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 12. 4. 1960. Right of Passage over Indian Territory (Portugal v. India). Dissenting opinion of Judge Fernandes, odst. 45.

[404] Antonio Cassese byl prvním předsedou Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii i Zvláštního tribunálu pro Libanon. Jakožto autor knihy „Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal“ patřil k předním kapacitám i na téma sebeurčení národů.

[405] CASSESE, 1998, op. cit., s. 129.

[406] Poradní posudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti ze dne 21. 2. 1925. Exchange of Greek and Turkish Populations (Greece v. Turkey).

komunitám označil Stálý dvůr za princip mezinárodního práva, že vnitrostátní právo smluvních stran nemůže převážit nad sjednanou smlouvou.[407] Ve věci Chorzowské továrny považoval za základní princip, že v případě protiprávního jednání je stát povinen odstranit veškeré jeho následky a pokud možno obnovit stav před jeho spácháním.[408] Následovník Stálého dvora Mezinárodní soudní dvůr mezi zásadami zmínil např. principy „*na nichž je založena Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia*“.[409]

Zvláštní důraz je však v soudobém mezinárodním právu kladen na sedm základních zásad mezinárodního práva, které jsou obsaženy již v Chartě OSN a které byly následně stvrzeny a rozvedeny v Deklaraci přátelských vztahů. Jsou jimi zásada zákazu použití síly, zásada mírového urovnávání sporů, zásada nevměšování, zásada spolupráce států, zásada svrchované rovnosti (včetně zásady územní celistvosti), zásada poctivého dodržování závazků a zásada sebeurčení národů.[410]

Jak je řečeno v úvodu této práce, o tom, že princip sebeurčení národů je součástí obecného mezinárodního práva, není pochyb. Než ale bude toto tvrzení názorně doloženo, podívejme se, kde se zrodila vůbec samotná myšlenka toho, že národy mají mít právo na sebeurčení, a jak se tato myšlenka přeměnila z určitého politického postulátu v mezinárodněprávní princip přepisující světové mapy.[411]

Prapočátek práva národů na sebeurčení lze datovat do konce osmnáctého století, konkrétně je spojován s revolucemi odehrávajícími se v Americe a ve Franci. Některé publikace uvádějí americkou deklaraci nezávislosti jako první dokument, v němž může být vyčten odkaz na právo na sebeurčení, konkrétně v té její pasáži, která proklamuje, že všichni lidé mají právo podílet se na výkonu státní moci spolu s právem vyměnit či odstranit vládu, která nedokáže zaručit základní práva v deklaraci uváděná.[412] Možná ještě o něco zajímavější z hlediska zaměření této práce je ale hned první věta deklarace, jež praví: „*Když v průběhu lidských událostí nastane některému národu nutnost zrušit politické závazky, které jej poutají s národem jiným, a zaujmout mezi mocnostmi světa své vlastní a rovné místo, k němuž jej opravňují zákony přírody a jejího Boha, vyžaduje si náležitá úcta k mínění světa, aby takový národ vyhlásil důvody, jež jej k odtržení vedou.*“[413] Lze dodat, že konstatování

[407] Poradní posudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti ze dne 31. 7. 1930. Greco-Bulgarian Communities.

[408] Rozsudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti ze dne 13. 9. 1928. Chorzow Factory.

[409] Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 28. 5. 1951. Reservations to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, s. 23.

[410] Viz i POTOČNÝ, Miroslav; ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část*. 6. vydání, C. H. Beck, 2011, s. 2 a násl.

[411] Následující pasáž vychází z článku autora publikovaného v časopise Právní prostor. KILIAN, Petr. Sebeurčení národů v dobách před Chartou OSN. *Právní prostor* [online]. Publikováno 4. 10. 2019.

[412] SIMMA, Bruno a kol. (eds.). *The Charter of the United Nations. A Commentary.* 3 ed. Oxford University Press, 2012, s. 317.

[413] Deklarace nezávislosti Spojených států amerických. Český překlad převzat z:

obdobného znění bylo o zhruba 150 let později zakomponováno českými vlastenci v tzv. Washingtonské deklaraci, podle níž „*žádný národ nemůže být nucen žít pod svrchovaností, které neuznává*“.[414]

Americká deklarace nezávislosti tedy výslovně sebeurčení nezmiňuje, hovoří nicméně jednak o právu národů (*peoples*) odtrhnout se od jiného národu a stát se nezávislým státem, v čemž lze nalézt externí formu práva na sebeurčení, a jednak o právu podílet se na vládnutí a právu vyměnit vládu, která nerespektuje základní práva, tak zase bývá někdy definováno právo na sebeurčení v jeho interní podobě. Pokud jde o francouzskou revoluci, v ní byl princip sebeurčení národů (byť tak opět nebyl nazván) promítnut do podmínek, za kterých mohlo dojít ke změně „hranic“. Francouzská revoluce byla – podobně jako ta americká – založena na tom, že jednotlivci a národy nejsou pouhým objektem patřícím panovníkovi, se kterým může být libovolně zacházeno. Suverenita panovníka tedy byla nahrazena suverenitou lidí.[415] Každý národ si mohl formou plebiscitu zvolit, jaké říše bude součástí. S tímto na paměti prezentoval Nicolas de Condorcet roku 1793 draft francouzské ústavy, v níž bylo deklarováno, že Francouzská republika „*odmítá začleňovat cizí území, ledaže tomu předchází svobodně projevená vůle většiny připojovaného obyvatelstva*“.[416] Jak poznamenává Cassese, revoluční Francie tento princip zneužívala pro anexi cizích území, přičemž k za tímto účelem pořádaným plebiscitům se přihlíželo pouze tehdy, byl-li výsledek dle francouzských představ. Přesto byl koncept sebeurčení zrozen a dříve či později měl v rozvoji mezinárodního společenství zaujmout vůdčí úlohu.[417]

To se začalo pomalu potvrzovat již na počátku dvacátého století, kdy se princip sebeurčení národů stal ústředním motivem filozofie a zahraniční politiky lídrů dvou velmocí – Ruska a Spojených států. V mnoha svých pracích a projevech totiž princip sebeurčení národů prosazovali Vladimír Iljič Lenin a Woodrow Wilson.[418] V Leninově představě se princip sebeurčení měl projevovat v právu etnických či národnostních menšin rozhodnout svobodně o své budoucnosti, ve způsobu rozdělení území mezi jednotlivými mocnostmi a v osvobození koloniálních území. Wilsonova představa sebeurčení národů pak sestávala ze čtyř prvků: práva lidí zvolit si svou vládu, rozdělení Osmanské říše a Rakouska-Uherska v souladu s národními zájmy, respektování vůle lidí při

---

KUKLÍK, Jan; SELTENREICH, Radim. *Dějiny angloamerického práva*, 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 490–494.

[414] Prohlášení nezávislosti československého národa jeho prozatímní vládou československou. 16. 10. 1918. Převzato z:

GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. I. Díl, 1914-1945.* Praha: Karolinum, 2005, s. 35-37.

[415] MACDERMOT, Niall (ed.). *International Commission of Jurist Review.* 1972, č. 8, s. 43.

[416] CASSESE, 1998, op. cit., s. 11.

[417] Tamtéž, s. 13.

[418] SIMMA, op. cit., s. 317-318.

měnění státních hranic a ukončení koloniálních říší.[419] Princip sebeurčení národů byl motivem Wilsonových Čtrnácti bodů věnovaných poválečnému uspořádání světa,[420] na sovětské straně byl stěžejním prvkem Deklarace práv národů Ruska, obsažen byl také v tzv. Ústavě sovětů.[421]

Princip sebeurčení národů tedy již nebyl toliko revolučním prvkem, ale stal se důležitou součástí mezinárodní politiky. Během první světové války a po jejím skončení sehrál nepochybnou roli, byť v mnoha ohledech omezenou. Byl aplikován nahodile a nejednotně. V Paktu Společnosti národů není o sebeurčení ani zmínka. K rozdělení poražených říší skutečně došlo, zájmy jednotlivých národů, resp. národností nicméně byly zohledňovány v závislosti na strategických cílech.[422] Poražené státy sice přišly o své kolonie, ty ovšem nezískaly samostatnost, nýbrž byly dočasně svěřeny do poručenství[423] jiných mocností[424] (byť dle Mezinárodního soudního dvora bylo sebeurčení a nezávislost národů konečným cílem poručenství[425]). Nově vzniklé státy se výslovně či nevýslovně odkazovaly na právo národů na sebeurčení, vůči vlastním menšinám jej však ve stejné podobě aplikovat nehodlaly.[426] Některým menšinám, které po válce nezískaly samostatnost, musely být nově vzniklými státy poskytnuty určité záruky,[427] na jejich dodržování ale nakonec nikdo řádně nedohlížel.[428] Možno uvést, že Lenin od počátku přiznával, že sebeurčení musí ustoupit socialismu, kdykoli se tyto hodnoty střetnou.[429] Wilson dokonce dle vlastních slov hovořil o sebeurčení v době, kdy si nebyl vědom existence národnostních menšin, což – jak uvedl – vedlo k tomu, že u milionů lidí vzbudil nenaplnitelná očekávání.[430]

---

[419] CASSESE, 1998, op. cit., s. 18.

[420] Address of the President of the United States Woodrow Wilson: delivered at a joint session of the two houses of Congress, Washington, January 8, 1918. *U. S. Office of the Historian* [online; citováno 24. 11. 2019].

[421] Deklarace práv národů Ruska ze dne 2. 11. 1917. Z:

DANIELS, Robert V. *A Documentary History of Communism in Russia: From Lenin to Gorbachev*. Upne, 2011.

TOMBA, Massimiliano. *Constellations: An International Journal of Critical & Democratic Theory*. 2017, roč. 24, č. 4, s. 510.

[422] CASSESE, 1998, op. cit., s. 24-26.

[423] Pakt společnosti národů, čl. 22.

[424] DUNOFF, Jeffrey L.; RATNER, Steven R.; WIPPMAN, David. *International Law, Norms, Actors, Process. A Problem-Oriented Approach.* 2 ed. Aspen Publishers, 1996, s. 118.

[425] Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 21. 6. 1971. The Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970), dále jen „MSD Namibia“, odst. 53.

[426] Srov. např. WREDE, R. A. The Aaland Islands: Finland's Case Against Sweden, *Advocate of Peace through Justice*. 1920, roč. 82, č. 9/10, s. 313-314.

[427] Viz např. Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Rakouskem podepsaná v Saint-Germain-en-Leye dne 10. 9. 1919, čl. 57.

[428] SIMMA, op. cit., s. 318.

[429] CASSESE, 1998, op. cit., s. 18.

[430] Tamtéž, s. 22, srov. ale BATISTICH, Marija. The Right to Self-Determination and International Law. *Auckland*

Zatímco Wilson si úskalí principu sebeurčení uvědomoval až s odstupem času, tehdejší ministr zahraničí USA Robert Lansing si byl možných rizik vědom od počátku. Lansing jednak poukazoval na neurčitost zvolených pojmů, jelikož podle jeho názoru nebylo zřejmé, komu by mělo právo na sebeurčení náležet, zda rasám, územím, nebo komunitám. To vedlo k velkému nebezpečí spočívajícímu ve vnuknutí myšlenek všemožným subjektům a k zbytečnému vyvolání nadějí. Princip sebeurčení byl podle Lansinga tikající bombou a bylo neštěstím, že vůbec kdy spatřil světlo světa.[431] Jeho obavy se ostatně projevovaly i ve vztahu k Československu, neboť Wilsonovi doporučoval zdrženlivost při jeho uznávání, a to právě i kvůli tomu, aby příliš vlídný přístup Spojených států nevedl k vlně očekávání v jiných částech světa.[432] Lansingovy skepse vůči principu sebeurčení se začaly velice rychle naplňovat. Tak např. již v roce 1920 prezentovala Národně socialistická německá dělnická strana svůj pětadvacetibodový plán, který hned ve svém prvním bodu stanovil, že strana požaduje sjednocení všech Němců do Velkého Německa na základě práva národů na sebeurčení.[433] Adolf Hitler posléze daný princip zneužíval pro své expanzivní záměry.[434]

Jelikož meziválečné období s sebou přineslo obrovské množství teritoriálních změn, není se co divit, že se již brzy po skončení velké války dostala otázka sebeurčení národů před mezinárodní orgán, který měl posoudit mimo jiné i její mezinárodněprávní důsledky. Tímto orgánem byla samozřejmě Společnost národů, která řešila případ Alandských ostrovů. Ty patřily do začátku devatenáctého století Švédsku, spolu s Finskem se však staly součástí Ruska, a když se Finsko během první světové války osamostatnilo, učinilo tak i s těmito ostrovy (které v rámci Ruska tvořily s Finskem jeden celek), což jejich obyvatelé – vesměs mluvící švédsky – nesli nelibě a dovolávali se svého práva na sebeurčení. Švédsko také požadovalo navrácení tohoto území, Finsko to však odmítalo.[435] Mělo tak být na Společnosti národů, aby určila, zda by obyvatelům ostrovů měla být dána možnost skrze plebiscit rozhodnout, k jaké zemi budou patřit.[436] Jelikož ještě nebyl složen Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti, povolala nejdříve Společnost národů *ad hoc* složený výbor juristů k určení, zda

---

University Law Review. 1995, roč. 7, č. 4, s. 1013 a násl.

[431] CASSESE, 1998, op. cit., s. 22.

[432] Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, The Lansing Papers, 1914–1920, Volume II, s. 139-140. *U. S. Office of the Historian* [online; cit. 24. 11. 2019].

[433] GILMAN, Sander L.; RABINBACH, Anson. *The Third Reich Sourcebook. Weimar and Now: German Cultural Criticism*. Berkeley: University of California Press, 2013, s. 12.

[434] COLLINS, John A. Self-Determination in International Law: The Palestinians, *Case Western Reserve Journal of International Law*. 1980, roč. 12, č. 1, s. 141.

[435] The Åland Islands Solution. A precedent for successful international disputes settlement. Remarks by Ms. Patricia O'Brien, Under-Secretary-General for Legal Affairs, The Legal Counsel Tuesday, 17 January 2012. *United Nations* [online; cit. 24. 11. 2019].

[436] Report of the International Committee of Jurists entrusted by the Council of the League of Nations with the task of giving an advisory opinion upon the legal aspects of the Aaland Islands question. Říjen 1920. *International Law Student Association* [online; cit. 24. 11. 2019].

záležitost nespadá výlučně pod vnitrostátní pravomoci Finska ve smyslu čl. 15 odst. 9 Paktu Společnosti národů. Po negativním stanovisku byl povolán *ad hoc* výbor zpravodajů, který měl navrhnout řešení.

Výbor juristů dospěl dne 5. září 1920 k závěru, že přes nepochybný politický význam principu sebeurčení národů a přes jeho zmínku v některých mezinárodních smlouvách jej nelze považovat za součást mezinárodního práva. Tehdejší mezinárodní právo podle výboru nezaručovalo národním skupinám bez dalšího nárok na odtržení od státu, jehož byly součástí. Primárně proto jde o vnitrostátní otázku. Výbor zároveň nevyloučil odlišné posouzení v případě, že by stát vůči určité skupině obyvatelstva hrubě zneužíval svou moc. To se v daném případě sice nedělo, přesto výbor shledal, že předložený spor je sporem mezinárodním, neboť vzešel z dosud neustálené mezinárodní situace projevující se ve změnách ve státních hranicích a subjektivitě jejích aktérů. V takovém případě – na rozdíl od situací v rámci již existujících, stabilních států – je dle výboru přítomen mezinárodní prvek a „ve hře“ se ocitne i princip sebeurčení národů jakožto základní zásada ovládající formování nových států. V případech, kdy tento princip musí ustoupit geografickým, ekonomickým či jiným zájmům, přichází do úvahy kompromis v podobě širokých práv menšin, jenž může být dle „mezinárodní právní koncepce“ nezbytný.[437]

Výbor zpravodajů poté sdělil, že nesdílí veškeré názory prezentované výborem juristů, ačkoli souhlasil, že předložený spor není čistě vnitrostátní otázkou. Pokud jde o sebeurčení národů, tento princip nebyl dle výboru zpravodajů součástí mezinárodního práva, nýbrž principem „*spravedlnosti a svobody, který svým obecným a neurčitým zněním poskytl prostor pro různorodé interpretace*“. Stejně jako výbor juristů i výbor zpravodajů naznačil možnost odtržení v případě, že stát nedokáže poskytnout svým menšinám dostatečné záruky. Není bez zajímavosti, že výbor zpravodajů sice hovoří o „mimořádném řešení“, ovšem ve vztahu ke konkrétnímu případu konstatuje, že by jej zvažoval v případě, že by byla na území Alandských ostrovů ohrožena jazyková kontinuita, neboť právě jazyk byl dle výboru duší alandské menšiny.[438] Na druhou stranu je potřeba upozornit, že výbor na žádném místě nehovoří o „právu“, nýbrž o „řešení“, „umožnění“ či „poslední možnosti“.[439]

Ze zpráv obou výborů je nejčastěji citována pasáž, podle níž sebeurčení národů není součástí mezinárodního práva. Je ovšem otázka, na kolik tyto výroky – které skutečně jsou ve zprávách vysloveny – reprezentují oběma výbory vyjádřený názor. Ten je jednoznačný v tom, že za normálních okolností menšina nemá právo na vlastní stát. Avšak zároveň výbor juristů výslovně uvedl, že se jeho závěry nutně nevztahují na situace, kdy stát zneužívá své moci vůči menšinám. Nadto konstatoval, že

[437] Tamtéž.

[438] Report presented to the Council of the League of Nations by the Commission of Rapporteurs. *International Law Student Association* [online; cit. 24. 11. 2019].

[439] Tamtéž, s. 4.

„mezinárodní právní koncepce“ může vyžadovat zajištění práv menšin jako kompromis v případě nemožnosti ustavení samostatného státu. Tyto dodatky původní výrok poněkud relativizují. Podobně, výbor zpravodajů nejenže nevyloučil možnost odtržení menšin za určitých okolností, ale zároveň konstatoval, že Finům náleželo „přirozené právo“ vyhlásit nezávislost v době, kdy náleželo Rusku, neboť finský národ (*people*) měl vždy jasně definované území a rozvinutý „národní život“.

Zmíněný odkaz na přirozené právo vyhlásit nezávislost je pozoruhodný a je s podivem, že mu nebývá věnována větší pozornost, zvláště když dle některých bývalých soudců mezinárodního soudního dvora právě z přirozeného práva mohou pramenit obecné principy práva dle čl. 38 odst. 1 písm. c) statutu Mezinárodního soudního dvora.[440] Poukázat je možno i na rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ve věci Nicaragua, v němž Dvůr k odkazu na přirozené právo uvedenému v čl. 51 Charty OSN uvedl, že si „*lze těžko představit, že by* [přirozené právo] *mělo jinou než obyčejovou povahu*“.[441] Z celkového vyznění textu zprávy výboru lze ovšem usuzovat, že konstatování existence přirozeného práva nebylo právním závěrem v pravém slova smyslu, ale součástí „nadprávního“ hodnocení celé věci, neboť ani jeden z výborů nenahlížel na věc výhradně z pohledu platného mezinárodního práva.

Navzdory tomu by však – zejména s ohledem na nevyloučení možnosti odtržení v mimořádných situacích a na úvahu o existenci „mezinárodní právní koncepce“ vyžadující ochranu menšin – bylo patrně příliš zjednodušující tvrdit, že výbory bez dalšího zcela vyloučily sebeurčení národů – ať už v interní, či externí podobě – z tehdejšího mezinárodního práva. Přesnější je spíše shrnutí, že definitivní závěr ze zpráv výborů neplyne.

Jde-li o jednotlivá opatření, která mělo Finsko přijmout za účelem ochrany alandské minority, tak samozřejmě závěry výboru zpravodajů ani Společnosti národů nepředstavují samy o sobě pramen práva aplikovatelný na jiné případy. Přesto je možno podotknout, že doporučení předložená výborem by současné Španělsko (vůči Katalánsku) nesplňovalo. Patřily totiž mezi ně např. zákaz výuky finštiny na školách na ostrovech či časové omezení volebního práva pro přistěhovalce. Výbor dokonce apeloval na obyvatele ostrovů, aby zbytečně nemotivovali imigraci např. zájmem o finské služby a výrobky. V této souvislosti lze připomenout cílenou migraci do Katalánska v době frankistického Španělska a účinnou Španělskou ústavu, která vyžaduje rovnost katalánštiny s kastilštinou. Závěrečné rozhodnutí Společnosti národů bylo nicméně relativně obecné, nechávající

---

[440] Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 18. 7. 1968. South West Africa Cases (Ethiopia v. S. Afr.; Liberia v. S. Afr.). Dissenting opinion of Judge Tanaka.

Z výše předloženého výkladu právních principů nicméně vyplývá, že tyto principy bezprostředně z přirozeného práva nevyvěrají.

[441] MSD Nicaragua 1986, odst. 176.

širší prostor pro uvážení konečného uspořádání alandské autonomie.[442]

Ačkoli tedy z důvodů vysvětlených výše nelze toliko ze zpráv výborů činit definitivní závěry o povaze principu sebeurčení národů, je s ohledem na jeho nahodilé a politicky podmíněné aplikování při řešení poválečného uspořádání světa nemožné konstatovat, že by již v meziválečném období byl součástí mezinárodního práva.[443] To dokládá i judikatura Mezinárodního soudního dvora, který při výkladu práva na sebeurčení vychází takřka výhradně z ustanovení Charty OSN a následné praxe států či orgánů Organizace spojených národů.[444] Než bylo sebeurčení uvedeno v Chartě, šlo pouze o součást politiky určitých států.[445] Právě jeho významná role v politice první poloviny dvacátého století však vedla k zakomponování principu sebeurčení do čl. 1 odst. 2 a čl. 55 Charty.

Výkladu uvedených ustanovení Charty je věnován první oddíl následující podkapitoly. Na tomto místě postačí konstatovat, že zakomponování do Charty Organizace spojených národů – mezinárodní smlouvy zakládající a řídící nejdůležitější mezinárodní organizaci všech dob, jejímiž členy se postupně stala většina států světa – představovalo rozhodující krok pro konečnou přeměnu sebeurčení národů z principu politického na princip mezinárodního práva. Lze sice namítat, že v počátku šlo o princip toliko smluvní, nikoli o součást obecného mezinárodního práva, ovšem následný vývoj z něj bezpochyby učinil princip platný i mimo rámec konkrétního smluvního závazku. To ostatně potvrzuje i judikatura Mezinárodního soudního dvora, který např. v poradním posudku ve věci trvající přítomnosti Jižní Afriky v Namibii konstatoval, že „vývoj mezinárodního práva“ prokazuje aplikovatelnost principu sebeurčení na všechna nesamosprávná území.[446]

Není nyní důležité, že Dvůr rozhodoval v koloniálním kontextu a své závěry o aplikovatelnosti principu vztáhl na nesamosprávná území. Podstatné je, že se sebeurčením národů pracoval jako s principem mezinárodního práva, který následně v poradním posudku ve věci Západní Sahary definoval jako „*nutnost brát na zřetel svobodně vyjádřenou vůli národů*“.[447] Pro úplnost, právní relevanci takto definovaného principu Dvůr v daném posudku dovodil z Charty OSN, rezolucí

---

[442] Decision of the Council of the League of Nations on the Åland Islands Including Sweden's Protest. Fourteenth Meeting of the Council, 24. 6. 1921. *League of Nations Official Journal* [online; cit. 24. 11. 2019].

[443] Viz i SHAW, op. cit., s. 251.

[444] MSD Western Sahara, odst. 59.

[445] Toto postavení bylo v podstatě jen potvrzeno Atlantickou chartou, tedy společným prohlášením Franklina D. Roosevelta a Winstona Churchilla v průběhu druhé světové války, jímž definovali společné principy národní politiky svých zemí. V tomto prohlášení sice není slovo sebeurčení použito, jeho druhý a třetí bod nicméně princip sebeurčení, resp. některé jeho prvky, reflektují. Dle jeho druhého bodu si autoři prohlášení nepřejí žádné teritoriální změny, které nebudou vůlí národů (*peoples*), kterých se týkají, a podle bodu třetího respektují právo každého národu zvolit si formu vlády.

Yearbook of the United Nations 1946-1947. United Nations Publications, s. 2.

[446] MSD Namibia, odst. 52.

[447] V anglickém znění: „*... the need to pay regard to the freely expressed will of peoples...*“

MSD Western Sahara, odst. 59.

Valného shromáždění zaměřených na ukončení kolonialismu (č. 1514,[448] 1541[449] a 2625[450]) a státní praxe, která vyústila ve zrod desítek nových států.[451]

Tato podkapitola tedy stručně popsala přeměnu sebeurčení národů z politického principu v princip právní. Posloužila zároveň jako potvrzení předpokladu vyjádřeného v úvodu této práce, že minimálně do vstupu Charty OSN v platnost Katalánsko právo na sebeurčení dle mezinárodního práva nemělo. Další podkapitoly se zaměří na otázku, zda toto právo Katalánsku plyne přímo z Charty, resp. z jiných mezinárodních smluv či z obyčejového práva, jak se od druhé světové války na základě Charty vyvíjelo.

3. 2 Katalánsko a právo národů na sebeurčení dle mezinárodních smluv

Ačkoli již na předchozích stranách byly činěny určité závěry ve vztahu k některým právním otázkám, až na tomto místě začíná skutečné *gros* této práce, tedy zkoumání držitele práva na sebeurčení, jak je zakotveno v mezinárodním právu, a případně toho, zda z něj Katalánsku plyne právo na vlastní stát.

V úvodu byly popsány jednotlivé prameny mezinárodního práva, z nichž může právo Katalánska na sebeurčení vyplývat. Bylo konstatováno, že prameny uvedené pod čl. 38 odst. 1 písm. d) statutu Mezinárodního soudního dvora – tedy soudní rozhodnutí a učení nejkvalifikovanějších znalců – jsou prameny toliko podpůrnými. Jsou tak v průběhu celé práce využívány k podpoře právních závěrů, samy o sobě bez opory v jiných pramenech však právo Katalánska na sebeurčení obsahovat zásadně nemohou, a nejsou tedy ani v tomto směru předmětem samostatného zkoumání. Podobně je tomu u obecných právních zásad podle čl. 38 odst. 1 písm. c) statutu MSD. Již bylo řečeno, že tyto zásady jsou využitelné zejména v procesních, trestních či procesních otázkách.

Zbývají tedy právě smlouvy a obyčej.[452] Prvně proto bylo potřeba rozhodnout, jakými

---

[448] Rezoluce Valného shromáždění č. 1514 (XV) ze dne 14. 12. 1960.

[449] Rezoluce Valného shromáždění č. 1541 (XV) ze dne 15. 12. 1960.

[450] Rezoluce Valného shromáždění č. 2625 (XXV) ze dne 24. 10. 1970 (příloha Deklarace přátelských vztahů a spolupráce mezi národy).

[451] MSD Western Sahara, odst. 54-58.

[452] Při čtení výzkumné otázky se může nabízet úvaha, zda vůbec na obsah mezinárodních smluv míří. Výzkumná otázka se táže, zda má dle mezinárodního práva Katalánsko právo na sebeurčení. Do úvahy by přicházel i takový výklad, podle nějž otázka míří na obsah obecného mezinárodního práva, pod kterým se tradičně rozumělo právo obyčejové. Přirovná-li se opět na okamžik tato práce k podání žádosti o poradní posudek k Mezinárodnímu soudnímu dvoru, mohl by předmětný výklad vycházet z toho, že pokud by autora otázky zajímal obsah smluv, uvedl by konkrétně, kterými smlouvami se má Mezinárodní soudní dvůr zabývat. Lze vyloučit, že by bylo po Dvoru žádáno, aby prostudoval a vyložil veškeré mezinárodní smlouvy, které Španělsko uzavřelo. Nadto by byl poněkud pochybný význam posudku, který by právo Katalánska na sebeurčení dovodil např. z nějaké dvoustranné smlouvy, jíž by šlo ze dne na den vypovědět. Oproti tomu však stojí text otázky, který ji tímto způsobem neomezuje. Čl. 38 statutu MSD přitom jednoznačně prezentuje obyčejové právo jako podmnožinu mezinárodního práva, neboť stanoví, že Dvůr, jehož úkolem je rozhodovat podle mezinárodního práva, bere za podklad mezinárodní smlouvy, mezinárodní zvyklost (tedy obyčej), obecné zásady právní a podpůrné prostředky dle písm. d) předmětného článku.

Srov. TUNKIN, Grigory. Is General International Law Customary Law Only? *European Journal of International*

mezinárodními smlouvami se má práce zabývat. Španělsko neuzavřelo žádnou dvoustrannou smlouvu, která by právo na sebeurčení Katalánsku zaručovala. Jelikož přitom smlouvy nemohou ukládat povinnosti třetím státům,[453] tak není ani potřeba řešit smlouvy, jichž není Španělsko stranou. Lze samozřejmě namítnout, že v takové smlouvě by nebylo třetí stranou Španělsko, nýbrž Katalánsko, ovšem s případným právem Katalánska nepochybně koresponduje povinnost Španělska, na jehož suverénním území se Katalánsko (alespoň tedy jeho převážná část) nachází. Pokud jde o relevantní mnohostranné mezinárodní smlouvy, jichž je Španělsko stranou, je sebeurčení národů obsaženo v Chartě Organizace spojených národů, Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

V předchozí podkapitole byla potvrzena jedna z premis této práce, a sice že významným momentem z hlediska postavení práva na sebeurčení v mezinárodním právu byl vstup v platnost Charty. Právě tato mezinárodní smlouva uvedla sebeurčení národů do mezinárodního práva, a právě ona je proto předmětem prvního zkoumání.

3. 2. 1 Charta Organizace spojených národů[454]

V souladu s čl. 1 odst. 2 Charty patří mezi cíle organizace „*rozvíjeti mezi národy přátelské vztahy, založené na úctě k zásadě rovnoprávnosti a sebeurčení národů, a činiti jiná vhodná opatření na posílení světového míru*“. Podle čl. 55 Charty pak „[a]*by se vytvořily podmínky ustálenosti a blahobytu, jež jsou potřebné pro pokojné a přátelské styky mezi národy a jsou založeny na úctě k zásadě rovnoprávnosti a sebeurčení národů, Spojené národy budou pracovati: a. pro vyšší životní úroveň, plnou zaměstnanost a podmínky pro hospodářský a sociální pokrok a rozvoj; b. pro řešení mezinárodních hospodářských, sociálních, zdravotních a příbuzných problémů a pro mezinárodní kulturní a výchovnou součinnost; c. pro obecnou úctu k lidským právům a základním svobodám pro všechny bez rozdílu plemene, pohlaví, jazyka nebo náboženství a pro jejich zachování*“.

Dle čl. 111 Charty ovšem její česká verze není autentická, těmi jsou verze čínská, francouzská, ruská, anglická a španělská. Práce vychází primárně z anglické verze, zohledněny však jsou i další autentické jazykové mutace. Česká verze překládá slovo „people“ někdy jako „národ“ (stejným slovem překládá i slovo „nation“), někdy jako „lid“. V důsledku toho, že české znění pro dvě slova („people“ a „nation“) používá stejný překlad („národ“) a zároveň jedno slovo („people“) překládá dvěma způsoby („národ“ a „lid“),[455] musí autor v této česky psané práci pro přehlednost používat

---

Law. 1993, roč. 4, č. 4, s. 534-541.

[453] Srov. čl. 34 a násl. Vídeňské úmluvy o smluvním právu.

[454] Tento oddíl vychází z anglicky psaného článku autora, který byl zaslán do redakce časopisu Revista de Estudos Constitucionais, Hermenêutica e Teoria do Direito.

[455] Což částečně odpovídá francouzské terminologii, viz dále.

rovnou anglické termíny, případně je alespoň uvádět v závorce. V anglickém znění tedy čl. 1 odst. 2 a čl. 55 zní následovně.

Čl. 1 odst. 2

The Purposes of the United Nations are:

2. To develop friendly relations among nations based on respect for the principle of equal rights and self-determination of peoples, and to take other appropriate measures to strengthen universal peace;

Čl. 55

With a view to the creation of conditions of stability and well-being which are necessary for peaceful and friendly relations among nations based on respect for the principle of equal rights and self-determination of peoples, the United Nations shall promote:

a. higher standards of living, full employment, and conditions of economic and social progress and development;

b. solutions of international economic, social, health, and related problems; and international cultural and educational cooperation; and

c. universal respect for, and observance of, human rights and fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language, or religion.

Mezinárodní smlouvy jsou v této práci vykládány prostřednictvím tradičních interpretačních metod, které byly kodifikovány ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu. Charta vstoupila v platnost v souladu s čl. 110 odst. 3 dne 24. října 1945 (Španělsko přistoupilo k organizaci dne 12. prosince 1955[456]). Podle čl. 4 Vídeňské úmluvy se tato úmluva vztahuje jen na smlouvy uzavřené mezi státy až poté, kdy úmluva vstoupila vůči nim v platnost, bez újmy všech pravidel v ní obsažených, vztahujících se na smlouvy podle mezinárodního práva nezávisle na této úmluvě. Vídeňská úmluva vstoupila v platnost v souladu s čl. 84 odst. 1 dne 27. ledna 1980, pro výklad Charty se proto nepoužije. Významná část Vídeňské úmluvy nicméně představuje kodifikaci obyčejového práva,[457] což platí i konkrétně pro čl. 31-33 Vídeňské úmluvy, které se zabývají výkladem mezinárodních smluv.[458] Bez ohledu na čl. 4 Vídeňské úmluvy jsou tedy v ní uvedená interpretační pravidla závazná, ledaže by byla pro konkrétní smlouvu sjednána odlišně, čemuž tak ovšem v případě Charty není. Je-li

[456] Naciones Unidas. *Gobierno de España* [online; cit. 24. 11. 2019].

[457] Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 25. 9. 1997. Gabčíkovo-Nagymaros Project (Hungary/Slovakia), odst. 46.

[458] Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 3. 2. 1994. Territorial Dispute (Libyan Arab Jamahiriya/Chad), odst. 41. Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 15. 12. 2004. Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Canada), odst. 99. Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 26. 2. 2007. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), odst. 160.

proto v další části textu odkazováno na konkrétní články Vídeňské úmluvy, je tak činěno pro přehlednost s tím, že se tím má na mysli obyčejové právo v daném článku kodifikované.

Z čl. 31 odst. 1 Vídeňské úmluvy plyne primát gramatického výkladu mezinárodních smluv, čemuž odpovídá i judikatura Mezinárodního soudního dvora, dle které by zásadně k jiným metodám výkladu mělo být přistoupeno tehdy, pokud by gramatický výklad vedl k nejednoznačným či nesmyslným závěrům.[459] Jen gramatický výklad nicméně v případě sebeurčení národů dle čl. 1 odst. 2 Charty nepostačí. Obtížný je již kvůli neurčité terminologii, jednotlivé autentické verze Charty se od sebe navíc liší více, než by nezbytně vyplývalo z povahy toho, že jde o různé jazyky. Nevyhnutelně tak musí být přistoupeno i k „sofistikovanějším" metodám výkladu. I na jejich základě je potřeba učinit tři závěry. Zaprvé, Charta sama o sobě vůbec nezaručuje právo na sebeurčení konkrétních subjektů konkrétním způsobem, nýbrž jen zakotvuje princip, který byl přetaven v konkrétní normy navazujícími smlouvami a obyčejovým právem. Zadruhé, v Chartě zakotvený princip se neomezoval na koloniální kontext ani na celé obyvatelstvo suverénních států. Zatřetí, sebeurčení dle Charty neznamenalo nezávislost.

První závěr je patrný již ze samotného znění a systematického zařazení čl. 1 odst. 2. Čl. 1 Charty totiž vyjmenovává cíle OSN, přičemž odst. 2 dokonce ani není na sebeurčení zaměřen, neboť hovoří primárně o rozvíjení přátelských vztahů mezi národy (*nations*) s tím, že tyto vztahy mají být založeny na úctě k rovným právům a sebeurčení národů (*peoples*). Sebeurčení tak v čl. 1 ani nefiguruje jako samostatná hodnota, nýbrž toliko jako prostředek k dosažení hodnoty jiné (přátelských vztahů mezi národy (*nations*)). Těžko si představit, že by smluvní strany zamýšlely právě tímto způsobem zakotvit konkrétní právo konkrétních subjektů, zvláště když jediná další zmínka o sebeurčení se nachází v čl. 55, a to opět jako předpoklad přátelských vztahů mezi národy (*nations*). Sebeurčení ostatně ani není zmíněno v čl. 2, který zakotvuje hlavní zásady, podle nichž mají organizace a její členové jednat. Někteří autoři uvádějí, že principy zmíněné v čl. 1 jsou více aspirační než ty zakotvené v čl. 2, jež představují základní kameny fungování organizace.[460] Rozlišování mezi tím, do jakého z prvních dvou článků byly jednotlivé zásady zařazeny, nicméně nelze přeceňovat. Jak vyplývá ze sanfranciské konference,[461] rozhodnutí, zda jednotlivé zásady zařadit do čl. 1, čl. 2, nebo dokonce do preambule Charty, se nejevilo klíčové a nebylo založeno na jednoznačně uchopitelných kritériích.[462]

---

[459] Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 12. 11. 1991. Arbitral Award of 31 July 1989 (Guinea-Bissau v. Senegal), odst. 48.

[460] PAULUS, Andreas. In: SIMMA, Bruno a kol. (eds.). *The Charter of the United Nations. A Commentary.* 3 ed. Oxford University Press, 2012, s. 127-128.

[461] Během níž byla Charta připravována.

[462] Právo na sebeurčení. Historický a současný vývoj na základě instrumentů OSN. Studie zvláštního zpravodaje subkomise pro prevenci diskriminace a ochranu menšin Aurelia Cristescu. New York, 1981 (dál jen „Cristescu"), s.

Každopádně je nevyhnutelné trvat na závěru, že sebeurčení národů (*peoples*) v Chartě představuje pouze právní princip, který měl být dále konkretizován činností orgánů organizace a jejích členů. To potvrzují i informace z přípravných prací. Z nich plyne, že sebeurčení původně nemělo v Chartě vůbec figurovat, což se změnilo až na naléhání Sovětského svazu.[463] Některé státy nadále požadovaly jeho odstranění pro nejasnost jeho významu, ovšem v konečném znění nakonec princip zůstal, a to aniž by došlo k jeho zpřesnění či k nalezení určitého konsenzu nad tím, co konkrétně má vyjadřovat. Jak uvádí zpravodajská zpráva ze sanfranciské konference, „*státy nebyly schopny sebeurčení pozitivně definovat*“. Shoda údajně panovala pouze nad tím, že sebeurčení dle čl. 1 odst. 2 neznamená právo minorit a etnických skupin odtrhnout se od suverénního státu, právo kolonií získat nezávislost ani právo obyvatel suverénního státu zvolit si své vládce skrze pravidelné, demokratické a svobodné volby.[464] Došlo-li nakonec k odsouhlasení zachování zmínky o principu sebeurčení v Chartě, aniž by bylo dosaženo shody nad jeho významem, je zřejmé, že tak bylo činěno i při vědomí absence konkrétních práv, která by z něj plynula. Tento výklad koneckonců odpovídá i principu mezinárodního práva, že existenci závazků států (zde v podobě případného omezení suverenity, resp. práv vykonávaných na ovládaných územích) či vzdání se práva ze strany států je nutno posuzovat restriktivně.[465]

Z těchto důvodů autor považuje za irelevantní rozdíl mezi anglickou (a stejně tak i např. španělskou) a francouzskou verzí spočívající v tom, že zatímco anglická verze neprezentuje sebeurčení národů jako právo („*...based on respect for the principle of equal rights and self-determination of peoples...*“), verze francouzská ano, když hovoří o principu *práva* na sebeurčení („*...sur le respect du principe de l'égalité de droits des peuples et de leur* droit *à disposer d'eux-mêmes...*“). Použití slova „právo“ ve francouzské verzi nikterak nemění charakter a význam čl. 1 odst. 2 Charty a v něm zakotveného principu sebeurčení.

Jde-li o druhý a třetí výše uvedený závěr, dle čl. 31 odst. 1 Vídeňské úmluvy se výrazům ve smlouvě dává jejich obvyklý význam. Zde je potřeba upozornit, že v užívání jednotlivých výrazů existují významné rozdíly mezi anglickou a francouzskou verzí. Nejenže přitom jsou tyto verze autentické, ale angličtina a francouzština byly zároveň (na rozdíl od ostatních autentických verzí) pracovními jazyky na sanfranciské konferenci.[466] Autor jako výchozí pro účely tohoto

---

21 a násl. UN doc. E/CN.4/Sub.2/404/Rev. 1.

[463] CASSESE, 1998, op. cit., s. 38.

[464] Tamtéž, s. 42.

[465] Srov. např. rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 19. 12. 2005. Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda), dále jen „MSD Armed Activities“, odst. 293, či rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 20. 12. 1974. Nuclear Tests (Australia v. France), odst. 47.

[466] KOTZUR, Markus. In: SIMMA, op. cit., s. 2257.

článku zvolil anglickou verzi, které více odpovídají i ostatní autentické verze. Učiněné závěry nicméně posléze konfrontuje s francouzským znění, a to za použití čl. 33 Vídeňské úmluvy.

Anglické znění tedy hovoří o „self-determination of peoples“. Začněme u sebeurčující jednotky, tedy u národa (*people*). Náhled do slovníků z doby před přijetím Charty prozradí, že slovo „people“ jeden obvyklý význam, u nějž by bylo možné říci, že právě ten měly smluvní strany na mysli, nemělo. V běžné angličtině je samozřejmě nejčastěji používáno jako množné číslo od „person“ a znamená zkrátka „lidé“.[467] Ovšem v Chartě je použito množné číslo ve formě „peoples“, což je množná forma od „people“ jako podstatného jména pomnožného. Dle druhé edice Blackova právnického slovníku (zaměřeného na USA, a tedy americkou angličtinu) z roku 1910 mělo slovo „people“ řadu významů, např. „stát“ či „národ“. V ústavním právu pak typicky znamenalo všechny občany/obyvatele státu či národa nadané politickou mocí, tzn. veškeré voliče[468] (tomu by se nejspíše nejvíce blížilo české slovo „lid“, jak je použito např. v čl. 2 odst. 1 Ústavy České republiky a jak je používáno v českém překladu jiných článků Charty). V Oxfordském anglickém slovníku – obsahujícím záznamy používání jednotlivých slov v průběhu mnoha staletí – je seznam možných významů ještě daleko širší, také obsahující všechny občany jednoho státu jakožto zdroj politické moci, dále jsou mezi významy zmiňovány národ, rasa nebo etnikum.[469] Webová varianta slovníku Merriam-Webster, u které není identifikovatelná doba, v níž bylo dané slovo používáno v předloženém významu, zmiňuje mezi významy např. všechny voliče ve státě či skupinu osob spojených kulturou, tradicí a sounáležitostí, které obvykle mají společný jazyk, instituce a víru a kteří se často spojují do politických těles.[470]

Pohled na ostatní ustanovení Charty ukazuje, že jsou v ní užívána krom „people“ také slova „nation“ a „state“, někdy i ve stejné větě. *A priori* by se tak mělo vycházet z toho, že tato slova mají odlišný význam.[471] Slovo „people“ je v Chartě zmíněno celkem třináctkrát,[472] a to v různých, na první pohled nesouvisejících ustanoveních. Poprvé hned v úvodní větě preambule, která je uvozena slovy „*we the peoples of the United Nations*“. V preambuli je „people“ použito ještě jednou, a to v souvislosti s podporou hospodářského a sociálního povznesení všech národů

---

[467] People. *Collins Dictionary* [online; cit. 24. 11. 2019].

Viz i rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ze dne 1. 3. 1897. United States v. The Three Friends.

[468] People. *The Law Dictionary* [online; cit. 24. 11. 2019].

[469] People. *Oxford English Dictionary* [online; cit. 24. 11. 2019].

[470] People. *Merriam-Webster* [online; cit. 24. 11. 2019].

[471] Srov. SCALIA, Antonin; GARNER, Bryan A. *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*. 1 ed. Thomson/West, 2002, s. 170.

[472] Jednou však – v čl. 83 odst. 2 – jako množné číslo od „person“.

(*peoples*). V devíti případech je „people“ použito v ustanoveních týkajících se kolonií a konečně další dva případy použití jsou nyní řešené čl. 1 odst. 2 a čl. 55.

Slovo „state“ (stát) je v Chartě použito daleko častěji, přičemž ohledně jeho významu nepanuje větších sporů, jde o tradiční subjekt mezinárodního práva, který má stálé obyvatelstvo, vládu a území, případně i schopnost vstupovat do diplomatických vztahů s jinými státy.[473] Větších sporů není ani o tom, že mezi pojmy „state“ a „people“ existují zjevné rozdíly. Problematičtější je slovo „nation“ (národ) a jeho odlišení od zbylých dvou pojmů. „Nation“ je na první pohled používáno v Chartě nejčastěji, bližší zkoumání však odhalí, že jde vesměs o situace, kdy je zmiňována organizace jako taková („the United Nations“). V jiném kontextu je slovo „nation“ použito pouze v preambuli (dle níž se vyjadřuje víra v rovná práva národů velkých i malých), v čl. 1 (zakotvujícím cíle organizace) nebo ve spojení „přátelské vztahy mezi národy“ (v čl. 1, čl. 14 a čl. 55). Výraz „nation“ má obecně jiný význam než „state“, a to např. už v tom, že zachycuje jistý „živý“ prvek oproti pojmu „state“, který je právní konstrukcí. Podle výše zmíněného Blackova právnického slovníku jde o organizovaný lid (*people*) obývající určité území, mající společné zvyky a historickou tradici a obvykle, byť nikoli nezbytně, žijící pod stejným suverénem.[474] Zde by se tedy mohlo zdát, že jde o podmnožinu od „people“, což nicméně zcela nevysvětluje, proč bylo toto slovo vůbec používáno, neboť jistě pokud by šlo toliko o podmnožinu, bylo by cílem organizace přátelství mezi všemi národy ve významu „people“, nikoli jen ve významu „nation“. Další problém pojmu „nation“ je, že by se mělo – jak ze všeho výše uvedeného vyplývá – lišit od „state“, ovšem organizace nese název „the United Nations“, přičemž dle čl. 3 a 4 mohou být členové Charty pouze státy.[475] Vysvětlením by mohlo být, že v organizaci se spojují národy skrze státy jako své mezinárodní představitele. Nadto, na názvy a jména běžně existují jiné požadavky než (pouze) jazykové. Důležitá je i určitá symbolika (v daném případě název navazuje na jméno vítězné koalice z druhé světové války) či nezaměnitelnost (z toho důvodu by byl nepoužitelný název „the United States“). Ostatní nejasnosti to však neodstraňuje.

Státy během sanfranciské konference na zmíněné nedostatky poukazovaly. Jejich zástupci namítali, že pojem „nation“ je matoucí a z právního hlediska nesprávný, neboť subjektem mezinárodních vztahů jsou státy, že užití pojmů „nation“ a „people“ v jedné větě naznačuje možnost odtržení či že v některých zemích jsou výrazy „nation“ a „state“ používány

[473] Uvedená kritéria odpovídají těm, na kterých se usnesla Montevidejská konference. Státotvorná kritéria však zůstávají předmětem debat. SHAW, op. cit., s. 198 a násl.

Montevidejská konvence o právech a povinnostech států, 26. 12. 1933.

[474] Nation. *The Law Dictionary* [online; cit. 24. 11. 2019].

[475] Na druhou stranu někteří originální členové dle čl. 3 kritéria státnosti nesplňovali. SIMMA, op. cit., s. 337.

zaměnitelně, zatímco v Evropě je mezi nimi rozdíl.[476] Z těchto důvodů byl požádán koordinační výbor, aby podal zprávu o užití jednotlivých pojmů v draftu Charty. Jeho zpráva ukazuje, že význam, který jednotlivá slova mají, nebyl zdaleka jediným kritériem pro jejich použití.

Ohledně slova „state“ výbor konstatoval, že je používáno v jasném a nenahraditelném významu pro subjekt mezinárodního práva splňující kritéria státnosti. „Nation“ je v Chartě dle výboru nejčastěji používán v širokém a nepolitickém významu, ve kterém je vhodnější než slovo „state“, neboť zahrnuje krom států také kolonie, mandátní území, kvazistáty a další. Nadto má údajně „poetický nádech“, který slovo „state“ postrádá. Konečně, za bezproblémový označil výbor pojem „people“, jenž je užíván, kdykoli je potřeba vyjádřit ideu veškerého lidstva. U principu sebeurčení byl použit, jelikož jde o natolik ustálené spojení, že v něm nemůže žádné jiné slovo figurovat. Výbor nepovažoval za matoucí, že čl. 1 odst. 2 užívá slova „nation“ a „people“ v jedné větě, neboť „nation“ vyjadřuje určitou – ať státní, nebo nestátní – entitu, zatímco „people“ představuje skupiny lidí, které mohou, ale nemusí vytvářet jeden stát či národ (*nation*).[477]

Výraz „people“ tedy v Chartě neměl jednoznačný význam. Byl použit s vědomím jeho velmi širokého záběru a kvůli ustálenosti slovního spojení, nikoli ve snaze jasně vymezit určité skupiny jako sebeurčující jednotky. Nelze tak tvrdit, že by zahrnoval např. jen celé obyvatelstvo suverénních států. To je patrné již z toho, že je v Chartě používán i ve vztahu k obyvatelstvu kolonií. Nadto, vztahovalo-li by se sebeurčení pouze na obyvatelstvo celého státu, těžko by se hledal jeho samostatný význam a opodstatnění za situace, kdy dle čl. 2 odst. 4 Charta chrání „politickou nezávislost států“. Konečně, sebeurčení národů jako politický koncept, jak se utvářel v mezinárodních vztazích v první polovině dvacátého století a z něhož terminologie Charty vychází, se na celé obyvatelstvo neomezoval.[478] Z posledně uvedeného pak zároveň plyne, že navzdory jeho nejčastějšímu použití ve vztahu ke koloniím a navzdory následné praxi (viz dále) pojem „people“ (a tedy ani sebeurčení jako takové) nebyl na kolonie zaměřen, jelikož předválečné sebeurčení mělo „nadkoloniální“ přesah. Ostatně pokud měl pojem „nation“ sloužit pro zahrnutí států i kolonií, přičemž pojem „people“ byl vnímán ještě šířeji, svědčí to o možném zahrnutí i nekoloniálních nestátních skupin.

Tomuto závěru dále odpovídá, že o zařazení sebeurčení národů do Charty usiloval právě Sovětský svaz. Jeho iniciativa jistě byla ovlivněna snahou oslabit koloniální mocnosti, není

---

[476] Cristescu, s. 38.

[477] Tamtéž.

[478] Srov. CASSESE, 1998, op. cit., s. 18.

Viz i WREDE, R. A. The Aaland Islands: Finland's Case Against Sweden, Advocate of Peace through Justice. 1920, roč. 82, č. 9/10, s. 313-314.

ovšem pochyb, že sovětská doktrína ohledně sebeurčení národů měla širší záběr.[479] To nepřímo dokládají i přípravné práce k přijímání Všeobecné deklarace lidských práv. Sebeurčení národů si do tohoto stěžejního dokumentu sice cestu neproklestilo, Sovětský svaz se nicméně pokusil alespoň o zařazení kolektivních práv menšin,[480] přičemž argumentoval tím, že v rámci SSSR byla garantována kulturní autonomie šedesáti národům (*peoples*) a stovce národností (*nationalities*). Jak také představitel SSSR uvedl, internacionalismus může být dosažen dvěma cestami: zaprvé, respektováním práv, nezávislosti a suverenity všech národů (*peoples*), což je údajně metoda následovaná Sovětským svazem; zadruhé, asimilací různých národů (*peoples*), tuto metodu však Sovětský svaz odmítá.[481]

Je tudíž zřejmé, že Sovětský svaz, jakožto hlavní zastánce doplnění Charty o princip sebeurčení národů, vykládal pojem „people" podobně, jak jej vnímal koordinační výbor. Výše uvedená citace je z příprav Všeobecné deklarace lidských práv, práce na ní ovšem započaly krátce po přijetí Charty a předmětný projev sovětského zástupce byl učiněn již 27. listopadu 1948. Z ničeho neplyne, že by se v krátkém úseku mezi přijetím Charty a projednáváním Všeobecné deklarace sovětské vnímání pojmu „people" jakkoli posunulo.

V odborné literatuře se objevuje opačný výklad, založený na francouzském znění Charty.[482] V něm totiž slovo „people" (resp. francouzské „peuple"), jak je použito v čl. 1 odst. 2, je ve vztahu ke koloniím (např. v čl. 73 a 76) nahrazen slovem „population". Francouzské znění tím údajně odhaluje skutečný význam sebeurčení, které nedopadá na koloniální či jiné skupiny obyvatelstva, nýbrž toliko na celé obyvatelstvo států jakožto nositele státní moci. Tento argument je do jisté míry oslabován tím, že např. španělská i ruská verze používají v čl. 1 odst. 2 i v čl. 73 a 76 stejné slovo, byť zde může být namítáno, že nejasnost vícera verzí neznamená, že by nemělo být přihlédnuto k té jazykové verzi, která nejasnosti odstraňuje.

Podle čl. 33 odst. 4 Vídeňské úmluvy se nicméně rozdíly mezi jazykovými verzemi mají odstranit za použití výkladových metod dle čl. 31 a 32. Dle čl. 31 se při výkladu výrazů ve smlouvě přihlédne k celkovým souvislostem s tím, že na zřetel bude brána jakákoli pozdější praxe při provádění smlouvy, která založila dohodu stran týkající se jejího výkladu. Praxe států v rámci orgánů OSN přitom nasvědčuje širšímu významu slova „people", jak plyne z anglické či španělské verze, nikoli restriktivnímu, francouzskému znění. Tak např. rezoluce Valného

[479] CASSESE, 1998, op. cit., s. 18.

[480] Draft Mezinárodní deklarace lidských práv. Návrh Sovětského svazu ze dne 27. 11. 1948. UN doc. A/C.3/307/Rev.2!Corr.2.

[481] SCHABAS, William A. (ed.). *Universal Declaration of Human Rights. The Travaux Préparatoires*, Volume III. 3 ed. Cambridge University Press, 2013, s. 2837 a násl.

[482] RODRÍGUEZ-SANTIAGO, Elizabeth. In: TESÓN, Fernando R (ed.). *The Theory of Self-Determination*. Cambridge University Press, 2017, s. 218

shromáždění č. 637 ze dne 16. prosince 1952 výslovně vztáhla princip sebeurčení dle čl. 1 odst. 2 na území dle čl. 73 a 76 Charty. Francouzské znění této rezoluce sice ještě zachovalo původní francouzskou terminologii, ve vztahu ke koloniím tedy používá pojem „populations“. Z kontextu je ovšem zřejmé, že i obyvatelstvo kolonií je „národ“, neboť jim bylo přiznáváno právo národů (*peoples*) na sebeurčení. Tato praxe se následně projevila i ve francouzském názvosloví. Např. ve francouzském znění rezoluce Valného shromáždění č. 1514 ze dne 14. prosince 1960 (a mnoha dalších) je již použito označení „peuples coloniaux“. Je možné namítnout, že šlo o retroaktivní změnu Charty učiněnou v důsledku vývoje mezinárodního práva. Zmíněná praxe však odpovídá textu jiných autentických verzí i záznamům z přípravných prací. Z nich i ze související praxe států plyne, že pojem „people“ nebyl jednoznačně definovaný a neomezoval se jen na celé obyvatelstvo suverénních států či na obyvatelstvo pod koloniální nadvládou. To odpovídá povaze sebeurčení jako principu, který teprve měl být přetaven v konkrétní práva.

Právě uvedené není v rozporu s čl. 2 odst. 7 Charty, podle něhož žádné ustanovení Charty nedává organizaci Spojených národů právo, aby zasahovala do věcí, které podstatně patří do vnitřní pravomoci státu, ani nezavazuje členy, aby takové věci podrobovali řešení podle této Charty.[483] Otázka, co „podstatně patří do pravomoci státu“, se totiž odvíjí od mezinárodního práva. Jinými slovy, mezinárodní právo samo určuje, co spadá do okruhu jím regulovaných otázek. Pokud tudíž např. z mezinárodního práva (zde tedy z Charty) vyplyne, že stát má určité závazky vůči subjektům nacházejícím se na jeho území, nemůže se stát rozhodnout přijatý závazek neplnit s odůvodněním, že jde o jeho vnitrostátní záležitost. To je logické, neboť uzavřením mezinárodní smlouvy se (typicky) dva státy dohodnou na stanovení vzájemných práv a povinností. Takto stanovenou povinností může být např. i jistý způsob zacházení s vlastním obyvatelstvem (což je typické pro mezinárodní smlouvy o lidských právech). Původně šlo o vnitrostátní otázku, ovšem tím, že ji stát učinil předmětem mezinárodní smlouvy, získala nepochybný mezinárodní rozměr a cizí stát získal právní zájem na tom, aby byla řešena v souladu s uzavřenou dohodou. Tomuto výkladu odpovídá i judikatura mezinárodních soudů.

V roce 1923 Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti musel před vydáním poradního posudku ve sporu mezi Francií a Velkou Británií prvně posoudit, zda nejde o spor spadající čistě pod vnitrostátní jurisdikci ve smyslu čl. 15 odst. 8 Paktu Společnosti národů. Stálý dvůr uvedl, že otázka, zda určitá problematika je záležitostí vnitrostátní, je otázkou relativní, kterou je potřeba zodpovědět s přihlédnutím k vývoji mezinárodních vztahů. Podle Stálého dvora může nastat situace, kdy se z počátku čistě vnitrostátní problém stane problémem mezinárodním, a to právě např. pokud je určitý

[483] Následující pasáž vychází z textu autora nazvaného *Lidská práva v mezinárodním právu* a publikovaného jako kapitola knihy POSPÍŠIL, Ivo; TÝČ, Vladimír a kol. *Mezinárodní lidskoprávní závazky postkomunistických zemí: případy České republiky a Slovenska.* Praha: Leges, 2016, s. 36-47.

stát v řízení svých vnitrostátních záležitostí limitován mezinárodními závazky.[484] Na uvedené rozhodnutí navázal Mezinárodní soudní dvůr v poradním posudku stran interpretace mírových smluv, v němž se neztotožnil s námitkou Bulharska, Maďarska a Rumunska, podle nichž byla žádost Valného shromáždění o poradní posudek v rozporu s čl. 2 odst. 7 Charty. Jak Dvůr poznamenal, uvedené státy byly řadou jiných států obviněny z porušování mezinárodních smluv, což postačovalo ke vzniku mezinárodního sporu.[485] Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti jakož i Mezinárodní soudní dvůr tedy vycházejí z předpokladu, že je v rukou mezinárodního práva, aby určilo, čím se bude zabývat. Není tak důvod, aby čl. 2 odst. 7 Charty dopředu vymezoval, jakým směrem se státy prostřednictvím praxe a mezinárodních smluv rozhodnou princip zakotvený v Chartě rozvést či upřesnit.[486]

Po slovu „people" je potřeba se vyjádřit i ke slovu „sebeurčení". U něj nemá větší význam vycházet ze slovníkových definic ani nevznikají problémy mezi jednotlivými jazykovými verzemi. Není totiž sporné, že sebeurčení souvisí s rozhodováním o sobě samém, předpokládá tedy, že daný subjekt (národ) může rozhodovat či alespoň spolurozhodovat o vlastní budoucnosti. V souladu s tím Mezinárodní soudní dvůr definoval sebeurčení jako „*nutnost brát na zřetel svobodně vyjádřenou vůli národů*".[487] Skutečnou otázkou je, zda sebeurčení národa může být provedeno jen skrze nezávislost. Pohled na jednotlivá ustanovení Charty tomu nenasvědčuje.

Charta totiž krom „sebeurčení" používá pojmy „samospráva" (*self-government*) a „nezávislost" (*independence*). Na základě stejného myšlenkového procesu, jaký byl použit u slova „people", tak je možno konstatovat, že sebeurčení není totéž, co nezávislost nebo samospráva. Nezávislost nelze ani považovat za jediný možný způsob sebeurčení. Slovo „nezávislost" je v Chartě použito dvakrát. V již zmíněném čl. 2 odst. 4 (hovořícím o ohrožení

---

[484] Poradní posudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti ze dne 7. 2. 1923. Nationality Decrees Issued in Tunis and Morocco, s. 24 a násl.

[485] Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 30. 3. 1950. Interpretation of peace treaties with Bulgaria, Hungary and Romania, s. 13.

[486] Viz i odlišné stanovisko soudce Krylova k poradnímu posudku Mezinárodního soudního dvora ve věci interpretace mírových smluv, v němž konstatoval, že lidská práva spadají převážně pod vnitrostátní záležitosti, přičemž poukázal mimo jiné na to, že byla od přijetí Charty rozvedena pouze nezávaznou deklarací přijatou Valným shromážděním, zatímco k sepisu paktů (o občanských a politických právech, resp. o hospodářských, sociálních a kulturních právech) doposud nedošlo (a nemělo k němu údajně dojít, dokud z uvedených smluv nebudou odstraněny otázky spadající pod vnitrostátní záležitosti). Jakkoli se může zdát uvedený názor v dnešní době v mnoha ohledech již překonaný, je i z něj patrné, že Krylov při úvaze, jaké otázky spadají pod mezinárodní právo, vycházel právě z toho, zda jsou, či nejsou předmětem mezinárodních smluv. Jinak řečeno, implicitně připouštěl, že pod mezinárodní právo může spadat cokoli, na čem se státy dohodnou.

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 30. 3. 1950. Interpretation of peace treaties with Bulgaria, Hungary and Romania. Dissenting opinion of Judge Krylov, s. 50 a násl.

[487] Srov. poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 16. 10. 1975. Western Sahara, odst. 59.

politické nezávislosti státu), a zejména v čl. 76, podle nějž je jedním z úkolů poručenské soustavy „*podporovati politické, hospodářské, sociální a výchovné povznesení obyvatel poručenských území a jejich postupný vývoj k samosprávě nebo nezávislosti, podle zvláštních okolností každého území a jeho lidu* (people) *a svobodně vyslovených přání lidu* (people)“. Existuje-li dle Charty zásada sebeurčení národů (vztahující se i na kolonizované národy), ovšem úkolem poručenské soustavy je vývoj k samosprávě *nebo* nezávislosti, nemohla nezávislost představovat jediné možné východisko sebeurčení.[488]

Zde je zajímavý rozdíl mezi čl. 73 a 76. Ustanovení čl. 73 – hovořící o územích pod správou členských států – totiž vůbec nezávislost nezmiňuje a neodkazuje ani na čl. 1 Charty, jak činí čl. 76, který se týká území pod správou soustavy mezinárodního poručenství. Čl. 73 se omezuje na spojení „plná míra samosprávy“. Podle některých tím dochází k jisté kontradikci čl. 73 s čl. 1 odst. 2 a principem sebeurčení, neboť územím dle čl. 73 je údajně odpíráno (plné) sebeurčení.[489] Jak už ale bylo řečeno, ani území dle čl. 76 nestanovilo nezávislost jako jediné vyústění. Pokud by tedy byl čl. 73 v rozporu s principem sebeurčení, byl by ve stejném rozporu i čl. 76. Ovšem vzhledem k tomu, že jde o jediná ustanovení Charty, jež lze bezprostředně k principu sebeurčení vztáhnout, je v souladu s čl. 31 Vídeňské úmluvy potřeba sebeurčení vyložit v kontextu čl. 73 a 76 tak, že nezávislost není jediným jeho vyústěním. Opačný výklad by znamenal vnitřní rozpornost Charty.

Lze dodat, že nezávislost do té doby závislých území je natolik klíčovou otázkou a natolik silným zásahem do práv a povinností států (minimálně ohledně území dle čl. 73), že by měla být – byť i jen jako cíl – stanovena zcela jednoznačně. Pokud tak čl. 73 nehovoří o nezávislosti, je potřeba vycházet z toho, že nezávislost v něm nezbytně zakotvena není.

Tomu odpovídají i informace ze sanfranciské konference, z nichž plyne, že státy neshledávaly žádný rozpor mezi čl. 73 a čl. 1 odst. 2, neboť sebeurčení s nezávislostí nespojovaly.[490] Lze poukázat i na zprávu z šestého jednání prvního výboru, podle níž princip sebeurčení odpovídá přání a vůli všech národů (*peoples*), avšak je souladný s cíli Charty jen potud, „*implikuje-li samosprávu, nikoli nezávislost*“.[491]

Je pravda, že výše uvedené je do jisté míry relativizováno následnou praxí států a orgánů OSN, z níž již bezpochyby plyne, že cílem správy území dle čl. 73 a 76 (a tedy i promítnutím sebeurčení ve vztahu k těmto územím) se nakonec skutečně stala jejich nezávislost. Tak např.

---

[488] CASSESE, 1998, op. cit., s. 42.

[489] FASTENRATH, Ulrich. In: SIMMA, op. cit., s. 1830 a násl.

[490] Tamtéž.

[491] The United Nations Conference on International Organization. Summary Report of Sixth Meeting of Committee I/1. 16. 5. 1945, doc. 343.

podle již zmíněné rezoluce Valného shromáždění č. 1541 (XV) Charta v čl. 73 zavedla koncept postupného směřování k plné míře samosprávy, které může být dosaženo třemi způsoby: vznikem suverénního nezávislého státu, svobodným spojením s nezávislým státem a integrací do jiného nezávislého státu. Volba mezi těmito variantami má být založena na svobodně vyjádřené vůli národa (*people*). Nezávislost jako cíl správy území dle čl. 73 a 76 potvrdil i Mezinárodní soudní dvůr.[492]

Na rozdíl od výkladu slova „people" však tuto praxi nelze považovat toliko za vyjasnění původního významu Charty. Nezávislost cílem správy koloniálních území původně nebyla. Jde tedy o retroaktivní promítnutí vývoje mezinárodního práva do výkladu smlouvy. Tento vývoj navíc neovlivňuje výklad principu sebeurčení obecně, nýbrž pouze výklad sebeurčení koloniálních národů. Ve vztahu k nim již není pochyb, že sebeurčení vyžaduje nezávislost. Rozdíl mezi sebeurčením a nezávislostí však zůstává zachován, jak ostatně dokládá praxe států ve vztahu k sebeurčení v jiných kontextech.[493] Nelze tak tvrdit, že pokud následná praxe požadovala, aby sebeurčení koloniálních území mělo formu nezávislosti, došlo tím bez dalšího k ovlivnění významu celého obecného principu.

Ze všeho výše uvedeného tedy vyplývá, že v Chartě byl obsažen princip sebeurčení národů, aniž by bylo specifikováno, kdo má status národa a jak konkrétně má být jeho sebeurčení dosaženo. Šlo o princip neurčitý a ponechaný dalšímu vývoji. V různých kontextech a ve vztahu k různým subjektům může být promítnut různými způsoby. Charta jím nezakotvila konkrétní práva konkrétních subjektů či konkrétní povinnosti států. Právní důsledky čl. 1 odst. 2 Charty jsou především takové, že orgány organizace musí princip sebeurčení při své činnosti reflektovat a vést členy k jeho následování a konkretizaci v podobě norem mezinárodního práva. K tomu došlo i přijetím obou mezinárodních paktů o lidských právech.

3. 2. 2 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (dále také „ICCPR"[494]) a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (dále také „ICESCR"[495]) obsahují společný čl. 1 zakotvující právo všech národů (*peoples*) na sebeurčení. Jelikož jde o zcela shodná

[492] Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 21. 6. 1971. Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970), odst. 52.

[493] Zejména u domorodých národů, kterým bylo přiznáno právo na sebeurčení s vyloučením nezávislosti, jak je popsáno v další podkapitole.

[494] Běžně užívaná zkratka z anglického International Covenant on Civil and Political Rights.

[495] Běžně užívaná zkratka z anglického International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights.

ustanovení, která byla projednávána společně (jednu dobu bylo zvažováno zakotvit veškerá práva do jedné, nikoli do dvou mezinárodních smluv), je společný čl. 1 obou paktů předmětem jednoho oddílu. Společný čl. 1 tedy v autentické anglické verzi (čl. 53 odst. 1 ICCPR a čl. 31 odst. 1 ICESCR) zní:

1. All peoples have the right of self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.

2. All peoples may, for their own ends, freely dispose of their natural wealth and resources without prejudice to any obligations arising out of international economic co-operation, based upon the principle of mutual benefit, and international law. In no case may a people be deprived of its own means of subsistence.

3. The States Parties to the present Covenant, including those having responsibility for the administration of Non-Self-Governing and Trust Territories, shall promote the realization of the right of self-determination, and shall respect that right, in conformity with the provisions of the Charter of the United Nations.[496]

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech vstoupil v platnost v souladu s čl. 49 odst. 1 dne 23. března 1976 (Španělsko ratifikovalo dne 27. dubna 1977[497]). Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech vstoupil v platnost v souladu s čl. 27 odst. 1 dne 3. ledna 1976 (Španělsko ratifikovalo dne 27. dubna 1977[498]). V souladu s čl. 4 Vídeňské úmluvy o smluvním právu se tudíž tato úmluva ani pro výklad paktů nepoužije, což však opět nic nemění na aplikovatelnosti v ní kodifikovaných obyčejových výkladových pravidel. Opět tak platí, že konkrétní odkazy na smluvní ustanovení jsou používány jako zkratka pro odkaz na obyčejové pravidlo v něm zakotvené.

Interpretace společného čl. 1 se na první pohled jeví obdobně problematická jako interpretace čl. 1 odst. 2 a čl. 55 Charty. Je tomu tak již proto, že dle svého znění společný čl. 1 sice zaručuje právo, což odpovídá povaze obou instrumentů jakožto katalogu práv, této povaze

---

[496] *1. Všechny národy mají právo na sebeurčení. Na základě tohoto práva svobodně určují svůj politický status a svobodně uskutečňují svůj hospodářský, sociální a kulturní vývoj.*

2. Všechny národy mohou pro své vlastní cíle svobodně disponovat svým přírodním bohatstvím a zdroji bez újmy na jakýchkoli závazcích vyplývajících z mezinárodní hospodářské spolupráce, založené na vzájemné výhodnosti a mezinárodním právu. V žádném případě nesmí být národ zbaven svých vlastních prostředků k životní existenci.

3. Státy, smluvní strany Paktu, včetně těch států, které jsou odpovědny za správu nesamosprávných a poručenských území, budou podporovat uskutečnění práva na sebeurčení a budou toto právo respektovat v souladu s ustanoveními Charty Organizace spojených národů.

[497] International Covenant on Civil and Political Rights. *United Nations Treaty Collection* [online; cit. 24. 11. 2019].

[498] International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. *United Nations Treaty Collection* [online; cit. 24. 11. 2019].

ovšem neodpovídá to, že čl. 1 zakotvuje právo kolektivní (a neobjevilo se tak ani ve Všeobecné deklaraci lidských práv). Navíc, ačkoli by se na rozdíl od relevantních ustanovení Charty mělo jednat o ustanovení stanovící práva a povinnosti, zůstává společný čl. 1 velmi neurčitý stran držitele práva, nedošlo totiž k žádnému vyjasnění pojmu „people“.

Není se tak co divit, že právě společný čl. 1 byl během příprav obou paktů předmětem nekonečných debat. Zatímco některé státy (zejména – ale nikoli výlučně – Sovětský svaz) na zakomponování práva na sebeurčení bezpodmínečně trvaly, jiné v něm naopak viděly takřka nepřekonatelnou překážku. Padaly tak i návrhy, aby čl. 1 byl předmětem třetí, zcela samostatné smlouvy. Z přípravných prací – poznatky z nichž jsou rozvedeny později – se jeví, že prakticky žádný stát si nepřál, aby společný čl. 1 zaručoval právo menšin na vlastní stát.[499] Avšak přes upozorňování některých delegátů, že takový výklad skutečně je možný, ke zpřesnění v tomto směru nedošlo. S ohledem na Vídeňskou úmluvou implikovaný primát textu nad nijak nevyjádřeným účelem smlouvy tak nelze vyloučit, že státy zaručily práva, která vůbec nezamýšlely. Není se tak co divit, že některé z nich učinily při ratifikacích deklarace předkládající vlastní, restriktivní výklad společného čl. 1.

Tyto deklarace samy o sobě nemohou přijaté mezinárodněprávní závazky změnit[500] a Vídeňská úmluva je nezmiňuje ani jako interpretační vodítko. Přesto by zde pro dokreslení veškerých okolností okolo přijímání a ratifikací smlouvy mělo být uvedeno, že deklarace obsahující restriktivní výklad společného čl. 1 podaly např. Indonésie (podle níž čl. 1 nedopadá na části národů obývajících suverénní stát), Indie (dle které se čl. 1 vztahuje pouze na okupovaná území, a nikoli na suverénní státy či části národů), Bangladéš (podle nějž se čl. 1 aplikuje v historickém kontextu kolonií, správy, cizí nadvlády, okupace a podobných situací) a Myanmar (ten čl. 1 podmínil souladem se svou ústavou, nadto uvedl, že nedopadá na žádné části národu suverénního státu).[501] Na tyto deklarace bylo obratem reagováno ze strany jiných států. Např. podle Francie byly podmínky, kterými výkon práva na sebeurčení podmínil Bangladéš, neodpovídající Chartě OSN. Německo zdůraznilo, že pakty jednoznačně hovoří o všech národech, přičemž jakékoli omezení je v rozporu s jejich účelem, deklarace Indie navíc údajně

---

[499] I z toho důvodu např. neprošel návrh, aby byl do společného čl. 1 zakomponován odstavec věnovaný ochraně menšin.

Komise pro lidská práva. Zpráva Hospodářského a sociálního výboru k osmému zasedání Komise konaného ve dnech 14. 4. až 14. 6. 1952, odst. 51 a násl. UN doc. E/2256.

[500] Ostatně podle názoru Výboru pro lidská práva nelze k čl. 1 ani uplatnit výhradu, neboť by to bylo v rozporu s účelem a smyslem Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 24 ze dne 4. 11. 1994.

[501] International Covenant on Civil and Political Rights. Declarations and Reservations. *United Nations Treaty Collection* [online; cit. 24. 11. 2019].

odporuje jednoznačnému textu čl. 1. V podobném duchu se vůči deklaracím ostatních států vymezilo i Nizozemsko. Konečně, Rakousko se ohradilo proti deklaracím vylučujícím z čl. 1 části národů, zároveň však dovysvětlilo, že sebeurčení neznamená nezávislost, jelikož existuje mnoho způsobu sebeurčení včetně určité míry autonomie v rámci suverénního státu.

Vše výše uvedené tedy interpretaci společného čl. 1 poněkud znesnadňuje, jistou pomoc naopak mohou představovat obecné komentáře Výboru Spojených národů pro lidská práva a Výboru pro hospodářská, sociální a kulturní práva. Je nicméně potřeba upozornit, že výklady zastávané výbory nepředstavují výklad závazný, nýbrž součást vzájemného dialogu mezi výbory a jednotlivými státy.[502] Ze znění paktů ani z žádného závazného dokumentu k činnosti výborů posléze přijatého nelze dovodit, že by smluvní strany svěřily výborům pravomoc závazně a s konečnou platností vykládat mezinárodní smlouvy. Bez výslovného zmocnění přitom tuto pravomoc dovozovat nelze, neboť to by opět bylo v rozporu s principem mezinárodního práva, že existenci závazků států (zde v podobě případné povinnosti řídit se výkladem výborů) je potřeba vykládat restriktivně.[503] Ostatně praxe států neposkytuje dostatečný podklad dokonce ani pro závěr o závaznosti názorů Výboru OSN pro lidská práva k oznámením jednotlivců ve smyslu prvního opčního protokolu k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech (byť práv dle čl. 1 se touto cestou domáhat stejně nelze[504]). S ohledem na povinnost vykládat smlouvy v dobré víře (čl. 31 odst. 1 Vídeňské úmluvy) je nicméně nezbytné k interpretacím paktů ze strany výborů přihlédnout, a jsou-li přesvědčivé, ztotožnit se s nimi, nebo je argumentačně vyvrátit. Právní závaznost názorů výborů ovšem ani z principu dobré víry dovodit nelze, neboť tento princip nemůže být zdrojem povinností, které by jinak neexistovaly.[505] K těmto závěrům dospěl i Mezinárodní soudní dvůr, který ve vztahu k Výboru OSN pro lidská práva konstatoval, že jeho interpretací není v žádném případě vázán, avšak že by jí měla být přiznána patřičná váha.[506]

---

[502] Viz např. průběh přijímání rezoluce Valného shromáždění o mezinárodních úmluvách o lidských právech č. 64/152 ze dne 18. 12. 2009, během něhož státy odhlasovaly, že v rezoluci nezohlední obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 33 k míře závaznosti výkladu zastávaného výborem (tisková zpráva Valného shromáždění č. GA/10905 ze dne 18. 12. 2009); srov. i názor Sněmovny lordů ve věci Jones proti Saúdské Arábii ze dne 14. 6. 2006, odst. 23 (lord Bingham) a 57 (lord Hoffmann) k závaznosti názorů funkčně obdobného Výboru OSN proti mučení.

[503] K otázce, komu dle mezinárodního práva zásadně přísluší výklad mezinárodních smluv, srov. i poradní posudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti ze dne 6. 12. 1923. Delimitation of the Polish-Czechoslovakian Frontier (Question of Jaworzina), s. 37.

[504] Výbor pro lidská práva. Oznámení č. 197/85, Ivan Kitok proti Švédsku.

[505] Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 20. 12. 1988. Border and Transborder Armed Actions (Nicaragua v. Honduras), odst. 94.

[506] Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 30. 11. 2010. Ahmadou Sadio Diallo (Republic of Guinea v. Democratic Republic of the Congo), odst. 66.

Jen čistě pro doplnění lze uvést, že podobný názor byl vyjádřen i ve zprávě Benátské komise k implementaci

Každopádně, než přijde na názory výborů řada, je potřeba učinit některá základní zjištění z textu obou paktů. Již bylo zmíněno, že na rozdíl od čl. 1 odst. 2 Charty je společný čl. 1 obou paktů formulován jako garance práva. Držitelem tohoto práva jsou přitom *všechny* národy. I bez uvedení, že právo na sebeurčení mají všechny národy, by pochopitelně mělo být vycházeno z toho, že tomu tak je, pokud by z paktů nevyplývalo něco jiného. Za situace, kdy je (a to např. právě na rozdíl od Charty) tato skutečnost uvedena výslovně, však nemůže být už žádných pochyb, že jakékoli omezení, o které se pokusila např. Indie, je neudržitelné.[507] Měly-li se pakty vztahovat toliko na koloniální kontext a národy pod koloniální nadvládou, bylo by to v textu uvedeno, rozhodně by se naopak nezdůraznilo, že právo na sebeurčení náleží všem národům. Na tom nic nemění ani odst. 3 předmětného ustanovení, jenž zdůrazňuje povinnosti těch států, které jsou odpovědny za správu nesamosprávných a poručenských území. Sebeurčení národů na těchto územích patřilo k akutním problémům tehdejší doby a je logické, že došlo ke zdůraznění povinností států tato území spravující. Opodstatněný není ani případný argument, že po přijetí Charty byla pozornost v oblasti práva na sebeurčení takřka výhradně zaměřena na koloniální kontext, v důsledku čehož se tento termín právě s tímto kontextem výlučně spojil, aniž by to bylo vždy potřeba upřesňovat. Naopak, tím spíš by získalo na významu, že právo na sebeurčení mají podle paktů *všechny* národy. Právě tím došlo ke zdůraznění, že ať bylo zaměření státní praxe jakékoli, právo na sebeurčení náleží všem národům.

Text společného čl. 1 tudíž jednoznačně vylučuje omezení jeho působnosti na koloniální kontext. To ale automaticky neznamená, že by z něj šlo bezpochyby vyčíst právo Katalánska či jemu podobných skupin. V této souvislosti nelze přehlédnout, že ICCPR na jiném místě, konkrétně v čl. 27, hovoří o právech „menšin“ (*minorities*). V souladu s výkladovými principy rozvedenými v předchozím oddílu existuje předpoklad, že obsahuje-li určitý text dva různé pojmy, mají odlišný význam. Tento předpoklad není v tomto případě ničím vyvrácen, na druhou stranu z ničeho ani bez dalšího neplyne, že by některé menšiny nemohly být zároveň národem, či naopak, že by některé národy nemohly být zároveň menšinou. Může jít o dvě odlišné množiny, u kterých ale může nastat průnik. Tedy např. by mohlo být tvrzeno, že určitý národ může být v rámci jednoho suverénního státu národem většinovým, či menšinovým (a v takovém případě náleží jeho příslušníkům speciální ochrana dle čl. 27). A podobně, že některá menšina splňuje kritéria národa, a proto nad rámec práv zaručených jejím příslušníkům dle čl. 27 jí náleží právo

---

mezinárodních smluv o lidských právech ve vnitrostátním právu a roli národních soudů č. 690/2012 ze dne 8. 12. 2014. Váha názorů Benátské komise je však ještě nižší.

[507] Nutno podotknout, že Indie od toho výkladu sama ustupuje.

Třetí periodická zpráva Indie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 29. 11. 1995, odst. 31. UN doc. CCPR/C/76/Add.6.

na sebeurčení dle čl. 1. Zcela vyloučit dokonce nelze ani výklad, že menšina je podmnožinou národa. Z užití odlišných pojmů v čl. 27 a čl. 1 ICCPR toho tudíž ve skutečnosti příliš vyvodit nelze.

Právě hrozbě tohoto výkladu se pokusily některé státy předejít deklarací, že se čl. 1 nevztahuje na části národů suverénních států. Z toho by naopak plynulo, že se čl. 1 podle jejich názoru vztahuje (také) na celé národy suverénních států, tedy národy ve významu zdroje státní moci (odpovídající českému „lid“, jak je obsažen v čl. 2 odst. 1 Ústavy České republiky). Tento výklad je do určité míry podporován i společným čl. 1 odst. 2 paktů, podle nějž mohou všechny národy pro své vlastní cíle svobodně disponovat svým přírodním bohatstvím a zdroji a který na první pohled míří na ochranu přírodního bohatství proti zahraničním subjektům (státům, těžařským společnostem atd.), nikoli na přerozdělování surovin v rámci jednoho státu.[508] Podporovala by to nejspíše i druhá věta čl. 1 odst. 1, neboť právo svobodně si zvolit svůj politický status by v případě nestátních subjektů mohlo svádět k právu na secesi, což by byl výklad mimo koloniální kontext s tehdy (i dnes) převládajícím náhledem na právo na sebeurčení zcela neslučitelný, jak je ukázáno v nadcházející podkapitole.

K rozvedení počátečních úvah o držiteli práva dle společného čl. 1 je nicméně již potřeba využít dalších prostředků pro intepretaci mezinárodních smluv, tak jak jsou uvedeny v čl. 31 a 32 Vídeňské úmluvy o smluvním právu.

V předchozím oddílu byl učiněn výklad, dle kterého má slovo „people“ odlišný, obecně však i širší rozsah než slova „state“ či „nation“ a že z ničeho neplyne, že by nemohl dopadat i na národy tvořící část států. Na druhou stranu podle čl. 31 odst. 4 Vídeňské úmluvy má být výraz použitý ve smlouvě chápán ve zvláštním smyslu, potvrdí-li se, že to bylo úmyslem stran. Nelze tedy vyloučit, že přes obecně šířeji vnímaný význam daného pojmu byl v obou paktech (na rozdíl od Charty, kde se tato možnost nepotvrdila) chápán smluvními stranami úžeji. Za účelem vyvrácení či potvrzení takového závěru bylo přihlédnuto k přípravným pracím, k diskusím probíhajícím ve stejném období v orgánech OSN, k praxi států v podobě periodického informování výborů o způsobu implementace v paktech zaručených práv, jakož i k samotným

---

[508] Viz např. vyjádření delegáta Spojeného království, který v průběhu přípravných prací konstatoval, že národy dle odstavce 2 se liší od národů podle odstavce 1. První odstavec totiž podle něj zjevně míří na skupiny, které ještě nedosáhly nezávislosti. Naopak u odstavce druhého by takový výklad byl údajně neudržitelný, neboť schopnost disponovat svými přírodními zdroji se odvíjí od plné kontroly a moci. Jak navíc uvedl, je potřeba „*činit rozdíl mezi národem jako zdrojem moci a státem jako jediným orgánem schopným moc vykonávat … jestliže však má toto ustanovení mířit na suverénní státy, mělo by to uvést výslovně; použití termínu národ je v této souvislosti matoucí i nepřesné*“.

Záznam z 670. jednání třetího výboru Valného shromáždění ze dne 24. 11. 1955. UN doc. A/C.3/SR.670.

Srov. ale závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva ke čtvrté periodické zprávě Kanady, 6. 4. 1999. UN doc. CCPR/C79/Add.105.

zprávám výborů, jak o nich bylo hovořeno výše.

O zakomponování sebeurčení do navrhovaného textu mezinárodních paktů rozhodlo Valné shromáždění rezolucí č. 545 (VI) ze dne 5. února 1952.[509] Konkrétně stanovilo, že by pakty měly obsahovat článek věnovaný „*právu národů* (peoples) *a národů* (nations)[510] *na sebeurčení jako potvrzení principu vyjádřeného v Chartě*“, byť přímo v návrhu textu článku už se pro držitele používá pouze výraz „peoples“. Jedním z oficiálně prezentovaných důvodů bylo, že právo na sebeurčení je nezbytným předpokladem pro výkon dalších v paktech obsažených práv[511] (tomu odpovídá zařazení práva na sebeurčení do čl. 1). Záznamy z jednotlivých jednání Ekonomické a sociální rady, která měla draft paktů připravit a zároveň v návaznosti na rezoluci Valného shromáždění informovat o dalších možnostech realizace práva na sebeurčení, přitom prozrazují podobné rozpaky, které stran sebeurčení národů panovaly v rámci sanfranciské konference o několik let dříve (a koneckonců i před Mezinárodním soudním dvorem v řízení o poradním posudku ke kosovskému vyhlášení nezávislosti o několik *desítek* let později). Bylo tak poukazováno na to, že princip sebeurčení není dostatečně určitý, aby bez bližší definice mohl stanovit práva a povinnosti států, přičemž hrozí, že stanoví takové povinnosti, které státy nebudou moci splnit. Ozývaly se proto hlasy volající po vypracování analýzy předmětného principu.[512] Jiní naopak argumentovali, že princip sebeurčení národů zdaleka takové výkladové potíže nečiní.[513]

Při pohledu na názory zaznívající stran toho, co sebeurčení národů vlastně znamená, lze však s takovýmto názorem souhlasit jen stěží. Někteří delegáti ztotožňovali sebeurčení se samosprávou, další to odmítali s odkazem na Chartu, případně vysvětlovali, že sebeurčení znamená volbu mezinárodního statusu, zatímco samospráva pouze míru autonomie v rámci jednoho státu. Byly předkládány i takové významy, které spojovaly právo na sebeurčení s právem národů usilovat o svou nezávislost. Rada byla vyzývána, aby v rámci případné definice určila, do jaké míry mají separatistická hnutí být do konceptu zahrnuta. Oproti těmto názorům stály ty, jež přiznávaly právo na sebeurčení i těm národům, které již nezávislosti dosáhly, jejich nezávislost však byla ohrožována. Podle některých nemělo hrát žádnou roli, zda je národ nezávislý, pod nadvládou cizího státu nebo tvoří součást suverénního státu. Bez významu mělo být také to, na jakém kontinentu se nachází. Národ někdo interpretoval jako etnicky či jinak

[509] Rezoluce Valného shromáždění č. 546 (VI) ze dne 5. 2. 1952.

[510] Tento překlad asi mluví za vše.

[511] Komise pro lidská práva. Zpráva z desátého zasedání (23. 2. – 16. 4. 1954), s. 36. UN doc. E/2573; E/CN.4/705.

[512] Komise pro lidská práva. Zpráva z osmého zasedání (14. 4. – 14. 6. 1952), s. 5 a násl. UN doc. E/2556; E/CN.4/669.

[513] UN doc. E/2573; E/CN.4/705, op. cit., s. 36.

propojené obyvatelstvo konkrétně vymezeného území, další že jde o velké národní (*national*) skupiny, přičemž právo na sebeurčení by mělo být přiznáno jen takovým skupinám, které o něj vědomě usilují. Zkrátka a dobře, Valné shromáždění sice rozhodlo o zakomponování práva na sebeurčení národů do mezinárodních paktů, zjevně však nepanovala žádná shoda na tom, co sebeurčení národů znamená. Lze se tak ztotožnit s konstatováním rady, že její úkol byl „extrémně obtížný".[514]

Jak ukazují dokumenty z dalších let, veškeré pochybnosti odstraněny nebyly,[515] byť postupně došlo ke shodě alespoň na tom nejzákladnějším, tzn. že právo na sebeurčení náleží *všem* národům a neomezuje se na koloniální kontext. Jako v zásadě nesporný se začal profilovat i další výše předpokládaný výklad, a sice že právo na sebeurčení mají i národy, které již dosáhly nezávislosti a tvoří nyní celé obyvatelstvo suverénního státu. Naopak bylo zdůrazňováno, že právo na sebeurčení neřeší otázku menšin,[516] ačkoli zde je opět nutno upozornit, že – a je to patrné i z výše předložených popisů toho, jak státy interpretovaly pojem „people" – neztotožněním národů s menšinami nedošlo k vyloučení jakýchkoli skupin uvnitř suverénních států, neboť jedním z nejčastěji zmiňovaných definičních znaků bylo stálé a jasně vymezené území, které měl národ (*people*) obývat.

Z textu společného čl. 1 interpretovaného ve světle přípravných prací na paktech je tedy možno učinit dílčí závěr, že právo na sebeurčení, tak jak je smlouvami garantováno, náleželo jednak národům ve smyslu obyvatelstva celého suverénního státu, jednak národům, které byly pod koloniální či jinou správou cizích mocností. Ani jeden z těchto kontextů není pro tuto práci určující, neboť Katalánsko zjevně ani pod jeden nespadá, nemá proto ani většího smyslu se zabývat obsahem daného práva ve vztahu k těmto typům subjektů. Lze nicméně uvést, že podle druhé věty čl. 1 národy „*svobodně určují svůj politický status a svobodně uskutečňují svůj hospodářský, sociální a kulturní vývoj*". Pokud jde o koloniální území, bylo tou dobou již praxí postaveno na jisto, že sebeurčení znamenalo nezávislost. U národů jakožto celého obyvatelstva suverénního státu (což pochopitelně dopadne i na koloniální národy v momentu, kdy nezávislosti

---

[514] UN doc. E/2556; E/CN.4/669, op. cit., s. 6.

[515] Na jednání dne 28. listopadu 1955 např. zástupce Izraele uvedl: „*Právní instrument zakotvující právo musí nezbytně obsahovat tři prvky: vymezení práva, popis poživatele nebo držitele práva a vymezení těch, komu byly uloženy odpovídající povinnosti. Navrhovaný text však nesplňuje žádný z těchto požadavků.*"

Záznam ze 673. jednání třetího výboru Valného shromáždění ze dne 28. 11. 1955. UN doc. A/C.3/SR.673.

[516] Draft mezinárodních paktů o lidských právech. Poznámky generálního tajemníka OSN. 1. 7. 1955. UN doc. A/2929.

Draft mezinárodních paktů o lidských právech. Zpráva třetího výboru. 8. 12. 1955. UN doc. A/3077.

Tomu ostatně odpovídá i o zhruba 30 let později přijatá rezoluce Valného shromáždění č. 47/135 ze dne 18. 12. 1992, jejíž součástí byla Deklarace práv osob náležejících k etnickým, náboženským a jazykovým skupinám.

dosáhnou) je odpověď složitější.

Problematické je zejména posouzení, zda zaručením práva takto definovaného národa dochází pouze v „přetavení“ mezinárodněprávního principu nevměšování do vnitrostátních záležitostí v subjektivní právo, tzn. že národ jakožto celé obyvatelstvo jednoho státu má právo samostatně si rozhodovat o svých záležitostech bez vměšování cizích států, případně zda to znamená i právo národů volit si svobodně své zástupce, tedy v podstatě právo na demokratickou formu vlády.

Druhé variantě patrně více odpovídá vymezení nositele práva (národ oproti státu) i povaha obou paktů. Už bylo sice řečeno, že kolektivní práva jsou pro pakty atypická, ovšem ještě neobvyklejší by bylo, pokud by obsahovaly práva, která by – ač je za nositele označen národ – reálně vykonával stát vůči jiným státům.[517] Smyslem paktů totiž v zásadě není řešení bezprostředních vztahů mezi jednotlivými státy (srov. čl. 2 ICCPR). Na druhou stranu výklad, že právo zvolit si „politický status“, o kterém hovoří druhá věta čl. 1, představuje „právo na demokratickou formu vlády“, úplně s daným textem nekoresponduje. Právo národa (ve smyslu lidu jakožto celého obyvatelstva jednoho státu) určit si svobodně svůj politický status nadto také nemůže být porušováno interně, logicky jej může porušovat jen někdo stojící vně tohoto národa.[518] Vnitřní prvek je totiž součástí takto definovaného národa, a čl. 1 by tedy v takovém případě národ chránil sám před sebou, jinými slovy by jej omezoval. Má-li tudíž národ právo zvolit si svůj politický status svobodně, jde z povahy věci o svobodu před vnějším zásahem, což opět neodpovídá povaze mezinárodní smlouvy o lidských právech. Oproti právě řečenému stojí čl. 1 odst. 3 Paktu, který – v jisté kontrapozici s čl. 2 ICCPR – ukládá státům povinnost právo národů na sebeurčení respektovat bez ohledu na jurisdikci.

Ani text obou paktů interpretovaný ve světle *travaux préparatoires* každopádně nepřináší definitivní odpovědi. Není proto příliš překvapivé, že ačkoli dle čl. 40 odst. 1 ICCPR smluvní státy podávají *„zprávy o opatřeních, přijatých k uvedení práv uznaných v tomto Paktu v život, a o pokroku, jehož bylo při užívání těchto práv dosaženo,“* musel Výbor pro lidská práva ve svém obecném komentáři k čl. 1 konstatovat, že pouze hrstka států podává podrobnou zprávu o naplňování práva na sebeurčení, přičemž některé státy buď čl. 1 zcela ignorují, případně podávají jen obecné informace o volebních zákonech.[519]

---

[517] Srov. vyjádření delegáta Spojených států, který na jednání během přípravných prací konstatoval, že *„potvrzení suverenity států nad svými přírodními zdroji nemá v ustanovení o sebeurčení místo“*.

UN doc. A/C.3/SR.670, op. cit.

[518] Viz i SHEN, Jianming. Sovereignty, Statehood, Self-Determination, and the Issue of Taiwan. *American University of International Law Review*. 2000, roč. 15, č. 5, s. 1149.

[519] Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 12 ze dne 13. 3. 1984.

Když už jsme u zmíněného obecného komentáře, výbor v něm formuloval požadavky na informace, které smluvní státy ve svých zprávách k čl. 1 podávají. Ve vztahu k prvnímu odstavci předmětného článku by měly „*popsat konstituční a politické procesy, které v praxi umožňují výkon práva*“. U druhého odstavce by státy měly „*poukázat na jakékoli faktory, které jim znemožňují disponovat svým přírodním bohatstvím a zdroji, a uvést, do jaké míry to ovlivňuje požívání jiných v paktu zakotvených práv*“. Takto formulovaný požadavek potvrzuje, že odstavec druhý primárně míří na práva států (zprostředkovaně skrze práva lidu jakožto celého obyvatelstva jednoho státu), přičemž výbor to zde uvádí prakticky výslovně. Tomu odpovídá i konstatování, že „*státy se musí vystříhat vměšování do vnitrostátních záležitostí jiných států a tím negativně ovlivňovat výkon práva na sebeurčení*“. Tato formulace opět stvrzuje, že výbor považuje za držitele předmětného práva (ač nikoli nutně výlučně) celé obyvatelstvo jednoho státu, přičemž skutečně propojuje právo na sebeurčení s principem nevměšování.

V roce 1994 vydal výbor obecný komentář č. 23 k čl. 27 ICCPR, podle nějž ve „*státech, kde existují etnické, náboženské nebo jazykové menšiny, nebude jejím příslušníkům upíráno právo, aby spolu s ostatními příslušníky menšiny užívali své vlastní kultury, vyznávali a projevovali své vlastní náboženství nebo používali svého vlastního jazyka*“.[520] Tento komentář, vydaný 18 let po vstupu paktů v platnost, opět názorně ukazuje trvající problémy v chápání jednotlivých jejich ustanovení. Jak totiž výbor konstatoval, v reportech států byla „*práva chráněná čl. 27 zaměňována s právem národů na sebeurčení dle čl. 1*“. Podle výboru „*pakt rozlišuje mezi právem na sebeurčení a právy chráněnými čl. 27. V prvním případě jde o právo náležející národům a je zařazeno v samostatné části (část I) paktu … Čl. 27 se oproti tomu vztahuje na práva zaručená jednotlivcům jako takovým*“.

Už bylo řečeno, že toto rozlišení nevylučuje, že některé menšiny jsou i národy pro účely čl. 1. To nepřímo potvrdil i výbor, který uvádí, že práva dle čl. 27 nenarušují suverenitu a územní celistvost smluvních stran, ačkoli „*některé aspekty těchto práv … můžou spočívat ve způsobu života, který je úzce spojen s územím a užíváním přírodních zdrojů*“. Jako příklad pak uvedla „*členy domorodých komunit tvořících menšinu*“, kterým přitom dle výboru náleží i právo na sebeurčení[521] a které, jak je níže doloženo, již dnes je považováno za národ (*people*), jemuž náleží právo na sebeurčení i mimo rámec mezinárodních paktů. V každém případě výbor dle uvedeného komentáře považoval za příslušníky menšin ty, kdo „*náleží do skupiny a sdílí*

Výbor měl ovšem v tehdejší době zásadní výhrady i vůči celkové úrovni podávaných zpráv.

Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 2 ze dne 28. 7. 1981.

[520] Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 23 ze dne 8. 4. 1994.

[521] UN doc. CCPR/C79/Add.105, op. cit.

společnou kulturu, náboženství a/nebo jazyk". Nemusí přitom jít o občany, a dokonce ani obyvatele daného státu, neboť čl. 27 dopadá např. i na migrující pracovníky apod. Tento výklad odpovídá textu čl. 27 a v návaznosti na něj je opodstatněné i odlišování práv dle čl. 27 a čl. 1. Výše totiž byly popsány některé pokusy vymezit národ (*people*) s tím, že jedním z nejčastěji zmíněných prvků bylo definované území.

Obecné komentáře výboru tedy potvrzují, že za národ bylo – mimo koloniální kontext – pro účely čl. 1 považováno celé obyvatelstvo států a dále že za něj naopak nebyly považovány menšiny bez jednoznačně určitelného území, které by většinově obývaly. Jinak se toho ze samotného komentáře výboru příliš vyčíst nedá. Výbor pro hospodářská, sociální a kulturní práva obecný komentář ke společnému čl. 1 nevydal žádný, a ačkoli opční protokol k ICESCR s ohledem na jeho čl. 5 odst. 2 písm. b) pravděpodobně poskytuje (oproti opčnímu protokolu k ICCPR) o něco větší předpoklad, že stížnosti na porušení čl. 1 budou přijímány,[522] vstoupil v platnost teprve v roce 2013, a tak si na jeho reálné dopady musíme ještě nějakou dobu počkat. Každopádně z jednotlivých komentářů je paradoxně nejsdílnější obecné doporučení č. 21 Výboru pro odstranění rasové diskriminace.[523] Paradoxně proto, že Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace se o sebeurčení národů vůbec nezmiňuje. Výbor pro odstranění rasové diskriminace není primárně zaměřený na mezinárodní pakty, zásadně však není důvod k jeho výkladu společného čl. 1 paktů nepřihlédnout, byť pochopitelně o jeho závaznosti platí to stejné, co bylo řečeno o závaznosti názorů Výboru pro lidská práva a Výboru pro hospodářská, sociální a kulturní práva.

Poskytnout doporučení k právu na sebeurčení se Výbor pro odstranění rasové diskriminace rozhodl s ohledem na to, že etnické a náboženské skupiny či menšiny toto právo často zmiňují jako základ pro údajné právo na odtržení. V jeho obecném doporučení se konstatuje, že existují dva prvky sebeurčení, vnitřní a vnější. V prvním případě jde o právo všech národů dosahovat svého hospodářského, sociálního a kulturního rozvoje bez vnějšího zásahu, s čímž je údajně úzce provázáno právo každého občana podílet se na správě veřejných záležitostí. Z interního sebeurčení dle výboru plyne, že stát musí reprezentovat celou populaci bez ohledu na rasu, barvu, původ, národnost nebo etnikum. Externí prvek potom spočívá v právu svobodně rozhodnout o svém postavení v mezinárodním společenství. Z Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace (nikoli tedy ze společného čl. 1 paktů) následně výbor dovodil, že by státy měly zvážit – v rámci svého ústavního rámce a tam, kde je to vhodné – svěřit osobám

---

[522] SAUL, Ben; KINLEY, David; MOWBRAY, Jaqueline. *The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: Commentary, Cases, and Materials*. Oxford University Press, 2014, s. 24-25.

[523] Obecné doporučení č. 21 Výboru pro odstranění rasové diskriminace ze dne 23. 8. 1996.

patřícím do jazykových či etnických skupin složených z občanů daného státu, právo podílet se na aktivitách, které jsou obzvláště významné pro zachování identity těchto osob či skupin. Závěrem svého doporučení se výbor vymezil proti možnosti, že by tyto skupiny mohly aspirovat na vlastní stát.

Doporučení Výboru pro odstranění rasové diskriminace je tedy o něco věcnější, v zásadě však nepřináší příliš nového nad rámec závěrů, které již byly vysloveny na základě textu obou paktů a historie jejich příprav. Jednak totiž definice interního a externího sebeurčení není definicí, která by reálně mohla objasnit obsah předmětného práva, jednak doporučení ani nevyvrací, ani nepotvrzuje, že by některé skupiny uvnitř států (a mimo koloniální kontext) mohly být národem (*people*). O něco výmluvnější je alespoň záznam z diskuse nad periodickou zprávou Ruska, kdy za „*účelem vyjasnění možného nedorozumění ohledně názoru výboru na vztah práv minorit a práva na sebeurčení*“ jeden z členů výboru konstatoval, že „*práva menšin jsou jedním z aspektů práva národů na sebeurčení, přičemž nezávislost není nezbytná pro ochranu těchto práv, neboť autonomie může být dosaženo mnoha jinými způsoby*“.[524]

I vzhledem k přetrvávajícím nejasnostem se každopádně jako klíčové jeví periodické zprávy států a jejich komunikace s jednotlivými výbory. Od přijetí Paktů byly Výboru pro lidská práva a Výboru pro hospodářská, sociální a kulturní práva poslány stovky dokumentů, které umožňují cenný náhled na to, jak smluvní strany, resp. orgány OSN, které na dodržování smlouvy mají dohlížet, ke společnému čl. 1 a k právu na sebeurčení v něm zakotvenému přistupují.[525] Lze z nich učinit následující poznatky.

V prvé řadě je nutno definitivně potvrdit, že mezi smluvními stranami nepanovala shoda nad tím, k čemu se předmětnými mezinárodními smlouvami zavázaly. Některé státy – jako např. Libye[526] – to uvedly výslovně. Další, opakovaně především Ázerbájdžán, se ohrazovaly proti výkladu, který údajně zastávají jiné státy, a upozorňovaly na rizika plynoucí z alternativních výkladů, „neodpovídajícím původnímu významu práva na sebeurčení“.[527] U jiných států

---

[524] 48. zasedání Výboru pro odstranění rasové diskriminace ze dne 28. 2. 1996. Třináctá periodická zpráva Ruska. UN doc. CERD/C/SR.1134.

[525] Vhledem k totožnosti článků 1 v obou Paktech se autor zaměřil na zprávy k plnění ICCPR, aniž by to však mohlo jakkoli zkreslit následné závěry, neboť ze všeho doposud uvedeného plyne, že držitelem práva dle čl. 1 obou Paktů je stejný okruh subjektů.

[526] Třetí periodická zpráva Libye (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 29. 11. 1995, odst. 52. UN doc. CCPR/C/76/Add.6.

[527] Úvodní zpráva Ázerbájdžánu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 25. 1. 1994, odst. 4-5. UN doc. CCPR/C/81/Add.2.

Druhá periodická zpráva Ázerbájdžánu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 8. 11. 1999, odst. 46 a násl. UN doc. CCPR/C/AZE/99/2.

Viz i třetí periodická zpráva Srí Lanky (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 18. 7. 1994, odst. 2. UN doc. CCPR/C/70/Add.6.

přetrvávajícím nejasnostem nasvědčuje, že se v některých svých zprávách (zejména v prvních letech) vyjadřovaly ke všem článkům s výjimkou jednoho, kterým byl samozřejmě čl. 1. Mezi tyto státy se řadila např. Dominikánská republika[528] nebo Itálie.[529] Konečně to pak stvrzuje porovnání toho, čemu se věnovaly ty smluvní strany, které se ke společnému čl. 1 ve svých zprávách vyjádřily. V periodických zprávách by se totiž patrně našla podpora pro jakýkoli alespoň trochu myslitelný výklad předmětného ustanovení. Je ale zároveň dopředu nezbytné upozornit, že periodické zprávy některé státy podávají již po několik desítek let, během nichž se jejich vnímání společného čl. 1 vyvíjelo (obecně k širšímu vnímání práva na sebeurčení), pročež by je bylo možné zařadit do vícera níže uvedených skupin.

Tak tedy určité smluvní strany v některých zprávách hovořily výhradně o sebeurčení v koloniálním kontextu s tím, že popsaly probíhající dekolonizační proces pro ně relevantních území[530] či např. stroze konstatovaly, že žádné kolonie nemají (tak tomu bylo např. u počátečních zpráv Švédska[531]). Oproti tomu jiné státy – a těch byla většina – se v popisu plnění povinností plynoucích z čl. 1 zaměřily na vlastní demokratické charakteristiky (někdy výhradně,[532] někdy ve spojení s dalšími možnými výklady práva na sebeurčení jako nevměšováním do záležitostí cizích států, dekolonizačním procesem atd.[533]). Velmi častým jevem tak bylo konstatování, že dle ústavy moc náleží lidu (*people*),[534] popis volebního systému,[535] podmínky volebního práva a jeho omezení[536] apod. Zvláštní „podkategorii“ v tomto

---

[528] Třetí periodická zpráva Dominikánské republiky (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 15. 6. 1992. UN doc. CCPR/C/70/Add.3.

[529] Třetí periodická zpráva Itálie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 23. 10. 1992. UN doc. CCPR/C/64/Add.8.

[530] Třetí periodická zpráva Nového Zélandu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 1. 4. 1994, odst. 12. UN doc. CCPR/C/64/Add.10.

[531] Čtvrtá periodická zpráva Švédska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 27. 10. 1994, odst. 1. UN doc. CCPR/C/95/Add.4.

[532] Úvodní zpráva Maďarska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 15. 5. 1977, odst. 22. UN doc. CCPR/C/1/Add.11.

[533] Třetí periodická zpráva Norska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 28. 1. 1992, odst. 1-3. UN doc. CCPR/C/70/ADD.2.

Třetí periodická zpráva Kolumbie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 13. 2. 1991, odst. 15 a násl. UN doc. CCPR/C/64/Add.3.

Třetí periodická zpráva Japonska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 16. 12. 1991, odst. 26 a násl. UN doc. CCPR/C/70/Add.1.

Úvodní zpráva Irska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 22. 6. 1992, odst. 3. UN doc. CCPR/C/68/Add.3.

[534] Úvodní zpráva Mali (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 14. 8. 1979, s. 3. UN doc. CCPR/C/1/Add.49.

[535] Druhá periodická zpráva Kamerunu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 18. 2. 1993, odst. 25-26. UN doc. CCPR/C/63/Add.1.

směru představovaly státy, které dosáhly nezávislosti teprve relativně nedávno, přičemž právě získání nezávislosti uváděly jako důkaz naplnění práva na sebeurčení. Šlo pochopitelně o bývalé kolonie,[537] ale i o státy tvořící bývalý Sovětský svaz či bývalou Jugoslávii.[538] Zmínit zde lze i Německo, které naplnění práva na sebeurčení shledalo v opětovném spojení Německé demokratické republiky a Spolkové republiky Německo.[539]

Nikoli bezvýznamnou je skupina států, které plnění společného čl. 1 prokazovaly decentralizací státu s tím, že např. poukázaly na autonomii federálních států[540] nebo autonomních oblastí,[541] či dokonce konstatovaly, že určité oblasti mají dle vnitrostátního práva možnost se osamostatnit.[542]

---

[536] Druhá periodická zpráva Islandu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 2. 6. 1993, odst. 2. UN doc. CCPR/C/46/Add.5.

[537] Třetí periodická zpráva Srí Lanky (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 18. 7. 1994, odst. 2. UN doc. CCPR/C/70/Add.6.

[538] Třetí periodická zpráva Slovinska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 1. 10. 1993, odst. 6. UN doc. CCPR/C/74/Add.1.

Viz

Úvodní zpráva Lotyšska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 26. 9. 1994, odst. 60 a násl. UN doc. CCPR/C/81/Add.1/Rev.1.

Čtvrtá periodická zpráva Ruska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 27. 9. 1994, odst. 1. UN doc. CCPR/C/84/Add.2.

Úvodní zpráva Makedonie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 20. 3. 1998, odst. 1. UN doc. CCPR/C/74/Add.4.

[539] Čtvrtá periodická zpráva Německa (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 12. 9. 1995, odst. 12. UN doc. CCPR/C/84/Add.5.

[540] Úvodní zpráva Sovětského svazu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 30. 1. 1978, s. 3. UN doc. CCPR/C/1/Add.22.

Úvodní zpráva Jugoslávie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 28. 2. 1978, s. 4. UN doc. CCPR/C/1/Add.23.

[541] Pátá periodická zpráva Španělska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 11. 12. 2007, odst. 18. UN doc. CCPR/C/ESP/5.

Pátá periodická zpráva Dánska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 4. 4. 2007, odst. 25 a násl. CCPR/C/DNK/5.

Úvodní zpráva Bosny a Hercegoviny (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 24. 11. 2005, odst. 10 a násl. UN doc. CCPR/C/BIH/1.

[542] Osmá periodická zpráva Ukrajiny (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 30. 1. 2019, odst. 3. UN doc. CCPR/C/UKR/8.

První periodická zpráva Etiopie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 28. 7. 2009, odst. 9. UN doc. CCPR/C/ETH/1.

Úvodní zpráva Srbska a Černé Hory. (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 9. 7. 2003, odst. 15. UN doc. CCPR/C/SEMO/2003/1.

Úvodní zpráva Lichtenštejnska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 24. 6. 2003, odst. 40. UN doc. CCPR/C/LIE/2003/1.

Úvodní zpráva Uzbekistánu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 2. 7. 1999, odst. 61. UN doc. CCPR/C/UZB/99/1.

Konečně do další významné skupiny lze zařadit státy, které se věnovaly právu na sebeurčení domorodého obyvatelstva. Není přitom bez zajímavosti, že se tato problematika dostala pod čl. 1 až v průběhu let, zpočátku byla buď ignorována, nebo řazena pod čl. 27 ICCPR (např. Austrálie výslovně uvedla, že problematiku domorodého obyvatelstva považuje za spadající pod čl. 27[543]). Vliv na to zjevně měla činnost Výboru pro lidská práva,[544] který pravidelně otázku domorodého obyvatelstva, a to i v kontextu čl. 1,[545] ve svých připomínkách ke zprávám vznášel.[546] V každém případě zařazení domorodého obyvatelstva pod ochranu čl. 1 bylo některými státy potvrzeno nikoli toliko tím, na jakém místě zprávy byla jejich problematika rozebrána, ale výslovným uvedením, že domorodé obyvatelstvo má právo na sebeurčení,[547] v některých případech dokonce včetně zmínky o tom, jakým způsobem může domorodé obyvatelstvo disponovat svým přírodním bohatstvím.[548]

---

[543] Pátá periodická zpráva Austrálie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 7. 8. 2007, s. 4. UN doc. CCPR/C/AUS/5.

Srov. i čtvrtou periodickou zprávu Kolumbie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 9. 7. 1996, odst. 11. UN doc. CCPR/C/103/Add.3.

[544] JOSEPH, Sarah; CASTAN, Melissa. *The International covenant on Civil and Political rights. Cases, Materials, and Commentary*. 3 ed. Oxford University Press, 2013, s. 161.

[545] Ačkoli nejsou zcela konzistentní.

Srov. závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva ke čtvrté periodické zprávě Spojených států, 26. 3. 2014, odst. 25. UN doc. CCPR/C/USA/CO/4.

Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva k sedmé periodické zprávě Ruska, 31. 3. 2015, odst. 24. UN doc. CCPR/C/RUS/CO/7.

[546] Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva k páté periodické zprávě Švédska, 1. 4. 2002, odst. 15. UN doc. CCPR/CO/74/SWE.

Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva k čtvrté periodické zprávě Kanady, 6. 4. 1999, odst. 7 a násl. UN doc. CCPR/C/79/Add.105.

Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva k čtvrté periodické zprávě Finska, 27. 10. 2004, odst. 17. UN doc. CCPR/CO/82/FIN.

Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva k druhé periodické zprávě Brazílie, 2. 11. 2005, odst. 6. UN doc. CCPR/C/BRA/CO/2.

[547] Úvodní zpráva Spojených států (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 29. 7. 1994, odst. 42. UN doc. CCPR/C/81/Add.4 (Spojené státy sebeurčení domorodého obyvatelstva nazývají „kmenovým sebeurčením“).

Pátá periodická zpráva Čile (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 7. 2. 2006, odst. 51. UN doc. CCPR/C/CHL/5.

Šestá periodická zpráva Švédska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 20. 7. 2007, odst. 5. UN doc. CCPR/C/SWE/6.

Třetí periodická zpráva Paraguaye (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 31. 12. 2010, odst. 183. UN doc. CCPR/C/PRY/3.

Třetí periodická zpráva Bolívie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 25. 8. 2011, odst. 30. UN doc. CCPR/C/BOL/3.

[548] Úvodní zpráva Hondurasu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 21. 2. 2005, odst. 15. UN doc. CCPR/C/HND/2005/1.

Ačkoli periodické zprávy států a jejich diskuse s orgány OSN jsou velmi cenným zdrojem pro analýzu praxe a právního názoru smluvních stran, je k nim současně nutno přistupovat opatrně. Za bezcenné např. autor po jejich prostudování považuje případné pokusy o kvantitativní analýzu. Je tomu tak z několika důvodů. Jednak samozřejmě platí, že ovlivnění výkladu smlouvy skrze praxi jejích smluvních stran kvantifikovat nelze. Již v úvodu celé práce bylo zmíněno, že neexistuje žádný vzorec pro výpočet proměny praxe v obyčej, což se bezezbytku uplatní i v souvislosti s výkladem smlouvy.

Dále, skutečnost, že stát ve své zprávě hovoří ve spojení s určitým článkem paktů o některých opatřeních či charakteristikách, neznamená, že tím vyjadřuje, že právě tato opatření a tyto charakteristicky jsou pro dodržení smluvních závazků nezbytné. Tak např. pokud smluvní strana pod čl. 1 popisuje decentralizaci skrze federalizaci, neplyne z toho, že by k federalizaci přistoupila v důsledku čl. 1, resp. že bez federalizace by docházelo k jeho porušení. I kdyby tomu tak navíc bylo, nešlo by dovodit, že např. zmíněná povinnost federalizace je důsledkem naplnění práva na sebeurčení jednotlivých federálních států, resp. národů. Mohlo by to stejně tak dobře znamenat, že právo na sebeurčení sice náleží (jen) národu ve významu celého obyvatelstva suverénního státu, ovšem toho by bylo nejlépe dosaženo skrze co největší míru decentralizace. Nabízí se zde právě příklad Španělska, které se opakovaně ve svých zprávách zaměřuje na autonomní společenství, nejeví se však, že by obyvatelstvo jednotlivých společenství považovalo za samostatné národy. Tomu koneckonců odpovídají i připomínky Výboru pro hospodářská, sociální a kulturní práva, který Španělsku vytkl rozdíly v míře autonomie jednotlivých společenství.[549] Pokud by výbor považoval některá společenství (resp. jeho obyvatele) za nositele práva na sebeurčení (lze vyloučit, že by za něj považoval všechna společenství), s největší pravděpodobností by výtky stran jeho zvýšené autonomie nevznášel.

Maje tedy právě uvedené na paměti lze na základě textu obou paktů, jejich *travaux préparatoires*, zpráv smluvních stran a jejich komunikace s jednotlivými výbory učinit a vyslovit k výkladu společného čl. 1 tyto závěry.

Zaprvé, není sebemenších pochyb, že za národ ve smyslu společného čl. 1 jsou považovány národy (aniž by musely mít vlastní suverénní stát), jejichž území se nachází pod nějakou formou koloniální nadvlády či jiného druhu okupace zahraničním státem. Není potřeba tento prvek práva na sebeurčení rozebírat podrobněji, postačí uvést, že vyřčený závěr lze dovodit již z čl. 1 odst. 3 obou paktů, který je na tato území zaměřen. I přípravné práce svědčí o tom, že

---

Třetí periodická zpráva Argentiny (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 20. 7. 1998, odst. 280. UN doc. CCPR/C/ARG/98/3.

[549] Závěrečná doporučení Výboru pro hospodářská, sociální a kulturní práva k šesté periodické zprávě Španělska, 29. 3. 2018, odst. 11. UN doc. E/C.12/ESP/CO/6.

sebeurčení kolonizovaných a okupovaných národů bylo jednou z priorit, což dokládají i zprávy států, které se k sebeurčení v koloniálním kontextu pravidelně vyjadřovaly, přičemž komentovaly i svou aktivitu např. ve Valném shromáždění OSN ohledně přijímání rezolucí k ukončení koloniální správy některých území či k situaci Palestiny apod.[550] Na základě stejných pramenů je možno konstatovat, že sebeurčení v tomto kontextu znamená právo národu rozhodnout o své vlastní budoucnosti, a to včetně možnosti založit samostatný nezávislý stát.

Zadruhé, za národ ve smyslu společného čl. 1 je nutno chápat i celé obyvatelstvo suverénního státu. Tento výklad odpovídá nejen jednomu z běžných významů slova „people", ale i opakovaně zdůrazňovanému smyslu práva na sebeurčení a jeho významu v obou paktech jakožto předpokladu pro výkon dalších oběma mezinárodními smlouvami zaručených práv. Až na zcela ojedinělé výjimky pak i nad tímto významem panuje mezi smluvními stranami v zásadě shoda. Navíc se zdá, že se k tomuto výkladu práva na sebeurčení (v obecné rovině, bez zaměření na mezinárodní pakty) alespoň nepřímo přihlásil Mezinárodní soudní dvůr.[551] Přesný obsah práva na sebeurčení v tomto kontextu nicméně zůstává poněkud sporný. Bezpochyby z něj plyne zákaz vměšování do záležitostí druhých států (samozřejmě včetně např. zákazu okupace cizího území), méně jasné už je, do jaké míry pod společný čl. 1 spadá např. právo na demokratický režim apod. Ačkoli totiž by se praxe států, jak je výše popsáno, přikláněla k tomu, že demokracie je nezbytnou součástí sebeurčení, nelze ignorovat, že text paktů tomu zcela neodpovídá, a to ani za přihlédnutí k *travaux préparatoires*. Navíc, vycházejí-li pakty alespoň do určité míry z Charty OSN a jejího čl. 1 odst. 2, tak je potřeba uvést, že v něm zakotvený princip sebeurčení tento dosah neměl.

Třetí a z hlediska zaměření této práce nejdůležitější závěr je, že národem majícím právo na sebeurčení dle společného čl. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech jsou i určité skupiny v rámci obyvatelstva suverénního státu. Těmto národům přitom náleží právo na jejich vlastní sebeurčení odlišné a oddělené od práva na sebeurčení obyvatelstva státu jako celku. K tomuto závěru vedou autora veškeré poznatky učiněné nejen ve vztahu ke společnému čl. 1 paktů, ale i čl. 1 odst. 2 Charty OSN. Shrnout je lze následovně.

Předně je to samozřejmě text společného čl. 1, konkrétně slovo „people", užité pro vymezení nositele práva na sebeurčení. V oddílu věnovaném Chartě bylo doloženo, že tento

---

[550] Viz např. druhá periodická zpráva Kamerunu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 18. 2. 1993, odst. 25. UN doc. CCPR/C/63/Add.1.

[551] V případu *Nicaragua* konstatoval, že v souladu se zásadou suverenity si státy samy svobodně rozhodují o svém hospodářském, sociálním a kulturním systému, což jsou slova velmi silně rezonující znění společného čl. 1. MSD Nicaragua 1986, odst. 15.

pojem sice neměl jednoznačný význam, avšak že vše svědčí pro to, že zahrnoval i nekoloniální nestátní skupiny. Byl ostatně zvolen pro ustálenost spojení „sebeurčení národů“, přičemž to se vyprofilovalo mimo jiné právě i užíváním jednotlivých (nekolonizovaných) národů, které zakládaly vlastní státy poté, co tvořily součást většího státního útvaru. V tomto oddílu na to bylo navázáno výkladem, že ani zakomponování čl. 27 ICCPR, věnovaného menšinám, z okruhu subjektů, kterým náleží právo na sebeurčení, veškeré nestátní skupiny (a to ani ty, které nejsou a nebyly koloniemi) nevylučuje. Bylo zároveň v obou oddílech uvedeno, že text mezinárodních smluv není natolik jednoznačný, aby umožnil učinit definitivní závěr bez využití dalších interpretačních metod. Ovšem text přesto zcela pomíjet nelze, a nepovedou-li uvedené metody intepretace k opačnému závěru, nezbude než setrvat u výkladu dosaženého jeho prostřednictvím.

Přípravné práce toliko potvrzují, že za národ ve smyslu společného čl. 1 paktů nelze bez dalšího považovat jakékoli menšiny uvnitř suverénního státu.[552] Na ochranu menšin, resp. jejich příslušníků byl určen čl. 27 ICCPR, ostatně právě k němu většina smluvních stran ve svých zprávách vztahovala opatření, která za účelem ochrany a posílení práv menšin učinila. Během let příprav ovšem zaznívaly různé definice pojmu „people“, aniž by došlo k jednoznačné shodě a aniž by byl význam v textu vyjasněn.

Jde-li o zmíněné periodické zprávy, je pravda, že jednoznačnou shodu v nich lze shledat pouze v tom, že právo na sebeurčení mají národy ve významu celého obyvatelstva suverénních států a dále národy pod nějakou formou cizí nadvlády, typicky v koloniálním kontextu. Zároveň ovšem nelze přehlížet celou řadu subjektů, kterým státy právo na sebeurčení přiznávaly, ať už výslovně, nebo mlčky.

V prvé řadě jde o státy, které byly v minulosti součástí většího státního útvaru. Mnoho z nich se ve svých zprávách odvolávalo na výkon svého práva na sebeurčení vyhlášením nezávislosti a založením vlastního státu. Z povahy věci tím tyto státy připouští, že jeden stát může být tvořen více národy. To pak některé z těchto států výslovně konstatují. Tak např. zpráva Bosny a Hercegoviny uvádí, že nad rámec mnoha menšin tvoří Bosnu a Hercegovinu tři rovnocenné národy.[553] I Rusko poznamenává, že mnoho národů může tvořit jeden stát.[554] Podle Srbska a Černé Hory jejich vnitrostátní právo zaručuje právo na sebeurčení, na jehož základě se mohou členské státy oddělit.[555] Uzbekistán pod čl. 1 hovoří o autonomní republice

[552] Srov. i HOFMANN, Rainer; MALLOY, Tove H.; REIN, Detley (eds.). *The Framework convention for the Protection of National Minorities. A Commentary*. Boston: Brill Nijhoff, 2018, s. 89.

[553] Úvodní zpráva Bosny a Hercegoviny (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 24. 11. 2005, odst. 10. UN doc. CCPR/C/BIH/1.

[554] Čtvrtá periodická zpráva Ruska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 27. 9. 1994, odst. 3. UN doc. CCPR/C/84/Add.2.

[555] Úvodní zpráva Srbska a Černé Hory. (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 9. 7. 2003, odst.

Karakalpakstán.[556] Arménie zase argumentuje, že Náhorní Karabach v souladu se zákony Sovětského svazu a s principy mezinárodního práva dosáhl nezávislosti na Ázerbájdžánu.[557] Gruzie souhlasí, že právo na sebeurčení náleží i početně menším národům tvořícím součást populace státu, ačkoli jim z tohoto práva neplyne právo se osamostatnit.[558] V této souvislosti je potřeba zmínit i Spojené království, které za národ označilo obyvatelstvo irského ostrova,[559] či Dánsko, které za národ považuje obyvatelstvo Grónska[560] i Faerských ostrovů.[561] Pominout konečně nelze Finsko, jež za národ považuje obyvatelstvo Alandských ostrovů,[562] či Etiopii, podle níž je národem i etnická skupina Silt'e.[563] K těmto státům lze připočíst i výše zmíněné státy uznávající, že právo na sebeurčení náleží i domorodému obyvatelstvu. I toto obyvatelstvo je přitom často ve zprávách označováno jako národ (což plně odpovídá i dalším mezinárodněprávním instrumentům, jak je rozvedeno v další podkapitole).

Za těchto okolností je neudržitelný závěr, že by některé specifické skupiny uvnitř suverénních států nebyly národy ve smyslu společného čl. 1 paktů. Nebylo nyní zkoumáno, zda výše předložená praxe států a jejich právní názory postačí pro vytvoření obyčejového práva. To je součástí následující podkapitoly. Momentálně šlo pouze o zjištění, zda předpoklad vytvořený na základě výkladu textu mohl být praxí států vyvrácen, či nikoli. Podle názoru autora přitom nejenže vyvrácen nebyl, byl dokonce potvrzen.

Jinou otázkou však je, jak skupiny, které jsou národem, odlišit od těch, jež lze považovat pouze za menšiny nemající právo na sebeurčení a spadající pouze pod ochranu čl. 27. S ohledem na různorodost subjektů, kterým je právo na sebeurčení přiznáváno, se autor ani nepokouší o vymezení

---

15. UN doc. CCPR/C/SEMO/2003/1.

Podobně i Lichtenštejnsko.

Úvodní zpráva Lichtenštejnska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 24. 6. 2003, odst. 40. UN doc. CCPR/C/LIE/2003/1.

[556] Úvodní zpráva Uzbekistánu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 2. 7. 1999, odst. 61. UN doc. CCPR/C/UZB/99/1.

[557] Společná druhá a třetí periodická zpráva Arménie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 28. 4. 2010, odst. 15. UN doc. CCPR/C/ARM/2-3.

[558] Druhá periodická zpráva Gruzie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 9. 8. 2000, odst. 28. UN doc. CCPR/C/GEO/2000/2.

[559] Třetí periodická zpráva Spojeného království (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 30. 10. 1989, odst. 20. UN doc. CCPR/C/58/Add.6.

[560] Byť zde si lze představit argumentaci, že Grónsko je či bylo kolonií.

[561] Pátá periodická zpráva Dánska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 23. 7. 2007, odst. 27-29. UN doc. CCPR/C/DNK/5.

[562] Čtvrtá periodická zpráva Finska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 10. 8. 1995, odst. 7. UN doc. CCPR/C/95/Add.6.

[563] První periodická zpráva Etiopie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 28. 7. 2009, odst. 6. UN doc. CCPR/C/ETH/1.

definice národa. Prakticky každý případ sebeurčení totiž má svá specifika, na které by takovou definicí nemohlo být pamatováno. Podle názoru autora je však jedním z klíčových prvků území.[564] Ve výše uvedených případech šlo takřka výlučně o obyvatelstvo nacházející se historicky a dlouhodobě na určité vymezitelné části území státu a obvykle na této části území tvořící většinu. Vztah k území je zřejmý i u domorodého obyvatelstva, které se vyznačuje mimo jiné právě i tím, že na daném území pobývalo dříve než obyvatelstvo většinové. Toto je také hlavní rozdíl oproti menšinám nemajícím právo na sebeurčení, jejíž členové bývají v rámci státu „rozprostřeni" a zařazeni do většinové společnosti, navíc se mohou volně přesouvat i mezi jednotlivými státy, aniž by o své speciální postavení přišli (samozřejmě pokud se nedostanou do státu, kde budou tvořit většinu). Ačkoli např. domorodé obyvatelstvo může být teoreticky také v rámci státu „rozprostřeno", svůj status získávají a udržují si jej ve spojitosti s konkrétním územím.

Dalším předpokladem je jisté „národní povědomí". To je zřejmé již z toho, že jde o právo kolektivní, může ho vykonávat jen určitá skupina osob, které se identifikují jako náležející do této skupiny a zároveň se odlišující od skupin ostatních. Chybí-li toto uvědomění, vůbec se nevytvoří skupina, která by mohla právo na sebeurčení vykonávat. Všechny národy v uvedených příkladech tento požadavek splňují.

Objektivní prvek v podobě území a subjektivní prvek v podobě národního povědomí jsou prvky, bez nichž si lze národ představit jen obtížně. Je však otázka, zda tyto prvky postačí bez dalšího. Z povahy věci by samostatným národem měly být skupiny mající určité charakteristické rysy, kterými se od jiných národů odlišují. Nemusí nutně jít o vlastnosti vrozené, nýbrž i o vzorce chování, kulturní tradice či jazyk. Vyloučit však nelze ani to, že tím hlavním odlišujícím kritériem bude území či případná specifika spojená s jeho obýváním.

Zajímavým problémem by s ohledem na potřebný subjektivní prvek mohlo být „nucené sebeurčení" (při vědomí, že jde o oxymóron), ke kterému docházelo v Jižní Africe v době *apartheidu* v podobě politiky tzv. bantustanů (což byla zjednodušeně řečeno formálně autonomní území, do nichž bylo soustředěno černošské obyvatelstvo za účelem jeho odstranění z většiny území Jižní Afriky). Tato politika, která je diskutována i v třetí kapitole, byla mezinárodním společenstvím striktně odmítnuta, neboť naopak právo na sebeurčení (obyvatelstva Jižní Afriky jako celku) porušovalo. Mohlo by se zdát, že existence subjektivního prvku pro učení národa (v podobě národního povědomí) jakémukoli nucenému sebeurčení předejde, neboť nepřeje-li si určitá skupina „stát bokem", jednoduše se může identifikovat jako náležející do jiné, větší skupiny. Je tomu ovšem přesně naopak, protože jak ukázal právě *apartheid*, k vyčlenění skupiny může dojít sebeidentifikací větší skupiny jako skupiny odlišné od menšinové populace. Zcela

[564] Srov. shodně Cristescu, s. 41.

vyloučit subjektivní prvek však z výše uvedených důvodů nelze. Na tomto místě proto nastupují objektivní prvky a dále mezinárodní závazky vztahující se k ochraně menšin, které by tomuto riziku měly předejít, resp. ho omezit.

Z uvedeného plyne, že zcela vyloučit nelze ani prvky objektivní. Za situace, kdy je speciálně nějaké skupině osob garantováno určité právo či ochrana, ostatně nelze logicky tuto výsadu zaručit úplně všem, a tedy ji v podstatě popřít tím, že se ponechá na svobodné volbě každého, zda bude, či nebude podmínky pro poskytnutí předmětných výsad splňovat. To platí tím spíše, jde-li o práva kolektivní, kdy např. nemůže být určitá skupina cíleně rozmělněna tím, že do ní budou „zasazeni" členové většinové populace nemající s danou skupinou ve skutečnosti nic společného.

Při pohledu na výše uvedené prvky přibližující, které skupiny obyvatelstva lze považovat za národ, jakož i na jednotlivé skupiny, které za ně skutečně jsou považovány, podle autora nezbývá než konstatovat, že Katalánsko je národem ve smyslu společného čl. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Je tomu tak mimo jiné proto, že neexistuje společný rys všech výše zmíněných národů, který by zároveň Katalánci nesplňovali.

Katalánci se po staletí nacházejí na definovatelném a vymezeném území a na tomto území se těšili tu větší, tu menší míře autonomie či samostatnosti. Po celou tu dobu si zachovali své specifické zvyky a tradice včetně vlastního jazyka. Jakkoli v Katalánsku není patrně zcela dostatečná podpora pro samostatný stát, o národním povědomí Katalánců nemůže být pochyb, jak dokládají v průběhu historie opakované pokusy vyhlásit samostatný stát, případně stát jakožto součást federativního útvaru. Ještě více vypovídající je pravděpodobně odolnost katalánštiny vůči vnějším vlivům (globalizace, migrace, diktatura snažící se potřít menšinové jazyky), jakož i pravidelné oslavy národních, pro Katalánsko specifických, svátků. Průzkumy sice ukazují, že stále jen menšinová část lidí se cítí být výhradně Katalánci, to je ovšem jednak silně ovlivněno migrací (národní pouto se nemůže vytvořit ze dne na den), navíc to, že se někteří obyvatelé Katalánska cítí nejen Katalánci, ale i Španěly, nesnižuje národní uvědomění Katalánců.

Na uvedeném závěru nic nemění skutečnost, že historické hranice Katalánska neodpovídají zcela přesně hranicím autonomního společenství. To je běžnou skutečností pro skoro všechny státy na světě. Katalánsko v současnosti vystupuje skrze své autonomní orgány a je identifikovatelné skrze území vyhraničené hranicemi autonomního společenství, které by bylo relevantní i v případě jakéhokoli budoucího odtržení v souladu s principem *uti possidetis*.[565]

[565] Podle tohoto principu mezinárodního práva mají hranice nových států odpovídat hranicím předchozích územních

Lze připustit, že řada států se jakýmkoli zmínkám o sebeurčení ve spojitosti s nestátními subjekty vyhýbá. To je však podle autora dáno spíše strachem z toho, co by sebeurčení mohlo znamenat z hlediska státní suverenity a územní celistvosti. Koneckonců, jak se brzy ukáže, domorodému obyvatelstvu většina států neměla obavu status národa a jeho právo na sebeurčení přiznat, neboť si státy byly dobře vědomy, že toto sebeurčení není s nezávislostí propojeno. Stejně tak tomu ale je i u Katalánska, které má pouze právo na sebeurčení interní, nikoli externí. Z textu, který hovoří o sebeurčení, nikoli o nezávislosti (viz podrobněji v předchozím oddílu), z přípravných prací i z následné praxe zcela jednoznačně a nezpochybnitelně vyplývá, že národy tvořící část obyvatelstva suverénních států a nenacházející se pod zahraniční okupací nemají dle ani jednoho z paktů právo bez dalšího na vlastní stát. Druhá věta společného čl. 1 odst. 1, hovořící o právu zvolit si svůj politický status, tak musí být vykládána tak, že u národů tvořících součást suverénního státu je tato výseč práva na sebeurčení vykonávána v rámci tohoto státu, resp. společně s jeho ostatním obyvatelstvem.

Neexistuje nic, co by mohlo svědčit o opaku. Autor této práce si ani není vědom žádného odborníka na mezinárodní právo spadajícího pod čl. 38 odst. 1 písm. d) statutu Mezinárodního soudního dvora, který by něco jiného tvrdil. Je pravda, jak je výše popsáno, že některé státy umožňují svým autonomním oblastem, aby se oddělily a založily vlastní stát. To však v žádném případě není nezbytným výsledkem podpisu mezinárodních paktů.

Jedinou výjimkou by mohla být teorie, podle níž by právo na vnější sebeurčení mohlo vzniknout v důsledku hrubého porušování práva na vnitřní sebeurčení (tzv. *remedial secession*). Podle názoru autora této práce však tento koncept může mít svůj původ toliko v obyčejovém právu, a proto mu je věnován jistý prostor v následující podkapitole. Vzhledem ke vztahu mezinárodního smluvního a obyčejového práva je možné, že se závěry k tomu uvedené budou aplikovat i na právo dle společného čl. 1 paktů, ovšem vyvozovat právo na *remedial secession* přímo ze smluv či praxe s nimi bezprostředně související nejde.

Je tak možno učinit první dílčí závěr, podle něhož společný čl. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech zaručuje Katalánsku právo na sebeurčení, nikoli však právo na nezávislost. Další podkapitola se zaměří na obyčejové právo. Vyplyne-li z analýzy *opinio iuris* a praxe států jiný závěr, lze názory v tomto oddílu vyslovené s tímto závěrem konfrontovat a v případě potřeby korigovat.

(i nesamostatných) celků.

MSD Frontier Dispute, odst. 20-26.

3. 3 Katalánsko a právo národů na sebeurčení dle obyčejového práva

Vzhledem k dílčímu závěru vyslovenému v předchozí podkapitole by se mohlo zdát, že se nyní postačí zaměřit jen na druhou výzkumnou otázku, tedy zda z práva na sebeurčení plyne Katalánsku právo na vlastní stát. Koneckonců, odpověď na otázku první již byla poskytnuta. V takovém případě by však disertační práce nebyla kompletní.

Nelze navíc opomíjet již zdůrazněnou provázanost obyčejového a smluvního práva, která je o to výraznější u mnohostranných smluv usilujících o vytvoření určitého světového standardu. Některé smluvní strany paktů ostatně ve svých zprávách uváděly, že při výkladu smluvních práv a povinností reflektují vývoj mezinárodního práva.[566] Analýza obyčejového práva tak může posloužit jako stvrzení již učiněných závěrů ve vztahu ke smluvnímu právu, případně jako posílení argumentace na jejich podporu předložené. Zároveň je ale v této podkapitole zkoumán i proces opačný, tzn. zda a do jaké míry přijetí paktů ovlivnilo obyčejové právo.

Obyčejové právo je významným pramenem mezinárodního práva a jako takové je zakotveno v čl. 38 odst. 1 písm. c) statutu Mezinárodního soudního dvora. Obecně se uznává, že je tvořeno dvěma konstitučními prvky: praxí a *opiniem iuris*.[567] Pro rozhodnutí, zda vzniklo určité obyčejové právo, je tak potřeba posoudit, zda existuje „*obecná praxe, která je akceptována jako právo*“.[568] Ačkoli existují názory, které zpochybňují nezbytnost obou konstitučních prvků, judikatura Mezinárodního soudního dvora poměrně jednoznačně tyto názory vylučuje.[569] To nicméně neznamená, že by oba prvky musely mít vždy stejné zastoupení, resp. že by se požadavky na jejich přítomnost nemohly odvíjet od povahy konkrétního pravidla, které je zjišťováno. Již byl ostatně zmíněn příklad s vesmírným právem, v jehož rámci pravděpodobně nelze při zkoumání existence obyčejového pravidla trvat na univerzální praxi většiny států světa.

Je pravda, že tento příklad řeší trochu jinou otázku, konkrétně, nakolik rozšířená praxe vnímaná jako právo je potřeba k vytvoření obyčejového pravidla, nikoli vzájemný poměr zastoupení obou prvků. Lze si ovšem představit i situace, které budou při analýze obyčejového práva vyžadovat menší či větší zastoupení jednoho z konstitučních prvků. Tak např. si představme, že bude vynalezena nová zbraň dosud nevídané síly, která bude velmi rychle součástí arsenálu většiny států světa. Jeden stát se ji rozhodne použít v situaci neodporující pravidlům použití síly ani humanitárnímu právu. Toto použití se však setká s celosvětovou a univerzální kritikou založenou na názoru, že použití zbraně takové síly a účinku, jak je měl svět poprvé možnost spatřit, je vždy v rozporu s mezinárodním

[566] Pátá periodická zpráva Kanady (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 27. 10. 2004, odst. 8. UN doc. CCPR/C/CAN/2004/5.

[567] Draft závěrů ohledně identifikace mezinárodního obyčejového práva. Komise pro mezinárodní právo. Závěr č. 2.

[568] Tamtéž.

[569] Viz např. MSD Continental Shelf, odst. 77.

právem. V návaznosti na to se několik států (např. deset) rozhodne uvedených zbraní zbavit. Lze si představit – na rozdíl od do jisté míry podobné situace řešené Mezinárodním soudním dvorem v Poradním posudku k legalitě použití jaderných zbraní[570] – že by v takovém případě Dvůr dospěl k závěru o existenci obyčejového pravidla použití uvedené zbraně zakazujícího, a to navzdory velmi ojedinělé praxi. V jiných případech zase může existovat natolik rozšířená a bohatá praxe, že potvrzení, že je tato praxe vnímána jako součást mezinárodního práva, patrně nebude věnováno tolik pozornosti.

Tak jako tak, oba uvedené prvky jsou k vyslovení závěru, že konkrétní obyčejové pravidlo skutečně existuje, nezbytné (byť teoreticky v různé míře). Tím se otevírá prostor pro další otázku, a sice čím jsou tyto prvky tvořeny, resp. na základě čeho je lze zjistit. Autor práce primárně vychází ze stejných zdrojů, z jakých vychází při zjišťování obyčejového práva Mezinárodní soudní dvůr, jehož judikatura významně přispěla ke stanovení určitých základních pravidel pro výklad obyčejového práva aplikovaných. Opomíjet pak nelze ani práci Komise OSN pro mezinárodní právo, která v roce 2018 vydala Draft závěrů ohledně identifikace mezinárodního obyčejového práva (dále také „Draft závěrů“) s komentáři. Názorům této komise přiznává i sám MSD patřičný význam,[571] a neshledá-li autor v konkrétním případě vážný důvod její závěry zpochybnit, z draftu a příslušného komentáře vychází.

Jak vyplývá z judikatury Mezinárodního soudního dvora i z Draftu závěrů, důkazem existence praxe i *opinia iuris* může být takřka cokoli.[572] Tyto důkazy je nicméně potřeba hodnotit individuálně a za přihlédnutí k jejich kontextu.[573] Tuto podkapitolu tedy nelze založit čistě na sběru dat a jejich kvantitativní analýze.

Za účelem zjištění existence a obsahu práva na sebeurčení v obyčejovém právu samozřejmě nemohla být zkoumána veškerá státní praxe od konce druhé světové války. Musely být vybrány určité okruhy činností států, u nichž bylo možné předpokládat, že obsahují praxi z hlediska práva na sebeurčení relevantní. Zde se přitom ukazuje jistá nepřirozenost aplikace obyčejového práva na tento typ pravidel. Přirozeným aplikačním prostředím pro obyčejové právo jsou dle názoru autora vzájemné vztahy mezi státy. Chovají-li se státy ve svých vzájemných vztazích určitým způsobem v domnění, že je tak právem vyžadováno (či dovoleno), a nezmění-li se okolnosti, je oprávněné po nich požadovat (resp. jim dovolit), aby se tak chovaly i nadále. Jde tak v jistém smyslu o ochranu právní jistoty v mezistátních vztazích, neboť náhlá změna v jednání státu vedoucí k porušování toho, co bylo

---

[570] MSD Nuclear Weapons, odst. 73.

[571] Viz např. rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 25. 9. 1997. Gabčíkovo-Nagymaros Project (Hungary/Slovakia), odst. 50.

SCHWEBEL, Stephen M. *Report of the International Court of Justice*, 27. 10. 1997. UN doc. A/52/PV.36.

[572] Srov. Draft závěrů ohledně identifikace mezinárodního obyčejového práva s komentářem. Komise pro mezinárodní právo, 2018 (dále jen „Draft závěrů s komentářem“), s. 134 a násl.

[573] Tamtéž.

vnímáno jako právo, může zasáhnout do oprávněných zájmů jiných států. V současnosti však obyčejové právo často slouží k unifikaci chování států a k vytváření celosvětových standardů např. i v otázkách lidských práv a dalších oblastech, u nichž nemusí právní zájmy (v užším slova smyslu) jiných států hrát žádnou roli. Pokud např. jeden stát přestane na svém území dodržovat zákaz mučení,[574] jiných států se to bezprostředně, *fakticky* nedotkne, a to bez ohledu na případnou *erga omnes* povahu zákazu mučení. Princip, že státům zásadně nevznikají mezinárodněprávní povinnosti, které dobrovolně nepřijmou, je do jisté míry nadále respektován skrze doktrínu perzistentního odpůrce,[575] přesto se nelze ubránit dojmu, že obyčejové právo plní trochu jinou funkci než dříve.

Pod právem na sebeurčení si lze představit velmi širokou škálu práv i jejich nositelů. Může jít o otázku čistě mezinárodněprávní, chápeme-li předmětný princip jako jistou obdobu zásady nevměšování do záležitostí jiných států. Může jít též o otázku, která sice je převážně mezinárodněprávní, ale má i vnitrostátní prvek, a to pokud se o právu na sebeurčení hovoří v koloniálním kontextu. Může konečně jít i o otázku převážně vnitrostátní, a to právě např. ve spojitosti s případy podobnými tomu, na který je zaměřena tato práce.

Z právě řečeného by se mohlo zdát, že rozhodující pro identifikaci obyčejového práva ve vztahu k právu na sebeurčení v kontextu Katalánska (resp. subjektů mu obdobných) je analýza vnitrostátního práva jednotlivých států.[576] Pokud by vnitrostátní právní úprava států vykazovala v souvislosti s právem na sebeurčení určité shodné rysy, bylo by možno navázat zkoumáním, zda tyto společné rysy jsou vnímány jako (mezinárodní) právo.

Tento přístup však nejenže neodpovídá tomu, jak k obyčejovému právu a jeho zkoumání přistupuje Mezinárodní soudní dvůr,[577] a nejenže je reálně neproveditelný,[578] ale především by opomíjel charakter práva na sebeurčení, které se utvářelo na mezinárodní scéně a prostřednictvím mezinárodních dokumentů. Než praxe nahodilých států nemající mezinárodní dopad, u níž se jen obtížně identifikuje související *opinio iuris*,[579] je navíc mnohem cennější praxe v situacích

---

[574] Který je součástí obyčejového práva.

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 20. 7. 2012. Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), odst. 99.

[575] Draft závěrů, závěr č. 15.

[576] Srov. Draft závěrů s komentářem, s. 133 a násl.

[577] Což vyplývá z jeho judikatury, jak je popsána níže.

[578] Při množství uznávaných států pohybujícím se okolo dvou stovek a při neblahém trendu výkladu práva někdy až ignorujícího text právních předpisů.

[579] Tak např. lichtenštejnská ústava v čl. 4 zaručuje jednotlivým samosprávným oblastem právo se osamostatnit. Z ničeho neplyne, že by šlo o praxi, jež by mohla být použitelná při analýze obyčejového práva na sebeurčení. To stejné pak lze říci i o čl. 115 státu Svatý Kryštof a Nevis, který umožňuje osamostatnění Nevisu.

Veškeré citace ústav nyní existujících států – s výjimkou ústavy české, slovenské, americké, andorské a španělské – vycházejí z jejich anglických překladů dostupných z: www.constituteproject.org

s mezinárodním přesahem. Nelze také odhlížet od výše zmíněné skutečnosti, že sebeurčení národů je principem mezinárodního práva. Identifikace konkrétního obyčejového práva se tak neděje na zelené louce, ale může se o existenci uvedeného principu opírat v souladu se zásadami uvedenými v podkapitole 3. 1. V tomto ohledu je možno se ztotožnit s Cassesem, podle něhož utváření obyčejového práva na sebeurčení (a potažmo i tedy jeho identifikace) vykazuje jistá specifika spočívající ve významné úloze mezinárodních organizací (zejména orgánů OSN).[580]

S ohledem na uvedené je tato podkapitola primárně zaměřena na praxi mezinárodní ve smyslu praxe v mezinárodních vztazích. Zpočátku je pozornost věnována z hlediska práva na sebeurčení relevantním mezinárodním dokumentům a procesu jejich přijímání. Následně se práce zaměřuje na situace, které se z toho či onoho důvodu staly situacemi mezinárodními (např. rozdělení států) či alespoň vzbudily – v souvislosti s právem na sebeurčení – pozornost mezinárodního společenství. Tyto vybrané situace jsou podrobeny důkladnějšímu zkoumání a dochází u nich i k přesahu do práva vnitrostátního. V těchto – na mezinárodním poli řešených či alespoň zaznamenaných – případech má totiž vnitrostátní právo daleko větší význam, neboť umožňuje lépe pochopit zkoumanou situaci a dovodit i *opinio iuris* států, kterých se daná situace přímo dotýkala či které se do ní rozhodly, byť třeba jen slovy, zasáhnout. I v tomto kontextu je zohledněno jednání států v rámci Organizace spojených národů [názory vyjádřené v diskusích, přijímání mezinárodních dohod, smluv či rezolucí Valného shromáždění a Rady bezpečnosti OSN (dále jen „Rada bezpečnosti“)].

Autor naopak považuje za irelevantní praxi spočívající v uznávání států či navazování diplomatických styků. To, zda je určitá entita mezinárodním společenstvím uznána jako stát, je v zásadě toliko jedním z důkazů toho, že je státem. Nevypovídá nicméně o tom, zda měla na vlastní stát právo či zda měla právo na sebeurčení. Byť v dnešní době již nejde o *ryze* politický akt oproštěný od jakýchkoli důsledků v mezinárodním právu či požadavků z mezinárodního práva plynoucích, má vzájemné uznávání států stále spíše politickou povahu a přísně vzato by mělo jen reflektovat realitu, tedy zda určitá entita splňuje požadavky státnosti. Možná výjimka spočívá v zákazu uznávat státy vzniklé za porušení mezinárodního práva, ovšem lze mít po vzoru podobných úvah Mezinárodního soudního dvora[581] za to, že vyhlášením nezávislosti nedochází k porušení mezinárodního práva, nýbrž jen (případně) k porušení práva vnitrostátního, a to bez ohledu na existenci či neexistenci práva na sebeurčení. V práci se přesto informace o uznání či neuznání různých dále zmíněných entit objevuje, avšak spíše pro dokreslení celé situace.

Před samotným začátkem je nutno ještě dodat, že analýza obyčejového práva a jeho následná

[580] CASSESE, 1998, op. cit., s. 69 a násl.

[581] MSD Kosovo.

aplikace je možná skrze indukční i dedukční metody.[582] To znamená, že obecnější pravidlo lze dovodit z více konkrétní praxe vnímané jako právo, ovšem zároveň i více konkrétní pravidlo může vyplynout z praxe vnímané jako právo mající spíše obecnější rysy.

Oddíl 3. 2. 1 byl zakončen konstatováním, že čl. 1 odst. 2 Charty OSN obsahuje princip sebeurčení národů, nezakotvuje však konkrétní práva konkrétních subjektů či konkrétní povinnosti států, přičemž jeho důsledky jsou takové, že orgány organizace musí princip sebeurčení při své činnosti reflektovat a vést členy k jeho následování a konkretizaci v podobě norem mezinárodního práva. Nyní nastal čas podívat se na to, zda k uvedené konkretizaci došlo, případně kdy a jakým způsobem.

3. 3. 1 Vývoj principu sebeurčení v bezprostřední návaznosti na Chartu OSN

Po přijetí Charty se mezinárodní společenství v souvislosti se sebeurčením národů zaměřilo na národy pod koloniální či obdobnou nadvládou. Tato práce není na koloniální kontext zaměřena, proto v tomto oddílu postačí stručně shrnout obecně přijímané názory, reflektované zejména v rozhodnutích a poradních posudcích Mezinárodního soudního dvora.[583] Podle nich se v návaznosti na čl. 1 odst. 2 Charty jako obyčej definitivně vykrystalizovalo právo na sebeurčení (v koloniálním kontextu) někdy mezi lety 1960 a 1970, a to především díky praxi Valného shromáždění a Rady bezpečnosti, konkrétně jejich rezolucím podporujícím a reflektujícím postupné osamostatňování koloniálních území. Jak uvedl Dvůr v poradním posudku ve věci právních důsledků oddělení Čagoských ostrovů od Mauricia v roce 1965, rozhodujícím momentem pro konsolidaci dekolonizační praxe států bylo přijetí rezoluce Valného shromáždění č. 1514 (XV) ze dne 14. prosince 1960.[584] Tato rezoluce – přijatá bez jediného negativního hlasu – navázala na celou řadu dřívějších rezolucí a na osamostatnění některých koloniálních území.

V šedesátých letech došlo právě i díky rezoluci č. 1514 k akceleraci dekolonizačního procesu, definitivní potvrzení (v tu dobu dle Dvora již existujícího) obyčejového práva nastalo jednomyslným přijetím rezoluce Valného shromáždění č. 2625 (XXV), jejíž přílohou byla Deklarace přátelských vztahů právo na sebeurčení národů obsahující.[585] V souvislosti s koloniálním kontextem lze ještě dodat, že jej v souladu s rezolucí Valného shromáždění č. 1541 (XV) ze dne 15. prosince 1960[586] Dvůr chápe jako vztahující se na území „*zeměpisně oddělené a etnicky či kulturně odlišné*“ od země, která je spravuje. „Sebeurčení“ pak může být dle Dvora dosaženo cestami uvedenými

[582] Draft závěrů s komentářem, s. 126 a násl.

[583] Viz např. Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 30. 6. 1995. East Timor (Portugal v. Australia).

[584] MSD Archipelago, odst. 150 a násl.

[585] Tamtéž.

[586] Která sebeurčení paradoxně vůbec nezmiňuje.

taktéž v rezoluci č. 1541 – založením samostatného státu, spojením s jiným nezávislým státem či integrací do jiného nezávislého státu – a to na základě svobodně vyjádřené vůle národů.[587]

Právo na sebeurčení v koloniálním kontextu tedy bylo předmětem hned několika rozhodnutí či poradních posudků Mezinárodního soudního dvora, což značně přispělo k vyjasnění jeho základních východisek. Mimo koloniální kontext se Dvůr k právu na sebeurčení již tolik nedostal, a pracovat tak lze v podstatě jen s jistými útržky a ojedinělými větami, které se v jeho rozhodovací činnosti objevily. Konkrétně je možno uvést, že Dvůr přiznává právu na sebeurčení „široký aplikační záběr" zjevně přesahující koloniální kontext.[588] Pod tento záběr spadají podle Dvora minimálně národy pod cizí nadvládou (*alien subjugation*),[589] což je patrně ovlivněno nejen rezolucí Valného shromáždění č. 1514, ale i Deklarací přátelských vztahů, která o národech pod cizí nadvládou v souvislosti s právem na sebeurčení výslovně hovoří. Právě Deklarace přátelských vztahů je předmětem dalšího zkoumání, již na první pohled je nicméně zřejmá skutečnost, že Katalánsko není „národem pod cizí nadvládou", pročež ani tento závěr Mezinárodního soudního dvora není pro účely této práce bezprostředně aplikovatelný.

V předchozích pasážích této práce byl vysloven závěr, podle něhož *a priori* není důvod omezovat slovo „národ" (*people*) ve spojitosti s právem na sebeurčení jen na národy v koloniálním kontextu s tím, že Charta ani Pakty takové omezení výslovně nečiní a dovodit je nelze ani prostřednictvím gramatického či jiného výkladu uvedených mezinárodních smluv. Stejně tak bylo uvedeno, že slovo „národ" (*people*) má odlišný význam od slova „stát" či „národ" (*nation*). To však nic nemění na tom, že závěry Dvora lze skutečně vztáhnout jen na národy pod koloniální či jinou formou cizí nadvlády, jak je uvedeno výše. Jednak to sám Dvůr obvykle výslovně uvádí, především však skutečnosti, z nichž existenci obyčejového práva dovodil, tento užší záběr potvrzují. Dvorem citované rezoluce Valného shromáždění přijaté před rokem 1970 jsou zaměřeny na národy pod cizí či koloniální nadvládou a jako příklady praxe byly uváděny přeměny koloniálních území v suverénní státy.[590] Tím není řečeno, že by sebeurčení v obyčejovém právu nemělo širší dosah, nýbrž pouze to, že tento dosah nelze dovozovat z judikatury Mezinárodního soudního dvora, a to bez ohledu na výklad slov „národ" a „sebeurčení" učiněný v jiných souvislostech.

---

[587] MSD Archipelago, odst. 150 a násl.

[588] Tamtéž, odst. 145.

[589] MSD Kosovo, odst. 82.

[590] Pro dekolonizační praxi viz i Právo na sebeurčení. Realizace rezolucí OSN. Studie zvláštního zpravodaje subkomise pro prevenci diskriminace a ochranu menšin Hectora Grose Espiella. New York, 1980. UN doc. E/CN.4/Sub.2/405/Rev.1.

3. 3. 2 Mezinárodní pakty, Deklarace přátelských vztahů a navazující dokumenty

Zaměření mezinárodního společenství ve vztahu k právu na sebeurčení bylo tedy v počátečních letech po přijetí Charty jednoznačné. Cílem bylo vyřešit tehdy nejpalčivější problém spočívající v koloniálních územích. V průběhu šedesátých let došlo nicméně k vyjednání Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, které – jak se ukázalo v oddílu 3. 2. 2 – měly záběr širší. Světlo světa posléze spatřily i další významné mezinárodní dokumenty. Významu těchto dokumentů i mezinárodních paktů z hlediska obyčejového práva se věnuje tento oddíl.

V současnosti mají mezinárodní oba pakty zhruba 170 stran, naprostá většina obecně uznávaných států celého světa tedy je jejich stranou a přijala závazky z nich plynoucí, včetně práva národů na sebeurčení (bez ohledu na spíše ojediněle učiněné výhrady).[591] Skutečnost, že cca 170 států je stranami dvou mezinárodních smluv, které přiznávají subjektům, jako je Katalánsko, právo na sebeurčení, je bezpochyby významná i z pohledu obyčejového práva.[592] Jednání států při vyjednávání a přijímání paktů jednak může představovat relevantní praxi,[593] ovšem jak předchozí podkapitola ukázala, shoda nad konkrétním obsahem práva na sebeurčení, jak bylo v paktech zakotveno, během příprav a přijímání nepanovala. Nicméně i existence mezinárodních paktů sama o sobě může – za podmínek uvedených v závěru č. 11 Draftu závěrů ohledně identifikace mezinárodního obyčejového práva – hrát při identifikaci či vývoji obyčeje klíčovou roli. Uvedený závěr č. 11 vychází z bohaté praxe Mezinárodního soudního dvora, jak je citovaná v komentáři k draftu,[594] a proto z něj lze zásadně vycházet.

Dle odst. 1 závěru č. 11 může pravidlo uvedené v mezinárodní smlouvě reflektovat pravidlo obyčejového práva, je-li prokázáno, že daná smlouva a) kodifikovala obyčejové právo existující v době uzavření smlouvy, b) vedla ke krystalizaci obyčejového práva, které se začalo vytvářet již před uzavřením smlouvy, nebo c) vyvolala obecnou praxi přijímanou jako právo, čímž vyvolala vznik nového obyčejového práva. Skutečnost, že je pravidlo obsaženo ve více smlouvách dle odst. 2 závěru č. 11 může – ne však nezbytně – nasvědčovat, že smluvní pravidlo reflektuje obyčejové právo.

Závěr č. 11 opakovaně používá slovo „může“ a právě právo na sebeurčení a jeho zakotvení v mezinárodních paktech, resp. v obyčejovém právu, názorně ukazuje, že volba tohoto slova je zcela na místě. Bylo již popsáno, že princip sebeurčení národů byl zakotven v Chartě

[591] United Nations Treaty Collection.

[592] Srov. MSD Continental Shelf, odst. 27.

[593] Draft závěrů, závěr č. 6 odst. 2.

[594] Draft závěrů s komentářem, s. 143 a násl.

OSN a že následný vývoj směřoval k vytvoření konkrétních norem, tedy konkrétních práv a povinností konkrétních subjektů. Mezinárodní pakty na tento trend navázaly, přičemž jak je uvedeno v jejich preambuli, jsou projevem v Chartě zakotvené povinnosti prosazovat a dodržovat lidská práva. Jde přitom hned o dvě smlouvy, na jejichž přípravě se podílely desítky států po celém světě, další desítky k nim pak přistoupily. Přesto dle názoru autora této práce dopad paktů na obyčejové právo ve vztahu ke Katalánsku není tak silný, jak by se z právě řečeného mohlo zdát, a to z následujících důvodů.

Zaprvé, ačkoli by se teoreticky dalo tvrdit, že mezinárodní pakty do určité míry reflektují a kodifikují obyčejové právo, a to i ve vztahu k právu na sebeurčení, není možno tento závěr vztáhnout na veškeré možné definice práva na sebeurčení. Z hlediska sebeurčení byly primární starostí mezinárodního společenství po přijetí Charty bývalé kolonie. U nich se prvotně formovalo obyčejové právo a pouze u nich lze s přesvědčením říci, že bylo v době přijetí mezinárodních paktů již zformováno. Situace by byla jiná, pokud by společný čl. 1 paktů právo na sebeurčení (resp. jeho nositele) specifikoval. V tu chvíli by bylo možno tvrdit, že do té doby existující praxe sice byla zaměřena zejména na kolonie, vedla však (za použití indukce) k vytvoření všeobecně aplikovatelné obyčejové normy, tak jak bylo kodifikováno v mezinárodních paktech. Společný čl. 1 však sám o sobě žádné upřesnění ohledně subjektů, na které by mohlo právo na sebeurčení dopadat, nepřináší. Lze tedy maximálně konstatovat, že mezinárodní pakty kodifikovaly [ve smyslu závěru č. 11 odst. 1 písm. a) Draftu závěrů] obyčejové právo koloniálních území na sebeurčení a přispěly ke krystalizaci [ve smyslu závěru č. 11 odst. 1 písm. b) Draftu závěrů] jeho obsahu.

Jde-li pak o písm. c), tedy o to, zda mezinárodní pakty stály na počátku obyčejového práva vztahujícího se ke Katalánsku, to je předmětem dalšího zkoumání, neboť samotná praxe projevovaná a popisovaná v mechanismech kontroly dodržování smluv (tedy zejména v rámci periodických zpráv, jak je o nich hovořeno výše) k naplnění podmínky dle předmětného písm. c) nepostačuje. Je tomu tak proto, že svědčí – již ze své povahy – o vědomí plnění *smluvních* závazků, nikoli závazků obyčejových, relevantní *opinio iuris* u nich tedy absentuje.[595]

Vše právě vyřčené hodnotu mezinárodních paktů jako jednoho z možných důkazů existence obyčejového práva Katalánska na sebeurčení nepopírá, pouze relativizuje. K jejich společnému čl. 1 je v celkové evaluaci obyčeje náležitě přihlédnuto, leč s tím, že jako důkaz nemají mít až takovou váhu, jaká by se u smluv takového významu a s tak velkou a všeobecnou akceptací dalo očekávat.

Na první pohled nelogický závěr, že určité smluvní ujednání – navazující na obyčejový

[595] Srov. MSD Continental Shelf, odst. 71.

princip – sice mohlo zakotvit právo Katalánska na sebeurčení, ale zároveň pro svou neurčitost nevytvořilo (přes celosvětovou podporu) odpovídající právo obyčejové, je ve skutečnosti přirozeným projevem rozdílů mezi smluvními a obyčejovými závazky. K přijetí smluvního závazku postačuje jedno ustanovení ve smlouvě, jehož případná nejednoznačnost nevede k tomu, že se neuplatní, nýbrž pouze k tomu, že bude muset být dříve či později nějakým způsobem vyloženo (mimo rámec mezinárodního práva typicky soudem). Stát, který takovou mezinárodní smlouvu uzavře, musí počítat s tím, že její výklad nemusí vést k výsledku jím žádanému. Bylo svobodnou vůli státu k takto formulované mezinárodní smlouvě přistoupit. Naopak obyčejové právo z povahy věci pro svůj vznik vyžaduje, aby jeho konstituční prvky (praxe a *opinio iuris*) byly natolik určité, aby z nich bylo možno dovodit pravidlo chování (a to i pravidlo nikoli nezbytně s praxí shodné, ale případně i mající užší či naopak širší dopad). Ustanovení mezinárodní smlouvy, na jehož přesném obsahu se smluvní státy při přípravě smlouvy neshodly, definitivním důkazem o existenci obyčejového práva být nemůže.

V době mezi uzavřením mezinárodních paktů a jejich vstupem v platnost spatřil světlo světa další dokument celosvětového dosahu. Byla jím již několikrát zmiňovaná rezoluce Valného shromáždění č. 2625 (XXV) ze dne 24. října 1970, resp. její příloha Deklarace přátelských vztahů. Ačkoli jde toliko o rezoluci Valného shromáždění, jež na rozdíl od uvedených smluv nemůže být sama o sobě závazná, svým významem a účinky se mezinárodním smlouvám podobá. Deklarace představuje výsledek šestiletého úsilí započatého rezolucí Valného shromáždění č. 1966 (XVIII) ze dne 16. prosince 1963, jíž byl ustanoven zvláštní výbor pro kodifikaci zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy.[596] Výbor pracoval na bázi jednomyslnosti, přičemž i samotná rezoluce č. 2625 byla přijata jednomyslně.[597] Právní povaha rezolucí Valného shromáždění se sice nemění v závislosti na tom, kolika hlasy byly přijaty, je však nepochybné, že z hlediska obyčejového práva mají jednomyslně přijaté rezoluce větší dopad.[598] Na Deklaraci přátelských vztahů tak zcela běžně odkazuje i Mezinárodní soudní dvůr,[599] který s ní operuje jako s kodifikací tehdejšího obyčeje[600] a který i konkrétně ve vztahu k právu na sebeurčení uvedl, že deklarace „*potvrdila jeho normativní charakter v mezinárodním*

[596] Rezoluce Valného shromáždění č. 1966 (XVIII) ze dne 16. 12. 1963.

[597] ROSENSTOCK, Robert. The Declaration of Principles of International Law Concerning Friendly Relations: A Survey. *The American Journal of International Law*. 1971, roč. 65, č. 5, s. 713-714.

[598] V deklaraci zakomponované principy nadto jsou principy obsažené v Chartě, přijetím deklarace tak státy dle některých daly najevo, že deklarace představuje jimi akceptovanou intepretaci Chartou stanovených povinností.

ROSENTSTOCK, op. cit., s. 715.

[599] Viz např. MSD Nuclear Weapons, odst. 102.

MSD Western Sahara, odst. 58.

[600] MSD Armed Activities, odst. 162.

obyčejovém právu“.[601] Není se tak co divit, že je považována za jeden z největších úspěchů Organizace spojených národů.[602]

Co je ale jejím obsahem? Deklarace přátelských vztahů proklamuje a definuje některé zásady mezinárodního práva, jež přispívají k udržení přátelských vztahů mezi státy. Čtvrtou v ní uvedenou zásadou je princip rovných práv a sebeurčení národů (*peoples*), v souladu s níž mají všechny národy právo svobodně určit, bez vnějšího vměšování, svůj politický status a uskutečňovat svůj hospodářský, sociální a kulturní vývoj. Zvolená definice se tedy velmi podobá společnému čl. 1 odst. 1 mezinárodních paktů. Deklarace však tuto definici ještě dále rozvádí, byť převážně se zaměřením na koloniální kontext. Pozoruhodný je nicméně předposlední z odstavců zaměřený na princip sebeurčení, podle kterého „[n]*ic z toho, co bylo uvedeno v předchozích odstavcích, nemůže být vykládáno tak, aby ospravedlňovalo či podporovalo jakoukoli činnost, která by narušila či oslabila, zcela či částečně, územní celistvost a politickou jednotu suverénních a nezávislých států chovajících se v souladu se zásadou rovných práv a sebeurčení národů, jak je popsána výše, a tedy mající vládu reprezentovanou celým národem patřícím na dané území bez rozdílu rasy, vyznání či barvy*“.

Tento odstavec, obsahující tzv. záchrannou klauzuli, je do dnešního dne předmětem debat.[603] Je tomu tak pro jeho nejednoznačný význam a zároveň možné dalekosáhlé důsledky. Těmi pochopitelně je, že pokud Deklarace výslovně uvádí, že princip sebeurčení nemůže vést k podpoře činnosti narušující územní celistvost států, jejichž vláda zastupuje veškeré obyvatelstvo, mohlo by být namítáno, že tím pádem sebeurčení může vést k podpoře činnosti narušující územní celistvost států, které uvedenou podmínku neplní. Jinými slovy, nejsou-li skupiny obyvatelstva definované podle „rasy, vyznání či barvy“ řádně reprezentovány, mohly by mít právo se odtrhnout. Dle názoru autora je na místě restriktivnější výklad, než k němu však bude přistoupeno, je nezbytné se podívat na záznamy z příprav tohoto historického dokumentu.

Lze předně poznamenat, že záznamy z jednání zvláštního výboru a Valného shromáždění mají z hlediska interpretace předmětné rezoluce větší význam, než je tomu v případě mezinárodních smluv. Rezoluce totiž není právním dokumentem v pravém slova smyslu, což musí být při jeho výkladu zohledněno.[604] To bylo ostatně zdůrazněno i Willemem Riphagenem,

---

[601] MSD Archipelago, odst. 155.

[602] Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 25. 2. 2019. Legal Consequences of the Separation of the Chagos Archipelago from Mauritius in 1965. Separate opinion of Judge Robinson, odst. 18.

[603] FOSTER, Caroline E. Articulating Self-determination in the Draft Declaration on the rights of Indigenous People. *European Journal of International Law*. 2001, roč. 12, č. 1, s. 147.

[604] PAPASTAVRIDIS, Efthymios. Interpretation of Security Council Resolutions under Chapter VII in the Aftermath of the Iraqi Crisis. *The International and Comparative Law Quarterly*. 2007, roč. 56, č. 1, s. 83-118.

WOOD, Michael C. The Interpretation of SC Resolutions. *Max Planck Yearbook of United Nations Law*. 1998, roč.

zvláštním zpravodajem Komise pro mezinárodní právo, přímo ve vztahu k Deklaraci přátelských vztahů, který poukázal na to, že nejde bez dalšího používat tradiční výkladové kánony, jako např. argument *a contrario* apod.[605]

Zvláštní výbor byl tedy v roce 1963 pověřen přípravou studie principů, jež mají být v mezinárodním právu dodržovány pro budování a zachování přátelských vztahů mezi státy, resp. národy (*nations*), jakožto jednoho z cílů Charty OSN. K většímu zaměření speciálně na princip sebeurčení národů pak došlo v roce 1966, byť z počátku s pramalým úspěchem[606] a po celou dobu s nemalými obtížemi.[607] Středem pozornosti zejména z počátku pochopitelně opět byla koloniální území,[608] přičemž dle některých s ohledem na to, v jakém kontextu byl princip sebeurčení do té doby státy a orgány OSN aplikován, by neměl mít širší dosah.[609] Ovšem z předložených návrhů definic práva na sebeurčení bylo patrné, že zdaleka ne všechny státy byly připraveny deklaraci tímto způsobem zúžit. Tak např. Spojené království navrhlo odstavec, dle něhož „*na státy požívající plné suverenity a nezávislosti, mající reprezentativní vládu a efektivně zastupující všechny různé národy na jejich území by mělo být nahlíženo jako na státy chovající se v souladu s* [principem sebeurčení] *ve vztahu k těmto národům*“.[610] Jako již obvykle však hlavní problém spočíval ve slově „národ“ (*people*), jež je údajně „*takřka nemožné definovat*“.[611]

Není každopádně bez zajímavosti, že ačkoli se řada států stavěla proti tomu, aby deklarace pracovala s právem na sebeurčení mimo koloniální kontext, byla jejich argumentace často (byť nikoli vždy[612]) založená spíše na obavě z možných důsledků pro územní celistvost suverénních států, nikoli na tom, že by samotný termín „národ“ (*people*) tento výklad

---

2, s. 73.

[605] 114. jednání Komise pro mezinárodní právo ze dne 1. 5. 1970, s. 52-53. UN doc. A/AC.125/SR.114.

[606] POTOČNÝ, Miroslav. Kodifikace zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy vstupuje do závěrečné fáze. 1969, s. 15. *MV.iir.cz* [online; cit. 24. 11. 2019].

[607] Zpráva zvláštního výboru pro kodifikaci zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, 1968, odst. 135. UN doc. A/7326.

Zpráva zvláštního výboru pro kodifikaci zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, 1970, odst. 61-78. UN doc. A/8018.

[608] Zpráva zvláštního výboru pro kodifikaci zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, 1964, odst. 258 a násl. UN doc. A/5746.

[609] Zpráva zvláštního výboru pro kodifikaci zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, 1967, odst. 195. UN doc. A/6799.

[610] Tamtéž, s. 26.

[611] Jak konstatoval zpravodaj Milan Sahović, panovala většinová shoda alespoň nad tím, že národem nemůže být chápán pouze stát, resp. jeho většinové obyvatelstvo, byť lze usuzovat, že důvodem pro tuto shodu byl souhlas s tím, že sebeurčení se vztahuje na kolonie, jež ještě nebylo možno za státy považovat.

Tamtéž, s. 97-98, odst. 192-194.

[612] Zpráva zvláštního výboru pro kodifikaci zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, 1969, odst. 157-158. UN doc. A/7619.

znemožňoval.[613] Právě tato skutečnost hrála roli v tom, že se součástí deklarace stala i záchranná klauzule, kterou lze považovat za jisté zmírnění výše zmíněného konceptu Spojeného království, doplněného o důraz na územní celistvost k návrhu Itálie a o zmínku o „rase, vyznání či barvě“ k návrhu Libanonu.[614]

Dle záchranné klauzule v jejím konečném znění nemůže být Deklarace přátelských vztahů vykládána tak, že by mohla narušit či oslabit územní celistvost a politickou jednotu suverénních a nezávislých států chovajících se v souladu se zásadou rovných práv a sebeurčení národů, a tedy mající vládu reprezentovanou celým národem patřícím na dané území bez rozdílu rasy, vyznání či barvy. Jak už tedy bylo řečeno, mohlo by být teoreticky na základě gramatického výkladu dovozováno, že naopak deklarace potvrzuje právo skupin utlačovaných na základě rasy či víry vyhlásit nezávislost, případně alespoň že uznává právo těchto skupin na sebeurčení. Zároveň by se mohlo argumentovat, že spojení „a tedy“ (*and thus*) značí, že sebeurčení je naplněno tím, že vláda reprezentuje celé obyvatelstvo bez rozdílů na daném území.

Bylo už ovšem konstatováno, že deklarace není mezinárodní smlouvou a její význam spočívá zejména v kodifikaci obyčeje a ve formulaci názoru mezinárodního společenství na některé významné otázky tehdejší doby. Tak k ní musí být přistupováno, což znamená, že za situace, kdy během šestiletých příprav dávaly státy opakovaně najevo, že se v otázce sebeurčení národů mimo koloniální kontext takřka na ničem neshodují, nelze v tomto směru činit příliš významné závěry prostřednictvím interpretace, která by byla použitelná u výkladu mezinárodních smluv. Dle názoru autora tak lze konstatovat pouze to, že jednotlivé státy již v průběhu příprav a mezinárodní společenství přijetím deklarace naznačilo širší dopady práva na sebeurčení s tím, že v nekoloniálním kontextu představuje sebeurčení určitou šedou zónu, která (minimálně) v naprosté většině případů nemůže vést k právu nestátního subjektu na založení vlastního státu.

Z významných nezávazných mezinárodních dokumentů se v podobném duchu jako Deklarace přátelských vztahů nesly ještě Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (známý jako „Helsinské dohody“),[615] Vídeňská deklarace a akční plán (dále také „Vídeňská deklarace“)[616] a Deklarace u příležitosti padesátého výročí Organizace spojených národů.[617] Helsinské dohody, přijaté roku 1975 a sloužící jako jeden z motivů sepsání Charty

[613] Zpráva zvláštního výboru pro kodifikaci zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, 1970, odst. 61-78. UN doc. A/8018.

[614] CASSESE, 1998, op. cit., s. 116-117.

[615] Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě ze dne 1. 8. 1975.

[616] Vídeňská deklarace a akční plán ze dne 25. 6. 1993.

[617] Rezoluce Valného shromáždění č. 50/6 ze dne 9. 11. 1995. Deklarace u příležitosti padesátého výročí Organizace

77,[618] byly podepsány naprostou většinou evropských států i Spojenými státy a Kanadou. Oproti znění Deklarace přátelských vztahů v Helsinských dohodách absentuje záchranná klauzule a je zdůrazněn universální význam práva na sebeurčení. Iniciátorem zakomponování práva na sebeurčení do Helsinských dohod byla Spolková republika Německo, jejíž kancléř Helmut Schmidt na Helsinské konferenci prohlásil, že „*je politickým cílem Spolkové republiky Německo dosáhnout v Evropě míru, který umožní spojení německého národa skrze svobodné sebeurčení*“.[619] K tomuto prohlášení se ještě později krátce vrátíme.

Vídeňská deklarace byla roku 1993 přijata jednomyslně na Světové konferenci o lidských právech (jíž se zúčastnilo 171 států) a posvěcena rezolucí Valného shromáždění.[620] Ačkoli tedy není např. v České republice ve srovnání s Helsinskými dohodami tolik známa, z hlediska mezinárodního práva je patrně její význam ještě větší, byť spíše pro jiné oblasti než pro otázku práva na sebeurčení. U Vídeňské deklarace je třeba poukázat zejména na dva její aspekty. Zaprvé, deklarace zdůrazňuje specifickou situaci národů (*peoples*) pod koloniální či jinou formou cizí nadvlády. Zadruhé, vídeňská deklarace přejímá záchranou klauzuli z Deklarace přátelských vztahů (na kterou výslovně odkazuje), ovšem se změněným závěrečným dodatkem, který původně hovořil o rozdílech stavěných na rase, barvě či vyznání. Podle Vídeňské deklarace musí být respektována územní celistvost států chovajících se v souladu se zásadou rovných práv a sebeurčení národů, a tedy majících vládu reprezentovanou celým národem patřícím na dané území „*bez jakéhokoli rozlišování*“. Podle názoru autora tato změna reflektuje již zmíněnou skutečnost, že státy v Deklaraci přátelských vztahů neměly v úmyslu vytvořit speciální kategorii rasově či náboženstvím identifikovatelných národů majících speciální práva oproti národům jiným. Šlo pouze o zjednodušující a poněkud nepřesné vyjádření, které lze očekávat i tolerovat u dokumentů nemajících ryze právní povahu.

Výše zmíněná Deklarace u příležitosti padesátého výročí Organizace spojených národů byla vydána pouhé dva roky po Světové konferenci o lidských právech a její text je s textem Vídeňské deklarace prakticky totožný, proto na ni lze úvahy vyslovené ve vztahu k Vídeňské deklaraci vztáhnout.

Toto jsou tedy z hlediska obyčejového práva základní mezinárodní dokumenty evidující právo na sebeurčení v jeho obecné rovině. Nutno říci, že konkretizace subjektů, kterým právo na

---

spojených národů.

[618] FASCELL, Dante B. The Helsinki Accord: A Case Study. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 1979, č. 1, s. 72.

[619] Projev kancléře Spolkové republiky Německo Helmuta Schmidta na Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Helsinky ze dne 30. 7. 1975.

[620] Rezoluce Valného shromáždění č. 48/121 ze dne 20. 12. 1993.

sebeurčení náleží, nechávají otevřenou. Za použití obdobných interpretačních metod, které byly použity pro výklad mezinárodních paktů, by sice bylo teoreticky možné dovodit, že obyčejové právo na sebeurčení, tak jak je reflektováno ve výše uvedených deklaracích, dopadá i na Katalánsko, jak již však bylo řečeno, k obyčejovému právu takto přistupovat nelze. Pro konstatování, že i Katalánsku náleží právo na sebeurčení, je stále potřeba doložit odpovídající praxi (a *opinio iuris*), tzn. praxi, k níž by se případ Katalánska dal připodobnit.

Uvedené neznamená, že by doposud zmíněné dokumenty byly bez významu. Již bylo řečeno, že v celkové evaluaci obyčejového práva budou řádně zohledněny mezinárodní pakty, které právo Katalánska na sebeurčení zakotvují. Přihlédnuto pak musí být i k ostatním dokumentům, a to při úvaze, zda dále předložená praxe (doprovázena *opiniem iuris*) je dostatečná. Existenci všeobecného principu sebeurčení národů zakotveného v Chartě a univerzální potvrzení obyčejového charakteru práva na sebeurčení (zejména skrze Deklaraci přátelských vztahů a Vídeňskou deklaraci) totiž nelze ignorovat. Prokazování existence obyčeje ve vztahu k právu na sebeurčení Katalánska se tu dále děje na pozadí obecného obyčejového práva na sebeurčení a potřebné množství důkazů existence obou prvků obyčejového práva (praxe a *opinia iuris*) konkrétně u subjektů, jako je Katalánsko, je logicky nižší, neboť je doplňováno právem obecnějším, univerzálně potvrzeným v tomto oddílu rozebranými dokumenty. S tímto na paměti je tudíž následně přistoupeno k analýze konkrétních, reálných aplikací práva na sebeurčení.

3. 3. 3 Konkrétní případy realizace práva na sebeurčení

V tomto oddílu se předně analyzují situace, kdy se určitá vnitrostátní uskupení domohla či domáhala vůči státu, jehož jsou či byla součástí, větší autonomie či samostatnosti.[621] Významný je způsob řešení takové situace a v některých případech (zejména u konfliktů, které nebyly zdárně vyřešeny) i reakce mezinárodního společenství. Praxe států, které jsou smluvními stranami mezinárodních paktů, je vnímána jako praxe použitelná pro účely zjišťování obyčejového práva, nevyplyne-li z kontextu, že je výhradně výsledkem plnění smluvního závazku.

Jakkoli není sebeurčení nezbytně omezeno na získání nezávislosti, bývá často snaha o vlastní stát právě na sebeurčení (alespoň podpůrně) stavěna. Rozpady státních útvarů tak skýtají potenciální zdroj relevantní praxe. Z hlediska této práce se přitom jeví obzvláště zajímavé rozpady Sovětského svazu a Jugoslávie, neboť šlo o celky územně rozsáhlé a národnostně

[621] Inspiraci pro výběr těchto případů autor čerpal také z: WELLER, Marc. *Escaping the Self-determination Trap.* Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2008, s. 160 a násl.

rozmanité.

Svaz sovětských socialistických republik existoval mezi roky 1922 a 1991. V době jeho rozpadu jej údajně tvořilo patnáct republik, které následně získaly nezávislost. Situace všech republik ovšem nebyla shodná, specifické byly především případy pobaltských republik (Estonska, Lotyšska a Litvy). Tyto země byly anektovány během druhé světové války, v důsledku čehož byly řadou států považovány za suverénní území nacházející se pod ilegální okupací,[622] která porušuje jejich právo na sebeurčení.[623] Jejich situace tudíž sice je z hlediska práva na sebeurčení významná, neboť opět potvrzuje dosah práva na sebeurčení za koloniální rámec. Katalánsko ovšem za okupované území považováno není, a není tak s pobaltskými republikami srovnatelné.

Katalánská situace je pochopitelně odlišná i ve srovnání s ostatními sovětskými republikami, neboť sovětská ústava garantovala právo každé republiky ze Sovětského svazu vystoupit a vycházela z pojetí svazu jako projevu sebeurčení různých národů, které se dobrovolně rozhodly vytvořit společný stát.[624] Ostatně Bělorusko a Ukrajina měly vlastní místo v orgánech OSN, měly tedy k suverénnímu, nezávislému státu i *de facto* mnohem blíže než Katalánsko. Vznik nezávislých států následující krátce po neúspěšném srpnovém puči tak může teoreticky být vnímán pouze jako aplikace vnitrostátního práva nepřenositelný do podmínek Španělské ústavy. Na druhou stranu samotná sovětská ústava (minimálně její čl. 70) je zjevným promítnutím zásady sebeurčení ve významu, jak ji historicky Sovětský svaz vnímal, tedy jako zásady mezinárodněprávní a mající dopad i na části populace suverénních států. Podobně je tudíž potřeba vnímat i samotné vyhlášení nezávislosti jednotlivých republik, což dokládají texty některých deklarací nezávislosti.[625] I ruská ústava koneckonců hovoří o „všeobecně uznávaném“ principu rovnosti a sebeurčení národů“.[626]

Podle názoru autora je tak rozpad Sovětského svazu důkazem rozsáhlé praktické realizace práva národů na sebeurčení mimo koloniální kontext i – s výjimkou pobaltských republik – mimo rámec okupovaných území. Byť přitom k rozpadu Sovětského svazu vedly reálně zcela neprávní důvody, došlo k jeho zániku a ke vzniku nových nezávislých států za výslovného

---

[622] Viz GRAZIN, Igor. International Recognition of National Rights: The Baltic States' Case. *Notre Dame Law Review*. 1990-1991, č. 5, s. 1385 a násl.

[623] Rezoluce Evropského parlamentu č. 872 ze dne 28. 1. 1987.

[624] HODGE, William C. Federalism and the Soviet Constitution of 1977: Commonwealth Perspectives. *Washington Law Review*. 1980, roč. 55, č. 3, s. 526-528.

[625] Tak např. Ukrajina se ve své deklaraci nezávislosti přímo odkázala na právo národů na sebeurčení plynoucí z „Charty Organizace spojených národů a dalších mezinárodních dokumentů“.

Ukrajinská deklarace nezávislosti ze dne 24. 8. 1991. *Verkhovna Rada* [online; cit. 24. 11. 2019].

[626] RUSKO. Ústava, preambule. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019].

odkazu na právo na sebeurčení, a to nikoli toliko práva na sebeurčení, jak plynulo ze sovětské ústavy. Tato rozsáhlá praxe tak byla výsledkem realizace obecného práva na sebeurčení a plyne z ní právní názor, že národem ve smyslu práva na sebeurčení mohou být i části obyvatel suverénních států. To neznamená, že by dřívější součásti Sovětského svazu měly (dle mezinárodního práva) právo na sebeurčení právě v podobě nezávislosti, nýbrž minimálně že i těmto subjektům právo na sebeurčení (jehož obsah se může lišit) dle jejich mínění náleželo. Autor považuje za nepodstatné, že nové státní útvary byly původně v rámci Sovětského svazu federálními státy. Federace je pouze jedno z možných státních uspořádání, závisející na vnitrostátním právu. Míra centralizace států nemůže hrát z hlediska vymezení nositelů práva na sebeurčení roli. Bylo koneckonců již řečeno, že federace nemá všeobecně přijímanou definici a že i Španělsko jakožto stát autonomních společenství má s federacemi řadu společných rysů.

V Rusku a dalších postsovětských státech existují i jiné subjekty dovolávající se práva na sebeurčení, které ovšem na vlastní celosvětově uznaný stát dosud nedosáhly. Na ně přijde řada – s ohledem na jejich četnost a různorodost – později, nyní ještě chvíli zůstaňme u subjektů, které byly přece jen ve své snaze úspěšnější, byť za to zaplatily vysokou cenu. Jde o státy bývalé Jugoslávie.

Jugoslávie byla federálním státem tvořeným šesti republikami a dvěma autonomními oblastmi.[627] Jugoslávská ústava z roku 1974 garantovala jednotlivým národům tvořícím obyvatelstvo Jugoslávie právo na sebeurčení, nebylo však jasné, zda z něj plyne jednotlivým republikám právo na jednostranné vyhlášení nezávislosti.[628] Když tedy Chorvatsko, Slovinsko, Bosna a Hercegovina a Makedonie nezávislost na začátku devadesátých let dvacátého století vyhlásily, nepanovala shoda, zda postupovaly v souladu s jugoslávskou ústavou, či nikoli.[629] Bez ohledu na to, který výklad ústavy byl tehdy správný, lze ovšem konstatovat podobně jako v případě sovětské ústavy, že zaručení práva na sebeurčení rozličným jugoslávským národům tvořícím jeden suverénní stát představuje další relevantní důkaz státní praxe, kterou i v tomto případě lze podepřít patřičným *opiniem iuris*. To plyne již z toho, že dle jednotlivých jugoslávských ústav bylo založení Jugoslávie výsledkem realizace práva na sebeurčení.[630] Právo na sebeurčení tak národům zakládajícím Jugoslávii mělo náležet bez ohledu na ústavu.

Tomu odpovídá i slovinská deklarace nezávislosti, která se opírá o právo na sebeurčení

---

[627] IGLAR, Richard F. The Constitutional Crisis in Yugoslavia and the International Law of Self-Determination: Slovenia's and Croatia's Right to Secede. *Boston College International and Comparative Law Review*. 1992, roč. 15, č. 1, s. 215.

[628] Tamtéž, s. 218 a násl.

[629] BAGWELL, Ben. Yugoslavian Constitutional Question: Self-Determination and Secession of. Member Republics. *Georgia Journal of International and Comparative Law*. Roč. 21, č. 3, s. 508 a násl.

[630] Tamtéž, s. 508 a násl., poznámky pod čarou č. 108-110.

v souvislosti s principy přirozeného práva a principy práva mezinárodního.[631] V téže deklaraci Slovinsko uznalo právo na sebeurčení všech republik, národů a národností Jugoslávie a vyzvalo ostatní státy, aby – respektujíce demokratické principy a právo všech národů na sebeurčení – Slovinsko uznaly jako suverénní stát. V návaznosti na to slovinská ústava hovoří o základním, trvalém a nezcizitelném právu na sebeurčení.[632] Chorvatská ústava podobně zmiňuje nezcizitelné, nedělitelné a nepřevoditelné právo Chorvatů na sebeurčení.[633] V makedonské ústavě se sice sebeurčení výslovně neobjevuje, za zmínku nicméně stojí její preambule, podle níž je Makedonie státem Makedonců (makedonského národa), s nímž mohou koexistovat národnosti na území Makedonie žijící.[634] Makedonská ústava nevztahuje pojem „národ" na celé obyvatelstvo státu, nýbrž na většinové obyvatelstvo Makedonců, přičemž v Makedonii žijící menšiny nejsou přísně vzato jeho součástí. Obdobně, ústava Bosny a Hercegoviny stanoví, že Bosňané, Chorvati a Srbové jsou zakládajícími národy Bosny a Hercegoviny.[635] V pozdějších letech se nezávislým státem stala také Černá Hora[636] a nezávislost vyhlásilo i Kosovo.[637] Ani jeden z těchto subjektů princip sebeurčení ve své ústavě nezmiňuje, ústava Černé Hory ovšem opět uznává existenci vícera národů dohromady tvořících obyvatelstva státu.[638]

James Crawford[639] argumentuje, že deklarace nezávislosti může být vnímána – v závislosti na tom, z jaké strany je na ni nahlíženo – jako výkon přirozeného práva, nebo jako zrada. Jakkoli je ale jednostranné vyhlášení nezávislosti jednotlivými aktéry prezentováno, nejde údajně o výkon práva zaručeného mezinárodním právem.[640] Tento názor ovšem nic z právě řečeného nezpochybňuje. Jak již bylo opakovaně naznačeno a jak je na závěr práce i definitivně vysloveno a odůvodněno, mezinárodní právo skutečně právo nestátních skupin na vlastní stát negarantuje. To ale nic nemění na tom, že uvedené státy vznikly za dovolání se práva na sebeurčení, a jde tak o relevantní praxi použitelnou pro nalézání nositelů práva na sebeurčení.

Tomu odpovídá i názor č. 2 Badinterovy komise, která byla v rámci jugoslávského

---

[631] Slovinská deklarace nezávislosti ze dne 25. 6. 1991. Declaration of Independence. *Government of the Republic of Slovenia* [online; cit. 24. 11. 2019].

[632] SLOVINSKO. Ústava, preambule, čl. 3 odst. 1. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019].

[633] CHORVATSKO. Ústava, preambule. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019].

[634] REPUBLIKA SEVERNÍ MAKEDONIE. Ústava, preambule. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019].

[635] BOSNA A HERCEGOVINA. Ústava, preambule. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019].

[636] Která tak využilo práva zakotveného v ústavě Srbska a Černé Hory.

[637] K němu se ještě na okamžik vrátíme v části věnované názorům států vyjádřeným v řízení před Mezinárodním soudním dvorem.

[638] ČERNÁ HORA. Ústava, preambule. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019].

[639] James Crawford je jedním z nejuznávanějších odborníků na mezinárodní právo, v současnosti působí jako soudce Mezinárodního soudního dvora.

[640] CRAWFORD, op. cit., odst. 67.

konfliktu dotázána, zda srbské populaci v Chorvatsku a Bosně a Hercegovině náleží právo na sebeurčení.[641] Jednoznačnou odpověď nakonec komise nepodala, konstatovala pouze, že právo na sebeurčení nemůže měnit existující hranice, že Srbům náleží ochrana garantovaná mezinárodním právem menšinám a že jedním z důsledků principu sebeurčení by mohlo být, že srbská populace v Chorvatsku a Bosně a Hercegovině by měla být skrze mezistátní smlouvu poskytnuta možnost výběru občanství.

Badinterovu komisi tvořili předsedové pěti ústavních soudů Evropského společenství,[642] nešlo tedy nutně o odborníky na mezinárodní právo. Její názor tak nelze považovat ani za zdroj mezinárodního práva dle čl. 38 odst. 1 písm. d) statutu mezinárodního soudního dvora, na druhou stranu ji někteří považují za hlavní autoritu ohledně právních otázek vyvstanuvších z rozpadu bývalé Jugoslávie.[643] V řízení o kosovské deklaraci nezávislosti před Mezinárodním soudním dvorem přitom na závěry komise (byť nikoli nutně na závěry ve vztahu k právu na sebeurčení) odkázalo Finsko, Rusko, Slovinsko, Rumunsko, Spojené království, Srbsko, Španělsko, Kypr, Spojené státy, Írán, Nizozemsko, Argentina, Albánie i autoři deklarace. I v tomto ohledu je tudíž argumentační hodnota názoru komise – spočívající zejména v odmítnutí práva na externí sebeurčení – značná.

Byly tedy předloženy dva případy rozpadu velkých mnohonárodnostních územních celků. V obou těchto případech, nacházejících se zcela mimo koloniální kontext, byly realizátory práva na sebeurčení části obyvatel suverénních států. To vyplývá z vnitrostátní úpravy, z jednotlivých deklarací nezávislosti i z vnitrostátního práva nově vzniklých států. Rozpady Sovětského svazu a Jugoslávie tak mohou sloužit jako jisté pilíře, na kterém jde případný závěr o širších (tedy nad rámec kolonií a okupovaných území) dopadech práva na sebeurčení dále stavět. Tyto pilíře jsou přitom podpořeny další obdobnou praxí po celém světě.

Ještě než se k ní dostaneme, je potřeba vypořádat jeden případný protiargument. V rámci této kapitoly bylo řečeno, že jedním z významů slova „národ“ v kontextu práva národů na sebeurčení je celé obyvatelstvo celého suverénního státu. Mohlo by být proto namítáno, že zmínka o právu na sebeurčení ve výše popsaných ústavách nově vzniklých států není důkazem o existenci práva na sebeurčení částí obyvatel suverénních států, nýbrž právě jen důkazem existence práva na sebeurčení celého obyvatelstva suverénních států, jimiž se např. Bělorusko či

[641] Conference of Yugoslavia Arbitration Commission. Opinion n. 2. 11. 1. 1992. Čerpáno z: RAGAZZI, Maurizio. Conference on Yugoslavia Arbitration Commission: Opinions on Questions Arising from the Dissolution of Yugoslavia. *International Legal Materials*. 1992, roč. 31, č. 6, s. 1488-1526.

[642] PELLET, Alain. The Opinions of the Badinter Arbitration Committee. A Second Breath for the Self-Determination of Peoples. *European Journal of International Law*. 1992, roč. 3, s. 178.

[643] MSD Kosovo (written proceedings), op., cit., Rusko, s. 16.

Slovinsko staly.

Tento argument dle názoru autora neobstojí. Jednak by pomíjel kontext, kdy právo na sebeurčení bylo nestátním subjektům garantováno v původních ústavách Sovětského svazu i Jugoslávie a kdy odkaz na právo na sebeurčení zazníval i např. v deklaracích nezávislosti, které z povahy věci byly činěny stále ještě nestátními subjekty. Nadto nelze přehlédnout, že sebeurčení národů je v předmětných ústavách nových států zjevně zmiňováno jako titul pro vlastní stát, nikoli jako deklarace práva na ochranu před vměšováním ze strany externích subjektů. Zcela mimo rámec tohoto argumentu by pak navíc zůstala např. zmiňovaná ústava Černé Hory rozeznávající vícero národů tvořících její obyvatelstvo.

Nyní tedy zpátky k příkladům vzniku nových států pod rouškou práva na sebeurčení. Pro první není potřeba chodit daleko. Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, zmiňuje sebeurčení hned třikrát.[644] V preambuli je mimo jiné konstatováno, že „*dobrovolné federativní státní spojení je odpovídajícím výrazem práva na sebeurčení a rovnoprávnost*“. V čl. 1 odst. 2 se pak uvádí, že „[z]*ákladem České a Slovenské Federativní Republiky je dobrovolný svazek rovnoprávných národních států českého a slovenského národa, založený na právu na sebeurčení každého z nich*“. K 1. lednu 1993 tento dobrovolný svazek zanikl, přičemž již několik měsíců předtím se Slovenská národní rada odvolala na přirozené právo národů na sebeurčení, „*jak ho zakotvují i všechny mezinárodní dohody a smlouvy o právu národů na sebeurčení*“.[645] „Přirozené právo národů na sebeurčení“ je pak zmíněno i v nyní účinné slovenské ústavě,[646] přičemž z „práva českého národa a slovenského národa na sebeurčení“ podle své preambule „vychází“ i Listina základních práv a svobod, jež dle čl. 3 a čl. 112 odst. 1 Ústavy České republiky tvoří součást českého ústavního pořádku.[647]

V letech 1989 až 1992 došlo na území Československa hned ke dvěma událostem, které typově bývají spojovány s násilím a ztrátami na životech. K revoluci a k rozpadu země. Je mimořádným úspěchem, že obě proběhly v zásadě mírumilovně, a ačkoli se označení „sametová“ vžilo pouze pro první z nich, neméně by si ji zasloužila i událost druhá.[648] Další tři

---

[644] ČESKOSLOVENSKO. Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci.

[645] Deklarácia Slovenskej národnej rady o zvrchovanosti Slovenskej republiky ze dne 17. 7. 1992 *Národná rada Slovenskej republiky* [online; cit. 24. 11. 2019].

[646] SLOVENSKO. Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky.

[647] ČESKÁ REPUBLIKA. Listina základních práv a svobod.

ČESKÁ REPUBLIKA. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

[648] Bez ozbrojeného konfliktu se obešlo i rozdělení Federace Mali a Malajsie. Od Mali se oddělil Senegal, přičemž federální ústava zaručovala oběma členům federace (i federaci samotné) suverenitu. Od Malajsie se pro změnu oddělil Singapur, a to na základě vzájemné dohody.

CRAWFORD, op. cit., odst. 31 a násl.

příklady totiž navazují na příklad jugoslávský v tom, že ukazují, kam až mohou boje o nezávislost zajít.

Roku 1971 vypukl ozbrojený konflikt mezi Západním Pákistánem a Východním Pákistánem (dnes Bangladéš), do nějž se zapojila také Indie. Výsledkem byly statisíce obětí a vznik nového státu, Bangladéše, který v proklamaci nezávislosti ze dne 10. dubna 1971 poukázal na legitimní právo na sebeurčení bangladéšského lidu.[649] Dnes už je Bangladéš státem, o jehož suverenitě není pochyb. Nutno však dodat, že v počátku války takovou podporu zdaleka neměl.

Rada bezpečnosti se tehdy na řešení neshodla a věc předala Valnému shromáždění,[650] v němž některé státy hovořily o Východním Pákistánu jako o národu (*people*) a zmiňovaly právo na sebeurčení, jiné naopak zdůrazňovaly, že se zde princip sebeurčení neuplatňuje.[651] Zástupce Pákistánu např. argumentoval, že o princip sebeurčení nejde, jelikož cílem Východního Pákistánu původně byla autonomie, nikoli nezávislost. Zjevně tím tedy zastával výklad, že sebeurčení automaticky znamená nezávislost. Zajímavější však je jeho odkaz na prohlášení tehdejšího generálního tajemníka OSN U Thanta, podle něhož není „*koncept sebeurčení správně chápán*“, jelikož z nějž nevyplývá sebeurčení částí národů. Zajímavé je to z toho důvodu, že na stejném jednání Valného shromáždění zástupce Indie pro změnu odkázal na memorandum téhož generálního tajemníka, který tehdejší situaci v Pákistánu hodnotil jako střet principu sebeurčení a principu územní celistvosti.

Tyto názorové neshody nejsou překvapivé vzhledem k době, kdy ke konfliktu v Pákistánu došlo. Plně naopak odpovídají názorovým střetům, k nimž docházelo v rámci přijímání mezinárodních paktů či Deklarace přátelských vztahů. U Bangladéše šlo navíc o jednu z prvních úspěšných postkoloniálních realizací práva na sebeurčení skrze nezávislost, Pákistán je totiž bývalou britskou kolonií, jež získala nezávislost teprve v roce 1947.[652] Odkaz Bangladéše na právo na sebeurčení nicméně nelze považovat toliko za součást koloniální praxe, neboť Pákistán byl v roce 1971 nezávislým státem vzniklým v souladu s principem *uti possidetis*. Pouhá koloniální minulost tak nestačí k dostatečnému odlišení od situace v Katalánsku. To platí i pro další příklad úspěšného vyhlášení nezávislosti, kterým je Eritrea.

Dříve, než se na případ této africké země podíváme podrobněji, však stojí za zmínku, že i nově vzniklý Bangladéš se potýkal a potýká se skupinou obyvatelstva (obývající Chittagong

---

[649] BANGLADÉŠ. Ústava, příloha č. 7. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019].

[650] Rezoluce Rady bezpečnosti č. 303 ze dne 6. 12. 1971.

[651] Záznam z 2003. plenárního jednání Valného shromáždění ze dne 7. 12. 1971. UN doc. A/PV.2003.

[652] ISLAM, Rafiqul M. Secessionist Self-Determination: Some Lessons from Katanga, Biafra and Bangladesh. *Journal of Peace Research*. 1985, roč. 22, č. 3, s. 211.

Hill), která se cítila od zbytku populace odlišná a domáhala se tomu odpovídajícím právům,[653] což je patrně jedním z důvodů výše zmíněné deklarace Bangladéše k mezinárodním paktům. V roce 1997 podepsal Bangladéš se zástupci Chittagong Hill smlouvu uznávající jeho obyvatele jako zvláštní skupinu obyvatelstva,[654] byť bez jakékoli zmínky o sebeurčení. Nepokoje tím nicméně neskončily.[655]

A nyní tedy do Afriky. V souladu s rezolucí Valného shromáždění č. 390 (V) ze dne 2. prosince 1950[656] se Eritrea stala součástí Etiopské federace, leč velmi brzo přišla o autonomii, která ji měla být dle rezoluce zaručena, což vedlo k volání po sebeurčení a nezávislosti a k mnohaletému vnitřnímu ozbrojenému konfliktu.[657] Eritrea, která stejně jako Etiopie zdaleka nepředstavuje homogenní skupinu obyvatelstva, nakonec byla ve svém tažení úspěšná poté, co v Etiopii došlo ke státnímu převratu a nová vláda Eritrejcům umožnila rozhodnout si, v souladu s právem na sebeurčení,[658] o své budoucnosti prostřednictvím referenda. K dohledu nad referendem OSN ustavilo pozorovací misi, v jejíž zprávě se objevuje pozoruhodné konstatování, že po tři desetiletí „*Eritrejci usilovali o sebeurčení, nejdříve v rámci federace, poté v plné samostatnosti*“.[659] Výsledek referenda vyzněl jednoznačně ve prospěch nezávislosti, k níž následně také došlo. Trvalý mír tím nicméně nenastal, brzy totiž mezi oběma státy vznikl mezinárodní ozbrojený konflikt trvající až do roku 2018.[660]

Překvapivě, v eritrejské ústavě navzdory mnohaletému boji za sebeurčení jakákoli zmínka o tomto právu chybí. Naopak čl. 39 odst. 1 ústavy Etiopie z roku 1992 výslovně zaručuje každému národu i národnosti „právo na sebeurčení, včetně práva na nezávislost“, byť za určitých podmínek.[661] Lze dodat, že za držitele práva na sebeurčení ve smyslu čl. 39 ústava považuje

---

[653] Viz UDDIN, Nasir. The local translation of global indigeneity: A case of the Chittagong Hill Tracts. *Journal of Southeast Asian Studies*. 2019, roč. 50, č. 1, s. 68–85.

[654] A hovořící o nich jako o „*people of Chittagong Hill Tracts region*“, byť tomuto použití slova nelze přikládat větší význam, jelikož v tomto významu jde pouze o upřesnění lidí, o kterých je hovořeno.

Chittagong Hill Tracts Accord Dhaka, 2. 12. 1997. *PeaceAgreements.org* [online; cit. 24. 11. 2019].

[655] Viz PANDAY, Pranab Kumar; JAMIL, Ishtiaq. Conflict in the Chittagong Hill Tracts of Bangladesh: An Unimplemented Accord and Continued Violence. *Asian Survey*. 2009, roč. 49, č. 6, s. 1052-1070.

[656] Rezoluce Valného shromáždění č. 390 (V) ze dne 2. 12. 1950.

[657] KELLER, Edmond J. The Eritrean National Question. In: SCHECHTERMAN, Bernard, SLANN, Martin (eds.). *The Ethnic Dimension in International Relations*. Praeger, 1993, s. 167 a násl.

[658] FOX, Gregory H. Self-Determination in the Post-Cold War Era: A New Internal Focus? *Michigan Journal of International Law*. 1995, roč. 16, č. 3, pozn. pod čarou č. 38.

[659] Pozorovací mise OSN pro referendum v Eritrei. Zpráva generálního tajemníka OSN z 11. 8. 1993. UN doc. A/48/283.

[660] BEHLES, Caitlin. Eritrea and Ethiopia Agree to Joint Declaration of Peace and Friendship (July 9, 2018). *American Society of International Law* [online]. Publikováno 30. 8. 2018 [cit. 24. 11. 2019].

[661] ETIOPIE. Ústava, čl. 39 odst. 1. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019].

(volně přeloženo) „*skupinu lidí mající nebo sdílející z velké části společnou kulturu či podobné zvyky, vzájemně srozumitelné jazyky, víru ve stejnou či související identitu a společnou fyzickou konstrukci a kteří obývají identifikovatelné a převážně propojené území*“.[662]

Obdobná Eritrey byla situace Jižního Súdánu, jenž také po mnoha letech bojů za nezávislost (na Súdánu) dosáhl dohody s centrální vládou, která národu Jižního Súdánu přiznala právo na sebeurčení,[663] jež bylo realizováno skrze referendum, po kterém se Jižní Súdán stal suverénním státem.[664]

Všechny zmíněné africké státy jsou stranami Africké charty práv člověka a národů (dále také „Africká charta“),[665] dle jejíhož čl. 20 odst. 1 mají všechny národy nezpochybnitelné a nezcizitelné právo na sebeurčení. Zmíněné ústavy, které právo na sebeurčení nestátních subjektů zaručují, byly přitom přijaty až poté, co charta vstoupila v platnost. Vyvstává tudíž podobný problém, jako u mezinárodních paktů, a sice zda uvedená praxe v podobě přiznávání práva na sebeurčení částem obyvatel suverénních států, není jen plněním závazků plynoucích z Africké charty jakožto závazné mezinárodní smlouvy. Zvláště pak při uvážení velmi širokého dosahu, který pojem národ (*people*) obsažený v chartě má, jak je vzápětí ukázáno.

Nejeví se ovšem, že by předmětná praxe byla chápána toliko jako dodržování smluvního závazku plynoucího z Africké charty. Zmiňované nestátní subjekty se ostatně práva na sebeurčení domáhaly již před jejím přijetím. Především pak ale samotný čl. 20 Africké charty, byť je jeho znění do jisté míry odlišné od znění jiných mezinárodních dokumentů rozeznávajících právo na sebeurčení, ve svých základních rysech – včetně definice pojmu „národ“ (*people*) – na tyto mezinárodní dokumenty navazuje a vychází z nich. Pojem „národ“ tak nemá v Africké chartě autonomní význam, nýbrž má mít význam totožný, jako má v jiných mezinárodních dokumentech. Africká komise pro lidská práva a práva národů, jejíž funkcí je mimo jiné jednotlivé články Africké charty interpretovat,[666] k tomu uvedla, že jde o pojem kontroverzní, přičemž by bylo „*překvapivé, pokud by Africká charta pojem ‚národ‘ nedefinovala, ledaže panovala důvěra, že jeho význam může být dovozen z mezinárodních dokumentů a norem*“.[667] Od tohoto závěru se komise odrazila i v rámci své činnosti dle čl. 47 a

---

[662] Tamtéž, čl. 39 odst. 5.

[663] SÚDÁN. Ústava, čl. 219 a násl. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019].

[664] DE VRIES, Lotje; SCHOMERUS, Mareike. Fettered Self-determination: South Sudan's Narrowed Path to Secession. *Civil Wars*. 2017, roč. 19, č. 1, s. 26-45.

Jistou podobu pak lze shledat i u Senegalu a jeho odtržení od Federace Mali.

[665] List of Countries which have signed, ratified/acceded to the African Charter on Human's and People's Rights. *African Union* [online]. Publikováno 15. 6. 2017 [cit. 24. 11. 2019].

[666] Africká charta práv člověka a národů, 1. 6. 1981, čl. 45 odst. 3.

[667] Zpráva expertní skupiny Africké komise pro lidská práva k právům domorodého obyvatelstva, 2005, s. 73.

čl. 55 Africké charty,[668] v níž se při interpretaci pojmu „národ“ odrazila také od úvah obsažených ve zprávě expertní skupiny organizace UNESCO ke konceptu práv národů (*peoples*).[669]

Uvedená zpráva přitom sice demonstrativně vyjmenovává určité typické znaky národů,[670] ovšem bez bližšího odůvodnění a s dodatkem, že tentýž pojem může mít v různých kontextech jiný význam.[671] Komise se jí každopádně přesto inspirovala, čímž jednak potvrdila svůj předchozí závěr o tom, že národ nemá v Africké chartě specifický, od jiných mezinárodních instrumentů odlišný význam, a jednak posvětila již dříve zaujímaný názor,[672] že národem mohou být i různá uskupení uvnitř suverénních států. Dnes je již tento názor v činnosti komise zcela ustálen (a stejně tak je ustálen názor, že čl. 20 musí být vykládán za respektu k územní celistvosti států).[673]

Nejenže tedy existence Africké charty nesnižuje obyčejový význam praxe afrických států ve vztahu k právu na sebeurčení, nýbrž jej naopak posiluje. Africká charta a její čl. 20 mají z hlediska obyčejového práva dokonce ještě větší význam než mezinárodní pakty. K tomuto názoru vedou autora následující úvahy. Je pravda, že všechny tyto mezinárodní smlouvy navazují na pojmosloví obsažené v Chartě OSN, přičemž nelze dovozovat, že by *a priori* měly jejich smluvní strany v úmyslu zakotvit normu v základních rysech odlišnou. Ve všech třech případech si zároveň smluvní strany byly vědomy problematičnosti výkladu pojmu „národ“ v kontextu práva na sebeurčení, což použitelnost smluv pro účely obyčejového práva oslabuje. Ovšem zásadní rozdíl spočívá v tom, že v případě Africké charty orgán nadaný úkolem chartu interpretovat jednoznačně a výslovně určil, že národem jsou i části obyvatel suverénních států, a zároveň tyto úvahy opřel o výklad předmětného pojmu, jak je zakomponován v obecném mezinárodním právu. Smluvní strany se tomuto výkladu nezpěčují a aplikuje se i při řešení konkrétních kauz. Chartu přitom ratifikovala naprostá většina afrických států, a je jí tak nutno přiznat velký význam v procesu krystalizace obyčejového práva ve smyslu závěru č. 11 odst. 1 písm. b) Draftu závěrů ohledně identifikace mezinárodního obyčejového práva.

Na tomto místě se sluší poukázat i na atypický případ Jižní Afriky (a podobně i Jižní Rhodesie) a *apartheidu*. Reakce mezinárodního společenství na tuto politiku totiž někdy bývá

International Work Group for Indigenous Affairs [online; cit. 24. 11. 2019].

[668] Rozhodnutí Africké komise pro lidská práva, 2009, č. 266/03, Kevin Mgwanga Gunme et. al. v. Cameroon.

[669] UNESCO. International Meeting of Experts on Further Study of the Concept of the Rights of Peoples, Paris, 1989 (SHS.89/CONF.602/7), s. 7-8.

[670] Např. společná historie, jazyková jednota, spojitost s územím atd.

[671] UNESCO, Meeting of Experts, s. 7-8.

[672] Rozhodnutí Africké komise pro lidská práva, 1995, č. 75/92, Katangese Peoples' Congress v. Zaire.

[673] Viz SALOMON, Stefan. Self-determination in the Case Law of the African Commission: Lessons for Europe. *VRÜ Verfassung und Recht in Übersee*. 2017, č. 3, s. 217-241.

zmiňována jako důkaz existence obyčejového práva na sebeurčení rasově definovaných skupin. Princip sebeurčení národů byl zmíněn v několika rezolucích Valného shromáždění (přijatých značnou většinou) odsuzujících *apartheid* a konkrétně politiku tzv. bantustanů (což byla zjednodušeně řečeno formálně autonomní území, do nichž bylo soustředěno černošské obyvatelstvo za účelem jeho odstranění z většiny území Jižní Afriky).[674] Pozorné čtení rezolucí však při znalosti celého kontextu odhalí, že jako nositel práva na sebeurčení bylo vnímáno obyvatelstvo Jižní Afriky jako celek. Zasažena sice byla primárně černošská část obyvatelstva, jak ovšem z rezolucí plyne, tím nedocházelo toliko k porušení principu sebeurčení, ale i principů územní celistvosti a národní jednoty. Z toho je zřejmé, že nebylo řešeno samostatné právo části obyvatelstva Jižní Afriky. Tento případ proto o možném vzniku obyčejového práva částí obyvatel suverénních států nesvědčí.

Svědčí o tom naopak současná praxe Jižní Afriky, která odpovídá výkladu čl. 20 Africké charty, jak byl předložen výše. Dle čl. 235 jihoafrické ústavy „*právo celého národu Jižní Afriky na sebeurčení, jak je vyjádřeno v této ústavě, nevylučuje, v rámci tohoto práva, uznání práva na sebeurčení jakékoli komunity sdílející společné kulturní a jazykové dědictví*“.[675] K uznání práva na sebeurčení určité komunity přitom skutečně došlo, a to dohodou o právu na sebeurčení Afrikánců.[676]

Příklady doposud uvedené byly vesměs úspěšné v tom smyslu, že vedly k nezávislosti subjektů považovaných za národ či se domáhajících sebeurčení a k jejich celosvětovému uznání. Různé další subjekty po celém světě však zůstávají (alespoň oficiálně) součástí státních útvarů, ačkoli o postavení národa usilují, nebo jim dokonce bylo přiznáno.

Tak např. v Asii označil Uzbekistán za národ obyvatele Karakalpakstánu (mající právo se osamostatnit)[677] a Irák Kurdy,[678] Indie pak poskytla speciální záruky národu Ásámců[679] a

---

[674] Rezoluce Valného shromáždění č. 2775 (XXVI) ze dne 29. 11. 1971.

Rezoluce Valného shromáždění č. 3411 (XXX) ze dne 28. 11. 1975.

Odpor k *apartheidu* se patrně promítl i ve formulaci Deklarace přátelských vztahů, jejíž záchranná klauzule garantovala územní celistvost států, majících „*vládu reprezentovanou celým národem patřícím na dané území bez rozdílu rasy, vyznání či barvy*“.

[675] JIŽNÍ AFRIKA. Ústava, čl. 235. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019].

[676] Accord on Afrikaner Self-Determination between the Freedom Front, the African National Congress and the South African Government/National Party. 23. 4. 1994. *Justice.gov.za* [online; cit. 24. 11. 2019].

[677] UZBEKISTÁN. Ústava, čl. 74. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019].

[678] Constitution of the Iraqi Kurdistan Region. *Unrepresented Nations and Peoples Organization* [online]. Publikováno 19. 4. 2004 [cit. 24. 11. 2019].

Viz i KELLY, Michael J. The Kurdish Regional Constitution within the Framework of the Iraqi Federal Constitution: A Struggle for Sovereignty, Oil, Ethnic Identity, and the Prospects for a Reverse Supremacy Clause. *Penn State Law Review*, 2010, roč. 114, č. 3, s. 707-808.

[679] Accord between AASU, AAGSP and the Central Government on the Foreign National Issue (Assam Accord). 15

Indonésie národu Acehů,[680] byť nikoli všechny tyto státy uznaly současně právo předmětných národů na sebeurčení. Bylo by možno u Ásamců a Acehů namítat, že šlo pouze o určení, o kterých lidech (*people*) je hovořeno, nikoli o přiznání jakéhokoli statusu. Uvedený termín byl nicméně použit v rámci dvoustranných vyjednávání mezi státem a představiteli uvedených nestátních skupin, přičemž v odkazovaných dokumentech se ocitl právě ve spojitosti s historickými tradicemi či jazykovou a kulturní identitou, které uvedeným skupinám zajistily zvláštní postavení.

Také starý kontinent nabízí zajímavé příklady. Norsko např. potvrdilo právo na sebeurčení Laponců (Sámů),[681] Rusko uznává právo na sebeurčení mimo jiné Tatarů[682] a Moldavsko právo na sebeurčení Gagauzů.[683] Velkopáteční dohodou mezi Spojeným královstvím a Irskem pak bylo potvrzeno právo irského ostrova jako celku na sebeurčení.[684] Tato dohoda je zajímavá mimo jiné tím, že odpovídá výše zmíněnému prohlášení bývalého kancléře Spolkové republiky Německo Helmuta Schmidta, který pod rouškou sebeurčení usiloval o spojení německého národa žijícího ve dvou samostatných státech. Jde tak o další ukázku toho, že sebeurčení se (ani mimo kontext koloniálních a okupovaných území) neomezuje na celé obyvatelstvo jednoho suverénního státu.

Bylo nicméně zmíněno, že významným zdrojem důkazů existence obyčejového práva mohou být zejména situace ve větším měřítku řešené na mezinárodním fóru. Ne všechny z právě uvedených případů, ač byly mezinárodním společenstvím zaznamenány, však toto mezinárodní řešení vyžadovaly. Podívejme se proto nyní na některé situace, které se vyhrotily až do té míry, že se dostaly na program Valného shromáždění či Rady bezpečnosti OSN. Nabízí se pochopitelně případy Kosova, Tibetu nebo Palestiny. Ty však, alespoň prozatím, zůstanou stranou. Ke Kosovu se práce dostane při analýze názorů států vyjádřených v řízení před

---

8. 1985. *United Nations Peacemaker* [online; cit. 24. 11. 2019].

[680] Memorandum of Understanding between the Government of the Republic of Indonesia and the Free Aceh Movement. 15. 8. 2005. *United Nations Peacemaker* [online; cit. 24. 11. 2019].

[681] HENRIKSEN, John B. The Continuous Process of Recognition and Implementation of the Sami People's Right to Self-Determination. *Cambridge Review of International Affairs*. 2008, roč. 21 č. 1, s. 32.

Viz i ŠVÉDSKO. Ústava, čl. 2. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019].

FINSKO. Ústava, čl. 17. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019].

[682] Treaty Between the Russian Federation and the Republic of Tatarstan. On Delimitation of Jurisdictional Subjects and Mutual Delegation of Powers between the State Bodies of the Russian Federation and the State Bodies of the Republic of Tatarstan. *Food and Agriculture Organization of the United Nations* [online; cit. 24. 11. 2019].

CHRISTAKIS, Theodore. Self-Determination, Territorial Integrity and fait Accompli in the Case of Crimea. *Heidelberg Journal of International Law*. 2015, roč. 75, č. 1, s. 75.

[683] MOLDAVSKO. Ústava, čl. 111. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019].

[684] Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of Ireland. *Gov.uk* [online; cit. 24. 11. 2019].

Mezinárodním soudním dvorem. O Palestině a Tibetu naopak nebude pojednáno vůbec, neboť jde o případy se silným koloniálním prvkem (a prvkem okupace), což vylučuje jejich použitelnost pro Katalánsko. To platí i pro některé další známé případy (Východní Timor, Gibraltar, Hongkong aj.).

Relevantnější se naopak jeví případy Severního Kypru, Náhorního Karabachu, Abcházie, Jižní Osetie či Podněstří, které vyhlásily nezávislost, naprostá většina států je však doposud odmítla uznat. Z nastíněného popisu událostí z počátku devadesátých let se mohlo zdát, že rozpad SSSR proběhl skoro až idylicky, učiněný výčet *de facto* existujících celosvětově neuznaných republik, z nichž se naprostá většina nachází na území bývalého Sovětského svazu, ovšem svědčí o opaku. Začněme však u Severního Kypru, který ostatním událostem předcházel.

Kypr získal jakožto bývalá britská kolonie nezávislost v roce 1960,[685] přičemž již dlouho předtím bylo zřejmé, že tím veškeré trable neskončí.[686] Obyvatelstvo žijící na ostrově totiž bylo (a je) rozděleno na Řecké Kypřany a Turecké Kypřany.[687] Výraznou většinu tvořili první jmenovaní, obě skupiny nicméně měly v zádech podporu zahraničních států, a sice – jak jinak – Řecka a Turecka. Původně měly tyto státy na Kypru i územní ambice, které patrně odpovídaly i představám jednotlivých komunit,[688] nakonec ale spolu se Spojeným královstvím sepsaly před osamostatněním Kypru řadu smluv, na nichž se podílely i zástupci obou skupin obyvatel ostrova a které měly zajistit nezávislost a jednotu nově vzniklého státu.[689] Jednota však neměla dlouhého trvání a po některých mezikrocích (vyhlášení federálního státu a především okupace tureckou armádou) Turečtí Kypřané, s odkazem na své právo na sebeurčení, vyhlásili na severu ostrova v roce 1983 nezávislost a vznik nového státu Turecká republika Severního Kypru.[690] Tuto deklaraci ovšem shledala Rada bezpečnosti neplatnou,[691] a Severní Kypr tak je uznáván pouze

---

[685] Kyperská problematika tedy poměrně úzce souvisí s kolonialismem, nicméně tím, že v roce 1960 vznikl suverénní stát v souladu s principem *uti possidetis*, se „koloniální bonus“ sebeurčení vyčerpal.

[686] Pro podrobnější popis kyperské historie viz např.

BLAY, S. K. N. Self-Determination in Cyprus: The New Dimensions of an Old Conflict. *Australian Year Book of International Law*. 1983, s. 67 a násl.

[687] KYPERSKÁ REPUBLIKA. Ústava, čl. 1 a 2. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019].

Častější je pravděpodobně překlad „Kyperští Řeci“ a „Kyperští Turci“.

[688] Řečtí Kypřané věřili v „Enosis“ (celonárodní sjednocení Řeků), Turečtí Kypřané zase ve spojení s Tureckem.

Záznam z 2498. jednání Rady bezpečnosti ze dne 17. 11. 1983. UN doc. S/PV.2498, s. 41 a násl.

[689] The Zurich and London Agreements. *UNATurkey.org* [online; cit. 14. 6. 2019].

[690] Declaration of Independence of the Turkish Republic of Northern Cyprus.

[691] Rezoluce Rady bezpečnosti č. 541 ze dne 18. 11. 1983.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 365 ze dne 13. 12. 1974.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 367 ze dne 12. 3. 1975.

Tureckem.[692]

Případ Kypru je zajímavý v tom, že mezinárodní společenství po celou dobu uznávalo a uznává,[693] že se na něm nacházejí dvě různé komunity mající odlišnou historii, kulturu i politické zájmy. Jedna z těchto komunit přitom usiluje o uznání vlastního práva na sebeurčení,[694] přičemž ještě před vznikem nezávislého Kypru nacházela pro toto řešení jisté pochopení i u Spojeného království.[695] Situace navíc byla opakovaně řešena na mezinárodním poli, i další mezinárodní aktéři tak měli prostor pro nastínění svých postojů k otázce sebeurčení Kypřanů či jedné z kyperských komunit.

Jak ovšem záznamy z jednání Rady bezpečnosti[696] ukazují, princip sebeurčení národů zůstal v zásadě bokem. Samotnému sebeurčení se věnovali pouze aktéři bezprostředně dotčení, tzn. Turecko, Řecko, Kypr a zástupci Tureckých Kypřanů. Posledně uvedení argumentovali, že Kypr je tvořen dvěma národy (*peoples*), kterým byla svěřena jeho suverenita.[697] Na jejich straně pochopitelně stálo Turecko, podle kterého řecká část ostrova nedodržovala závazek, že Kypr bude státem dvou komunit, pročež Turečtí Kypřané měli znovu právo rozhodnout o svém sebeurčení.[698] Kypr, kterého podporovalo Řecko, tento argument odmítal s tím, že právo na sebeurčení „*lze vykonávat obyvatelstvem jednoho státu jako celkem, nikoli samostatně jednotlivými komunitami*“.[699]

Jen ojediněle se k právu na sebeurčení či k otázce, které národy Kypr tvoří, vyjádřily i představitelé jiných států. Dle Srí Lanky by byla v ohrožení územní celistvost mnoha států, pokud by právo na sebeurčení mimo koloniální kontext bylo interpretováno jako právo na odtržení.[700] Takto formulované vyjádření nicméně vzbuzuje spíše dojem podpory práva

---

[692] Rezoluce Rady bezpečnosti č. 550 ze dne 11. 5. 1984.

[693] Viz např. rezoluce Valného shromáždění č. 3212 ze dne 1. 11. 1974.

Viz i rezoluce Rady bezpečnosti č. 1250 ze dne 29. 6. 1999.

[694] LAUTERPACHT, Elihu. The Right of Self-Determination of the Turkish Cypriots. 9. 3. 1990. *Republic of Turkey. Ministry of Foreign Affairs* [online; cit. 24. 11. 2019].

[695] Projev ministra kolonií Spojeného království Alana Lennoxe-Boyda v Dolní sněmovně, 19. 12. 1956. *Parliament.uk* [online; cit. 24. 11. 2019].

[696] Viz zejména záznamy z 1813. (UN doc. S/PV.1813), 1814. (UN doc. S/PV.1814), 1815. (UN doc. S/PV.1815), 1816. (UN doc. S/PV.1816), 2497. (UN doc. S/PV.2497), 2498. (UN doc. S/PV.2498), 2499. (UN doc. S/PV.2499), 2500. (UN doc. S/PV.2500), 2531. (UN doc. S/PV.2531), 2532. (UN doc. S/PV.2532), 2533. (UN doc. S/PV.2533), 2534. (UN doc. S/PV.2534), 2535. (UN doc. S/PV.2535), 2536. (UN doc. S/PV.2536), 2537. (UN doc. S/PV.2537) a 2538. (UN doc. S/PV.2538) jednání Rady bezpečnosti, na nichž bylo postupně probíráno vyhlášení federálního státu, vyhlášení nezávislosti Severního Kypru a navázání diplomatických styků mezi ním a Tureckem.

[697] Záznam z 2531. jednání Rady bezpečnosti ze dne 3. 5. 1984. UN doc. S/PV.2531.

[698] Záznam z 2500. jednání Rady bezpečnosti ze dne 18. 11. 1983. UN doc. S/PV.2500.

[699] Záznam z 2497. jednání Rady bezpečnosti ze dne 17. 11. 1983. UN doc. S/PV.2497.

[700] Záznam z 2499. jednání Rady bezpečnosti ze dne 18. 11. 1983. UN doc. S/PV.2499.

Kyperských Turků na sebeurčení, pouze nikoli v jeho externí formě. Vietnam zase vyzval k podpoře práva na sebeurčení Kypřanů jakožto všech obyvatel ostrova, přičemž jejich právo na sebeurčení mělo spočívat v ochraně proti vnějšímu vměšování.[701] Jamajka se sice k právu na sebeurčení nevyjádřila, prohlásila nicméně, že celý problém spočívá ve skutečnosti, že dva národy byly historií a geografií donuceny žít společně na jednom území.[702] Zcela shodně se vyjádřilo i Togo.[703] Nebývale podrobně se nositelem práva na sebeurčení zabývala Saudská Arábie. Její zástupce formuloval myšlenku, kterou lze stručně shrnout tak, že nositelem práva na sebeurčení je národ (*people*) definovaný společným zájmem, jenž se projevuje existencí společného státu: „[Na Kypru] *jsou maronité z Libanonu a Syřané ze Sýrie, kteří se stali Kypřany; jsou tam Řeci, kteří se stali Kypřany, a jsou Turci. Přijali nějaký způsob života, společné zájmy, a tím vznikl národ.*“[704]

Jinak ovšem zásadně nebylo potřeba k výkladu práva na sebeurčení přistupovat. Bylo tomu tak proto, že severní část Kypru byla okupována tureckou armádou,[705] což už samo o sobě v podstatě vylučovalo jakoukoli legalitu externího sebeurčení. Navíc (a zejména), vztahy na ostrově byly upraveny i speciálními vícestrannými mezinárodními smlouvami, které zaručovaly jednotu, nezávislost a nestrannost Kypru jakožto jednoho suverénního státu.[706] Územní jednota Kypru tak byla neporušitelnou podmínkou, což reflektovaly i výše citované rezoluce Rady bezpečnosti. O porušení mezinárodního práva vyhlášením nezávislosti a dalšími kroky tak nebylo pochyb, aniž by bylo potřeba zabrousit do tak složité problematiky, jakým je právo na sebeurčení.

Nelze každopádně přehlížet, že na Kypr bylo a doposud je nahlíženo jako na stát složený ze dvou komunit, ač nejsou vždy nazývány národy. Nejde přitom o pouhé faktické povědomí mezinárodních aktérů o rozdílnosti lidí na ostrově se nacházejících, ale o skutečně zohlednění této reality v mezinárodních smlouvách, které byly uzavřeny před nezávislostí Kypru za spoluúčasti zástupců obou komunit a které např. stanovily i požadavky na kyperskou ústavu, jež vychází z toho, že obyvatelstvo Kypru je tvořeno primárně dvěma různými komunitami. To se promítá v požadavcích na zastoupení v orgánech veřejné moci apod.[707] Když potom na přelomu

[701] Záznam z 2535. jednání Rady bezpečnosti ze dne 7. 5. 1984. UN doc. S/PV.2535.

[702] Záznam z 2535. jednání Rady bezpečnosti ze dne 7. 5. 1984. UN doc. S/PV.2535.

[703] Záznam z 2500. jednání Rady bezpečnosti ze dne 18. 11. 1983. UN doc. S/PV.2500.

[704] Záznam z 1816. jednání Rady bezpečnosti ze dne 25. 2. 1975. UN doc. S/PV.1816.

[705] Rezoluce Valného shromáždění č. 37/253 ze dne 13. 5. 1983.

[706] Viz zpráva generálního tajemníka OSN z mise na Kypru ze dne 8. 10. 1991. UN doc. S/23121.

[707] KYPERSKÁ REPUBLIKA. Ústava. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019].

tisíciletí zesílily mírové rozhovory mezi oběma stranami,[708] vyústily v tzv. Annanův plán,[709] který rozdělení (byť navenek jednotného) státu ještě dále posiloval. Z Kypru se podle něj měla stát federace, v níž by v mnoha ohledech byly ignorovány rozdíly v početnosti obou komunit (stejné zastoupení v horní komoře parlamentu, rovné obsazení nejvyššího soudu atd.). Tento plán byl v referendu odmítnut Řeckými Kypřany,[710] poněvadž – mimo jiné – zásadním způsobem omezoval suverenitou restrukturalizovaného státu.[711] Annanův plán byl snahou o politický kompromis, nikoli právním řešení sporu, reálně ovšem odpovídal maximální možné míře interního sebeurčení, které bylo možno oběma odlišným komunitám předurčeným žít ve společném státě poskytnout.

Dalším případem řešeným na mezinárodním poli je Náhorní Karabach. Jde o území *de iure* náležející Ázerbájdžánu, nad kterým ovšem nemá kontrolu a na němž vznikla Republika Arcach, jež dosud nebyla uznána žádným členem OSN.[712]

Náhorní Karabach je předmětem mnohaletých sporů mezi Ázerbájdžánem a Arménií, jejichž poslední kapitola započala ke konci osmdesátých let a kulminovala na začátku devadesátých let minulého století. Národní Karabach, autonomní oblast Ázerbájdžánské sovětské socialistické republiky osídlena do velké míry etnickými Armény, vyhlásil po proběhlém referendu nezávislost se záměrem připojit se k Arménii. Tuto nezávislost Ázerbájdžán neuznal a celá situace vyústila v ozbrojený konflikt, do něhož se zapojila Arménie a který ustrnul na mrtvém bodě, kdy Ázerbájdžán sice nemá Náhorní Karabach pod svou kontrolou, ten je však nadále považován za součást jeho území. Zároveň byla část ázerbájdžánského území obsazena arménskými ozbrojenými silami.[713]

Situací se zabývala jak Rada bezpečnosti, tak Valné shromáždění. Rada bezpečnosti ve svých rezolucích z roku 1993 opakovaně zdůraznila respekt k suverenitě a územní celistvosti všech států v daném regionu, neporušitelnost mezinárodních hranic a zákaz anexe území použitím síly, a vyzvala Arménii k opuštění ázerbájdžánského území.[714] Valné shromáždění ve

---

[708] Rezoluce Rady bezpečnosti č. 1250 ze dne 29. 6. 1999.

[709] The Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem, 31. 3. 2004. *United Nations Peacemaker* [online; cit. 24. 11. 2019].

[710] Zpráva generálního tajemníka OSN z mise na Kypru ze dne 28. 5. 2004. UN doc. S/2004/437.

[711] Dopis zástupce Kypru generálnímu tajemníkovi OSN ze dne 7. 6. 2004. UN doc. A/58/835–S/2004/464.

[712] SARVARIAN, Arman. The Artsakh Question: An Analysis of Territorial Dispute Resolution in International Law. *Melbourne Journal of International Law*, 2008, s. 191.

[713] Viz podrobněji např. CORNELL, Svante E. Undeclared War: The Nagorno-Karabakh Conflict Reconsidered. *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies*. 1997, roč. 20, s. 1-23.

[714] Rezoluce Rady bezpečnosti č. 822 ze dne 30. 4. 1993.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 853 ze dne 29. 7. 1993.

své rezoluci přijaté o patnáct let později znovu potvrdilo respekt k suverenitě a územní celistvosti Ázerbájdžánu v rámci jeho mezinárodně uznaných hranic, vyzvalo k neuznávání nezákonné situace nastalé na území Náhorního Karabachu a uznalo nezbytnost nalezení takového řešení, které na daném území umožní vybudování efektivního, demokratického, samosprávného celku v rámci Ázerbájdžánské republiky.[715] Tato rezoluce byla nicméně přijata pouze 39 hlasy.[716]

Jako prostředník ve sporu funguje Minská skupina Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (dále také „OBSE"), která již v roce 1996 vytyčila, že řešení krize musí být založeno na principu územní celistvosti Arménie a Ázerbájdžánu, přičemž právní status Náhorního Karabachu by měl plynout z dohody založené na sebeurčení svěřující nejvyšší možnou míru autonomie v rámci Ázerbájdžánu.[717] Na tato východiska Minská skupina navázala o zhruba deset let později, kdy vytyčila hlavní body řešení, které by mělo být „*založené na principech Helsinských dohod, tedy územní celistvosti, rovných práv a sebeurčení národů a zákazu použití síly*".[718] Součástí plánu mělo být budoucí určení konečného právního statusu Náhorního Karabachu skrze právně závazné vyjádření vůle.[719] Toto řešení se prozatím nezrealizovalo a obyvatelstvo Náhorního Karabachu v něm není prezentováno výslovně jako samostatný národ (*people*), přesto nelze přehlédnout, že plán byl výslovně založený i na principu sebeurčení národů a spočíval mimo jiné v tom, že si obyvatelstvo předmětného území samo rozhodne o své budoucnosti.

Na řešení na bázi principů vytyčených Minskou skupinou odkazovaly státy i v rámci diskusí o výše citovaných rezolucích Rady bezpečnosti a Valného shromáždění. Spojené království tak konstatovalo, že jediným reálným řešením – s ohledem na principy OSN a OBSE – je zachování ázerbájdžánské suverenity s reálnou autonomií místní arménské populace.[720] Slovinsko, hovořící v pozici předsedy Evropské unie, konstatovalo, že Evropská unie plně podporuje všechny principy – bez výjimky – vytyčené Minskou skupinou.[721] Na principy

---

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 874 ze dne 14. 10. 1993.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 884 ze dne 12. 11. 1993.

[715] Rezoluce Valného shromáždění č. 62/243 ze dne 25. 4. 2008.

[716] Záznam z 86. plenárního jednání Valného shromáždění ze dne 14. 3. 2008. UN doc. A/62/PV.86.

[717] Dopis zástupce Ázerbájdžánu generálnímu tajemníkovi OSN ze dne 10. 4. 2017, odst. 24. UN doc. A/71/880 S/2017/316.

[718] Statement by the OSCE Minsk Group Co-Chair countries. *Organization for Security and Co-operation in Europe* [online]. Publikováno 10. 7. 2009 [cit. 24. 11. 2019].

[719] Tamtéž.

[720] Záznam z 3205. jednání Rady bezpečnosti ze dne 30. 4. 1993. UN doc. S/PV.3205.

[721] Záznam z 86. plenárním jednání Valného shromáždění ze dne 14. 3. 2008. UN doc. A/62/PV.86.

vytyčené Minskou skupinu poukázaly i Spojené státy, které draftu rezoluce Valného shromáždění vyčetly, že v ní nejsou všechny rovnoměrně zastoupeny, s čímž se ztotožnila i Francie a Jižní Afrika.[722] Právě to byl tedy jeden z důvodů, proč získala rezoluce Valného shromáždění relativně nízkou podporu.

Je patrné, že sebeurčení hraje v probíhajícím konfliktu a ve způsobu jeho řešení na mezinárodním poli zcela zásadní roli. Zjevně přitom nejde o sebeurčení ve smyslu práva celého obyvatelstva Ázerbájdžánu před cizím vměšováním, neboť v tomto kontextu sebeurčení v citovaných debatách nebylo zmíněno ani jednou, ačkoli státy vycházely z toho, že Arménie narušuje ázerbájdžánskou suverenitu. Šlo naopak o sebeurčení obyvatel Náhorního Karabachu, ať už ve formě autonomie, či dokonce referenda o samostatnosti (byť toto řešení naráží na opakované zdůrazňování zásady územní celistvosti[723]).

Aplikovatelnost principu sebeurčení dokonce připouštějí i oba hlavní aktéři sporu, Ázerbájdžán a Arménie. Arménie vytrvale argumentuje, že obyvatelé Náhorního Karabachu vyhlášením nezávislosti užili svého práva na sebeurčení.[724] Jak dokonce z úst jejího zástupce zaznělo na jednání Valného shromáždění, „*Kosovo ukázalo, že princip sebeurčení je stále platný i ve 21. století*“.[725] Ázerbájdžán oproti tomu netvrdí, že by se koncept sebeurčení na tyto případy nevztahoval, nýbrž že mimo koloniální kontext nezaručuje nezávislost.[726]

Případ Náhorního Karabachu má řadu společných rysů se situací na Kypru. Jde o území, na kterém se nacházejí různé etnické skupiny. Do obou případů aktivně vojensky zasahuje cizí stát (Turecko a Arménie) a v obou případech rezoluce Rady bezpečnosti zdůraznily, že je potřeba trvat na respektu k územní celistvosti států v jejich mezinárodně uznávaných hranicích. Co je ale z pohledu této práce nejdůležitější, dosud navrhovaná řešení obou situací nevychází pouze z principu územní celistvosti, ale též z principu sebeurčení národů. Plán řešení kyperské krize to sice nestanoví výslovně, vychází nicméně z potřeby maximální možné autonomie obou na Kypru žijících komunit. Z podobné potřeby vychází i Minská skupina, která již na princip sebeurčení ovšem odkazuje zcela otevřeně. V rámci řešení obou situací se přitom hovoří i o

---

[722] Tamtéž.

[723] Lze v této souvislosti poukázat i na povzdech zástupce Venezuely, podle kterého mezinárodní společenství sleduje „*překroucený koncept toho, co mělo být předpokladem míru naší doby, práva na sebeurčení, kdy si národy volí cesty, které je rozdělují a podkopávají jejich společné kulturní kořeny a staletí mírové koexistence*“.

Záznam z 3205. jednání Rady bezpečnosti ze dne 30. 4. 1993. UN doc. S/PV.3205.

[724] Viz např. Informace trvalé mise v Arménii vysokému komisaři OSN pro lidská práva ze dne 21. 3. 2005. UN doc. E/CN.4/2005/G/23.

[725] Záznam z 86. plenárním jednání Valného shromáždění ze dne 14. 3. 2008. UN doc. A/62/PV.86.

[726] Dopis zástupce Ázerbájdžánu generálnímu tajemníkovi OSN ze dne 26. 12. 2008. UN doc. A/63/664–S/2008/823.

potřebě referenda, a to referenda na konkrétním sporném území, nikoli na území celého dotčeného státu. Ostatně Annanův plán již prošel dvěma oddělenými referendy, v jednom hlasovali Turečtí Kypřané, ve druhém samostatně Řečtí Kypřané.

Definoval-li Mezinárodní soudní dvůr sebeurčení jako „*nutnost brát na zřetel svobodně vyjádřenou vůli národů*“,[727] tak konání oddělených referend napovídá spíše o tom, že „národ“ (*people*) v tomto kontextu není jen obyvatelstvo celého státu či obyvatelstvo nacházející se v koloniálním područí, nýbrž jím mohou být i různé skupiny v rámci jednoho státu. V opačném případě by totiž mělo být konáno referendum společné pro obyvatele celého Kypru, resp. celého Ázerbájdžánu. V případě Kypru a v případě Náhorního Karabachu se přitom tyto skupiny dokonce ani neidentifikují jako samostatný, svébytný národ, nýbrž jako součást jiného národa. Přesto je jejich situace řešena skrze princip sebeurčení.

Na území bývalého Sovětského svazu zůstaneme i nadále, konkrétně v Gruzii, na jejímž území vyhlásily za podpory Ruska nezávislost (také podepřenou referendy) Jižní Osetie a Abcházie. Po ozbrojeném konfliktu mezi Gruzií a Ruskem došlo k jejich prvním mezinárodním uznáním, byť naprostá většina států tyto dvě separatistické republiky nadále neuznává.[728] Gruzínskou krizí se podrobně zabývala i OSN. Ačkoli je většina rezolucí Rady bezpečnosti zaměřena na Abcházii, lze závěry v nich vyslovené vztáhnout i na Jižní Osetii, neboť mezi oběma územími není zásadních rozdílů, pro které by byly poznatky z obou situací navzájem nepřenosné.[729]

Podobně jako u náhorního Karabachu (mnohačetné) rezoluce Rady bezpečnosti věnované situaci v Gruzii[730] opakovaně zdůrazňovaly jeden základní prvek, a tím je zásada územní celistvosti. Řešení založené na respektu k územní celistvosti a suverenitě přitom podporovalo i Rusko, a to nikoli pouze hlasováním ve prospěch uvedených rezolucí, nýbrž i výslovně.[731] Zároveň, stejně jako ve výše zmiňovaných případech, se státy v zásadě shodovaly v tom, že řešení musí spočívat i v zohlednění zájmů obyvatel Abcházie[732] a v poskytnutí autonomie

---

[727] MSD Western Sahara, odst. 59.

[728] BORGEN, Christopher J. The Language of Law and the Practice of Politics: Great Powers and the Rhetoric of Self-Determination in the Cases of Kosovo and South Ossetia. *Chicago Journal of International Law*. 2009, roč. 10, č. 1, s. 5-6.

[729] Srov. THOMAS, Ronald. The Distinct Cases of Kosovo and South Ossetia: Deciding the Question of Independence on the Merits and International. *Fordham International Law Journal*. 2008, roč. 32, č. 6, 2008, s. 2023-2024.

[730] Viz např. Rezoluce Rady bezpečnosti č. 876 ze dne 19. 10. 1993.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 896 ze dne 31. 1. 1994.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 906 ze dne 25. 3. 1994.

[731] Projev zástupce Ruska na 3332. jednání Rady bezpečnosti ze dne 31. 1. 1994.

[732] Viz např. projevy zástupců Číny, Španělska a Velké Británie na 3332. jednání Rady bezpečnosti ze dne 31. 1.

v rámci Gruzie.[733] V tomto duchu se nesl i plán řešení připravený generálním tajemníkem OSN, který hovořil o Abcházii jako o suverénní entitě v rámci gruzínského státu[734] a jehož základní východiska byla posvěcena rezolucemi Rady bezpečnosti.[735]

Po zmíněném ozbrojeném konfliktu mezi Ruskem a Gruzií však Rusko – do té doby v pozici mediátora – otočilo[736] a s odkazem na právo obyvatel Abcházie a Jižní Osetie na sebeurčení a ve zcela zjevném rozporu s rezolucemi Rady bezpečnosti oba státy uznalo.[737] S obyvateli obou regionů přitom zjevně jednalo jako s národy (*peoples*), přičemž svůj postoj odůvodňovalo – krom tvrzené agrese ze strany Gruzie – historickým postavením obou entit v rámci Gruzie a Sovětského svazu.[738] Tím pochopitelně, s ohledem na pozici Ruska jako stálého člena Rady bezpečnosti, byla další činnost tohoto orgánu fakticky znemožněna.[739] Z (nebývale vyhroceného) jednání Rady bezpečnosti konaného dva dny po uznání obou entit Ruskem lze nicméně vypozorovat univerzální odpor vůči ruské politice. Za zmínku ovšem stojí především vyjádření Panamy a Kostariky, které hovořily o obyvatelích Abcházie i Jižní Osetie jako o národech (*peoples*) a zdůraznily i jejich práva, byť s důrazem na požadavek územní celistvosti Gruzie.[740] Tomu odpovídá skutečnost, že ačkoli bylo ruské uznání předmětných entit na jednáních Rady bezpečnosti i na následných jednáních Valného shromáždění[741] opakovaně označeno za protiprávní, samotný argument existencí jejich práva na sebeurčení zpochybňován výslovně nebyl. Odmítnut byl pouze výsledek v podobě narušení suverenity a územní celistvosti

---

1994. UN doc. S/PV.3332.

[733] Viz např. projev zástupce České republiky na 3332. jednání Rady bezpečnosti ze dne 31. 1. 1994. UN doc. S/PV.3332.

Projev zástupce Německa, Spojených států a Jižní Koreje na 3618. jednání Rady bezpečnosti ze dne 12. 1. 1996. UN doc. S/PV.3618.

Viz i projev zástupce České republiky 3354. jednání Rady bezpečnosti ze dne 25. 3. 1994. UN doc. S/PV.3354.

[734] HOCH, Tomáš; SOULEIMANOV, Emil. Russia's Role in the Peace Process in Abkhazia. In: MALEK, Martin (ed.). *Ausgewählte sicherheitspolitische Fragen im Südkaukasus*. 2013, s. 28-29.

[735] Viz např. rezoluce Rady bezpečnosti č. 1666 ze dne 31. 3. 2006.

[736] Je patrné, a Rusko na to koneckonců dopředu upozorňovalo, že změna v přístupu byla ovlivněna reakcí mezinárodního společenství na tehdy nedávné vyhlášení nezávislosti Kosova, o kterém je pojednáno dále.

Záznam z 5969. jednání Rady bezpečnosti ze dne 28. 8. 2008. UN doc. S/PV.5969.

[737] RUSKO. Prezidentské dekrety č. 1260 a 1261. Citovány představitelem Ruska na 5969. jednání Rady bezpečnosti ze dne 28. 8. 2008. UN doc. S/PV.5969.

[738] Záznam z 5969. jednání Rady bezpečnosti ze dne 28. 8. 2008. UN doc. S/PV.5969.

[739] Viz nepřijatý návrh rezoluce Rady bezpečnosti vedený pod UN doc. S/2009/310, který nebyl přijat kvůli zápornému hlasu Ruska.

Viz záznam z 6143. jednání Rady bezpečnosti ze dne 15. 6. 2009. UN doc. S/PV.6143.

[740] Projevy představitelů Panamy a Kostariky na 5969. jednání Rady bezpečnosti ze dne 28. 8. 2008. UN doc. S/PV.5969.

[741] Viz např. záznam z 96. plenárního jednání Valného shromáždění ze dne 7. 6. 2016. UN doc. A/70/PV.96.

Gruzie. Ostatně právo na sebeurčení Abcházie a Jižní Osetie nezpochybňovala dokonce ani samotná Gruzie. Naopak, toto právo výslovně uznala, byť nikoli v jeho externí podobě.[742]

Také ze situace v Gruzii tedy lze dovodit podobné závěry jako v případě Kypru a Náhorního Karabachu. Předně je to fakt, že součástí mezinárodního řešení krize mělo být zohlednění zájmů lidí žijících na územích usilujících o nezávislost a zaručení jejich autonomie, a to v rámci většího územního celku. Nejen to, hlavní aktéři sporu – tedy Gruzie i Rusko – připouštěli výslovně právo obou entit na sebeurčení, přičemž tento výklad nebyl na jednáních orgánů OSN v zásadě zpochybňován. Stejně jako u obyvatel Náhorního Karabachu lze přitom vyjádřit pochyby, nakolik by je bylo možno ve srovnání s Katalánskem považovat za svébytný, samostatný národ.[743] S ohledem na to, že i přes tyto pochyby k nim bylo přistupováno jako k nositelům práva na sebeurčení, však není potřeba tuto případnou argumentační linii dále rozvádět. Lze vyjít z prostého argumentu *a minori ad maius* – pokud některé státy přiznávají právo na sebeurčení obyvatelům Jižní Osetie a Abcházie, lze tuto praxi vztáhnout i pro případ Katalánska.

Mnoho společných znaků s doposud popsanými případy má i situace v Podněstří. Jde o region *de iure* náležející Moldavsku, které nad ním od počátku devadesátých let nemá kontrolu a na němž byl vyhlášen samostatný stát, jenž dosud nebyl uznán žádným členem OSN.[744] Podněstří se od většiny území Moldavska odlišuje jazykově (zejména písmem) a z dlouhodobého hlediska usiluje o spojení s Ruskem, které ho neoficiálně podporuje.[745] Podněstří prozatím nepoutá takovou mezinárodní pozornost jako některé výše uvedené regiony, lze nicméně poznamenat, že Moldavsko se uznání práva obyvatel Podněstří na sebeurčení nebrání, koneckonců stejným způsobem vyřešilo problém s Gagauzskem, jiným svým regionem majícím separatistické záměry, kterému byla čl. 111 ústavy garantována široká autonomie jako projev práva Gagauzanů na sebeurčení.[746] Velká míra autonomie je i předpokladem řešení krize, jak je navrhuje Moldavská mise u Komise pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.[747] Podle něj by dokonce Podněstří mělo mít právo na externí sebeurčení pro případ, že se Moldavsko v budoucnu rozhodne připojit k Rumunsku.

---

[742] Právo národů na sebeurčení. Zpráva generálního tajemníka OSN ze dne 24. 7. 2003. UN doc. A/58/180.

[743] Srov. THOMAS, op. cit., s. 2040.

[744] BORGEN, op. cit., s 1-34.

[745] ROPER, Steven D. Regionalism in Moldova: The Case of Transnistria and Gagauzia. *Regional & Federal Studies*. 2001, roč. 11, č. 3, s. 106.

SOCOR, Vladimir. Putin Suggests Transnistria Self-Determination, Rogozin Displays Transnistria Flag. *Eurasia Daily Monitor*. 2012, roč. 9, č. 149.

[746] MOLDAVSKO. Ústava, čl. 111. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019].

[747] Zpráva č. 113 Moldavské mise Komise pro bezpečnost a spolupráci v Evropě ze dne 13. 11. 1993.

Zatímco u dosud zmíněných celosvětově neuznávaných republik se o jejich spojení s Ruskem prozatím jen spekuluje, další území je již *de facto* součástí Ruska, byť *de iure* náleží Ukrajině. Tímto územím je Krym. Autor původně zvažoval, zda vůbec o Krymu v rámci této práce konkrétněji hovořit, neboť nejde ani tak o sebeurčení krymského obyvatelstva, nýbrž o akt agrese[748] a anexi ukrajinského území Ruskem, které je zcela zjevně v hrubém rozporu s mezinárodním právem a které nemůže být za žádných okolností mezinárodním společenstvím akceptováno, a to ani skrze doktrínu *fait accompli*,[749] jak plyne z činnosti Mezinárodního soudního dvora,[750] jak výslovně vylučuje Deklarace přátelských vztahů[751] a jak potvrdily státy na jednání Rady bezpečnosti.[752] Přesto lze alespoň stručně poukázat na některá vyjádření učiněná v souvislosti s ruskou agresí, která se práva na sebeurčení dotýkají.

Rusko samozřejmě, poté co za přítomnosti jeho armády proběhlo na Krymu referendum, prohlásilo, že obyvatelstvo Krymu „v tento historický okamžik" naplnilo své právo na sebeurčení, jak mu plyne z Charty OSN a řady dalších mezinárodních instrumentů.[753] Zástupce Litvy na tento výrok reagoval otázkou, jak je na tom sebeurčení Krymských Tatarů vyhnaných Stalinem, pro které je Krym jediné místo, jež mohou nazývat domovem.[754] Z této reakce jistě nelze činit jakékoli závěry stran výkladu práva na sebeurčení ze strany Litvy, neboť šlo pouze o poukázání na mírně řečeno zavádějící prohlášení ruského zástupce. Celkově je však potřeba říci, že samotná myšlenka, že Krym má právo na sebeurčení, nebyla na jednání orgánů OSN prakticky nijak zpochybněna, zpochybňováno (resp. většinově zcela odmítnuto[755]) bylo spíše to,

---

[748] Viz definice agrese přijatá rezolucí Valného shromáždění č. 3314 (XXIX) ze dne 14. 12. 1974. Tato definice, jak uvedl Mezinárodní soudní dvůr, reflektuje obyčejové právo.

MSD Nicaragua 1986, odst. 195.

[749] Zjednodušeně řečeno, „již se stalo". Krym je v současnosti fakticky součástí Ruska, přičemž Rusko patrně spoléhá na to, že časem tato skutečnost bude reflektována v mezinárodním právu a mezinárodní politice.

[750] MSD Namibia, odst. 125.

[751] Deklarace přátelských vztahů.

O obyčejové povaze Deklarace přátelských vztahů již bylo pojednáno výše, přičemž i s ohledem na výše citovaný poradní posudek Mezinárodního soudního dvora a na jeho závěr ohledně obyčejové povahy zákazu použití síly v rozsudku Nicaragua (1986; odst. 198-200) není důvod, proč je nevztáhnout i na pasáž pojednávající o zákazu uznání anexe území za použití síly.

[752] Záznam ze 7144. jednání Rady bezpečnosti ze dne 19. 3. 2014. UN doc. S/PV.7144.

[753] Tamtéž.

Viz i Dopis zástupce Ruska generálnímu tajemníkovi OSN ze dne 19. 3. 2014. UN doc. A/68/803–S/2014/202.

Nutno dodat, že jak již předtím konstatoval zástupce Francie, Rusko neustále měnilo svou argumentaci v marné snaze najít přesvědčivý právní základ pro své jednání na Ukrajině.

Záznam ze 7138. jednání Rady bezpečnosti ze dne 15. 3. 2014. UN doc. S/PV.7138.

[754] Záznam ze 7144. jednání Rady bezpečnosti ze dne 19. 3. 2014. UN doc. S/PV.7144.

[755] Záznam z 80. plenárního jednání Valného shromáždění ze dne 27. 3. 2014. UN doc. A/68/PV.80.

zda princip sebeurčení může v tomto kontextu vést k nezávislosti. Spojené státy tak uvedly, že sebeurčení je hodnotou, kterou každý uznává, prostředkem k jeho dosažení však nemůže být nátlak.[756] Lichtenštejnsko připomnělo, že se již v minulosti snažilo rozvrstvit právo na sebeurčení do několika úrovní samosprávy s cílem zabránit nespokojenosti komunit uvnitř států.[757] Podle Kostariky musí být k sebeurčení přistoupeno bez nátlaku a prostřednictvím otevřené diskuse založené na pravidlech přijatých všemi stranami.[758] Guatemala odmítla posvětit narušování územní celistvosti na základě jednostranných argumentů stavěných na právu národů na sebeurčení.[759] Podle Severní Koreje je opětovné spojení Ukrajiny a Ruska v souladu s právem na sebeurčení dle Charty OSN.[760] Ekvádor se přihlásil k respektu principů územní celistvosti i sebeurčení národů, „*místní referendum ovšem není dostatečné pro narušení územní celistvosti státu*“.[761]

Konflikt na Ukrajině, v jehož rámci k ruské agresi došlo, vyvolal také obavy o právo na sebeurčení ukrajinského obyvatelstva jako celku. Spojené království tak konstatovalo, že Rusko se snaží narušit schopnost Ukrajinců rozhodnout poklidně o vlastní budoucnosti.[762] Stejně se vyjádřila Austrálie, podle níž má Rusko povinnost stáhnout své síly, přičemž Ukrajinci by měli mít právo rozhodnout si o své budoucnosti sami.[763] Podle Chile je Krym integrální součástí Ukrajiny a je pouze na Ukrajincích, aby určili svou budoucnost.[764]

Vzhledem k okolnostem krymského příkladu každopádně zůstal princip sebeurčení, ač Ruskem opakovaně připomínán, spíše stranou. Při agresi jednoho státu vůči druhému a při konání referenda za přítomnosti okupačních vojsk musí otázka práva na sebeurčení skupin obyvatelstva uvnitř státu ustoupit na vedlejší kolej. V ohrožení je totiž spíše právo na sebeurčení ve smyslu práva na sebeurčení celého obyvatelstva okupovaného státu, a především pak zákaz použití síly a povinnost respektovat územní celistvost jiných států. Přesto skutečnost, že státy vesměs ruské argumenty nevyvracely tím, že by obyvatelstvo Krymu nemělo právo na sebeurčení, nelze zcela v celkovém hodnocení opomíjet, zvláště když některé státy toto právo

---

[756] Tamtéž.

[757] Tamtéž.

[758] Tamtéž.

[759] Tamtéž.

[760] Tamtéž.

[761] Tamtéž.

[762] Záznam ze 7165. jednání Rady bezpečnosti ze dne 29. 4. 2014. UN doc. S/PV.7165.

[763] Tamtéž.

[764] Záznam ze 7253. jednání Rady bezpečnosti ze dne 28. 8. 2014. UN doc. S/PV.7253.

Podobně i projev zástupce Jižní Koreje na 7138. jednání Rady bezpečnosti ze dne 15. 3. 2014. UN doc. S/PV.7138.

připustily, byť v jeho interní podobě.

Po poměrně dlouhé zastávce na území bývalého Sovětského svazu se přesuneme ještě jednou zpátky na Balkán. Jistá spojitost s Ruskem však zůstane zachována. Na řadě je totiž Kosovo, jehož vyhlášení nezávislosti (a následnou reakci mezinárodních aktérů) Rusko využilo jako záminku mimo jiné i k uznávání výše zmíněných separatistických republik.[765]

3. 3. 4 Kosovská deklarace nezávislosti před Mezinárodním soudním dvorem

Kosovo bylo autonomní oblastí Srbské republiky v rámci bývalé Jugoslávie, V devadesátých letech usilovali kosovští Albánci (lišící se od Srbů kulturou, jazykem a historií) o samostatnost, kterou již tehdy vyhlásili, ale jíž nedosáhli. Na konci devadesátých let vypukl v Kosovu vnitrostátní ozbrojený konflikt, do něhož se zapojily i jednotky NATO, jenž ale konečné řešení nepřinesl. Rada bezpečnosti vydala několik rezolucí,[766] v nichž stanovila, že řešení krize má být založeno na respektu k principu územní celistvosti států, jakož i na zajištění podstatné míry autonomie Kosova. Rezolucí č. 1244[767] byla dále zřízena mezinárodní správa Kosova. V roce 2008 Kosovo opětovně vyhlásilo nezávislost, a ačkoli si Srbsko území nadále nárokuje, kontrolu nad ním nemá.[768] Jako nezávislý stát Kosovo uznává zhruba sto členů OSN.[769]

Případ Kosova je pojat oproti předchozím případům odlišně, a proto i v samostatném oddílu. Je tomu tak to s ohledem na již v úvodu zmiňované řízení o poradním posudku Mezinárodního soudního dvora k otázce, zda bylo vyhlášení nezávislosti Kosovem v souladu s mezinárodním právem. Toto řízení poskytlo všem státům možnost oficiálně prezentovat svůj právní názor na právo na sebeurčení skupin tvořících část suverénních států, a to obecně i ve vztahu ke konkrétní situaci. Názory států tak mají širší rozsah a zaslouží vlastní, od dalších případů oddělený prostor. Je pravda, že ne všechny státy ve svých písemných podáních o právu na sebeurčení hovořily, což se koneckonců ukázalo jako přiléhavé, neboť Mezinárodní soudní dvůr nakonec toto téma otevírat ani nemusel. Přesto se předmětné řízení stalo bohatým zdrojem *opinia iuris*, a lze se na něj pro účely této práce zaměřit a upřednostnit jej před prohlášeními učiněnými na jiných fórech. Názory států, jak jsou dále reprezentovány, jsou tedy čerpány

---

[765] Záznam z 5969. jednání Rady bezpečnosti ze dne 28. 8. 2008. UN doc. S/PV.5969.

[766] Viz např. rezoluce č. 1160 ze dne 31. 3. 1998, rezoluce č. 1199 ze dne 23. 9. 1998 či rezoluce č. 1203 ze dne 24. 10. 1998.

[767] Rezoluce Rady bezpečnosti č. 1244 ze dne 10. 6. 1999.

[768] Viz písemná podání Albánie, Srbska a autorů kosovské deklarace nezávislosti v řízení o poradním posudku Mezinárodního soudního dvora k otázce, zda bylo vyhlášení nezávislosti Kosovem v souladu s mezinárodním právem, která obsahují velmi podrobnou (a v podrobnostech velmi rozdílnou) historii kosovsko-srbských vztahů.

Viz MSD Kosovo (written proceedings).

[769] Projev zástupce Velké Británie na 8427. jednání Rady bezpečnosti ze dne 17. 12. 2018. UN doc. S/PV.8427.

z jejich písemných podání a z reakcí na doplňující dotazy soudců v rámci uvedeného soudního řízení.[770]

Kosovské vyhlášení nezávislosti nepochybně vykazuje řadu specifik (např. existence mezinárodní správy v době vyhlášení nezávislosti), přičemž některé státy se opakovaně snažily zdůraznit jeho *sui generis* charakter. Dokonce i deklarace nezávislosti samotná, jež mimochodem právo na sebeurčení vůbec nezmiňuje, výslovně uvádí, že „*Kosovo je zvláštním případem vyvstanuvším z nekonsensuálního rozpadu Jugoslávie a není precedentem pro žádnou jinou situaci*“.[771] Autoři deklarace si samozřejmě nemohou určovat, jaké důsledky bude mít jejich jednání pro jiné případy. Dojem jakékoli separatistické skupiny, že zrovna jejich případ je „zvláštní“ a nestanovící precedent, je zcela irelevantní. Tvrzení jednotlivých států, že případ Kosova považují za specifický (a jen proto třeba uznávají jeho právo na sebeurčení), již určitý význam má, neboť by mohla ovlivnit jejich *opinio iuris*. Ani ta ovšem nemohou změnit skutečnost, že tyto státy uznaly aplikovatelnost práva na sebeurčení i pro případy nestátních skupin uvnitř suverénních států. Samo o sobě to tedy sice nemůže znamenat, že by zároveň implicitně uznaly i právo na sebeurčení Katalánska (a už vůbec ne v jeho externí podobě), je to ale nepochybně další díl do skládanky tvořené i dalšími uvedenými případy. Všechny z nich jsou – z povahy věci – jedinečné, což ale nijak nevylučuje aplikovatelnost obecného pravidla. Řada států navíc ve svých vyjádřeních pojednávala o právu na sebeurčení i v obecné rovině.

Jedním z nich bylo i Švýcarsko, které konstatovalo (a shodný výklad předložilo též Polsko), že Kosovo mělo (časově půjde ve všech uvedených případech o okamžik vyhlášení nezávislosti) právo na sebeurčení, a to samostatné a oddělené od práva na sebeurčení celého obyvatelstva tehdejšího srbského státu. Podle Švýcarska je jakákoli snaha nalézt definici národu (*people*) zbytečná a z povahy věci vyloučená, byť se zásadně předpokládá spojitost s územím a sdílené uvědomění či společná politická vůle skupiny identifikovatelné jako národ (*people*; absence snahy nalézt definici národu byla až na výjimky společným rysem jednotlivých vyjádření). Z jím předloženého výkladu však lze zároveň dovodit, že právo na sebeurčení se zásadně vykonává interně, a to společně s ostatními obyvateli státu. Pouze v případě, že je tento výkon nějaké skupině obyvatel (splňující výše uvedené podmínky) odepřen, získává její právo na sebeurčení samostatný charakter a lze jej vykonávat i externě. To byl podle Švýcarska i případ Kosova, které reálně bylo nesamosprávným územím, jehož obyvatelům bylo odepíráno

[770] MSD Kosovo (written proceedings).

Mezinárodní soudní dvůr. Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo (other documents). *ICJ-cij.org* [online; cit. 24. 11. 2019].

[771] Kosovská deklarace nezávislosti ze dne 17. 2. 2008. Kosovo Declaration of Independence. *Kosovo* [online; cit 24. 11. 2019].

právo na interní sebeurčení.

Podobné závěry vyslovilo i Finsko, z jehož vyjádření ovšem zároveň plyne, že výkon interního sebeurčení není výkonem neoddělitelným od výkonu práva na sebeurčení celé populace státu, nýbrž že „*obvyklý – a často praktikovaný – způsob jeho výkonu je skrze zavedení menšinového či autonomního režimu v rámci existujícího státu*“. Také Německo a Bolívie vyložily, že výkon interního sebeurčení spočívá v poskytnutí dostatečné míry autonomie. Podobně (avšak nikoli shodně) se vyjádřil Egypt, který uvedl, že „*výkon interního práva na sebeurčení by měl být činěn skrze legislativní, výchovná, kulturní a náboženská opatření*“. Egyptem předpokládaný výkon interního práva na sebeurčení tedy odpovídá právům minorit, nezmiňuje však autonomii. V této souvislosti lze zmínit i stručnou poznámku Libye, podle které nemá vyhlášení nezávislosti Kosova právní opodstatnění, neboť bylo učiněno „*před dokončením vyjednávání se Srbskem ohledně nezávislosti*“. Z toho vyplývá, že podle Libye Kosovo mělo právo na určitou formu vnitřního sebeurčení.

Rumunsko učinilo zcela opačný závěr než Švýcarsko, byť na základě podobných východisek, tzn. že právo na externí sebeurčení teoreticky nelze vyloučit v případě odepření interního sebeurčení, které lze ovšem vykonávat jen společně se všemi obyvateli suverénního státu. Podmínky pro výkon externího práva na sebeurčení Rumunsko v případě Kosova naplněnými neshledalo, přičemž navíc konstatovalo, že Kosovo nelze považovat za národ (*people*), nýbrž je „*tvořeno mnoha etniky, která ve vztahu k celé populaci Srbska tvoří národní menšiny, etnické menšiny nebo součást většinové srbské populace*“. Toto vysvětlení, proč obyvatelé Kosova nejsou samostatným národem, naznačuje, že podle Rumunska je podmínkou pro „získání“ tohoto statusu určitá homogenita předmětné skupiny. Tak jako tak se ale zdá, že ani taková skupina by dle mínění Rumunska neměla právo na sebeurčení odlišné od práva na sebeurčení celého obyvatelstva srbského státu.

Rusko (stejně jako Japonsko) přiznalo, že otázka práva na sebeurčení zůstává sporná, jak ovšem zároveň uvedlo, „*jeví se, že mezi státy a učenci panuje shoda nad tím, že ... právo na sebeurčení může být naplňováno skrze získání určitého politického statusu v rámci existujícího státu*“. Přitom z povahy věci může získání určitého politického statusu v rámci existujícího státu představovat výkon práva na sebeurčení jen tehdy, mohou-li být jeho nositeli i skupiny tvořící část obyvatelstva existujícího státu. Rusko se tak sice primárně zaměřuje na závěr, že Kosovo nemělo právo na externí sebeurčení (které je dle Ruska možné za specifických okolností, kdy je odepřen jakýkoli výkon interního sebeurčení), aniž by výslovně konstatovalo, že by Kosovo mělo vlastní a samostatně vykonavatelné právo na interní sebeurčení, lze však říci, že posledně uvedené vyplývá z jeho vyjádření implicitně.

Slovinsko jednoznačně uvedlo, že Kosovo řádně užilo svého práva na sebeurčení, ačkoli za normálních okolností lze tohoto práva vykonávat toliko interně. Podobný závěr učinilo také Irsko a Dánsko, podle kterého „*o konečném statusu Kosova nemohlo být rozhodnuto bez zapojení a souhlasu jeho obyvatel*“. Právo na sebeurčení jako jeden z argumentů pro legalitu deklarace kosovské nezávislosti zmínily i Maledivy a Lotyšsko.

Čína naopak právo Kosova na sebeurčení odmítla s tím, že se princip sebeurčení aplikuje v koloniálních či okupovaných územích, ačkoli nelze přehlížet, že argumenty Čínou v tomto směru vznesené vylučovaly toliko externí sebeurčení, nikoli nutně i sebeurčení interní.

Slovensko připustilo, že část odborné veřejnosti zastává názor, že existuje právo na interní sebeurčení skupin tvořících část obyvatelstva státu, a to v podobě uznání její existence a umožnění rozhodovat o své budoucnosti v rámci existujícího státu. Zdá se však, že se Slovensko přiklonilo spíše k výkladu, že interní sebeurčení náleží celému obyvatelstvu suverénního státu, nikoli odděleně jakýmkoli skupinám. V každém případě odmítlo, že by Kosovo mělo právo na externí sebeurčení.

Srbsko se původně k právu na sebeurčení podrobněji nevyjadřovalo, avšak s ohledem na zájem, který toto téma vzbudilo u ostatních států, nakonec zaslalo reakci, v níž se zaměřilo (a podobně postupoval Írán) na rozdíl mezi minoritami a národy. Podle Srbska by zaručením práva na sebeurčení menšinám byl tento rozdíl vyprázdněn. Dle Srbska tedy právo na sebeurčení skupinám tvořícím část obyvatel státu nenáleží, právo na interní sebeurčení náleží jen celému obyvatelstvu suverénního státu (shodný závěr vyslovily i Kypr a Argentina). Také Španělsko rozlišovalo mezi menšinami a národy, byť zdaleka ne tak striktně, neboť otázku, zda je Kosovo menšinou, nebo národem, nechalo otevřenou, ovšem s tím, že sebeurčení není pouze externí, ale má i interní podobu. Estonsko oproti tomu uvedlo výslovně, že právo na sebeurčení náleží také menšinám.

Albánie uvedla, že obyvatelstvo Kosova bylo uznáno za národ v různých mezinárodních dokumentech, přičemž jeho právo na interní sebeurčení bylo porušováno zrušením autonomie a výukou v srbském jazyce. Na zmínku o Kosovu jako národu (*people*) odkázali i autoři kosovské deklarace nezávislosti, kteří poukázali i na to, že obyvatelé Kosova jsou homogenní, odlišnou skupinou, z devadesáti procent tvořenou kosovskými Albánci, hovořícími albánsky a sdílejícími muslimskou náboženskou identitu.

Podrobně se pojmem „národ“ (*people*) zabývalo Nizozemsko, které přihlédlo ke slovníkovým významům tohoto slova s tím, že sice nelze formulovat jednoznačnou definici, přičemž vnímání části obyvatel státu může být proměnlivé v čase. Podle Nizozemska však není pochyb, že i skupiny uvnitř státu mohou být samostatným národem, a tím bylo údajně i Kosovo,

které splňovalo většinu obvyklých charakteristik národa, mezi které patří společná kultura, společné tradice, společný jazyk, vnitřní pocit sounáležitosti, sdružování v politických entitách atd.

Pro úplnost, Sierra-Leone, Spojené státy, Ázerbájdžán, Lucembursko, Rakousko, Venezuela a České republika se k právu na sebeurčení v písemných podáních nevyjádřily

Řízení před Mezinárodním soudním dvorem ohledně kosovské deklarace nezávislosti tedy ukázalo, že i šedesát let po sanfranciské konferenci přetrvávají v chápání práva na sebeurčení zmatky. Většina států se sice přiklonila k existenci práva na sebeurčení i nestátních skupin, ani tyto státy se však neshodují v tom, jakým způsobem se toto právo vykonává, zda je oddělitelné od práva na sebeurčení celého obyvatelstva suverénního státu, zda a kdy se může transformovat v právo na externí sebeurčení atd. Lze namítat, že tato roztříštěnost sama o sobě takřka vylučuje předchozí zformování obyčejového práva, které vyžaduje ustálenou praxi podpořenou *opiniem iuris*. Již ovšem bylo řečeno, že právo na sebeurčení je specifické v tom, že jeho existence jako obyčejového práva je všeobecně uznávána, neshoda mezi mezinárodními aktéry panuje toliko ohledně jeho výkladu. Taková neshoda ovšem nemůže sama o sobě existenci obyčejového práva vyloučit. V opačném případě by totiž obyčejové právo takřka ztratilo smysl, pokud by spor ohledně jeho výkladu zároveň vylučoval jeho existenci. Názory prezentované před Mezinárodním soudním dvorem jsou tedy důležitým pramenem důkazů o existenci obyčejového práva, byť nikoli rozhodujícím.

3. 3. 5 Québec a Nejvyšší soud Kanady

V soudním prostředí zůstaneme i nadále. Zkoumání obyčejového práva na sebeurčení by totiž nebylo kompletní bez zmínky o rozhodnutí Nejvyššího soudu Kanady ze dne 20. srpna 1998,[772] v němž měly být zodpovězeny tři otázky související se snahami zástupců Québecu o nezávislost. Québec je frankofonní provincií Kanady, v níž žije takřka čtvrtina kanadské populace a která opakovaně pořádala referenda o své nezávislosti. Většina hlasujících se prozatím vždy přiklonila k setrvání, výsledek referenda v roce 1995 byl ovšem tak těsný, že vedl právě k probíranému řízení před Nejvyšším soudem, který měl mimo jiné vyjasnit, zda Québec může vyhlásit nezávislost jednostranně. Pro tuto práci je významná zejména druhá ze soudu položených otázek, která hledala odpověď i na to, zda právo na sebeurčení dle mezinárodního práva dává Québecu právo vyhlásit jednostranně nezávislost.

V souladu s Draftem závěrů ohledně identifikace mezinárodního obyčejového práva jde

[772] Citováno jako rozhodnutí Nejvyššího soudu Kanady ze dne 20. 8. 1998. Reference re Secession Quebec, n. 25506.

toliko o vyjádření *opinia iuris* jednoho státu. Ovšem předmětné rozhodnutí nejenže vycházelo i ze závěrů skupiny expertů na mezinárodní právo, ale především upoutalo pozornost celé řady států, které ve výše citovaném řízení před Mezinárodním soudním dvorem ohledně nezávislosti Kosova závěry kanadského soudu houfně citovaly.[773] Tyto závěry – které tedy jednak zprostředkovaně představují i *opinio iuris* dalších států než jen Kanady, jednak mají s ohledem na množství států, které byť i třeba jen z některých částí rozhodnutí vycházely, velmi vysokou argumentační váhu – lze shrnout následovně.

Nejvyšší soud konstatoval, že pojem „národ" (*people*) může zahrnovat i jen části populace existujícího státu. K tomuto závěru došel jednak z gramatického výkladu, jelikož je obvykle používán v dokumentech, ve kterých se zároveň používají termíny „stát" (*state*) a „národ" (*nation*). Omezit definici národu jen na existující státy by navíc vedlo k nadbytečnosti práva na sebeurčení, neboť ve většině dokumentů je zároveň kladen důraz i na potřebu chránit územní celistvost států, nehledě na to, že by tím byl údajně popřen „nápravný" smysl práva na sebeurčení.

Konkrétně k provincii Québec pak soud podotkl, že naplňuje mnoho z charakteristik, které by byly určující pro posouzení, zda určitá skupina je národem, jako např. společný jazyk a kultura. Zároveň však poznamenal, že tyto charakteristiky by naplňovaly i některé skupiny v rámci Québecu. Do podrobností ale v tomto směru již soud nezacházel, neboť i kdyby se vycházelo z pojetí Québecu či jeho obyvatel jako národa, nic by to nezměnilo na závěru, že právo na nezávislost z práva na sebeurčení zásadně neplyne.

„Zásadně" proto, neboť jak soud vysvětlil, nezávislost jako projev práva na sebeurčení je garantována jen územím pod koloniální nadvládou, územím okupovaným a teoreticky i skupinám, kterým je odepřen výkon interního sebeurčení. Podle soudu není žádný rozpor mezi zásadou územní celistvosti a právem na dosažení plné míry sebeurčení, jelikož té může být dosaženo i v rámci již existujícího státu, pokud jeho vláda reprezentuje celý národ nebo národy v něm sídlící a respektuje zásady sebeurčení v jejich interní podobě. Kanadský soud neshledal, že by Québecu bylo odepřeno interní sebeurčení, a to mimo jiné poukazem na to, že cca čtyřicet z posledních padesáti let byla kanadským premiérem osoba z Québecu pocházející, Québečané byli i na mnoha dalších významných veřejných funkcích a dosáhli řady mezinárodních úspěchů, které ani nelze všechny vyjmenovat. Québecká populace je navíc řádně zastoupena v legislativních, exekutivních i soudních orgánech.

Výklad, proč se pojem „people" vztahuje i na skupiny uvnitř suverénních států, je

[773] Na toto rozhodnutí či na některé jeho pasáže odkázalo Norsko, Švýcarsko, Finsko, Německo, Rusko, Irsko, Čína, Rumunsko, Egypt, Rakousko, Polsko, Spojené království, Srbsko, Estonsko, Kypr, Albánie, Nizozemsko, Argentina i autoři kosovské deklarace nezávislosti.

poněkud zjednodušující (což ovšem plyne z toho, že tento závěr nebyl pro konečné rozhodnutí zásadní). Tak např. by mohlo být namítáno, že samo o sobě to, že mezinárodní dokumenty obsahují krom práva na sebeurčení i zásadu ochrany územní celistvosti států, nutně neznamená, že národem mohou být i jiné skupiny než celé obyvatelstvo suverénních států. Svůj vlastní a od zásady územní celistvosti odlišný význam by si totiž právo na sebeurčení uchovalo i tehdy, pokud by se vztahovalo jen na celé obyvatelstvo státu a zaručovalo by např. demokratickou formu vlády, mířilo by tedy na ochranu proti vnitřním vlivům oproti zásadě územní celistvosti, která chrání státy navenek. V tomto ohledu by dávalo i smysl odlišné názvosloví, neboť státu jako takovému lze jen stěží zaručit právo na demokratickou formu vlády.

To neznamená, že by snad závěry soudu byly chybné (viz ostatně závěry předchozí podkapitoly), naopak se lze s nimi do značné míry ztotožnit. Ztotožnila se s nimi ostatně i kanadská dolní sněmovna, která se v roce 2006 k návrhu vlády usnesla na tom, že Québečané jsou národem (*nation*) tvořícím součást spojené Kanady.[774] Debata, která přijetí usnesení předcházela, přitom ukazuje, že navzdory zvolené terminologii tím byl Québečanům uznán status národa i pro účely práva na sebeurčení.[775]

3. 3. 6 Sebeurčení domorodého obyvatelstva[776]

V dosavadním textu této podkapitoly byly uváděny příklady z Afriky, Asie či Evropy. Naopak Austrálie (resp. Oceánie) a Severní a Jižní Amerika zůstávaly poněkud stranou. Přitom i na těchto kontinentech je otázka sebeurčení národů aktuální, byť z historických důvodů v trochu odlišné podobě. Národy, které se na jejich území převážně domáhají sebeurčení, jsou „národy“ domorodé (*indigenous people*; v češtině se obvykle používá výraz „domorodé obyvatelstvo“ či „původní obyvatelstvo“[777]). Právě jim se věnuje tento oddíl.

Ustálená a všeobecně přijímaná definice domorodého obyvatelstva neexistuje, Katalánci se nicméně za domorodé obyvatelstvo nepovažují a nenaplňují ani obecné představy o významu tohoto pojmu.[778] Z později rozvedených důvodů přesto sebeurčení domorodého obyvatelstva

---

[774] KANADA. House of Commons of Canada. Motion adopted on November 27, 2006. “That this House recognize that the Québécois form a nation within a united Canada.”

[775] Záznam debaty v Dolní sněmovně Kanady ze dne 23. 11. 2006. *Parliament of Canada* [online; cit. 24. 11. 2019].

[776] Následující pasáž vychází z článku autora přijatého k publikaci v časopise Právní rozhledy pod názvem *Sebeurčení národů a Deklarace o právech původního obyvatelstva*.

[777] Tento překlad slova „people“ (lišící se od jeho překladu v jiných, avšak obdobných kontextech) jen potvrzuje jeho obtížnou uchopitelnost.

[778] Odkázat lze na popis domorodého obyvatelstva obsažený ve zprávě zvláštního zpravodaje OSN José R. Martínez-Coba, podle něhož jsou domorodými obyvateli lidé zachovávající historickou kontinuitu se společnostmi žijícími na daném území před jeho kolonizací či obsazením a v současnosti tvořící menšinový sektor populace.

Zpráva zvláštního zpravodaje José R. Martínez-Coba o diskriminaci domorodého obyvatelstva ze dne 30. 7. 1981.

pominout nelze.

Otázka, zda má princip sebeurčení uplatnění i u domorodého obyvatelstva, prošla určitým vývojem, neboť např. ještě úmluva č. 169 Mezinárodní organizace práce o domorodém obyvatelstvu z roku 1989 sebeurčení vůbec nezmiňuje.[779] V roce 2007 ovšem přijalo Valné shromáždění rezoluci, jejíž přílohou byla Deklarace o právech původního obyvatelstva.[780] Čl. 3 této deklarace výslovně a nepochybně konstatuje, že domorodému obyvatelstvu (*people*) náleží právo na sebeurčení, byť v souladu s jejím čl. 46 odst. 1 jen v jeho interní podobě. Rezoluce Valného shromáždění samozřejmě nejsou závazné, předmětná rezoluce ovšem byla přijata 143 hlasy s pouze čtyřmi státy stojícími proti,[781] bylo na ni navázáno Amerikou deklarací o právech obyvatelstva, která také uznává existenci práva domorodého obyvatelstva na sebeurčení,[782] a podporu nachází i v praxi států a orgánů OSN ve vztahu k výkladu společného čl. 1 mezinárodních paktů, jak bylo ukázáno v předchozí podkapitole.[783] Aniž by tedy byl v tomto ohledu vysloven jednoznačný závěr, postačí konstatovat, že mezi státy výrazně převažuje názor, že domorodé obyvatelstvo je nositelem práva na sebeurčení.

Spojené státy, které původně hlasovaly proti přijetí citované rezoluce Valného shromáždění a následně svůj postoj změnily, právo na sebeurčení v ní zakotvené interpretovaly (při zjevné inspiraci výkladem zastávaným Spojeným královstvím[784]) jako „*mezinárodní koncept sebeurčení specifický pro domorodé obyvatelstvo … který je odlišný od existujícího práva na sebeurčení v mezinárodním právu*“.[785] Pro tento výklad se však v textu deklarace jen obtížně hledá opora, neboť nejenže používá zcela shodné pojmy, ale v preambuli výslovně uvádí, že domorodé obyvatelstvo (*people*) je rovné všem ostatním národům (*peoples*), potvrzuje, že „*Charta Spojených národů, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Mezinárodní pakt o občanských, a politických právech i Vídeňská deklarace a akční plán potvrzují zásadní význam práva na sebeurčení všech národů*“, a připomíná, že „*nic z toho, co je*

UN doc. E/CN.4/Sub.2/476.

[779] Úmluva Mezinárodního organizace práce o domorodém a kmenovém obyvatelstvu (úmluva č. 169) ze dne 27. 6. 1989.

[780] Rezoluce Valného shromáždění č. 61/295 ze dne 13. 12. 2007.

[781] Záznam ze 107. plenárního jednání Valného shromáždění ze dne 13. 9. 2007. UN doc. A/61/PV.107.

[782] Americká deklarace práv domorodého obyvatelstva ze dne 15. 6. 2016, čl. 3.

[783] Viz i ANAYA, James. International Human Rights and Indigenous Peoples: The Move Toward the Multicultural State. *Arizona Journal of International & Comparative Law*. 2004, roč. 21, č. 1, s. 50.

[784] Projev zástupce Spojeného království na 107. plenárním jednání Valného shromáždění ze dne 13. 9. 2007. UN doc. A/61/PV.107.

[785] Announcement of U.S. Support for the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. Initiatives to Promote the Government-to-Government Relationship & Improve the Lives of Indigenous Peoples. *U.S. Department of State* [online; cit. 24. 11. 2019].

v deklaraci uvedeno, nemůže zpochybnit právo na sebeurčení všech národů, vykonávané v souladu s mezinárodním právem". I dle čl. 2 deklarace jsou domorodé národy „*rovné všem ostatním národům a jednotlivcům*". Koneckonců již během příprav deklarace zástupci domorodých skupin aktivně usilovali konkrétně o použití označení „peoples" oproti původně navrhovanému „populations",[786] a to právě s ohledem na jeho význam v mezinárodním právu. Je tedy na místě konstatovat, že právo domorodého obyvatelstva na sebeurčení vyplývá z obecného principu sebeurčení národů a jakkoli může mít své speciální charakteristiky, rozhodně nejde o zcela odlišný koncept.

A to je právě důvod, pro který je vhodné se o právu na sebeurčení domorodých obyvatel a o jeho takřka univerzální podpoře v této práci zmínit. Jednak prokazuje aplikovatelnost tohoto principu na skupiny obyvatel tvořících část populace suverénních států mimo koloniální kontext (byť nikoli nutně na všechny skupiny, nýbrž na ty domorodé). Ukazuje zároveň, že sebeurčení automaticky neznamená nezávislost, a tím také, že vyloučení práva na samostatný stát nijak nevylučuje právo na sebeurčení jako takové, nýbrž pouze jednu z jeho možných složek. Konečně, přijímání Deklarace o právech původního obyvatelstva na Valném shromáždění poskytlo další příležitost zachytit některé názory států na princip sebeurčení a jeho postavení v mezinárodním právu.

Pro Austrálii bylo právě sebeurčení jedním z důvodů, proč se rozhodla deklaraci nepodpořit (tento přístup ovšem již přehodnotila). Podle jejího názoru se totiž sebeurčení aplikuje „*na dekolonizační proces a rozpady států na menší státy s jasně určenými populačními skupinami* ... [a] *není právem náležejícím nedefinované subskupině populace snažící se o nezávislost* ".[787] Spojené státy odkázaly na své již dříve publikované výhrady, dle kterých mimo jiné dle společného čl. 1 mezinárodních paktů nemají domorodí obyvatelé právo na nezávislost ani samosprávu.[788] Argentina naopak uvedla, že zakomponování čl. 46 jí umožnilo deklaraci podpořit.[789] Finsko, Mexiko, Norsko a Švédsko poukázaly na to, že u nich je právo na sebeurčení domorodého obyvatelstva vykonáváno prostřednictvím určité míry autonomie.[790] Švédsko nadto

---

[786] A DAES, Erica-Irene. In: CHARTERS, Claire; STAVENHAGEN, Rodolfo (eds.). *Making the Declaration Work: The United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*. IWGIA, Kodaň, 2009, s. 55, s. 69 a násl.

[787] Záznam ze 107. plenárního jednání Valného shromáždění ze dne 13. 9. 2007. UN doc. A/61/PV.107.

[788] Tamtéž.

[789] Tamtéž.

[790] Projevy zástupců Mexika, Norska a Švédska na 107. plenárním jednání Valného shromáždění ze dne 13. 9. 2007. UN doc. A/61/PV.107.

Projev zástupce Finska na 108. plenárním jednání Valného shromáždění ze dne 13. 9. 2007. UN doc. A/61/PV.108.

(stejně jako Japonsko,[791] Filipíny,[792] Myanmar,[793] Surinam[794] a Thajsko[795]) zdůraznilo, že právo na sebeurčení nepředstavuje nástroj pro narušování územní celistvosti. Lichtenštejnsko vyjádřilo nad zakomponováním práva na sebeurčení potěšení s tím, že dlouhodobě podporuje rozvoj tohoto principu. Zároveň uvedlo, že čl. 46 – podle kterého nic z deklarace nenarušuje politickou jednotu – nebrání rozvoji sebeurčení prostřednictvím postupného posilování autonomie.[796] Indie nejdříve uvedla, že se právo na sebeurčení nevztahuje na skupiny obyvatel suverénního státu, následně ovšem konstatovala, že deklaraci může podpořit, neboť (i díky čl. 46) se právo na sebeurčení dle jejího čl. 3 vykonává jen skrze autonomii či samosprávu.[797]

Co tedy z jednání Valného shromáždění dovodit? Předně, s výjimkou Spojeného království a Spojených států nebylo vnímání hlasujících takové, že by snad vznikalo zcela nové právo na sebeurčení bez jakékoli vazby na princip sebeurčení dlouhodobě v mezinárodním právu zakotvený. Velmi výraznou podporu, která se deklaraci dostala, lze pak přičítat i výslovným zárukám, že deklarace nikterak nezpochybňuje zásadu územní celistvosti států. To odpovídá i praxi států ohledně práva na sebeurčení v jiných kontextech, kdy se nikoli ojediněle stane, že stát zcela odmítne aplikaci principu na sebeurčení na určitý případ, z jeho vysvětlení je ovšem patrné, že nesouhlasí toliko se sebeurčením externím. Obecně však platí, že státy nemají problém poskytnout určitou míru samosprávy skupinám obývajícím výseč jejich území, je-li zaručeno respektování zásady územní celistvosti.

3. 3. 7 Shrnutí

Nyní tedy opět nastal čas vyslovit odpovědi na položené výzkumné otázky, tentokrát ve vztahu k obyčejovému právu. V předchozí podkapitole byl vysloven dílčí závěr, že „*mezinárodní právo, konkrétně společný čl. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, zaručuje Katalánsku právo na sebeurčení, nezaručuje mu však právo na nezávislost*“. Zároveň bylo upozorněno, že nemusí jít o závěr definitivní, a to s ohledem na možnou provázanost smluvního a obyčejového práva, kterou by se v případě rozporů bylo potřeba dále zabývat. Analýza obyčejového práva však umožňuje obdobné závěry, jaké vyplynuly z analýzy práva smluvního: 1) Katalánsko je

[791] Záznam ze 107. plenárního jednání Valného shromáždění ze dne 13. 9. 2007. UN doc. A/61/PV.107.

[792] Záznam ze 108. plenárního jednání Valného shromáždění ze dne 13. 9. 2007. UN doc. A/61/PV.108.

[793] Tamtéž.

[794] Tamtéž.

[795] Záznam ze 107. plenárního jednání Valného shromáždění ze dne 13. 9. 2007. UN doc. A/61/PV.107.

[796] Tamtéž.

[797] Záznam ze 108. plenárního jednání Valného shromáždění ze dne 13. 9. 2007. UN doc. A/61/PV.108.

národem ve smyslu práva národů na sebeurčení, jak je obsaženo v mezinárodním obyčejovém právu; 2) Katalánsku z práva na sebeurčení, jak je obsaženo v mezinárodním obyčejovém právu, neplyne právo na nezávislost.

Autor při vyslovení obou závěrů samozřejmě vycházel i z toho, co bylo řečeno v předchozích podkapitolách, přičemž na tyto úvahy – jak jsou shrnuty na závěr předchozí podkapitoly – v detailech odkazuje. Ve vztahu k obyčejovému právu lze na podkladě výše analyzované státní praxe doplnit, že z principu sebeurčení národů se nejpozději mezi lety 1960 a 1970 vykrystalizovalo konkrétní právo konkrétních subjektů, a to národů pod koloniální nadvládou. Po tomto datu vstoupily v platnost jednak oba mezinárodní pakty, jejichž stranami se postupně stala většina států světa a jež zaručují právo na sebeurčení i některým skupinám v rámci suverénního státu, a to včetně Katalánska. Obyčejová váha paktů je oslabována tím, že státy se při jejich přijetí nad významem společného čl. 1, který právo na sebeurčení zakotvuje, neshodovaly. Význam pojmu „národ“ v něm obsažený se začal vyjasňovat až postupem let v rámci vzájemného dialogu mezi státy a orgány OSN pověřenými dohlížet nad dodržováním smluvních závazků. Postupný příklon ke vztažení práva na sebeurčení i na skupiny uvnitř států nebyl jednotlivými smluvními stranami zpochybňován, a v současnosti tak zhruba 170 států po celém světě respektuje výklad, podle něhož právo na sebeurčení dle společného čl. 1, jehož cílem nebylo založit právo nové, nýbrž deklarovat jeho existenci, může náležet i různým skupinám netvořícím celé obyvatelstvo suverénního státu. To potvrzuje i následná praxe nesouvisející bezprostředně s plněním smluvních závazků (jako tomu je u periodických zpráv), Mezinárodní pakty tak stály na počátku obyčejového práva vztahujícího se ke Katalánsku ve smyslu čl. 11 odst. 1 písm. c) Draftu závěrů ohledně identifikace mezinárodního obyčejového práva.

Touto praxí jsou myšleny prvně mezinárodní dokumenty nezávazné povahy, které potvrdily existenci práva na sebeurčení i mimo koloniální kontext. Jde zejména o Deklaraci přátelských vztahů, Helsinské dohody, Vídeňskou deklaraci a Deklaraci u příležitosti padesátého výročí Organizace spojených národů. Tyto dokumenty byly přijaty valnou většinou států po celém světě (byť v případě Helsinských dohod zejména státu evropských), setkaly se s minimálním či žádným odporem, obsahují ve vztahu k právu na sebeurčení obdobná ujednání, a lze je tak považovat za silný důkaz existence obyčejového práva. Jedinou otázkou tak zůstávalo, zda se právo na sebeurčení mimo koloniální kontext (a v případě jiných než okupovaných území) vztahuje toliko na celé obyvatelstvo suverénních států, či zda můžou být národem i skupiny obyvatel.

Přistupovalo-li by se k interpretaci citovaných dokumentů stejně, jako se přistupuje k výkladu smluv, bylo by již jen na jejich podkladě možné učinit závěr o existenci obyčejového

práva Katalánska na sebeurčení. Jak ovšem bylo vysvětleno, na dokumenty politické povahy tak přísné nároky vznášet nelze, a proto muselo být přistoupeno k potvrzení skrze konkrétní praxi států a na projev jejich *opinia iuris* v konkrétních situacích.

Dle názoru autora přitom celosvětová, dlouhodobá praxe potvrzuje, že právo na sebeurčení se vztahuje i na některé skupiny tvořící část obyvatelstva nezávislých států. Jde v prvé řadě o případy Sovětského svazu, Jugoslávie a Československa. Ty jednak v rámci svých vnitrostátních právních řádů právo na sebeurčení výslovně některým svým územním celkům garantovaly. Při rozpadu zmíněných států se navíc nově vznikající státy práva na sebeurčení, a to i práva na sebeurčení dle mezinárodního práva, výslovně domáhaly. Na právo na sebeurčení odkazovaly také Bangladéš při odtržení od Pákistánu, Eritrea při odtržení od Etiopie či Jižní Súdán při odtržení od Súdánu.

Právě uvedená praxe by mohla vést k závěru (vyslovenému Austrálií v řízení před MSD), že se sebeurčení mimo koloniální kontext vztahuje toliko na rozpady států na menší státy s jasně určenými populačními skupinami. To ovšem spolehlivě vyvrací další v této podkapitole popsaná praxe. Tak např. naprostá většina afrických států ratifikovala Africkou chartu práv člověka a národů, jež garantuje právo na sebeurčení vycházející z mezinárodního práva, které Africká komise pro lidská práva ustáleně vykládá jako právo náležející i různým národům v rámci jednoho státu. Tento výklad není smluvními stranami Africké charty zpochybňován, naopak jej některé státy reflektují ve svém vnitrostátním právu. Přiznání práva na sebeurčení mimo koloniální kontext a mimo situaci rozpadu velkých státních útvarů i různým skupinám uvnitř suverénního státu ovšem není jen africkou specialitou, naopak ji potvrzuje i praxe evropských i asijských států. V jejím rámci se objevují případy přiznávající právo na sebeurčení nejen částem obyvatelstva jednoho státu, ale dokonce i společné právo na sebeurčení národu skládajícího se z obyvatelstva dvou různých států (Severní Irsko a Irská republika či Západní a Východní Německo). Specifická je situace v Severní a Jižní Americe a v Austrálii, kde jsou nestátními skupinami dovolávajícími se sebeurčení obvykle původní obyvatelé. I jim přitom již mezinárodní právo status národa (*people*) a s tím spojené právo na sebeurčení přiznává.

Již bylo řečeno, že státy někdy vyjadřují k právu na sebeurčení v souvislosti s nestátními subjekty odpor. V této podkapitole však byly popsány případy Severního Kypru, Náhorního Karabachu, Abcházie, Jižní Osetie a Podněstří, z nichž je patrné, že skutečné výhrady státy mívají většinou jen proti sebeurčení externímu. Na mezinárodním poli navrhovaná řešení vzniklých krizí naopak počítají se zajištěním specifických práv a autonomie či samosprávy skupin považujících se za národ, přičemž k těmto skupinám přistupují jako k subjektům odlišným od většinové populace (což se projevuje např. i konáním referenda jen v dané sporné

oblasti, nikoli na celém území státu). Diskuse proběhlé v orgánech OSN k jednotlivým výše zmíněným případům pak potvrzují, že státy nevznášely zásadní výhrady proti tvrzení (nejčastěji Ruska, ale i jiných států, stojících oproti Rusku na druhé straně barikády), že určité nestátní entitě náleží právo na sebeurčení. Toto právo koneckonců přiznávaly dokonce i státy, od nichž se předmětné entity pokusily odtrhnout. Základní argument však byl vždy stejný: Právo na sebeurčení zásadně nezaručuje nezávislost.

O tom, že právo na sebeurčení v současnosti svědčí i některým skupinám v rámci suverénního státu, dále svědčí i písemná podání států v řízení před Mezinárodním soudním dvorem ohledně kosovské deklarace nezávislosti. Většina států, která se rozhodla do řízení zapojit, se totiž přiklonila právě k tomuto výkladu. Značné množství států (ať už Kosovo podporující, či nikoli) přitom odkázalo na závěry Nejvyššího soudu Kanady, který se také – a to zcela jednoznačně – přiklonil k tomu, že národem (*people*) mohou být i různé skupiny netvořící celé obyvatelstvo suverénního státu, a to i mimo koloniální kontext.

Prakticky ke každému z případů v této práci řešených by pochopitelně bylo možno namítnout, že je od Katalánska odlišný. Každá kauza je ovšem jedinečná, obecné musí být toliko pravidlo, které se na ni aplikuje. Ve vztahu k právu na sebeurčení existuje mimořádně rozsáhlá praxe (podpořená *opiniem iuris*) potvrzující jeho existenci v té nejobecnější podobě. Tato praxe je dále podpořena specifickými případy z celého světa, neomezující se ani na koloniální kontext, ani na federální státy, ani na domorodé obyvatelstvo, ani na případy uznání práva na sebeurčení ve vnitrostátním právu.

Na konci předchozí podkapitoly byly vymezeny některé prvky, které obvykle jsou či by měly být u subjektů domáhajících se práva na sebeurčení (podle mezinárodních paktů) naplněny. Zmíněn byl vztah ke konkrétnímu území, národní povědomí a dále určité charakteristické rysy, kterými se odlišují od ostatních národů. Bylo přitom také uvedeno a vysvětleno, že Katalánci tento standard splňují. Analyzovaná celosvětová praxe tento smluvní standard nezvyšuje, a není tak pochyb, že Katalánci jsou národem i dle obyčejového práva na sebeurčení. Lze dodat, že pokud státy ojediněle zmínily obecné charakteristiky národu (jak je v průběhu práce popsáno), Katalánsko je prakticky vždy splňovalo. Je tak spíše otázka, zda obyčejový standard není ještě daleko nižší s ohledem na to, že právem na sebeurčení se bez většího odporu ohání skupiny obyvatelstva, které se zjevně za samostatný svébytný národ nepovažují, nýbrž se považují za součást národa, který většinově obývá jiný stát, než ve kterém se předmětná skupina nachází. Nabízí se u těchto případů úvaha, zda by s ohledem na zásadu územní celistvosti nemohlo být argumentováno, že užívat práva na sebeurčení je dané skupině umožněno spolu se zbytkem jejich národa ve státě, kde tvoří většinu. To ovšem není pro tuto práci podstatné.

Katalánci totiž jsou národem bez „vlastního“ státu, mající svou specifickou kulturu, jazyk i historii. Tímto i svým propojením s územím, které obývají, sdílí společné rysy s domorodým obyvatelstvem i s federálními státy tvořícími větší státní útvar. Výklad, podle něhož náleží právo na sebeurčení domorodému obyvatelstvu a některým federálním státům, nenáleží však Katalánsku, nemá jednak oporu ve státní praxi, jednak by byl takřka nesmyslný, neboť Katalánci představují určitý průmět obou uvedených skupin, které nemají žádné významné společné rysy, jež by Katalánci taktéž nesplňovaly. V podrobnostech lze každopádně odkázat na závěry uvedené na konci oddílu věnovaného mezinárodním paktům.

Odkázat na tyto závěry lze i ohledně odpovědi na druhou výzkumnou otázku, která ovšem byla po celou dobu brána jako doplňková. Státní praxe nabízí tolik důkazů o tom, že právo na sebeurčení neznamená mimo koloniální kontext (a mimo okupovaná území) nezávislost, že je zcela zbytečné je zde znovu konkrétně vyjmenovávat. Takřka každý dokument obsahující právo na sebeurčení zároveň garantuje územní celistvost států. Územní celistvost je zároveň pravděpodobně nejčastějším slovním spojením, které lze slyšet na jednáních v rámci orgánů OSN. Jde o tak silný princip, že se odmítá jeho narušení i v situacích, u kterých by rozdělení státu pravděpodobně bylo jediným skutečným řešením (alespoň tak se autorovi jeví situace na Kypru). Právo na nezávislost v rámci práva na sebeurčení odmítla také Badinterova komise a zásadně i Nejvyšší soud Kanady.

Jediná výjimka, byť dosud jednoznačně nedoložená, je externí právo na sebeurčení jako reakce na hrubé odpírání práva na sebeurčení interního (*remedial secession*). Značná část této práce byla věnována historii Katalánska a současné španělské vnitrostátní úpravě. To nyní umožňuje učinit jednoznačný závěr, že Katalánsku interní sebeurčení v takové míře, která by alespoň teoreticky mohla vést ke vzniku práva na nezávislost, odpíráno není, a to aniž by bylo potřeba zacházet do detailů stran obsahu interního práva na sebeurčení dle mezinárodního práva. Inspirovat se ostatně lze tím, co v podobné souvislosti zohlednil Nejvyšší soud Kanady.

Katalánsko má v rámci Španělska status autonomního společenství a rozprostírá se na území, které zhruba odpovídá jeho historickým hranicím. Autonomní společenství se ve Španělsku těší poměrně širokým pravomocím, zejména jim je ponechán bohatý prostor pro rozvoj vlastní kultury a jazyka. Katalánci mají zároveň přístup ke všem veřejným funkcím,[798] a ačkoli se v rámci vnitrostátní politiky netěší takových úspěchů, jako Québečané v Kanadě, právo podílet se na správě země jim upíráno rozhodně není. Nedávné rozložení politických sil, kdy vládnoucí *Partido Popular* takřka rezignovala na hlasy Katalánců, bylo samozřejmě nešťastné, nicméně těmto situacím se zcela vyhnout nelze, nehledě na to, že po pádu vlády Mariana Rajoye

[798] Funkci hlavy státu, vesměs symbolickou, pomiňme.

se Katalánci dostali do velmi silné vyjednávací pozice s novým premiérem Pedrem Sánchezem. Je pravda, že Katalánsko nemá takovou míru autonomie, jaká byla doporučena Výborem zpravodajů ve věci Alandských ostrovů. Ovšem v tehdejší věci šlo skutečně jen o doporučení, které ani nebylo Společností národů zcela převzato.

Mohlo by být argumentováno, že k porušení práva Katalánců na sebeurčení došlo v reakci na referendum o nezávislosti, kdy Kataláncům nebylo umožněno svobodně vyjádřit názor a nastalo zatýkání politiků i omezení autonomie. Podle názoru autora však šlo o mimořádné kroky způsobené katalánskými separatistickými tendencemi, jež bezprostředně ohrožovaly územní celistvost státu a vyvolaly reakci, kterou sice autor považuje za zjevně nepřiměřenou, ovšem nikoli hrubě porušující právo na vnitřní sebeurčení. O hrubém porušení lze v tomto kontextu teoreticky hovořit spíše ve vztahu k některým lidským právům, a to přitom nikoli v masivní či systematické podobě. Zmiňované omezení autonomie, ačkoli provedené v té nejrazantnější formě, kterou si lze představit, pak bylo časově omezené a bez dlouhodobých důsledků.

Opakovaně bylo v průběhu práce ve vztahu ke Katalánsku zmíněno, že katalánské národní povědomí je poněkud oslabováno silnou imigrací z jiných částí Španělska. Nutno připustit, že imigrace představuje efektivní nástroj (aniž by tím bylo tvrzeno, že ho Španělsko vědomě užívá) pro „rozmělnění“ katalanismu a pro postupnou asimilaci Katalánců. Podstata katalánského patriotismu ovšem primárně nespočívá v rase či etnicitě. Hlavním katalánským rysem zůstává jazyk a Katalánsko má nadále silné nástroje, jak pozici katalánštiny v Katalánsku chránit. Katalánsko se v historii setkalo s mnoha migračními vlnami, přesto si vždy Katalánci uchovali nejen jazyk, ale i své zvyky a kulturu. Není důvod se domnívat, že by tomu mělo být v nejbližší době jinak, ostatně Katalánci jsou migraci velmi otevřeni a v žádném případě ji v tomto ohledu nevnímají jako riziko. Těžko ji pak tedy může kdokoli jiný vnímat jako zásadní ohrožení jejich práva na sebeurčení.

Právo na sebeurčení Katalánců bylo nepochybně porušováno v období Frankovy diktatury. V případě Kosova se přitom objevil názor, že ačkoli od porušování lidských práv uběhlo již několik let, nelze plynutím času spáchané činy zhojit a práva, která na jejich základě obyvatelům Kosova vznikla, odebrat. Tento názor na případ Katalánska ovšem podle autora práce nedopadá, neboť po Frankově smrti se Španělsko vydalo na cestu k demokracii, na které se Katalánci aktivně podíleli mimo jiné tím, že jasnou většinou schválili novou ústavu. Současné tendence Katalánců nemají přímou, bezprostřední souvislost s křivdami z dob Frankova režimu, byť nepochybně jde o období, které na vztazích mezi Katalánskem a Španělskem zanechalo trvající stopy a šrámy.

Tolik tedy k položeným výzkumným otázkám z hlediska mezinárodního obyčejového

práva. Jak už tomu tak bývá, poskytnuté odpovědi jsou především zdrojem nových pochybností a otazníků, přesto by svým dílem mohly přispět k nalezení po desítky let hledaného významu práva na sebeurčení. Shrnutí tohoto možného přínosu a konkretizace potenciálních nových výzkumných otázek je předmětem závěrečné kapitoly.

Závěr

If you're going to be a good and faithful judge, you have to resign yourself to the fact that you're not always going to like the conclusions you reach. If you like them all the time, you're probably doing something wrong.

Antonin Scalia

Autor se v průběhu celé práce snažil zachovat kamennou tvář a nedávat příliš najevo určité rozpaky, které v něm právo na sebeurčení vzbuzovalo a pohříchu nadále vzbuzuje. Již na jejím začátku bylo koneckonců uvedeno, že úkolem právníka je především interpretovat právní normu, nikoli spekulovat nad její správností, vhodností, smysluplností či efektivností. V tomto duchu se ponese i závěrečná kapitola, její úvodní řádky však zároveň poskytují prostor k tomu některé ze zmíněných rozpaků prezentovat a se čtenářem se o nich podělit.

Od vstupu Charty OSN v platnost uplynulo bezmála tři čtvrtě století. Koncept sebeurčení národů do ní byl zakomponován jako jeden z principů mezinárodního práva, přičemž již daleko dříve se objevoval v různých dokumentech a v různých souvislostech po celém světě. Za celou tu dobu nedošlo k vyjasnění toho, co vlastně tato zásada znamená. Nejde přitom o dílčí neshody při aplikaci na konkrétní případ, nýbrž o zásadní rozpory stran vůbec vymezení jejích jednotlivých pojmů. Nepanuje totiž ani shoda na tom, koho považovat za národ, natožpak co znamená, že má právo se „sebeurčit“. Přesto státy dokola zdůrazňují stěžejní význam předmětné zásady a její nepochybné postavení v mezinárodním právu. Hovoří se dokonce o její *erga omnes* a *ius cogens* povaze.

Zdá se, že nejasný koncept sebeurčení je již v mezinárodním právu usazen příliš pevně na to, aby byl redefinován či alespoň přeformulován. Ostatně i na sanfranciské konferenci bylo sousloví „sebeurčení národů“ zvoleno právě pro jeho již tehdejší ustálenost. O zhruba půlstoletí později úspěšně usilovaly o uznání práva na sebeurčení i domorodé kmeny, ačkoli se lze domnívat, že praktický dopad garance práva na sebeurčení pro ně nebude větší, než jakého by mohlo být dosaženo prostřednictvím jiných, méně kontroverzních konceptů. Ty by však patrně neměly onu míru skryté důstojnosti, která z práva na sebeurčení a z označení určité skupiny za národ (*people*) vyzařuje a kterou ostatně není důvod bagatelizovat. Kolem sebeurčení se zkrátka vytvořila určitá aura vzbuzující svou samozřejmostí (každý přece ví, že „národy mají právo na sebeurčení“) dojem nepostradatelnosti. Jeho reálný přínos pro postkoloniální svět je ovšem mírně řečeno pochybný.

Prvotní problém spočívá již v samotné formulaci principu, která je opravdu nadmíru nešťastná. Anglické slovo „people“ má ve své pomnožné formě celou řadu významů. Aby toho nebylo málo, je zároveň i množným číslem od slova „person“ a v mezinárodních dokumentech se může objevovat i právě v této formě. V důsledku toho ani použití předmětného slova v souvislosti s určitým subjektem nebývá vždy zcela vypovídající. Není se co divit, že ačkoli si neurčitosti daného termínu byly státy

dobře vědomy již v první polovině minulého století, dodnes v tomto směru nedošlo prakticky k žádnému pokroku. Na zmatek existující v anglickém jazyce úspěšně navazuje český překlad, který je stejně neurčitý a víceznačný jako anglická varianta, navíc ani není jednotný.

Terminologická nevhodnost nekončí u slova národ, nýbrž pokračuje i slovem „sebeurčení“. Potíž spočívá v tom, že může znamenat vše od práva být zastoupen v parlamentu přes územní samosprávu po nezávislost. Jde o natolik široký okruh výkladů, že se jeví jako zcela nešťastné, je-li používán vše zastřešující pojem „sebeurčení“ namísto konkrétního vymezení, v jaké podobě jednotlivým subjektům náleží. Státy pak v konkrétních případech z opatrnosti popírají existenci práva určitého subjektu na sebeurčení, ačkoli často chtějí vyjádřit pouze to, že daný subjekt nemá právo na vlastní stát. I zde svou troškou do mlýna přidává český překlad, neboť „sebeurčení“ působí na první pohled jako termín hodící se spíše k otázkám osobní identity.

Je možné, že právě ona nejednoznačnost umožnila zásadě sebeurčení v mezinárodním právu přežít a vybudovat si postavení, kterému se dnes těší. Odepírat národům obecně právo na sebeurčení by přece bylo nemyslitelné, obecným zaručením tohoto práva se ovšem tolik neděje, alespoň ne bezprostředně, neboť nikdo stejně pořádně neví, kdo je národem a co je sebeurčením. Sebeurčení národů tak postupně začalo žít tak trochu vlastním životem a nenápadně se rozlehlo do oblastí, které by možná většinu států původně ani nenapadly. Nezbývá proto, než se brouzdat složitou a leckdy nesrozumitelnou a odporující si státní praxí a hledat společné rysy, které umožní tyto oblasti postupně identifikovat. O něco takového se pokusila i tato práce. Položila si při tom dvě výzkumné otázky:

a) Má dle mezinárodního práva Katalánsko právo na sebeurčení?

b) Pokud ano, má na jeho základě právo na nezávislost?

Na základě skutkového stavu, jak byl popsán v první a druhé kapitole, a s ohledem na mezinárodní smluvní právo, jak bylo interpretováno v podkapitole 3. 2, a na mezinárodní obyčejové právo, jak bylo identifikováno v podkapitole 3. 3, lze na položené otázky odpovědět následovně:

a) Katalánsko je národem, kterému náleží právo na sebeurčení. Toto právo mu plyne ze společného čl. 1 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech a z mezinárodního obyčejového práva.

b) Katalánsku z práva na sebeurčení neplyne právo na nezávislost. Právo Katalánska na sebeurčení dle smluvního i obyčejového práva může být vykonáváno v mezinárodně uznávaných hranicích Španělska. Katalánsku není v rámci Španělska hrubě odepíráno právo na interní sebeurčení, proto nejsou ani dány podmínky pro kontroverzní koncept tzv. remedial secession.

Podrobné odůvodnění obou odpovědí je obsaženo na závěr podkapitol 3. 2 a 3. 3 a na tomto místě již opakováno nebude. Místo toho se raději podívejme na praktické dopady učiněných zjištění a na případné podněty k dalšímu bádání. Již bylo naznačeno, že práce nechává celou řadu otázek

otevřených. Nenašla (ani nehledala) definici národa ani nespecifikovala, co Katalánsku z práva na sebeurčení plyne. Jasno práce neudělala ani o existenci *remedial secession* či o případných podmínkách, které by bylo nutno pro vyhlášení nezávislosti na základě tohoto teoretického konceptu naplnit. Jaký je tedy její přínos?

Tím hlavním je určení, že právo na sebeurčení má širší záběr, než je některými akademiky, a především státy tvrzeno. Konkrétně, že národem ve smyslu práva národů na sebeurčení jsou i některé nestátní skupiny tvořící toliko část obyvatelstva suverénního státu, a to i mimo koloniální kontext. Toto zcela klíčové zjištění je nezbytným předpokladem pro jakýkoli další výzkum. Je totiž zřejmé, že obsah práva na sebeurčení se může zásadním způsobem lišit v závislosti na tom, jaký typ subjektu je jeho nositelem. Právo na sebeurčení národů pod koloniální nadvládou znamená mimo jiné i možnost založení nového státu. Právo na sebeurčení původního obyvatelstva naopak tuto možnost vylučuje a poskytuje garance zejména v rovině kulturní či ohledně využívání přírodního bohatství. Právo na sebeurčení celého obyvatelstva suverénního státu má opět trochu jiný (a poněkud spornější a méně jednoznačný) význam. Tím, že se potvrdila existence další množiny nositelů práva na sebeurčení, se otevírá prostor pro pozitivní vymezení toho, co těmto nositelům právo na sebeurčení garantuje. Při současném potvrzení, že nestátní subjekty nemají právo na externí sebeurčení, se nabízí i cesta mezinárodní smlouvy či alespoň nezávazné deklarace, které by obsah práva na sebeurčení v tomto kontextu vymezily. Vyloučením (alespoň s výjimkou *remedial secession*) hrozby odtržení totiž odpadá v podstatě jediný důvod, který „řízenému“ rozvoji práva na sebeurčení bránil.

Stejně jako v Deklaraci o právech původního obyvatelstva chybí definice původních obyvatel, byl by i jakýkoli dokument věnovaný právu na sebeurčení národů tvořících část obyvatelstva suverénních států patrně prost vyčerpávajících definic. Lze se ostatně ztotožnit s výše prezentovaným názorem Švýcarska, podle kterého jakékoli snahy nalézt jednoznačnou definici národu jsou zbytečné a z povahy věci vyloučené. Ne snad, že by národem byla či mohla být jakákoli náhodná skupina, i Mezinárodní soudní dvůr koneckonců implicitně vychází z toho, že nikoli každou skupinu lze považovat za „národ“, jemuž náleží právo na sebeurčení.[799] Přesto však lze předpokládat, že rozhodujícím prvkem je vlastní národní povědomí určité skupiny s tím, že objektivní kritéria by měla být spíše podpůrná a sloužit především k zamezení zneužívání práva na sebeurčení.

Hlavní výzvou pozitivního vymezení interního práva národů na sebeurčení, ať už skrze akademický výzkum či dokument mezinárodní povahy, by tak bylo upřesnění jeho obsahu. Tato práce např. dle mínění autora prokázala, že Katalánsko je národem, kterému náleží právo na

[799] MSD Western Sahara, odst. 59.

sebeurčení.[800] Tím pádem lze očekávat, že toto právo může Katalánsko vykonávat odděleně od případného práva na sebeurčení všech obyvatel Španělska a že se toto právo neomezuje na účast či zastoupení ve veřejných orgánech Španělského království. V opačném případě by se právo Katalánska na sebeurčení do značné míry vyprázdnilo. Katalánsko by sice bylo národem, kterému náleží právo na sebeurčení, ovšem reálný dopad této skutečnosti by byl nulový, neboť okruh oprávnění z práva na sebeurčení Katalánsku plynoucí by se shodoval s právy jakékoli jiné skupiny či dokonce jednotlivých občanů. Probíraná praxe přesto naznačuje, že právě tato forma interního sebeurčení se alespoň některým státům jeví dostatečná. Tento výklad by podle názoru autora mohl obstát toliko tehdy, pokud by zároveň předpokládal, že národy mají v rámci práva na sebeurčení v extrémních případech i právo na odtržení. To by prakticky znamenalo, že Katalánsko má právo na sebeurčení, ovšem jeho praktický dopad je „spící“ a použitelný jen tehdy, není-li s Katalánci zacházeno jako se všemi ostatními obyvateli Španělska.

Pokud by výsledky budoucího výzkumu přece jen svědčily o samostatném a odděleném výkonu interního sebeurčení skupin tvořících část obyvatel suverénních států, nastala by druhá otázka, a tedy čeho konkrétně by se Katalánci mohli domáhat. Mohlo by jít o práva obdobná právům menšin, tím by se ale opět koncept sebeurčení vyprazdňoval. Mohlo by jít naopak o určitou míru autonomie, která je preferovaným řešením mezinárodních konfliktů. Nebyl by ovšem tento výklad rozporný s principem politické jednoty? A přistoupily by vůbec státy na to, aby mezinárodní právo upravovalo rozložení veřejné moci či formu jejich státního zřízení? Všechny tyto aspekty by bylo potřeba v rámci dalšího výzkumu zvážit a zohlednit.

V úvodu byla tato práce s nadsázkou přirovnána k poradnímu posudku Mezinárodního soudního dvora. Pokud by posudek se stejným výsledkem byl Dvorem skutečně někdy vydán, Katalánce by patrně příliš nepotěšil. Ne snad, že by s opačnou odpovědí na otázku číslo 2 přistoupili bezprostředně k novému vyhlášení nezávislosti. Bylo ostatně ukázáno, že podpora pro osamostatnění se v Katalánsku pohybuje pouze okolo padesáti procent. Jako autonomní společenství by však dostalo velmi silný trumf pro vyjednávání výhodnějších podmínek v rámci Španělska. V této práci prezentovaný výsledek by mu naopak všechny trumfy odebral.

Naději tak Katalánci mohou vkládat jen do odpovědí na otázky, které nyní položeny nebyly a jež byly navrženy jako podklad pro budoucí výzkum. Ten už je ale úkolem pro jiné badatele, kteří třeba přece jen přinesou Kataláncům lepší zprávy. Autorovi této práce nezbývá než Katalánsko ponechat Španělsku a tímto se s ním rozloučit. Zde. Na konci všeho.

[800] *That's all Folks!*

Summary

This thesis addresses the question of whether, under international law, Catalonia is entitled to self-determination, be it internal or external, and if so, whether this warrants the right to independence.

Catalonia is an autonomous community within the country of Spain. It is designated as a "nationality" by Spanish national law but considers itself a nation and a "people" entitled to self-determination under international law. A region with a distinct language, culture and history dating back almost 1000 years, Catalonia repeatedly proclaimed independence from Spain with negligible success. Shifting its focus to obtaining more autonomy instead, it agreed with the Spanish government on a new statute of autonomy which was adopted in 2006. While the statute reinforced the concept of a unique Catalan identity and recognized Catalans as a nation, several of the articles therein were annulled or reinterpreted by the Spanish Constitutional Court in 2010. Since then, the movement for independence has once again become evident. Eventually, a referendum was held, and an independent Catalan republic was proclaimed in 2017 with its declaration of independence citing, *inter alia*, the right of all peoples to self-determination. Deemed the referendum illegal and unconstitutional, the Spanish government triggered article 155 of the Spanish constitution and imposed direct rule over Catalonia. Catalan autonomy has since then been restored although tension between Catalan nationalists and the Spanish government continues.

The right of all peoples to self-determination is a fundamental principle of international law, defined by the International Court of Justice as "*the need to pay regard to the freely expressed will of peoples*". Initially a political principle, this became part of international law after it was introduced into the Charter of the United Nations. Since then, it has played a major role in the decolonization process and has been recognized as a human right both by the International Covenant on Civil and Political Rights and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. However, the precise scope of the right to self-determination, as well as the definition of "peoples" entitled to self-determination, remain unclear. While some argue that it is a right guaranteed only to colonized peoples or peoples under foreign occupation, others maintain that it also applies to the whole population of sovereign states. Still others believe that the principle of self-determination is even applicable to some groups that form only a part of the population of an existing sovereign state.

This thesis analyses both international treaty law and international customary law as means of resolving the discrepancies. Applying the rules of interpretation as codified in the Vienna Convention on the Law of Treaties, it concludes that the term "people" as mentioned in

the common article 1 of both international covenants includes groups that occupy only a portion of a territory of sovereign states, as long as they share certain distinctive features, especially a shared national consciousness. A right to secession, however, is not guaranteed by the conventions. The thesis then shifts to international customary law, using the traditional methods of identification of customary law as they are employed by the International Court of Justice.

Analysing all forms of available evidence of state practice and *opinio juris*, the thesis concludes that the principle of self-determination has been invoked by wide range of groups of people all around the world. States do not usually oppose such a situation as long as it leads to no violation of the principle of territorial integrity. In fact, states often explicitly guarantee the right to internal self-determination to various groups within their own territory. Such state practice is supported by their *opinio juris*, as is manifested by the statements made in the course of UN Security Council and General Assembly meetings and ICJ proceedings.

Although each case is different, Catalonia meets all the requirements common to the groups that have been recognized as being entitled to self-determination. Catalonia has a historical association with a specific part of Spanish territory and it distinguishes itself from the people around it through its own culture and traditions, and especially the language that is a defining feature of the people of Catalonia.

In this light, Catalans are a "people" and as such are entitled to self-determination according to both international treaty and customary law. This alone, however, cannot underpin its claim to independence since the right to self-determination outside the colonial context can only be exercised at the same time as respecting the territorial integrity of existing states. The only possible exception might be what has become known as "remedial secession"; nevertheless, the conditions for such an invocation by Catalonia remain manifestly unfulfilled. It is up to other researchers to investigate the exact scope of what constitutes internal self-determination and whether a violation of internal self-determination may ever lead to a legitimate claim to external self-determination. This thesis can only go this far. *This far and no farther.*

Seznam použitých pramenů

1 Primární prameny

1. 1 Mezinárodní smlouvy

Africká charta práv člověka a národů, 1. 6. 1981.

Charta Organizace spojených národů, 26. 6. 1945.

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, 16. 12. 1966.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, 19. 12. 1966.

Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Rakouskem podepsaná v Saint-Germain-en-Leye dne 10. 9. 1919. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2019].

Montevidejská konvence o právech a povinnostech států, 26. 12. 1933.

Pakt Společnosti národů, 28. 6. 1919.

Statut Mezinárodního soudního dvora, 26. 6. 1945.

The Zurich and London Agreements. Dostupné z: https://www.unaturkey.org/dergiler-bulletins/43-say-07-number-07-spring-2003-/99-the-zurich-and-london-agreements-.html

Úmluva Mezinárodního organizace práce o domorodém a kmenovém obyvatelstvu (úmluva č. 169), 27. 6. 1989.

Vídeňská úmluva o smluvním právu, 23. 5. 1969.

1. 2 Vnitrostátní právní předpisy

ANDORRA. Constitució del Principat d'Andorra. *Conferencia Iberoamericana de Justicia Constitucional* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.cijc.org/es/NuestrasConstituciones/ANDORRA-Constitucion.pdf

BANGLADÉŠ. Ústava. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/search?lang=en

BOSNA A HERCEGOVINA. Ústava. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/search?lang=en

ČERNÁ HORA. Ústava. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/search?lang=en

ČESKÁ REPUBLIKA. Listina základních práv a svobod. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2019].

ČESKÁ REPUBLIKA. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2019].

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2019].

ČESKOSLOVENSKO. Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2019].

ETIOPIE. Ústava. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/search?lang=en

FINSKO. Ústava. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/search?lang=en

CHORVATSKO. Ústava. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/search?lang=en

JIŽNÍ AFRIKA. Ústava. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/search?lang=en

KANADA. House of Commons of Canada. Motion adopted on November 27, 2006. "That this House recognize that the Québécois form a nation within a united Canada." Dostupné z: https://www.ourcommons.ca/DocumentViewer/en/39-1/house/sitting-87/hansard

KYPERSKÁ REPUBLIKA. Ústava. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z [cit. 24. 11. 2019]: https://www.constituteproject.org/search?lang=en

MOLDAVSKO. Ústava. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/search?lang=en

REPUBLIKA SEVERNÍ MAKEDONIE. Ústava. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/search?lang=en

RUSKO. Ústava. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/search?lang=en

SLOVENSKO. Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2019].

SLOVINSKO. Ústava. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/search?lang=en

SÚDÁN. Ústava. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/search?lang=en

ŠPANĚLSKO. Constitución española. Aprobada por Las Cortes en sesiones plenarias del Congreso de los Diputados y del Senado celebradas el 31 de octubre de 1978. Ratificada por el pueblo español en referéndum de 6 de diciembre de 1978. Sancionada por S. M. el Rey ante Las Cortes el 27 de diciembre de 1978. *Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado* [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionCASTELLANO.pdf

ŠPANĚLSKO. Generalitat de Catalunya. Llei 1/1980, de 12 de juny, per la qual es declara Festa Nacional de Catalunya la diada de l'onze de setembre [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa/?documentId=1732&action=fitxa.

ŠPANĚLSKO. Generalitat de Catalunya. Moció 19/XI del Parlament de Catalunya, sobre el moment històric excepcional. 7. 4. 2016 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.gencat.cat/eapc/revistes/RCDP/Documents_interes/RCDP_54/01_12Mocio_19_XI.pdf

ŠPANĚLSKO. Generalitat de Catalunya. Resolució 737/IX del Parlament de Catalunya, sobre el pacte fiscal. 25. 7. 2012 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.parlament.cat/document/nom/09b363.pdf

ŠPANĚLSKO. Generalitat de Catalunya. Resolution 5/X of the Parliament of Catalonia, adopting the Declaration of sovereignty and right to decide of the people of Catalonia. 23. 1. 2013 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.parlament.cat/document/intrade/7176

ŠPANĚLSKO. Generalitat de Catalunya. Resolució 1/XI del Parlament de Catalunya, sobre l'inici del procés polític a Catalunya com a conseqüència dels resultats electorals del 27 de

setembre de 2015. 9. 11. 2015 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.parlament.cat/document/activitat/153122.pdf

ŠPANĚLSKO. Generalitat de Catalunya. Resolució 306/XI del Parlament de Catalunya, sobre l'orientació política general del Govern. 6. 10. 2016 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.parlament.cat/getdocie/11004110

ŠPANĚLSKO. Ley Orgánica 2/1979, de 3 de octubre, del Tribunal Constitucional, čl. 1 odst. 1 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1979-23709

ŠPANĚLSKO. Ley Orgánica 6/2006, de 19 de julio, de reforma del Estatuto de Autonomía de Cataluña [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2006-13087

ŠPANĚLSKO. Ley Orgánica 6/2007, de 24 de mayo, por la que se modifica la Ley Orgánica 2/1979, de 3 de octubre, del Tribunal Constitucional [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.boe.es/eli/es/lo/1979/10/03/2/con

ŠPANĚLSKO. Ley 21/2005, de 17 de noviembre, de restitución a la Generalidad de Cataluña de los documentos incautados con motivo de la Guerra Civil custodiados en el Archivo General de la Guerra Civil Española y de creación del Centro Documental de la Memoria Histórica [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.boe.es/buscar/pdf/2005/BOE-A-2005-18934-consolidado.pdf

ŠPANĚLSKO. Real Decreto 1368/1987, de 6 de noviembre, sobre régimen de títulos, tratamientos y honores de la Familia Real y de Los Regentes [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.boe.es/eli/es/rd/1987/11/06/1368/con

ŠPANĚLSKO. Senado. Acuerdo de la Diputación Permanente del Senado, adoptado en su sesión del día 28 de octubre de 2015, sobre el número de Senadores a designar por cada Comunidad Autónoma en la XI Legislatura [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.senado.es/legis10/publicaciones/pdf/senado/bocg/BOCG_D_10_619_4265.PDF

ŠVÉDSKO. Ústava. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/search?lang=en

UZBEKISTÁN. Ústava. *Constitute Project* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/search?lang=en

1. 3 Dokumenty OSN a podobné

Americká deklarace práv domorodého obyvatelstva ze dne 15. 6. 2016. Dostupné z: https://www.oas.org/en/sare/documents/DecAmIND.pdf

Čtvrtá periodická zpráva Finska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 10. 8. 1995. UN doc. CCPR/C/95/Add.6.

Čtvrtá periodická zpráva Kolumbie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 9. 7. 1996. UN doc. CCPR/C/103/Add.3.

Čtvrtá periodická zpráva Německa (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 12. 9. 1995. UN doc. CCPR/C/84/Add.5.

Čtvrtá periodická zpráva Ruska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 27. 9. 1994. UN doc. CCPR/C/84/Add.2.

Čtvrtá periodická zpráva Švédska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 27. 10. 1994. UN doc. CCPR/C/95/Add.4.

Decision of the Council of the League of Nations on the Åland Islands Including Sweden's

Protest. Fourteenth Meeting of the Council, 24. 6. 1921. *League of Nations Official Journal*. Dostupné z: http://www.kulturstiftelsen.ax/traktater/eng_fr/1921a_en.htm

Dopis zástupce Ázerbájdžánu generálnímu tajemníkovi OSN ze dne 26. 12. 2008. UN doc. A/63/664–S/2008/823.

Dopis zástupce Ázerbájdžánu generálnímu tajemníkovi OSN ze dne 10. 4. 2017. UN doc. A/71/880 S/2017/316.

Dopis zástupce Kypru generálnímu tajemníkovi OSN ze dne 7. 6. 2004. UN doc. A/58/835–S/2004/464.

Dopis zástupce Ruska generálnímu tajemníkovi OSN ze dne 19. 3. 2014. UN doc. A/68/803–S/2014/202.

Doporučení pracovní skupiny k dlouhodobému pracovnímu plánu. Komise pro mezinárodní právo. UN doc. A/72/10.

Draft Mezinárodní deklarace lidských práv. Návrh Sovětského svazu ze dne 27. 11. 1948. UN doc. A/C.3/307/Rev.2!Corr.2.

Draft mezinárodních paktů o lidských právech. Poznámky generálního tajemníka OSN. 1. 7. 1955. UN doc. A/2929.

Draft mezinárodních paktů o lidských právech. Zpráva třetího výboru. 8. 12. 1955. UN doc. A/3077.

Draft závěrů ohledně identifikace mezinárodního obyčejového práva. Komise pro mezinárodní právo.

Draft závěrů ohledně identifikace mezinárodního obyčejového práva s komentářem. Komise pro mezinárodní právo, 2018.

Druhá periodická zpráva Ázerbájdžánu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 8. 11. 1999. UN doc. CCPR/C/AZE/99/2.

Druhá periodická zpráva Gruzie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 9. 8. 2000. UN doc. CCPR/C/GEO/2000/2.

Druhá periodická zpráva Kamerunu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 18. 2. 1993. UN doc. CCPR/C/63/Add.1.

Druhá periodická zpráva Islandu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 2. 6. 1993. UN doc. CCPR/C/46/Add.5.

Informace trvalé mise v Arménii vysokému komisaři OSN pro lidská práva ze dne 21. 3. 2005. UN doc. E/CN.4/2005/G/23.

Komise pro lidská práva. Zpráva Hospodářského a sociálního výboru k osmému zasedání Komise konaného ve dnech 14. 4. až 14. 6. 1952. UN doc. E/2256.

Komise pro lidská práva. Zpráva z desátého zasedání (23. 2. – 16. 4. 1954). UN doc. E/2573; E/CN.4/705.

Komise pro lidská práva. Zpráva z osmého zasedání (14. 4. – 14. 6. 1952). UN doc. E/2556; E/CN.4/669.

Návrh rezoluce Rady bezpečnosti vedený pod UN doc. S/2009/310.

Obecné doporučení č. 21 Výboru pro odstranění rasové diskriminace ze dne 23. 8. 1996.

Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 2 ze dne 28. 7. 1981.

Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 12 ze dne 13. 3. 1984.

Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 23 ze dne 8. 4. 1994.

Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 24 ze dne 4. 11. 1994.

Osmá periodická zpráva Ukrajiny (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 30. 1. 2019. UN doc. CCPR/C/UKR/8.

Pátá periodická zpráva Austrálie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 7. 8. 2007. UN doc. CCPR/C/AUS/5.

Pátá periodická zpráva Čile (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 7. 2. 2006. UN doc. CCPR/C/CHL/5.

Pátá periodická zpráva Dánska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 23. 7. 2007. CCPR/C/DNK/5.

Pátá periodická zpráva Kanady (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 27. 10. 2004. UN doc. CCPR/C/CAN/2004/5.

Pátá periodická zpráva Španělska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 11. 12. 2007. UN doc. CCPR/C/ESP/5.

Pozorovací mise OSN pro referendum v Eritrei. Zpráva generálního tajemníka OSN z 11. 8. 1993. UN doc. A/48/283.

Právo na sebeurčení. Historický a současný vývoj na základě instrumentů OSN. Studie zvláštního zpravodaje subkomise pro prevenci diskriminace a ochranu menšin Aurelia Cristescu. New York, 1981. UN doc. E/CN.4/Sub.2/404/Rev. 1.

Právo na sebeurčení. Realizace rezolucí OSN. Studie zvláštního zpravodaje subkomise pro prevenci diskriminace a ochranu menšin Hectora Grose Espiella. New York, 1980. UN doc. E/CN.4/Sub.2/405/Rev.1.

Právo národů na sebeurčení. Zpráva generálního tajemníka OSN ze dne 24. 7. 2003. UN doc. A/58/180.

Procès-verbaux of the proceedings of the Committee, June 16th-July 24th 1920. League of Nations. Advisory Committee of Jurists. Dostupné z: https://archive.org/details/procsverbauxof00leaguoft

Projev kancléře Spolkové republiky Německo Helmuta Schmidta na Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Helsinky ze dne 30. 7. 1975.

První periodická zpráva Etiopie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 28. 7. 2009. UN doc. CCPR/C/ETH/1.

První zpráva k obecným zásadám právním zvláštního zpravodaje Marcela Vázquez-Bermúdeze ze dne 5. 4. 2019. Komise pro mezinárodní právo. UN doc. A/CN.4/732.

Rezoluce Evropského parlamentu č. 872 ze dne 28. 1. 1987.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 303 ze dne 6. 12. 1971.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 365 ze dne 13. 12. 1974.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 367 ze dne 12. 3. 1975.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 541 ze dne 18. 11. 1983.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 550 ze dne 11. 5. 1984.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 822 ze dne 30. 4. 1993.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 853 ze dne 29. 7. 1993.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 874 ze dne 14. 10. 1993.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 876 ze dne 19. 10. 1993.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 884 ze dne 12. 11. 1993.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 896 ze dne 31. 1. 1994.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 906 ze dne 25. 3. 1994.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 1160 ze dne 31. 3. 1998.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 1199 ze dne 23. 9. 1998.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 1203 ze dne 24. 10. 1998.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 1244 ze dne 10. 6. 1999.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 1250 ze dne 29. 6. 1999.

Rezoluce Rady bezpečnosti č. 1666 ze dne 31. 3. 2006.

Rezoluce Valného shromáždění č. 39 ze dne 12. 12. 1946.

Rezoluce Valného shromáždění č. 390 ze dne 2. 12. 1950.

Rezoluce Valného shromáždění č. 546 ze dne 5. 2. 1952.

Rezoluce Valného shromáždění č. 1514 ze dne 14. 12. 1960.

Rezoluce Valného shromáždění č. 1541 ze dne 15. 12. 1960.

Rezoluce Valného shromáždění č. 1966 ze dne 16. 12. 1963.

Rezoluce Valného shromáždění č. 2625 ze dne 24. 10. 1970.

Rezoluce Valného shromáždění č. 2775 ze dne 29. 11. 1971.

Rezoluce Valného shromáždění č. 3212 ze dne 1. 11. 1974.

Rezoluce Valného shromáždění č. 3314 ze dne 14. 12. 1974.

Rezoluce Valného shromáždění č. 3411 ze dne 28. 11. 1975.

Rezoluce Valného shromáždění č. 37/253 ze dne 13. 5. 1983.

Rezoluce Valného shromáždění č. 47/135 ze dne 18. 12. 1992.

Rezoluce Valného shromáždění č. 48/121 ze dne 20. 12. 1993.

Rezoluce Valného shromáždění č. 50/6 ze dne 9. 11. 1995. Deklarace u příležitosti padesátého výročí Organizace spojených národů.

Rezoluce Valného shromáždění č. 61/295 ze dne 13. 12. 2007.

Rezoluce Valného shromáždění č. 62/243 ze dne 25. 4. 2008.

SCHWEBEL, Stephen M. Report of the International Court of Justice, 27. 10. 1997. UN doc. A/52/PV.36.

Společná druhá a třetí periodická zpráva Arménie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 28. 4. 2010. UN doc. CCPR/C/ARM/2-3.

Šestá periodická zpráva Švédska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 20. 7. 2007. UN doc. CCPR/C/SWE/6.

Tisková zpráva Valného shromáždění č. GA/10905 ze dne 18. 12. 2009.

The United Nations Conference on International Organization. Summary Report of Sixth Meeting of Committee I/1. 16. 5. 1945, doc. 343.

Třetí periodická zpráva Argentiny (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 20. 7. 1998. UN doc. CCPR/C/ARG/98/3.

Třetí periodická zpráva Bolívie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 25. 8. 2011. UN doc. CCPR/C/BOL/3.

Třetí periodická zpráva Dominikánské republiky (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 15. 6. 1992. UN doc. CCPR/C/70/Add.3.

Třetí periodická zpráva Indie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 29. 11. 1995. UN doc. CCPR/C/76/Add.6.

Třetí periodická zpráva Itálie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 23. 10. 1992. UN doc. CCPR/C/64/Add.8.

Třetí periodická zpráva Japonska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 16. 12. 1991. UN doc. CCPR/C/70/Add.1.

Třetí periodická zpráva Kolumbie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 13. 2. 1991. UN doc. CCPR/C/64/Add.3.

Třetí periodická zpráva Libye (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 29. 11. 1995. UN doc. CCPR/C/76/Add.6.

Úvodní zpráva Maďarska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 15. 5. 1977. UN doc. CCPR/C/1/Add.11.

Třetí periodická zpráva Norska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 28. 1. 1992. UN doc. CCPR/C/70/ADD.2.

Třetí periodická zpráva Nového Zélandu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 1. 4. 1994. UN doc. CCPR/C/64/Add.10.

Třetí periodická zpráva Paraguaye (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 31. 12. 2010. UN doc. CCPR/C/PRY/3.

Třetí periodická zpráva Slovinska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 1. 10. 1993. UN doc. CCPR/C/74/Add.1.

Třetí periodická zpráva Spojeného království (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 30. 10. 1989. UN doc. CCPR/C/58/Add.6.

Třetí periodická zpráva Srí Lanky (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 18. 7. 1994. UN doc. CCPR/C/70/Add.6.

UNESCO. International Meeting of Experts on Further Study of the Concept of the Rights of Peoples, Paris, 1989 (SHS.89/CONF.602/7).

Úvodní zpráva Ázerbájdžánu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 25. 1. 1994. UN doc. CCPR/C/81/Add.2.

Úvodní zpráva Bosny a Hercegoviny (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 24. 11. 2005. UN doc. CCPR/C/BIH/1.

Úvodní zpráva Hondurasu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 21. 2. 2005. UN doc. CCPR/C/HND/2005/1.

Úvodní zpráva Irska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 22. 6. 1992. UN doc. CCPR/C/68/Add.3.

Úvodní zpráva Jugoslávie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 28. 2. 1978. UN doc. CCPR/C/1/Add.23.

Úvodní zpráva Lichtenštejnska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 24. 6. 2003. UN doc. CCPR/C/LIE/2003/1.

Úvodní zpráva Lotyšska (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 26. 9. 1994. UN doc. CCPR/C/81/Add.1/Rev.1.

Úvodní zpráva Makedonie (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 20. 3. 1998. UN doc. CCPR/C/74/Add.4.

Úvodní zpráva Mali (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 14. 8. 1979. UN doc. CCPR/C/1/Add.49.

Úvodní zpráva Sovětského svazu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 30. 1. 1978. UN doc. CCPR/C/1/Add.22.

Úvodní zpráva Spojených států (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 29. 7. 1994. UN doc. CCPR/C/81/Add.4.

Úvodní zpráva Srbska a Černé Hory. (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 9. 7. 2003. UN doc. CCPR/C/SEMO/2003/1.

Úvodní zpráva Uzbekistánu (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), 2. 7. 1999. UN doc. CCPR/C/UZB/99/1.

Vídeňská deklarace a akční plán ze dne 25. 6. 1993.

Výbor pro lidská práva. Oznámení č. 197/85, Ivan Kitok proti Švédsku.

Yearbook of the United Nations 1946-1947. United Nations Publications.

Závěrečná doporučení Výboru pro hospodářská, sociální a kulturní práva k šesté periodické zprávě Španělska, 29. 3. 2018. UN doc. E/C.12/ESP/CO/6.

Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva k druhé periodické zprávě Brazílie, 2. 11. 2005. UN doc. CCPR/C/BRA/CO/2.

Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva k čtvrté periodické zprávě Finska, 27. 10. 2004. UN doc. CCPR/CO/82/FIN.

Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva k čtvrté periodické zprávě Kanady, 6. 4. 1999. UN doc. CCPR/C79/Add.105.

Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva k čtvrté periodické zprávě Spojených států, 26. 3. 2014. UN doc. CCPR/C/USA/CO/4.

Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva k páté periodické zprávě Švédska, 1. 4. 2002. UN doc. CCPR/CO/74/SWE.

Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva k sedmé periodické zprávě Ruska, 31. 3. 2015. UN doc. CCPR/C/RUS/CO/7.

Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě ze dne 1. 8. 1975.

Záznam z 673. jednání třetího výboru Valného shromáždění ze dne 28. 11. 1955. UN doc. A/C.3/SR.673.

Záznam z 1816. jednání Rady bezpečnosti ze dne 25. 2. 1975. UN doc. S/PV.1816.

Záznam z 2497. jednání Rady bezpečnosti ze dne 17. 11. 1983. UN doc. S/PV.2497.

Záznam z 2498. jednání Rady bezpečnosti ze dne 17. 11. 1983. UN doc. S/PV.2498.

Záznam z 2499. jednání Rady bezpečnosti ze dne 18. 11. 1983. UN doc. S/PV.2499.

Záznam z 2500. jednání Rady bezpečnosti ze dne 18. 11. 1983. UN doc. S/PV.2500.

Záznam z 2531. jednání Rady bezpečnosti ze dne 3. 5. 1984. UN doc. S/PV.2531.

Záznam z 2535. jednání Rady bezpečnosti ze dne 7. 5. 1984. UN doc. S/PV.2535.

Záznam z 3205. jednání Rady bezpečnosti ze dne 30. 4. 1993. UN doc. S/PV.3205.

Záznam z 3332. jednání Rady bezpečnosti ze dne 31. 1. 1994. UN doc. S/PV.3332.

Záznam z 3354. jednání Rady bezpečnosti ze dne 25. 3. 1994. UN doc. S/PV.3354.

Záznam z 3618. jednání Rady bezpečnosti ze dne 12. 1. 1996. UN doc. S/PV.3618.

Záznam z 5969. jednání Rady bezpečnosti ze dne 28. 8. 2008. UN doc. S/PV.5969.

Záznam z 6143. jednání Rady bezpečnosti ze dne 15. 6. 2009. UN doc. S/PV.6143.

Záznam ze 7138. jednání Rady bezpečnosti ze dne 15. 3. 2014. UN doc. S/PV.7138.

Záznam ze 7144. jednání Rady bezpečnosti ze dne 19. 3. 2014. UN doc. S/PV.7144.

Záznam ze 7165. jednání Rady bezpečnosti ze dne 29. 4. 2014. UN doc. S/PV.7165.

Záznam ze 7253. jednání Rady bezpečnosti ze dne 28. 8. 2014. UN doc. S/PV.7253.

Záznam z 8427. jednání Rady bezpečnosti ze dne 17. 12. 2018. UN doc. S/PV.8427.

Záznam z 670. jednání třetího výboru Valného shromáždění ze dne 24. 11. 1955. UN doc. A/C.3/SR.670.

Záznam z 80. plenárního jednání Valného shromáždění ze dne 27. 3. 2014. UN doc. A/68/PV.80.

Záznam z 86. plenárního jednání Valného shromáždění ze dne 14. 3. 2008. UN doc. A/62/PV.86.

Záznam z 96. plenárního jednání Valného shromáždění ze dne 7. 6. 2016. UN doc. A/70/PV.96.

Záznam ze 107. plenárního jednání Valného shromáždění ze dne 13. 9. 2007. UN doc. A/61/PV.107.

Záznam ze 108. plenárního jednání Valného shromáždění ze dne 13. 9. 2007. UN doc. A/61/PV.108.

Záznam z 2003. plenárního jednání Valného shromáždění ze dne 7. 12. 1971. UN doc. A/PV.2003.

Zpráva Benátské komise k implementaci mezinárodních smluv o lidských právech ve vnitrostátním právu a roli národních soudů č. 690/2012 ze dne 8. 12. 2014.

Zpráva č. 113 Moldavské mise Komise pro bezpečnost a spolupráci v Evropě ze dne 13. 11. 1993.

Zpráva generálního tajemníka OSN z mise na Kypru ze dne 8. 10. 1991. UN doc. S/23121.

Zpráva generálního tajemníka OSN z mise na Kypru ze dne 28. 5. 2004. UN doc. S/2004/437.

Zpráva zvláštního výboru pro kodifikaci zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, 1964. UN doc. A/5746.

Zpráva zvláštního výboru pro kodifikaci zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, 1967. UN doc. A/6799.

Zpráva zvláštního výboru pro kodifikaci zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, 1968. UN doc. A/7326.

Zpráva zvláštního výboru pro kodifikaci zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, 1969. UN doc. A/7619.

Zpráva zvláštního výboru pro kodifikaci zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, 1970.

UN doc. A/8018.

Zpráva zvláštního zpravodaje José R. Martínez-Coba o diskriminaci domorodého obyvatelstva ze dne 30. 7. 1981. UN doc. E/CN.4/Sub.2/476.

48. zasedání Výboru pro odstranění rasové diskriminace ze dne 28. 2. 1996. Třináctá periodická zpráva Ruska. UN doc. CERD/C/SR.1134.

114. jednání Komise pro mezinárodní právo ze dne 1. 5. 1970. UN doc. A/AC.125/SR.114.

1. 4 Judikatura a související dokumenty

Mezinárodní soudní dvůr. Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo (other documents) [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.icj-cij.org/en/case/141/other-documents

Mezinárodní soudní dvůr. Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo (written proceedings) [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.icj-cij.org/en/case/141/written-proceedings

Mezinárodní soudní dvůr. Legal Consequences of the Separation of the Chagos Archipelago from Mauritius in 1965 (written proceedings) [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.icj-cij.org/en/case/169/written-proceedings

Názor Sněmovny lordů ze dne 14. 6. 2006 ve věci Jones proti Saúdské Arábii [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://publications.parliament.uk/pa/ld200506/ldjudgmt/jd060614/jones.pdf

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 30. 3. 1950. Interpretation of peace treaties with Bulgaria, Hungary and Romania. *ICJ Reports 1950.*

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 30. 3. 1950. Interpretation of peace treaties with Bulgaria, Hungary and Romania. Dissenting opinion of Judge Krylov. *ICJ Reports 1950.*

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 28. 5. 1951. Reservations to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. *ICJ Reports 1951.*

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 20. 7. 1962. Certain Expenses of the United Nations (Article 17, paragraph 2, of the Charter). *ICJ Reports 1962.*

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 21. 6. 1971. The Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970). *ICJ Reports 1971.*

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 16. 10. 1975. Western Sahara. *ICJ Reports 1975.*

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 15. 12. 1989. Applicability of Article VI, Section 22, of the Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations. I*CJ Reports 1989.*

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 8. 7. 1996. Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons. *ICJ Reports 1996.*

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 9. 7. 2004. Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory. *ICJ Reports 2004.*

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 22. 7. 2010. Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo. *ICJ Reports 2010.*

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 22. 7. 2010. Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo. Separate opinion of Judge Cançado Trindade. *ICJ Reports 2010.*

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 22. 7. 2010. Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo. Separate opinion of Judge Yusuf. *ICJ Reports 2010.*

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 25. 2. 2019. Legal Consequences of the Separation of the Chagos Archipelago from Mauritius in 1965. *ICJ Reports 2019.*

Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 25. 2. 2019. Legal Consequences of the Separation of the Chagos Archipelago from Mauritius in 1965. Separate opinion of Judge Robinson. *ICJ Reports 2019.*

Poradní posudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti ze dne 7. 2. 1923. Nationality Decrees Issued in Tunis and Morocco [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.icj-cij.org/en/pcij-series-b

Poradní posudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti ze dne 6. 12. 1923. Delimitation of the Polish-Czechoslovakian Frontier (Question of Jaworzina) [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.icj-cij.org/en/pcij-series-b

Poradní posudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti ze dne 21. 2. 1925. Exchange of Greek and Turkish Populations (Greece v. Turkey) [cit. 24. 11. 2019]. https://www.icj-cij.org/en/pcij-series-b

Poradní posudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti ze dne 31. 7. 1930. Greco-Bulgarian Communities [cit. 24. 11. 2019]. https://www.icj-cij.org/en/pcij-series-b

Rozhodnutí Africké komise pro lidská práva, 1995, č. 75/92, Katangese Peoples' Congress v. Zaire [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://hrlibrary.umn.edu/africa/comcases/Comm75-92.pdf

Rozhodnutí Africké komise pro lidská práva, 2009, č. 266/03, Kevin Mgwanga Gunme et. al. V. Cameroon [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.globalhealthrights.org/africa/kevin-mgwanga-gunme-et-al-v-cameroon/

Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 26. 9. 1991. Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America). *ICJ Reports 1991.*

Rozhodnutí Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ze dne 13. 3. 1996. Prosecutor v. Matic, No. IT–95–11–R61 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.icty.org/case/martic/4

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Indie ve věci His Holiness Kesavananda Bharati Sripadagalvaru and Ors. v. State of Kerala and Anr., 4 SCC 225 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://indiankanoon.org/doc/257876/

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Kanady ze dne 20. 8. 1998. Reference re Secession Quebec, n. 25506 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/1643/index.do

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ze dne 1. 3. 1897. United States v. The Three Friends [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://supreme.justia.com/cases/federal/us/166/1/

Rozhodnutí Ústavního soudu Španělska ze dne 2. 2. 1981, STC 4/1981 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://hj.tribunalconstitucional.es/es-ES/Resolucion/Show/4

Rozhodnutí Ústavního soudu Španělska ze dne 8. 11. 1984, STC 100/1984 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://hj.tribunalconstitucional.es/es-ES/Resolucion/Show/353

Rozhodnutí Ústavního soudu Španělska ze dne 5. 4. 1990, STC 64/1990 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://hj.tribunalconstitucional.es/de-DE/Resolucion/Show/1489

Rozhodnutí Ústavního soudu Španělsku ze dne 24. 7. 2008, STC 101/2008 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://hj.tribunalconstitucional.es/es-ES/Resolucion/Show/6333

Rozhodnutí Ústavního soudu Španělska ze dne 6. 11. 2012, STC 198/2012 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://hj.tribunalconstitucional.es/es-ES/Resolucion/Show/23106

Rozhodnutí Ústavního soudu Španělska ze dne 25. 3. 2014, STC 42/2014 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://hj.tribunalconstitucional.es/es/Resolucion/Show/23861

Rozhodnutí Ústavního soudu Španělska ze dne 9. 6. 2016, STC 110/2016 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://hj.tribunalconstitucional.es/es-ES/Resolucion/Show/25013

Rozhodnutí Ústavního soudu Španělska ze dne 7. 7. 2016, STC 128/2016 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://hj.tribunalconstitucional.es/es/Resolucion/Show/25028

Rozhodnutí Ústavního soudu Španělska ze dne 8. 11. 2017, STC 124/2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://hj.tribunalconstitucional.es/es/Resolucion/Show/25489

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 12. 4. 1960. Right of Passage over Indian Territory (Portugal v. India). Dissenting opinion of Judge Fernandes. *ICJ Reports 1960.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 18. 7. 1966. South West Africa (Liberia v. South Africa). *ICJ Reports 1966.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 18. 7. 1968. South West Africa Cases (Ethiopia v. S. Afr.; Liberia v. S. Afr.). Dissenting opinion of Judge Tanaka. *ICJ Reports 1968.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 20. 2. 1969. North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Netherlands). *ICJ Reports 1969.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 20. 2. 1969. North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Netherlands). Dissenting Opinion of Judge Tanaka. *ICJ Reports 1969.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 20. 12. 1974. Nuclear Tests (Australia v. France). *ICJ Reports 1974.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 12. 10. 1984. Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada/United States of America). *ICJ Reports 1984.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 27. 6. 1986. Military and Paramilitary activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America). *ICJ Reports 1986.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 22. 12. 1986. Frontier Dispute (Burkina Faso/Republic of Mali). *ICJ Reports 1986.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 20. 12. 1988. Border and Transborder Armed Actions (Nicaragua v. Honduras). *ICJ Reports 1988.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 12. 11. 1991. Arbitral Award of 31 July 1989 (Guinea-Bissau v. Senegal). *ICJ Reports 1991.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 3. 2. 1994. Territorial Dispute (Libyan Arab Jamahiriya/Chad). *ICJ Reports 1994.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 30. 6. 1995. East Timor (Portugal v. Australia). *ICJ Reports 1995.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 25. 9. 1997. Gabčíkovo-Nagymaros Project (Hungary/Slovakia). *ICJ Reports 1997.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 15. 12. 2004. Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. Canada). *ICJ Reports 2004*.

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 19. 12. 2005. Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda). *ICJ Reports 2005.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 26. 2. 2007. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro). *ICJ Reports 2007.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 30. 11. 2010. Ahmadou Sadio Diallo (Republic of Guinea v. Democratic Republic of the Congo). *ICJ Reports 2010.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 20. 7. 2012. Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal). *ICJ Reports 2012.*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 2. 2. 2017. Maritime Delimitation in the Indian Ocean (Somalia v. Kenya). *ICJ Reports 2017.*

Rozsudek Nejvyššího soudu Španělska ze dne 14. 10. 2019, č. 459/2019 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.poderjudicial.es/search/TS/openDocument/210eba2f5a7faa75/20191014

Rozsudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti ze dne 13. 9. 1928. Chorzow Factory. Dostupné z: https://www.icj-cij.org/en/pcij-series-a.

Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 7. 2011 ve věci Bayatyan proti Arménii č. 23459/03 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-105611&filename=001-105611.pdf

2 Sekundární prameny

2. 1 Monografie, učebnice a komentáře

BALCELLS, Albert a kol. *Historia de Cataluña*. Madrid: Esfera de los Libros, 2006, 875 s. ISBN 9788499302232.

BOYCE, Robert; ROBERTSON, Esmonde M. *Paths to War*. Macmillan Publishers Limited, 1989. ISBN 978-0-333-37518-1.

BUFFERY, Helena; MARCER, Elisenda. *Historical Dictionary of the Catalans*. 1 ed. Lanham: Scarecrow Press, 2011. ISBN 978-0-8108-5483-3.

CASSESE, Antonio. *Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal*. 1 ed. New York: Cambridge University Press, 1998. 375 s. ISBN 978-0-521-63752-7.

CASSESE, Antonio. *International Law.* 2 ed. Oxford University Press, 2005, 558 s. ISBN 978-0199259397.

COPPIETERS, Bruno a kol. *Contextualizing Secession: Normative Studies in Comparative Perspective*. 1 ed. Oxford University Press, 2003, 300 s. ISBN 9780199258710.

CORTEN, Olivier; KLEIN, Pierre. *The Vienna Conventions on the Law of Treaties. A Commentary.* Oxford University Press, 2011, 2071 s. ISBN 978-0-19-957352-3.

CUMMINS, Joseph. *History's Greatest Wars: The Epic Conflicts that Shaped the Modern World*. Fair Winds Press, 2011, 304 s. ISBN 978-1-59233-471-1.

DANIELS, Robert V. *A Documentary History of Communism in Russia: From Lenin to Gorbachev*. Upne, 2011, 388 s. ISBN 978-0874516166.

DE DÉU PRATS, Joan. *Llegendes històriques de Barcelona*. L'Abadia de Montserrat, 2009. ISBN 9788498830644.

DI BERARDINO, Angelo a kol. *Encyclopedia of Ancient Christianity*. Downers Grove, IL: IVP Academic, 2014, 3057 s. ISBN 978-0830829439.

DOCTER, Roald; BOUSSOFFARA, Ridha, TER KEURS, Pieter. *Carthage. Fact and Myth*. 1 ed. Sidestone Press, 2015. ISBN 9789088903113.

DUNOFF, Jeffrey L.; RATNER, Steven R., WIPPMAN, David. *International Law, Norms, Actors, Process. A Problem-Oriented Approach.* 2 ed. Aspen Publishers, 1996, 1090 s. ISBN 0-7355-5734-9.

DUNSTAN, William E. *Ancient Rome*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2011, 632 s. ISBN 978-0742568334.

FIELDS, Nic. *Roman Conquests: North Africa*. 1 ed. Barnsley, South Yorkshire: Pen and Sword, 2010, 176 s. ISBN 978-1844159703.

FORSYTHE, Gary. *A critical history of early Rome: from prehistory to the first Punic War*, 1 ed. Berkeley: University of California Press, 2005, 420 s. ISBN 978-0520249912.

GABRIEL, Richard A. *Hannibal: The Military Biography of Rome's Greatest Enemy*. 1 ed. Washington D.C.: Potomac Books, 2011, 288 s. ISBN 978-1597976862.

GABRIEL, Richard A. *Scipio Africanus: Rome's Greatest General*. 1 ed. Washington D.C.: Potomac Books, 2008, 326 s. ISBN 978-1597972055.

GILMAN, Sander L.; RABINBACH, Anson. *The Third Reich Sourcebook. Weimar and Now: German Cultural Criticism*. Berkeley: University of California Press, 2013, 956 s. ISBN 978-0520276833.

GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. I. Díl, 1914-1945*. Praha: Karolinum, 2005, 584 s. ISBN 8024610272.

HINOJOSA MONTALVO, José. *Jaime II y el Esplendor de la Corona de Aragón*. San Sebastián. Nerea, 2006, 372 s. ISBN 978-8489569997.

HOFMANN, Rainer; MALLOY, Tove H., REIN, Detley (eds.). The Framework convention for the Protection of National Minorities. A Commentary. Boston: Brill Nijhoff, 2018, 380 s. ISBN 978-90-04-33965-1.

HOYOS, Dexter. *Hannibal's Dynasty: Power and Politics in the Western Mediterranean, 247-183 BC*. London: Routledge, 2003, 288 s. ISBN 978-0415299114.

CHARTERS, Claire; STAVENHAGEN, Rodolfo (eds.). *Making the Declaration Work: The United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*. IWGIA, Kodaň, 2009, 390 s. ISBN: 978-87-91563-61-4.

CHURCHILL, Winston S. *Druhá světová válka. II. díl. Jejich nejskvělejší hodina.* NLN, 1992, 618 s. ISBN 80-7106-069-0.

JOSEPH, Sarah; CASTAN, Melissa. The International covenant on Civil and Political rights. Cases, Materials, and Commentary. 3 ed. Oxford University Press, 2013. 989 s. ISBN 978-0-19-964194-9.

KAMEN, Henry. *España y Cataluña (Historia divulgativa).* La Esfera de los Libros, 2014, 312 s. ISBN 978-8490601747.

KINCAID, John; ARONEY, Nicholas (eds.). *Courts in Federal Countries: Federalists or Unitarists?* Toronto: University of Toronto Press, Scholarly Publishing Division, 2017, 600 s.

ISBN 978-1487522896.

KUKLÍK, Jan; SELTENREICH, Radim. *Dějiny angloamerického práva*, 2. vydání. Praha: Leges, 2011, 872 s. ISBN 978-80-87212-87-5.

KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva v éře středoevropského komunismu a transformace. Analýza příčin postkomunistické právní krize*. Praha: C. H. Beck, 2005, 201 s. ISBN 8071794295.

KÜHN, Zdeněk. The Judiciary in Central and Eastern Europe. Mechanical Jurisprudence in Transformation? Leiden. Martinus Nijhoff Publishers, 2011, 311 s. ISBN 978-90-04-17556-3.

YARDLEY, John C.; HOYOS, B. D. *Livy: Hannibal's War: Books 21-30, Hannibal's War*. Oxford: OUP Oxford, 2006, 800 s. ISBN 978-0199555970.

LÓPEZ-RUIZ, Carolina; DIETLER, Michael. *Colonial Encounters in Ancient Iberia: Phoenician, Greek, and Indigenous Relations*. 1 ed. Chicago: University of Chicago Press, 2009, 344 s. ISBN 978-0226148472.

MALANCZUK, Peter. *Akehurst's Modern Introduction to International Law*. 7 ed. Routledge, 2002, 472 s. ISBN 978-0415111201.

MALEK, Martin (ed.). *Ausgewählte sicherheitspolitische Fragen im Südkaukasus.* 2013. ISBN 978-3-902944-27-6.

MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné*. 5. vydání. Brno: Masarykova Univerzita a Doplněk, 2007, 552 s. ISBN 978-80-8239-218-6.

MARTÍNEZ DÍEZ, Gonzalo. *El condado de Castilla, 711-1038: la historia frente a la leyenda*, svazek 1. Marcial Pons Historia, 2005. ISBN 84-95379-95-3.

MINDER, Raphael. *The Struggle for Catalonia: Rebel Politics in Spain*. 1 ed. London: Hurst & Company, 2017, 256 s. ISBN 978-1849048033.

MITCHELL, Stephen. *A History of the Later Roman Empire, AD 284-641*. 2 ed. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2015, 564 s. ISBN 978-1118312421.

MORAN I OCERINJAUREGUI, Josep. *Estudis d'història de la llengua catalana*. 1 ed. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004, 272 s. ISBN 978-8484156727.

MUNDY, John H. *Europe in the High Middle Ages: 1150-1300*. Routledge, 2014, 432 s. ISBN 978-0-582-36987-0.

O'CALLAGHAN, Joseph F. *A History of Medieval Spain.* Cornell University Press, 1983. ISBN 0-8014-9264-5.

ORVIETANI BUSCH, Silvia. *Medieval Mediterranean Ports. The Catalan and Tuscan Coasts 1100 to 1235.* BRILL, 2001, 298 s. ISBN 9004120696.

PAYNE, Stanley G. *Spain: A Unique history*. 1 ed. Spain: University of Wisconsin Press, 2011, 304 s. ISBN 978-0299250249.

PÉREZ, Joseph. *Historia de España*. Critica, 2004, 768 s. ISBN 978-8484320913.

POSPÍŠIL, Ivo; TÝČ, Vladimír a kol. *Mezinárodní lidskoprávní závazky postkomunistických zemí: případy České republiky a Slovenska.* Praha: Leges, 2016, 208 s. ISBN 978-80-7502-144-1.

POTOČNÝ, Miroslav; ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část*. 6. vydání, C. H. Beck, 2011, 560 s. ISBN 978-80-7400-398-1.

RODRÍGUEZ-PICAVEA MATILLA, Enrique. La Corona de Aragón en la edad media. Madrid: Ediciones Akal, S. A., 2 ed., 2006.

RODRIGUEZ-PIÑERO Y BRAVO-FERRER, Miguel a kol. *Comentarios a la Constitución Española*. XXX Aniversario. Wolters Kluwer, 2008, 2907 s. ISBN 978-84-936812-0-3.

RODRIGUEZ-PIÑERO Y BRAVO-FERRER, Miguel a kol. *Comentarios a la constitución española.* XL Aniversario. Wolters Kluwer, 2018, Tomo I, 1686 s. ISBN 978-84-340-2503-5.

RODRIGUEZ-PIÑERO Y BRAVO-FERRER, Miguel a kol. Comentarios a la constitución española. XL Aniversario. Wolters Kluwer, 2018, Tomo II, 2068 s. ISBN 978-84-340-2503-5.

RUIZ-CARNICER, Miguel Á. (ed.). *Falange. Las culturas políticas del fascismo en la España de Franco (1936-1975).* Zaragoza: Institución Fernando Católico, 2013, 627 s. ISBN 978-84-9911-216-9.

SAUL, Ben; KINLEY, David; MOWBRAY, Jaqueline. *The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: Commentary, Cases, and Materials*. Oxford University Press, 2014. 1292 s. ISBN 978-0-19-964030-0.

SCALIA, Antonin; GARNER, Bryan A. *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*. 1 ed. Thomson/West, 2002, 567 s. ISBN 978-0-314-27555-4.

SCALIA, Antonin. *Matter of Interpretation. Federal Courts and the Law*. 2 ed. Princeton University Press, 2018, 173 s. ISBN 978-0-691-17404-4.

SHAW, Malcolm. *International Law*. 6 ed. New York: Cambridge University Press, 2008, 1542 s. ISBN 978-0-511-45559-9.

SCHABAS, William A. (ed.). *Universal Declaration of Human Rights. The Travaux Préparatoires*, Volume III. 3 ed. Cambridge University Press, 2013, 3376 s. ISBN 978-1107013018.

SCHECHTERMAN, Bernard, SLANN, Martin (eds.). *The Ethnic Dimension in International Relations*. Praeger, 1993, 200 s. ISBN 978-0275942823.

SIMMA, Bruno a kol. (eds). *The Charter of the United Nations. A Commentary*. 3 ed. Oxford University Press, 2012, 2405 s. ISBN 978-0-19-963976-2.

SMEKAL, Hubert; ŠIPULOVÁ, Katarína a kol. Making Sense of Human Rights Commitments: A Study of Two Emerging European Democracies. Brno: Masaryk University, 2016, 312 s. ISBN 978-80-210-8435-3.

TWISS, Travers. *The Black Book of the Admiralty*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, 628 s. ISBN 978-1108048910.

VIDMAR, Jure. *Democratic Statehood in International Law: The Emergence of New States in Post-Cold War Practice*. Hart Publishing, 2013, 302 s. ISBN 978-1849464697.

WELLER, Marc. *Escaping the Self-determination Trap.* Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2008, 224 s. ISBN 978 90 04 17488 7.

WILSON, Woodrow; SHAW, Albert. *State papers and addresses by Woodrow Wilson*. President Wilson's Address to Congress, Analyzing German and Austrian Peace Utterances (Delivered in Joint Session, February 11, 1918). 1 ed. New York: George H. Doran company, The Review of reviews company, 1918, 518 s.

2. 2 Odborné články

ABAT NINET, Antoni. Territorial Checking and Balance: The Change of the Spanish State Territorial Organization by Subconstitutional Rules. *Beijing Law Review*. 2012, roč. 3, č. 7, s. 7-13. ISSN 2159-4627.

ALBEROLA ROMA, Armando. Los países de la antigua corona de Aragón en el siglo XVIII:

entre la pérdida del autogobierno y el crecimiento económico. *Dieciocho: Hispanic Enlightenment*, 2012, n. 1, s. 94-104. ISSN 0163-0415.

ÁLVAREZ-GÁLVEZ, Javier; ECHAVARREN, José M.; COLLER, Xavier. Bound by Blood: The Ethnic and Civic Nature of Collective Identities in the Basque Country, Catalonia and Valencia. *Nations & Nationalism*. 2018, roč. 24, č. 2, s. 412-431. ISSN 1354-5078.

ANAYA, James. International Human Rights and Indigenous Peoples: The Move Toward the Multicultural State. *Arizona Journal of International & Comparative Law*. 2004, roč. 21, č. 1, s. 13-61. ISSN 0743-6963.

ARBÓS MARÍN, Xavier; DOMÍNGUEZ GARCÍA, Fernando. Catalunya com a nació i els símbols nacionals. *Revista catalana de dret públic*. Especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional, sobre l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006, s. 103-113. ISSN 1885-8252.

ARMANGUÉ HERRERO, Joan. El 'liber maiolichinus de gestis pisanorum illustribus'. *Quaderns de la Selva*, 2002, n. 14, s. 271-278. ISSN 1130-1708.

BAGWELL, Ben. Yugoslavian Constitutional Question: Self-Determination and Secession of. Member Republics. *Georgia Journal of International and Comparative Law*. Roč. 21, č. 3, s. 489-523. ISSN 0046-578X.

BARCELÓ, Mercè, BERNADÍ, Xavier, VINTRÓ, Joan. Balance y perspectivas. *Revista catalana de dret públic*. Especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional, sobre l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006, s. 496. ISSN 1885-8252.

BASSIOUNI, Cherif M. A Functional Approach to principles of international law. *Michigan Journal of International Law*. 1990, roč. 11, č. 3, s. 768-818. ISSN 1052-2867.

BATISTICH, Marija. The Right to Self-Determination and International Law. *Auckland University Law Review*. 1995, roč. 7, č. 4, s. 1013-1037. ISSN 0067-0510.

BLAY, S. K. N. Self-Determination in Cyprus: The New Dimensions of an Old Conflict. *Australian Year Book of International Law*. 1983, č. 10, s 67-100. ISSN 0084-7658.

BORGEN, Christopher J. The Language of Law and the Practice of Politics: Great Powers and the Rhetoric of Self-Determination in the Cases of Kosovo and South Ossetia. *Chicago Journal of International Law*. 2009, roč. 10, č. 1, čl. 3. ISSN 1529-0816.

CARY, M. Historical Revisions. XXI.—The Origins of the Punic Wars. *History*. 1922, roč. 7, č. 26, s. 109-111.

COLLINS, John A. Self-Determination in International Law: The Palestinians, *Case Western Reserve Journal of International Law*. 1980, roč. 12, č. 1, s. 137-167. ISSN 00087254.

CORNELL, Svante E. Undeclared War: The Nagorno-Karabakh Conflict Reconsidered. *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies*. 1997, roč. 20, s. 1-24. ISSN 0149-1784.

DAVIS, Madeleine. Is Spain Recovering Its Memory? Breaking the "Pacto del Olvido". *Human Rights Quarterly*. 2005, roč. 27, č. 3, s. 858-880. ISSN 1085-794X.

DE LA QUADRA-SALCEDO JANINI, Tomás. El Tribunal Constitucional en Defensa de la Constitución. El Mantenimiento del Modelo Competencial en la STC 31/2010, Sobre el Estatuto de Cataluña. *Revista Española de Derecho Constitucional*. 2010, č. 90, s. 287-334. ISSN 0211-5743.

DE MONTAGUT ESTRAGUÉS, Tomás; FERRET I JACCAS, Joaquim; VERNET I LLOBET, Jaume. Els drets històrics. *Revista catalana de dret públic*. Especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional, sobre l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006, s. 122-124. ISSN 1885-8252.

DE VRIES, Lotje; SCHOMERUS, Mareike. Fettered Self-determination: South Sudan's Narrowed Path to Secession. *Civil Wars*. 2017, roč. 19, č. 1, s. 26-45. ISSN 1369-8249.

FASCELL, Dante B. The Helsinki Accord: A Case Study. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 1979, č. 1, s. 69-76. ISSN 00027162.

FERNÁNDEZ-ALBERTOS, José; LAGO, Ignacio. Gobiernos autonómicos e identidades regionales en España, 1980-2012. *Política y gobierno*. 2015, roč. 22, č. 2, s. 283-315. ISSN 1405-1060.

FITA, Fidel. El principado de Cataluña. Razón de este nombre. *Boletín de la Real Academia de la Historia*, 1902, tomo 40, s. 261-269.

FOSTER, Caroline E. Articulating Self-determination in the Draft Declaration on the rights of Indigenous People. *European Journal of International Law*. 2001, roč. 12, č. 1, s. 141-157. ISSN 0938-5428.

FOX, Gregory H. Self-Determination in the Post-Cold War Era: A New Internal Focus? *Michigan Journal of International Law*. 1995, roč. 16, č. 3, s. 733-781. ISSN 1052-2867.

GARCÍA FITZ, Francisco. La Reconquista: un estado de la cuestión. *Clío & Crímen. Revista del Centro de Historia del Crimen de Durango*, 2009, s. 142-215. ISSN 1698-4374.

GIFREU I FONT, Judith. Las mancomunidades provinciales en el marco de la reforma de la Administración local de principios del siglo xx. El "eslabón perdido" en el proceso de descentralización del Estado. *Revista catalana de dret públic*. 2015, č. 51. s. 34-53. DOI: 10.2436/20.8030.01.52.

HENRIKSEN, John B. The Continuous Process of Recognition and Implementation of the Sami People's Right to Self-Determination. *Cambridge Review of International Affairs*. 2008, roč. 21 č. 1, s. 27-40. ISSN 0955-7571.

HIREL-WOUTS, Sophie. Cuando abdica la reina. Reflexiones sobre el papel pacificador de Petronila, reina de Aragón y condesa de Barcelona (siglo XIII). *E-Spania* [online], 2015, roč. 20. ISSN 1951-6169. Dostupné z: https://journals.openedition.org/e-spania/24344

HODGE, William C. Federalism and the Soviet Constitution of 1977: Commonwealth Perspectives. *Washington Law Review*. 1980, roč. 55, č. 3, s. 505-542. ISSN 0043-0617.

CHOPRA, Rakshit. The Role of FC Barcelona in Fueling Catalan Nationalism: Football and Regional Identity. *International Journal of Sport & Society*. 2014, roč. 4, č. 3, s. 11-22. ISSN 2152-7857.

CHRISTAKIS, Theodore. Self-Determination, Territorial Integrity and fait Accompli in the Case of Crimea. *Heidelberg Journal of International Law*. 2015, roč. 75, č. 1, s. 75-100. ISSN 0044-2348.

IGLAR, Richard F. The Constitutional Crisis in Yugoslavia and the International Law of Self-Determination: Slovenia's and Croatia's Right to Secede. *Boston College International and Comparative Law Review*. 1992, roč. 15, č. 1, s. 213-239. ISSN 0277-5778.

ISLAM, Rafiqul M. Secessionist Self-Determination: Some Lessons from Katanga, Biafra and Bangladesh. *Journal of Peace Research*. 1985, roč. 22, č. 3, s. 21-221. ISSN 0022-3433.

KADLEC, Jaromír. Jazykové zákony v Katalánsku a jejich vliv na zlepšení postavení katalánštiny ve společnosti. *Časopis pro moderní filologii*. 2018, č. 2, s. 250-262. ISSN 2336-6591.

KILIAN, Petr. Sebeurčení národů v dobách před Chartou OSN. *Právní prostor* [online]. Publikováno 4. 10. 2019. ISSN 2336-4114. Dostupné z:

https://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/sebeurceni-narodu-v-dobach-pred-chartou-osn

KELLY, Michael J. The Kurdish Regional Constitution within the Framework of the Iraqi Federal Constitution: A Struggle for Sovereignty, Oil, Ethnic Identity, and the Prospects for a Reverse Supremacy Clause. *Penn State Law Review*, 2010, roč. 114, č. 3, s. 707-808. ISSN 1546-3435.

LEAR, Floyd Seyward. The Public Law of the Visigothic Code. *Speculum*. 1951, roč. 26, č. 1, s. 1-23. ISSN 0038-7134.

LLAMZON, Aloysius. Jurisdiction and Compliance in Recent Decisions of the International Court of Justice. *European Journal of International Law*. 2007, roč. 18, č. 5, s. 815-852. ISSN 0938-5428.

LLORENTE, Francisco R. El bloque de constitucionalidad. *Revista española de derecho constitucional*. 1989, roč. 9, č. 27, s. 9-37. ISSN 0211-5743.

MACDERMOT, Niall (ed.). *International Commission of Jurist Review*. 1977, č. 18.

MALINOVSKÝ, Milan. Před Kristem, nebo před naším letopočtem? *Naše řeč*. 1999, roč. 82, č. 1, s. 29-38. ISSN 0027-8203.

MARQUINA, Antonio. The Spanish Neutrality during the Second World War. *American University International Law Review*. 1998, roč. 14, č. 1, s. 171-184. ISSN 1520-460X.

MERRIMAN, Roger B. The Cortes of the Spanish Kingdoms in the Later Middle Ages. *The American Historical Review*. 1911, roč. 16, č. 3, s. 476-495.

PADELFORD, Norman J. The International Non-Intervention Agreement and the Spanish Civil War. *The American Journal of International Law*. 1937, roč, 31, č. 4, s. 578-603.

PANDAY, Pranab Kumar; JAMIL, Ishtiaq. Conflict in the Chittagong Hill Tracts of Bangladesh: An Unimplemented Accord and Continued Violence. *Asian Survey*. 2009, roč. 49, č. 6, s. 1052-1070. ISSN 0004-4687.

PAPASTAVRIDIS, Efthymios. Interpretation of Security Council Resolutions under Chapter VII in the Aftermath of the Iraqi Crisis. *The International and Comparative Law Quarterly*. 2007, roč. 56, č. 1, 83-118. ISSN 0020-5893.

PELLET, Alain. The Opinions of the Badinter Arbitration Committee. A Second Breath for the Self-Determination of Peoples. *European Journal of International Law*. 1992, roč. 3, s. 178-185. ISSN 0938-5428.

POTOČNÝ, Miroslav. Kodifikace zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy vstupuje do závěrečné fáze. *Mezinárodní vztahy* [online]. 1969, s. 15. ISSN 0323-1844. Dostupné z: https://mv.iir.cz/article/view/643/687

RAGAZZI, Maurizio. Conference on Yugoslavia Arbitration Commission: Opinions on Questions Arising from the Dissolution of Yugoslavia. *International Legal Materials*. 1992, roč. 31, č. 6, s. 1488-1526. ISSN 00207829.

ROPER, Steven D. Regionalism in Moldova: The Case of Transnistria and Gagauzia. *Regional & Federal Studies*. 2001, roč. 11, č. 3, s. 101-122. ISSN 1359-7566.

ROSENSTOCK, Robert. The Declaration of Principles of International Law Concerning Friendly Relations: A Survey. *The American Journal of International Law*. 1971, roč. 65, č. 5, s. 713-735. ISSN 0002-9300.

SALOMON, Stefan. Self-determination in the Case Law of the African Commission: Lessons for Europe. *VRÜ Verfassung und Recht in Übersee*. 2017, č. 3, s. 217-241. ISSN 0506-7286.

SARVARIAN, Arman. The Artsakh Question: An Analysis of Territorial Dispute Resolution in International Law. *Melbourne Journal of International Law* [online], 2008. Dostupné z: http://www.austlii.edu.au/au/journals/MelbJIL/2008/7.html

SANTAMARÍA ARÁNDEZ, Álvaro. Precisiones sobre la expansión marítima de la Corona de Aragón. *Historia Medieval*, 1990-1991, n. 8, s. 187-255. ISSN 0212-2480.

SHEN, Jianming. Sovereignty, Statehood, Self-Determination, and the Issue of Taiwan. *American University of International Law Review*. 2000, roč. 15, č. 5, s. 1101-1161. ISSN 1520-460X.

SOCOR, Vladimir. Putin Suggests Transnistria Self-Determination, Rogozin Displays Transnistria Flag. *Eurasia Daily Monitor* [online]. 2012, roč. 9, č. 149. Dostupné z: https://jamestown.org/program/putin-suggests-transnistria-self-determination-rogozin-displays-transnistria-flag/

THOMAS, Ronald. The Distinct Cases of Kosovo and South Ossetia: Deciding the Question of Independence on the Merits and International. *Fordham International Law Journal*. 2008, roč. 32, č. 6, 2008, s. 1990-2045. ISSN 0747-9395.

TUNKIN, Grigory. Is General International Law Customary Law Only? *European Journal of International Law*. 1993, roč. 4, č. 4, s. 534-541. ISSN 0938-5428.

TURP, Daniel a kol. The Catalan Independence referendum: An assessment of the process of self-determination. *Zurich Open Repository and Archive* [online]. 2017. Dostupné z: https://doi.org/10.5167/uzh-143018

TUSELL, Javier. La dictadura de Franco a los cien años de su muerte. *Ayer*. 1993, č. 10, s. 13-28. ISSN 1134-2277.

UDDIN, Nasir. The local translation of global indigeneity: A case of the Chittagong Hill Tracts. *Journal of Southeast Asian Studies*. 2019, roč. 50, č. 1, s. 68-85. ISSN 0022-4634.

WOOD, Michael C. The Interpretation of SC Resolutions. *Max Planck Yearbook of United Nations Law*. 1998, roč. 2, s. 73-95. ISSN 1389-4633.

WOOLARD, Kathryn A. Language, Identity, and Politics in Catalonia. *Brown Journal of World Affairs*. 2018, roč. 25, č. 1, s. 1-20. ISSN 1072-6799.

WREDE, R. A. The Aaland Islands: Finland's Case Against Sweden, *Advocate of Peace through Justice*. 1920, roč. 82, č. 9/10, s. 313-314.

2. 3 Internetové zdroje

ABELLÁN, Lucía. Spanish government files complaint over UN report on jailed Catalan politicians. *El País* [online]. Publikováno 31. 5. 2019 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://elpais.com/elpais/2019/05/31/inenglish/1559297374_656795.html

Accord between AASU, AAGSP and the Central Government on the Foreign National Issue (Assam Accord). 15 8. 1985. *United Nations Peacemaker* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IN_850815_Assam%20Accord.pdf

Accord on Afrikaner Self-Determination between the Freedom Front, the African National Congress and the South African Government/National Party. 23. 4. 1994. *Justice.gov.za* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.justice.gov.za/legislation/constitution/history/INTERIM/TCR/ACCORD.PDF

Address of the President of the United States Woodrow Wilson: delivered at a joint session of the two houses of Congress, Washington, January 8, 1918. *U. S. Office of the Historian* [online;

citováno 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1918Supp01v01/ch1subch1

Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of Ireland. *Gov.uk* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/publications/the-belfast-agreement

Announcement of U.S. Support for the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. Initiatives to Promote the Government-to-Government Relationship & Improve the Lives of Indigenous Peoples. *U.S. Department of State* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://2009-2017.state.gov/s/srgia/154553.htm

ARECHEDERRA, Luis P. Prisión incondicional para Oriol Junqueras y siete exconsejeros de la Generalitat. *ABC* [online]. Publikováno 2. 11. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.abc.es/espana/abci-fiscalia-pide-prision-incondicional-para-oriol-junqueras-y-siete-exconsejeros-generalitat-201711021220_noticia.html

ARENAS GARCÍA, Rafael. Por qué Cataluña debería seguir siendo parte de España. *New York Times* [online]. Publikováno 11. 5. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.nytimes.com/es/2017/05/11/por-que-cataluna-deberia-seguir-siendo-parte-de-espana/

Atlantic Charter. United States Office of War Information. Division of Public Inquiries. United States. Government Printing Office, 1941. *University of North Texas Digital Library* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc581/

Así ha fluctuado el 'sí' a la independencia en Cataluña en los últimos años. *La Información* [online]. Publikováno 18. 11. 2016 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.lainformacion.com/politica/fluctuado-independencia-cataluna-ultimos-anos_0_973103225/

Assemblea de Catalunya. *Enciclopèdia.cat* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0005748.xml

Autonomní status Katalánska z roku 1932. *Generalitat de Catalunya* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.gencat.cat/eapc/revistes/RCDP/Documents_interes/RCDP_41/9_Estatut_1932.pdf

BAKER, Vicky. Tourism pressures: Five places tackling too many visitors. *BBC* [online]. Publikováno 16. 4. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.bbc.com/news/world-43700833

BARBETA, Jordi. Catalunya no se rinde. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 11. 7. 2010 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.lavanguardia.com/politica/20100711/53961819426/catalunya-no-se-rinde.html

Barcelona en cifras 2013. Principales indicadores económicos del área de Barcelona. Ajuntament. *Ajuntament de Barcelona* [online]. Publikováno 2/2014 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/bitstream/11703/91989/1/16816.pdf

BARRENA, Xabier. El 55 % de catalanes cree que el 'caso Pujol' afectará al 9-N. *El Periódico* [online]. Publikováno 7. 9. 2014 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.elperiodico.com/es/politica/20140906/el-55-de-catalanes-cree-que-el-caso-pujol-afectara-al-9-n-3500317

BARROSO, Miguel Ángel. Serafín Fanjul: «Al-Andalus no es un modelo aceptable hoy para Europa». *ABC* [online]. Publikováno 25. 1. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.abc.es/cultura/cultural/abci-serafin-fanjul-al-andalus-no-modelo-aceptable-para-europa-201801230124_noticia.html

Bartomeu: El Barça no toma partido en la situación de Cataluña. *El Economista* [online]. Publikováno 27. 4. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://ecodiario.eleconomista.es/futbol/noticias/9101944/04/18/Bartomeu-No-contentamos-a-nadie-con-el-tema-de-Cataluna.html

BEHLES, Caitlin. Eritrea and Ethiopia Agree to Joint Declaration of Peace and Friendship (July 9, 2018). *American Society of International Law* [online]. Publikováno 30. 8. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.asil.org/ILIB/eritrea-and-ethiopia-agree-joint-declaration-peace-and-friendship-july-9-2018

BELLSOLÀ, Carles. El Parlament aprueba la ley de referéndum tras abandonar el pleno la oposición. *El Diario* [online]. Publikováno 6. 9. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.publico.es/politica/catalunya-parlament-aprueba-ley-referendum-abandonar-pleno-oposicion.html

BERNARD, François a kol. France. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 12. 6. 2019 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.britannica.com/place/France

BOFFEY, Daniel. Johan Cruyff's leftwing legacy lives on as rich are barred from renting childhood home. *The Guardian* [online]. Publikováno 12. 5. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.theguardian.com/football/2018/may/12/johan-cruyff-leftwing-legacy-amsterdam-rich-barred-renting-childhood-home

BUNTING, Tony. Reconquista. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 22. 3. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.britannica.com/event/Reconquista

CACHAFEIRO, Manuel C. Sin Argumentos Históricos. «Cataluña tuvo el primer Parlamento». *Diario de León* [online]. Publikováno 1. 4. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.diariodeleon.es/articulo/leon/cataluna-tuvo-primer-parlamento/201704010400011673412.html

CALAMUR, Krishnadev. The Spanish Court Decision That Sparked the Modern Catalan Independence Movement. *The Atlantic* [online]. Publikováno 1. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/10/catalonia-referendum/541611/

CAÑIZARES, María J. El mensaje de Sánchez que reabre el debate sobre la ley de lenguas en España. *El Español* [online]. Publikováno 11. 7. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://cronicaglobal.elespanol.com/politica/mensaje-sanchez-reabre-debate-ley-lenguas-espana_154484_102.html

Carlos Herrera se ve obligado a pedir disculpas a Gerard Piqué. *SPORT* [online]. Publikováno 3. 3. 2019 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.sport.es/es/noticias/barca/carlos-herrera-obligado-pedir-disculpas-gerard-pique-7334441

CARR, Raymond a kol. Spain. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 9. 6. 2019 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.britannica.com/place/Spain

CASSANY, Roger. Sala i Martín: 'No sabemos si lo haremos mejor, pero tenemos la oportunidad de probarlo'. *Nabarralde* [online]. Publikováno 20. 8. 2015 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://nabarralde.eus/sala-i-martin-no-sabemos-si-lo-haremos-mejor-pero-tenemos-la-oportunidad-de-probarlo/

Catalan, language of Europe. *Generalitat de Catalunya* [online; 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://llengua.gencat.cat/permalink/91192f76-5385-11e4-8f3f-000c29cdf219

Catalunya creció más que la media española en el 2017 pese a la incertidumbre política. *El Periódico* [online]. Publikováno 23. 3. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.elperiodico.com/es/economia/20180323/catalunya-crecio-mas-que-la-media-

espanola-en-2017-pese-a-la-incertidumbre-politica-6711689

CEMLYN-JONES, Bill. King Orders army to crush coup. *The Guardian* [online]. Publikováno 23. 2. 1981 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.theguardian.com/world/1981/feb/23/spain.fromthearchive

Cifras oficiales de población resultantes de la revisión del Padrón municipal a 1 de enero. Resumen por comunidades autónomas. Población por comunidades y ciudades autónomas y sexo. *Instituto Nacional de Estadística* [online; 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.ine.es/dynt3/inebase/es/index.html?padre=517&dh=1

Compromís de Casp. *Enciclopèdia.cat* [online; 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.enciclopedia.cat/cronologia/Compromis-de-Casp

Conèixer. *Generalitat de Catalunya* [online; 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://web.gencat.cat/ca/temes/catalunya/coneixer/

Constitution of the Iraqi Kurdistan Region. *Unrepresented Nations and Peoples Organization* [online]. Publikováno 19. 4. 2004 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://unpo.org/article/538

Could Catalonia make a success of independence? *BBC* [online]. Publikováno 22. 12. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-41474674

CRAWFORD, James. *State Practice and International Law in Relation to Unilateral Secession*. Zpráva ze dne 19. 2. 1997. *IS.muni.cz* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1422/jaro2006/MP803Z/um/1393966/INTERNATIONAL_LAW_AND_UNILATERAL_SECESSION.pdf

CRUZ, Carmen M. Zoido cifra en 87 millones el coste del despliegue policial en Cataluña por el referéndum del 1-O. *RTVE* [online]. Publikováno 18. 11. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.rtve.es/noticias/20180118/zoido-cifra-87-millones-coste-del-despliegue-policial-cataluna-referendum-del-1/1662720.shtml

CRUZ, Marisa. Rajoy cesa a todo el Govern y convoca elecciones catalanas el 21 de diciembre. *El Mundo* [online]. Publikováno 27. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.elmundo.es/espana/2017/10/27/59f33d27e5fdeac54b8b4647.html

Declaració dels representats de Catalunya ze dne 10. 10. 2017. *Ara* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.ara.cat/2017/10/10/Declaracio_Independencia_amb_logo_-1.pdf

Deklarácia Slovenskej národnej rady o zvrchovanosti Slovenskej republiky ze dne 17. 7. 1992. *Národná rada Slovenskej republiky* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/NRSR/Doc/v_deklaracia-o-zvrchovanosti.htm

DÍEZ, Anabel, MATEO, Juan José. El Gobierno aplica el artículo 155 para destituir a Puigdemont y sus consejeros. *El País* [online]. Publikováno 21. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://elpais.com/politica/2017/10/21/actualidad/1508572466_221699.html

El Parlament de Catalunya aprueba la declaración de soberanía de CiU y ERC. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 23. 1. 2013 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.lavanguardia.com/politica/20130123/54363012846/parlament-catalunya-declaracion-soberania-catalunya.html

El Park Güell baja de 9 a 2,3 millones los visitantes en primer año de pago. *El Periódico* [online]. Publikováno 24. 10. 2014 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.elperiodico.com/es/gente/20141024/el-park-guell-baja-de-9-a-23-millones-los-visitantes-en-primer-ano-de-pago-3629769

El Sabadell aprueba el traslado de su sede social a Alicante. *La Vanguardia* [online]. [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z:

https://www.lavanguardia.com/economia/20171005/431805388090/sabadell-sede-madrid-alicante.html

El Tribunal Supremo de Justicia de Cataluña ordenó a todos los cuerpos policiales impedir el uso de locales públicos para el referéndum de independencia. *Infobae.es* [online]. Publikováno 27. 9. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.infobae.com/america/mundo/2017/09/27/el-tribunal-supremo-de-justicia-de-cataluna-ordeno-a-todos-los-cuerpos-policiales-impedir-el-uso-de-locales-publicos-para-el-referendum-de-independencia/

España: Mariano Rajoy deja de ser presidente del gobierno tras perder una moción de censura. *BBC* [online]. Publikováno 1. 6. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-44330518

ESPERANZA, Diana. La deuda pública de Cataluña supone el 27 % del total de las autonomías. *Expansión* [online]. Publikováno 29. 9. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.expansion.com/economia/2017/09/29/59ce0be4ca4741182d8b45fb.html

FC Barcelona Museum preparing for 30 millionth visitor. *FC Barcelona* [online]. Publikováno 17. 11. 2016 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.fcbarcelona.com/en/news/814066/fc-barcelona-museum-preparing-for-30-millionth-visitor

Fifth Column. *Merriam-Webster* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.merriam-webster.com/dictionary/fifth%20column

Fin a la aplicación del artículo 155 de la Constitución en Cataluña 218 días después de la intervención. *El Mundo* [online]. Publikováno 2. 6. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.elmundo.es/cataluna/2018/06/02/5b1279a446163fb53f8b45f3.html

FORTUNY, Ignasi, BARAZA, Montse. La consulta del 9-N, en directo. *El Periódico* [online]. Publikováno 9. 11. 2014 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.elperiodico.cat/ca/politica/20141109/la-consulta-del-9-n-en-directo-3673581

Franco vymazal Katalánsko z kulturní mapy, zásahy Madridu teď otevřely rány staré desítky let. *Česká televize* [online]. Publikováno 20. 11. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2304850-franco-vymazal-katalansko-z-kulturni-mapy-zasahy-madridu-ted-otevrely-rany-stare

GARCÍA, Luis B. Mas anuncia la pregunta de la consulta: '¿Quiere que Catalunya sea un Estado?' Y si es así, ¿independiente? *La Vanguardia* [online]. Publikováno 12. 12. 2013 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.lavanguardia.com/politica/20131212/54395453465/artur-mas-anuncia-pregunta-de-la-consulta.html

GARCÍA, Luis B. Quim Torra, investido presidente de la Generalitat, primer paso para levantar el 155. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 14. 5. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.lavanguardia.com/politica/20180514/443579266437/quim-torra-presidente-generalitat.html

GONZÁLEZ, Enric. El mito del Barça y la 'conexión mística'. *El Mundo* [online]. Publikováno 20. 9. 2015 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://paralalibertad.org/el-mito-del-barca-y-la-conexion-mistica/

GONZÁLEZ, Germán. El TSJC ordena bloquear todas los webs del 1-O que publicite el Govern por redes sociales. *El Mundo* [online]. Publikováno 23. 9. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.elmundo.es/cataluna/2017/09/23/59c69496468aeb8c7f8b45bb.html

GRANELL, Francesc. A los 25 años del Plan de Estabilización. *El País* [online]. Publikováno 27. 7. 1984 (cit. 24. 11. 2019). Dostupné z: https://elpais.com/diario/1984/07/27/economia/459727222_850215.html

GUASCH, Albert. Elecciones catalanas: Resultados y reacciones, en directo. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 23. 12. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.lavanguardia.com/politica/20171222/433806331657/resultados-elecciones-catalanas-reacciones-votos-ines-arrimadas-mayoria-independentista-en-directo.html

GUINDAL, Carlota. Artur Mas y tres exconsellers, condenados a pagar 4,9 millones por la consulta del 9-N. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 9. 11. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.lavanguardia.com/politica/20181112/452875699000/tribunal-de-cuentas-artur-mas-condenado-consulta-9n-cataluna.html

GUINDAL, Carlota. El Constitucional ordena a Artur Mas suspender la consulta alternativa del 9N. *El Confidencial* [online]. Publikováno 4. 11. 2014 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.elconfidencial.com/espana/2014-11-04/el-constitucional-ordena-a-artur-mas-suspender-la-consulta-alternativa-del-9n_435001/

HEDGECOE, Guy. Eta: Basque group disbands but leaves deep wounds for Spain. *BBC* [online]. Publikováno 2. 5. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-43961987

HENLEY, John. How important is Catalonia to Spain? *The Guardian* [online]. Publikováno 2. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.theguardian.com/world/2017/oct/02/catalonia-important-spain-economy-greater-role-size

Hoy se cumplen 40 años de la renuncia de Don Juan a los derechos dinásticos. *El Diario* [online]. Publikováno 14. 5. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.eldiario.es/politica/Hoy-Don-Juan-derechos-dinasticos_0_643585678.html

Chittagong Hill Tracts Accord Dhaka, 2. 12. 1997. *PeaceAgreements.org* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.peaceagreements.org/masterdocument/238

International Covenant on Civil and Political Rights. *United Nations Treaty Collection* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&clang=_en

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. *United Nations Treaty Collection* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-3&chapter=4&clang=_en

Jailed pro-independence leaders urge forming a government. *Catalan News* [online]. Publikováno 26. 4. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.catalannews.com/politics/item/jailed-pro-independence-leaders-urge-forming-a-government

JONES, Sam. Spanish student has conviction for Twitter joke overturned. *The Guardian* [online]. Publikováno 1. 3. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.theguardian.com/world/2018/mar/01/spanish-student-cassandra-vera-conviction-twitter-joke-overturned

KELLY, Ryan. Why does Pep Guardiola wear a yellow ribbon? The meaning behind Man City boss' gesture. *GOAL* [online]. Publikováno 9. 3. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.goal.com/en/news/why-does-pep-guardiola-wear-a-yellow-ribbon-meaning-man-city/f30sgxrtdlp51q3cnryk7iwxn

Kosovská deklarace nezávislosti ze dne 17. 2. 2008. Kosovo Declaration of Independence. *Kosovo* [online; 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.assembly-

kosova.org/common/docs/Dek_Pav_e.pdf

KOTTASOVÁ, Ivana. Barcelona: The jewel in Spain's economy. *CNN* [online]. Publikováno 18. 8. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://money.cnn.com/2017/08/18/news/economy/barcelona-economy-terror-attack/index.html

KOTTASOVÁ, Ivana. Spain loses 20 % of its economy if Catalonia splits. *CNN* [online]. Publikováno 2. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://money.cnn.com/2017/09/29/news/economy/catalonia-independence-spain-economy/index.html

La presó no és la solució. *FC Barcelona* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.fcbarcelona.cat/ca/noticies/1451999/la-preso-no-es-la-solucio

La reunión Rajoy-Mas acaba sin acuerdo sobre el pacto fiscal. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 20. 9. 2012 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.lavanguardia.com/politica/20120920/54350608838/reunion-rajoy-mas-acaba-sin-acuerdo-pacto-fiscal.html

LAUTERPACHT, Elihu. The Right of Self-Determination of the Turkish Cypriots. 9. 3. 1990. *Republic of Turkey. Ministry of Foreign Affairs* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.mfa.gov.tr/chapter1.en.mfa

List of Countries which have signed, ratified/acceded to the African Charter on Human's and People's Rights. *African Union* [online]. Publikováno 15. 6. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://au.int/sites/default/files/treaties/36390-sl-african_charter_on_human_and_peoples_rights_2.pdf

LÓPEZ ALONSO, Eduardo. El paro sube en España y baja en Catalunya. *El Periódico* [online]. Publikováno 26. 4. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.elperiodico.com/es/economia/20180426/el-paro-subio-en-29400-personas-en-el-primer-trimestre-6785058

Los políticos independentistas presos condenan la violencia en un mensaje unánime publicado en sus redes sociales. *El Diario* [online]. Publikováno 16. 10. 2019 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.eldiario.es/catalunya/politicos-independentistas-rechazan-violencia-manifestaciones_0_953304808.html

MAQUEDA, Antonio. La economía catalana resiste la incertidumbre soberanista y crece por encima de la media. *El País* [online]. Publikováno 23. 3. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://elpais.com/economia/2018/03/23/actualidad/1521802317_308076.html

Mas, condenado a dos años de inhabilitación por desobediencia al mantener la consulta del 9N. *RTVE* [online]. Publikováno 13. 3. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.rtve.es/noticias/20170313/mas-condenado-dos-anos-inhabilitacion-desobediencia-mantener-consulta-del-9n/1502982.shtml

MASREAL, Fidel, BARRENA, Xabi. Mas cede la presidencia a cambio de someter a la CUP. *El Periódico* [online]. Publikováno 9. 1. 2016 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.elperiodico.com/es/politica/20160109/mas-cede-paso-a-puigdemont-a-cambio-de-someter-a-la-cup-4803789

MASREAL, Fidel, BARRENA, Xabier. Mas se queda solo con su propuesta alternativa al 9-N. *El Periódico* [online]. Publikováno 14. 10. 2014 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.elperiodico.com/es/politica/20141014/mas-se-queda-solo-con-su-propuesta-alternativa-al-9-n-3599092

MAYOR ORTEGA, Leonor. El Senado da luz verde al artículo 155 que permitirá cesar a Puigdemont, al Govern e intervenir la autonomía. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 27. 10.

2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.lavanguardia.com/politica/20171027/432389446948/articulo-155-senado-cesar-puigdemont.html

MAYOR ORTEGA, Leonor. Rajoy requiere a Puigdemont que aclare en cinco días "si ha declarado la independencia" y abre la vía del 155. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 11. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.lavanguardia.com/politica/20171011/431980364192/rajoy-requerimiento-puigdemont-gobierno-govern-independencia-articulo-155.html

MEIXLER, Eli. Spain's Catalonia Crisis Is Getting So Serious That Even the King Weighed In. *TIME* [online]. Publikováno 4. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://time.com/4968409/spain-catalonia-referendum-king-felipe/

Memorandum of Understanding between the Government of the Republic of Indonesia and the Free Aceh Movement. 15. 8. 2005. *United Nations Peacemaker* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://peacemaker.un.org/indonesia-memorandumaceh2005

MENÉNDEZ, María. El Parlament declara la independencia de Cataluña de forma unilateral e inicia el camino hacia la república. *RTVE* [online]. Publikováno 27. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.rtve.es/noticias/20171027/parlament-declara-independencia-cataluna/1630750.shtml

MENÉNDEZ, María. Puigdemont declara la independencia de Cataluña y la suspende para buscar el "diálogo" y la "solución acordada". *RTVE* [online]. Publikováno 10. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.rtve.es/noticias/20171010/puigdemont-declara-independencia-cataluna-suspende-para-buscar-dialogo-solucion-acordada/1627661.shtml

MILLAN, Pere. Catalunya y Barcelona | Últimas protestas y reacciones políticas, en directo. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 22. 10. 2019 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.lavanguardia.com/politica/20191022/471135788501/catalunya-reacciones-sentencia-juicio-1-o-protestas-barcelona-quim-torra-pedro-sanchez-hoy-en-directo.html

MONTERO, Vicky. Preguntas y respuestas sobre la renovación del TC. *RTVE* [online]. Publikováno 7. 9. 2010 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.rtve.es/noticias/20100907/preguntas-respuestas-sobre-renovacion-del-tc/352396.shtml

Naciones Unidas. *Gobierno de España* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.exteriores.gob.es/portal/es/politicaexteriorcooperacion/nacionesunidas/Paginas/InicioNNUU.aspx

Nation. *The Law Dictionary* [online; 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://thelawdictionary.org/nation/

National accounts (including GDP). Data. Main tables. *Eurostat* [online; 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables

NAVARRO, Mayka, MUÑOZ, Toni. La Fiscalía ordena a los Mossos, la Policía Nacional y la Guardia Civil que requisen urnas. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 12. 9. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.lavanguardia.com/politica/20170912/431225078354/fiscalia-ordena-mossos-policia-guardia-civil-requisar-urnas-referendum.html

NAVARRO, Mayka. Por qué la Policía sí y los Mossos no. *La Vanguardia* [online]. Publikováno 2. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.lavanguardia.com/politica/20171002/431732894350/por-que-la-policia-si-y-los-mossos-no.html

NOGUER, Miguel. Los independentistas ganan las elecciones y pierden su plebiscito. *El País*

[online]. Publikováno 28. 9. 2015 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://jabuedo.typepad.com/aula_electoral/2015/09/los-independentistas-ganan-las-elecciones-y-pierden-su-plebiscito-por-miquel-noguer.html

ORTEGA DOLZ, Patricia. Grupos de anarquistas de Italia, Francia y Grecia se suman a las protestas en Barcelona. *El País* [online]. Publikováno 18. 10. 2019 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://elpais.com/politica/2019/10/18/actualidad/1571389489_601556.html

Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, The Lansing Papers, 1914–1920, Volume II. *U. S. Office of the Historian* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1914-20v02

Path to Self-Determination. A Report by a Commission of International Experts. *Université de Genève* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.unige.ch/gsi/files/9115/0461/7417/EXECUTIVE_SUMMARY_Catalogne.pdf

People. *Collins Dictionary* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/people_1

People. *Merriam-Webster* [online; 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.merriam-webster.com/dictionary/people

People. *Oxford English Dictionary* [online; 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.oed.com/view/Entry/140404?rskey=it5RYT&result=1&isAdvanced=false#eid

People. *The Law Dictionary* [online; 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://thelawdictionary.org/people/

PÉREZ COLOMÉ, Jordi. La misión de observadores concluye que el referéndum no cumple los "estándares internacionales". *El País* [online]. Publikováno 3. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://elpais.com/politica/2017/10/03/actualidad/1507046129_416345.html

PONS, Marc. The four Catalan republics: 1641, 1873, 1931 and 1934. *El Nacional* [online]. Publikováno 24. 9. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.elnacional.cat/en/culture/four-catalan-republics-marc-pons_194937_102.html

Projev ministra kolonií Spojeného království Alana Lennoxe-Boyda v Dolní sněmovně, 19. 12. 1956. *Parliament.uk* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1956/dec/19/cyprus-lord-radcliffes-proposals

PUENTE, Arturo. Puigdemont anuncia el referéndum sobre la independencia de Catalunya para el próximo 1 de octubre. *El Diario* [online]. Publikováno 9. 6. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.eldiario.es/catalunya/politica/Puigdemont-anuncia-referendum-independencia-Catalunya_0_652336008.html

Referéndum consultivo en relación con la Alianza Atlántica. 12. 3. 1986. *Congreso de los Diputados* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.congreso.es/consti/elecciones/referendos/ref_otan.htm

Referèndum d'Autodeterminació de Catalunya. Resultats definitius. Generalitat de Catalunya. *El Periódico* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.elperiodico.com/es/politica/20171006/resultados-referendum-cataluna-2017-6319340

Referendum v Katalánsku: Amnesty International odsuzuje nadměrné použití síly. *Amnesty International Czech Republic* [online]. Publikováno 4. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.amnesty.cz/news/4025/referendum-v-katalansku-amnesty-international-odsuzuje-nadmerne-pouziti-sily

Report of the International Committee of Jurists entrusted by the Council of the League of

Nations with the task of giving an advisory opinion upon the legal aspects of the Aaland Islands question. Říjen 1920. *International Law Student Association* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup10/basicmats/aaland1.pdf

Report presented to the Council of the League of Nations by the Commission of Rapporteurs. *International Law Student Association* [online; 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup10/basicmats/aaland2.pdf

Resultats electorals. Referèndum Estatut Autonomia Catalunya 2006. *Generalitat de Catalunya* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.idescat.cat/pub/?id=eler&n=402

RINCÓN, Reyes. El Constitucional suspende la reforma de la ley que permitía la investidura a distancia de Puigdemont. *El País* [online]. Publikováno 10. 5. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://elpais.com/politica/2018/05/09/actualidad/1525882421_835646.html

RODRIGUEZ, Vicente. Aragon. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 18. 6. 2013 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.britannica.com/place/Aragon-region-Spain

RODRIGUEZ, Vicente. Asturias. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 26. 8. 2011 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.britannica.com/place/Asturias-region-Spain

ROGER, Maiol, PRUNA, Gerard. "O referèndum, o referèndum": Puigdemont promet convocar un referèndum el setembre del 2017. *Ara* [online]. Publikováno 9. 1. 2016 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.ara.cat/politica/Puigdemont_0_1658834256.html

Santiago Espot se empeña en hablar en catalán en el juicio por la pitada al himno y el juez se lo reprocha con sorna. *Europa Press* [online]. Publikováno 12. 12. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.europapress.es/nacional/noticia-santiago-espot-empena-hablar-catalan-juicio-pitada-himno-juez-reprocha-sorna-20171212125121.html

Slovinská deklarace nezávislosti ze dne 25. 6. 1991. Vláda Slovinské republiky [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.slovenija2001.gov.si/10years/path/documents/declaration/

SOUTHERN, Pat. Third Century Crisis of the Roman Empire. *BBC* [online]. Publikováno 17. 2. 2011 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/history/ancient/romans/thirdcenturycrisis_article_01.shtml

Spain 2017/2018. *Amnesty International* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/spain/report-spain/

Statement by the OSCE Minsk Group Co-Chair countries. *Organization for Security and Co-operation in Europe* [online]. Publikováno 10. 7. 2009 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.osce.org/mg/51152

SUÁREZ, O. En directo: Junts pel Sí y la CUP negocian cuándo poder votar la declaración de independencia. *La Voz de Galicia* [online]. Publikováno 19. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.lavozdegalicia.es/retransmision/espana/2017/10/19/directojunts-pel-cup-negocian-poder-votar-declaracion-independencia/0107150839385259870583 0.htm

SULLIVAN, Arthur. Imagining an independent Catalan economy. *DW.com*. Publikováno 11. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.dw.com/en/imagining-an-independent-catalan-economy/a-40904836

The Åland Islands Solution. A precedent for successful international disputes settlement. Remarks by Ms. Patricia O'Brien, Under-Secretary-General for Legal Affairs, The Legal Counsel Tuesday, 17 January 2012. *United Nations* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://legal.un.org/ola/media/info_from_lc/POB%20Aalands%20Islands%20Exhibition%20opening.pdf

The Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem, 31. 3. 2004. *United Nations Peacemaker*

[online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://peacemaker.un.org/node/2961

The Decreta of León of 1188 – The oldest documentary manifestation of the European parliamentary system. *UNESCO* [online; 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/memory-of-the-world/register/full-list-of-registered-heritage/registered-heritage-page-8/the-decreta-of-leon-of-1188-the-oldest-documentary-manifestation-of-the-european-parliamentary-system/

The Editors of Encyclopaedia Britannica. Castile. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 3. 8. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.britannica.com/place/Castile-region-Spain

The Editors of Encyclopaedia Britannica. Kingdom of Navarre. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 23. 2. 2018 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.britannica.com/place/Kingdom-of-Navarre

The Editors of Encyclopaedia Britannica. Manuel Azaña. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 6. 1. 2019 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.britannica.com/biography/Manuel-Azana

The Editors of Encyclopaedia Britannica. Reconquista. *Encyclopædia Britannica* [online]. Publikováno 13. 4. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.britannica.com/event/Reconquista

TORREBLANCA, Marina Estévez, SÁNCHEZ, RAÚL. Datos clave de la economía catalana: la quinta parte del PIB de España sacudida por el terremoto político. *El Diario* [online]. Publikováno 6. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.eldiario.es/economia/economia-catalana_0_693981278.html

Treaty Between the Russian Federation and the Republic of Tatarstan. On Delimitation of Jurisdictional Subjects and Mutual Delegation of Powers between the State Bodies of the Russian Federation and the State Bodies of the Republic of Tatarstan. *Food and Agriculture Organization of the United Nations* [online; 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.informea.org/en/legislation/agreement-between-russian-federation-and-republic-tatarstan-regarding-delimitation

Ukrajinská deklarace nezávislosti ze dne 24. 8. 1991. *Verkhovna Rada* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: http://static.rada.gov.ua/site/postanova_eng/Rres_Declaration_Independence_rev12.htm

World reacts as Catalonia calls for independence. *Al Jazeera* [online]. Publikováno 28. 10. 2017 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.aljazeera.com/news/2017/10/world-reacts-catalonia-calls-independence-171027221353642.html

Záznam debaty v Dolní sněmovně Kanady ze dne 23. 11. 2006. *Parliament of Canada* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.ourcommons.ca/DocumentViewer/en/39-1/house/sitting-85/hansard

Zpráva expertní skupiny Africké komise pro lidská práva k právům domorodého obyvatelstva, 2005. *International Work Group for Indigenous Affairs* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.iwgia.org/images/publications//African_Commission_book.pdf

1909-19. Consolidation at Carrer Indústria. *FC Barcelona* [online; cit. 24. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.fcbarcelona.com/en/card/682785/1909-19-consolidation-at-carrer-industria

Hic caestus artemque repono.